

BIBLIOTECA
FVNDATIVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

200

Nº Curent *58575* Format

Nº Inventar *A. 34674* Anul

Sectia *Depozit în* Raftul

Cuprinsul.

1. N. Moiseșcu - Reforma Gimnaziilor
2. Gh. Adamescu - Învățământul Profesional în Belgia
3. G. Marinescu - Scrisoare deschisă către D. Munteanu
4. N. Moiseșcu - Secții profesionale pe lângă Licee
5. Prof. Moiseșcu - Școli de Ucenici (Sc. primare complementare)
6. Benedict Voinescu - Nationalizarea Comerțului ^{Științific}
7. Porătuitor pentru Părinți și Corespondenți Elevilor și Profesorilor
8. Prof. Gh. Gibănescu - Școlile Normale Primare
9. St. C. Ioan - Rolul Școlii
10. D. A. Teodoru - În Chestia Învățământului

Varia didactică

CONTRIBUȚIUNI

10 broșuri

LA

REFORMA GIMNAZIILOR

DE

N. MOISESCU

PROFESOR SECUNDAR

MOTTO : Școalele sunt ateliere pentru
exerciții de simțire, de gândire și de
mișcare, exerciții care să creeze energii
morale, intelectuale și fizice.

Institutul de Arte Grafice și Editură «MINERVA»

Strada Regală, No. 6.

1906

CONTRIBUȚIUNI

REFORMA GIMNAZIILOR

N. HOȘTESCU

CONTRIBUȚIUNI

LA

REFORMA GIMNAZIILOR

EDITURA ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

BUCUREȘTI

1964

Inu.A.34.674

CONTRIBUȚIUNI

LA

REFORMA GIMNAZIILOR

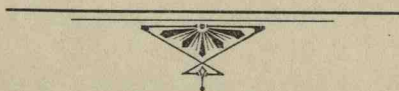
DE

175644

N. MOISESCU

PROFESOR SECUNDAR

MOTTO: Școalele sunt ateliere pentru
exerciții de simțire, de gândire și de
mișcare, exerciții care să creeze energii
morale, intelectuale și fizice.

DONAȚIUNE

BUCUREȘTI

„MINERVA“, Institut de Arte Grafice și Editură

STRADA REGALĂ, 6

1906

57436

7
953

58548 MARIA
C57436

1956

B.C.U. Bucuresti

C57436

MINISTRY OF Education
BUCURESTI

I. INTRODUCERE

Domnului
Ministru Mihail Vlădescu

*Dedic acest studiu, ca un mic
omagiu, pentru marea reformă șco-
lară, ce a întreprins.*

I. INTRODUCERE

Două momente au determinat facerea acestui studiu. Unul este un apel, ce am tipărit în Septembrie 1905 și am distribuit colegilor de științe naturale din țară. Prin acest apel atrăgeam atențiunea colegilor asupra rolului cu totul redus, ce se dă învățământului biologic în școlile noastre secundare și propuneam, ca să lucrăm împreună la realizarea mai multor puncte, ce le cred absolut necesare și anume :

1. Predarea a câte 3 ore pe săptămână de istorie naturală în clasele I și II în loc de câte 2 ca acum ;
2. Introducerea de lucrări practice făcute personal de elevi în $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{4}$ din totalul orelor de curs ;
3. Revizuirea programei actuale, care are multe defecte ;
4. Încredințarea procurării de material didactic profesorilor respectivi ;
5. Înființarea unei grădini botanice pe lângă fiecare școală secundară, de unde să se servească și școlile primare locale ;
6. Crearea unei reviste de științe naturale ar fi organul cel mai potrivit pentru publicarea lucrărilor, recenziunilor de această specialitate și care astăzi sunt răspândite în cele mai variate reviste.

Faptul, că la acest apel n'am primit nici un răspuns, m'a hotărât a dezvolta tema generală, pe care se brodează aceste propuneri și a o supune criticei publice, care să aprecieze.

Al doilea moment a fost dat cu ocaziunea alcătuirii răspunsurilor la chestionarul învățământului secundar. Una din întrebări No. 16 zice : învățământul secundar trebuie să țintească

numai la cultivarea inteligenței școlarilor? La răspunsul, că trebuie să contribuie la dezvoltarea inteligenței, am adăugat și eu că «trebuie să contribuie cu deosebire la dezvoltarea gândirii» și acest adaus a surprins pe d-nul Director.

Ideile nu sunt deci clare nici asupra scopului suprem al școalei secundare, nici asupra mijloacelor, cu care trebuie să se atingă acest scop.

Pentru a aduce lămuriri și noi directive am întreprins acest studiu, în care părerile ce emit le susțin cu o literatură variată și aleasă.

I INTRODUCERE

Unul din momentele de determinare a scopului școlii este un apel, ce am făcut în septembrie 1905 și am distribuit colecțiilor de științe naturale din țară. Prin acest apel am rugat pe profesorii biologici din școlile noastre secundare și primare să contribuie la realizarea materialului pentru cursul de științe naturale necesare și anume:

1. Prezentarea a câte 10 ore pe săptămână de istorie naturală în clasele I și II în loc de câte 5 pe săptămână.

2. Introducerea de lucrări practice în cursul de științe naturale în clasele I și II din toate școlile de curs.

3. Revizuirea programelor școlare, care să țină deosebit de mare seama de necesitățile de material didactic necesare profesorilor.

4. Încercarea de a găsi mijlocuri de a realiza aceste lucrări în condițiile școlii noastre secundare, de unde să se realizeze și școlile primare locale.

5. Crearea unei reviste de științe naturale pe lângă școlile noastre secundare și primare locale, recenzată de o comisie specială și care să aibă un caracter științific și să fie un mijloc de propagandă științifică.

6. Crearea unei reviste de științe naturale pe lângă școlile noastre secundare și primare locale, recenzată de o comisie specială și care să aibă un caracter științific și să fie un mijloc de propagandă științifică.

7. Crearea unei reviste de științe naturale pe lângă școlile noastre secundare și primare locale, recenzată de o comisie specială și care să aibă un caracter științific și să fie un mijloc de propagandă științifică.

8. Crearea unei reviste de științe naturale pe lângă școlile noastre secundare și primare locale, recenzată de o comisie specială și care să aibă un caracter științific și să fie un mijloc de propagandă științifică.

9. Crearea unei reviste de științe naturale pe lângă școlile noastre secundare și primare locale, recenzată de o comisie specială și care să aibă un caracter științific și să fie un mijloc de propagandă științifică.

10. Crearea unei reviste de științe naturale pe lângă școlile noastre secundare și primare locale, recenzată de o comisie specială și care să aibă un caracter științific și să fie un mijloc de propagandă științifică.

II. Organizațiunea actuală și cea viitoare a gimnaziilor

În cele ce urmează voi avea în vedere numai organizarea gimnaziilor, adică a celor 4 clase, care formează ciclul sau cursul inferior al liceelor.

Gimnaziile au o importanță deosebită în învățământul secundar: întâiu prin numărul lor mare, 24 gimnazii, plus 20 cursuri inferioare liceale ¹⁾ cu o populațiune totală de 8.560 elevi; al doilea prin organizațiunea lor, care face din ele școale enciclopedice, uniforme, lipsite de orice tendințe de specializare, destinate numai pentru cultura formală a tineretului, care va alcătui în viitor clasa mijlocie și elita socială.

Prin programa actuală ²⁾ se predau în gimnaziu 16 specialități, dintre care 8 reprezintă partea literară (limba română, franceză, germană, latină, istoria, geografia, religia, instrucțiunea civică), 4 reprezintă partea științifică (matematica, științele fizice, naturale, igiena) și 4 dexteritățile (gimnastica, muzica, desenul și caligrafia).

Repartiția săptămânală a acestor 16 materii reprezintă o serie întreagă de ore dela 1—13 și pot fi așezate în următoarea ordine descrescândă: I L. română 13 ore; II matematica 12 ore; III L. franceză 11 ore; IV Geografia, germana câte 9 ore; V Istoria, Muzica câte 8 ore; VI L. latină 7 ore; VII Sc. fizico-chimice, Caligrafia câte 6 ore; VIII Religia, Sc. naturale, De-

¹⁾ Statistica învățământului secundar pe anul școlar 1903—1904. (Liceul din Ploești are 2 cursuri inferioare).

²⁾ Programa de studii pentru școlile secundare 1899.

semnul câte 5 ore; IX Gimnastica 4 ore; X Igiena, Instrucția civică câte o oră.

Examinând în parte orele pe clase după cele 3 grupe mari de specialități, ce se predau pe săptămână:

CLASE	LITERE	ȘTIINȚE	DEXTERITĂȚI
I	14 ore pe săpt.	5 ore pe săpt.	7 ore pe săpt.
II	16 » »	5 » »	7 » »
III	16 » »	7 » »	5 » »
IV	17 » »	7 » »	4 » »
Total	63 » »	24 » »	23 » »

Se poate vedea din acest tablou, că în alcătuirea grupelor de studii din gimnaziu, predomină cu mult partea literară asupra celei științifice.

Din 110 ore pe săptămână în câteși 4 clasele gimnaziale sunt 63 ore de partea literară, 24 ore de partea științifică și 23 ore de dexterități. Dacă s'ar adăoga ora de ansamblu choral de Joia, ar fi 24 ore și la dexterități.

Partea literară are de $2\frac{1}{2}$ mai multe ore decât partea științifică, iar aceasta din urmă e egală în ore cu dexteritățile.

Dacă ar urma să se considere valoarea culturală a unei materii după orele, ce i s'au acordat în actuala organizație, științele fizico-chimice și naturale împreună valorează atât cât desemnul și caligrafia și că fiecare din aceste 2 ramuri de științe pozitive, cari fac podoaba culturii moderne și bogăția civilizațiunii ar urma să valoreze mai puțin decât oricare materie de partea literară și chiar decât muzica vocală.

Gimnaziile noastre sunt încă sub influența unei vechi organizațiuni, când părții literare (istorico-filologice) îi era rezervată formarea culturii generale, iar dintre științe, matematicile erau

mai cunoscute și admise în cadrul cunoștințelor și acestea mai mult pentru partea lor aplicată.

Era poate și natural să fie așa, căci științele fizico-chimice și naturale s'au dezvoltat mai mult în ultimele decenii. Dar tocmai prin această tardivă dezvoltare apar ca un produs matur al culturii omenești, prin cuprinsul și metoada lor duc mai repede la maturitate spiritul generațiilor tinere decât studiile istorico-filologice și de aceea ele se prezintă într'o nouă și vie lumină în fața viitorului organizator al gimnaziilor.

Predominanța învățământului lingvistic a transmis, din nenorocire, metoada sa învățământului științific.

Învățământul lingvistic și în genere literar are a face numai cu vorbe, în știință însă cunoștința de vorbe n'are nici o valoare, căci gândirea nu începe cu vorbe, ci direct cu fapte sau lucruri. O educațiune științifică e numai atunci când observațiunile, experimentarea au precedat fixarea lor prin vorbe.

Influențați de partea literară elevii capătă o înclinare de a memora și recita chiar lecțiunile de științe, acolo unde observațiunea personală, raționământul îi ar dispensa până și de citirea textului cărții.

Studiile istorico-filologice, primele, care s'au dezvoltat, au în sfera lor de studii ca centru, pe om și manifestările lui lingvistice și sociale, de aceea ele sunt mai mult reproductive, oamenii de litere sunt mai mult oameni de meditațiune, de ideațiune; din contră științele sunt obiective, au în sfera cercetărilor lor natura și forțele ei, ele sunt mai mult productive, iar oamenii de știință devin mai mult oameni de acțiune, de întreprindere.

A combina literile și științele pentru educațiune într'o justă măsură, e a așeza gimnaziile pe o bază rațională, e a educa în ele în acelaș timp pe omul de ideațiune și de acțiune.

Disciplina literară trebuie să colaboreze cu disciplina științifică la formarea spiritelor din primele clase ale gimnaziului. A lăsa să se dea o cultură mai mult literară în detrimentul celei științifice este a da societății oameni, cari să poată mai mult să vorbească decât să știe.

Cultura științifică e necesară în viața modernă, întru cât ea oferă simțul realității, spiritul de observațiune, respectul de adevăr, preciziunea și ordinea în dezvoltarea ulterioară a spiritului.

semnul câte 5 ore; IX Gimnastica 4 ore; X Igiena, Instrucția civică câte o oră.

Examinând în parte orele pe clase după cele 3 grupe mari de specialități, ce se predau pe săptămână:

CLASE	LITERE	ȘTIINȚE	DEXTERITĂȚI
I	14 ore pe săpt.	5 ore pe săpt.	7 ore pe săpt.
II	16 » »	5 » »	7 » »
III	16 » »	7 » »	5 » »
IV	17 » »	7 » »	4 » »
Total	63 » »	24 » »	23 » »

Se poate vedea din acest tablou, că în alcătuirea grupelor de studii din gimnaziu, predomină cu mult partea literară asupra celei științifice.

Din 110 ore pe săptămână în câteși 4 clasele gimnaziale sunt 63 ore de partea literară, 24 ore de partea științifică și 23 ore de dexterități. Dacă s'ar adăoga ora de ansamblu choral de Joia, ar fi 24 ore și la dexterități.

Partea literară are de $2\frac{1}{2}$ mai multe ore decât partea științifică, iar aceasta din urmă e egală în ore cu dexteritățile.

Dacă ar urma să se considere valoarea culturală a unei materii după orele, ce i s'au acordat în actuala organizație, științele fizico-chimice și naturale împreună valorează atât cât desemnul și caligrafia și că fiecare din aceste 2 ramuri de științe pozitive, cari fac podoaba culturii moderne și bogăția civilizațiunii ar urma să valoreze mai puțin decât oricare materie de partea literară și chiar decât muzica vocală.

Gimnaziile noastre sunt încă sub influența unei vechi organizațiuni, când părții literare (istorico-filologice) îi era rezervată formarea culturii generale, iar dintre științe, matematicile erau

mai cunoscute și admise în cadrul cunoștințelor și acestea mai mult pentru partea lor aplicată.

Era poate și natural să fie așa, căci științele fizico-chimice și naturale s'au dezvoltat mai mult în ultimele decenii. Dar tocmai prin această tardivă dezvoltare apar ca un produs matur al culturii omenești, prin cuprinsul și metoda lor duc mai repede la maturitate spiritul generațiilor tinere decât studiile istorico-filologice și de aceea ele se prezintă într'o nouă și vie lumină în fața viitorului organizator al gimnaziilor.

Predominanța învățământului lingvistic a transmis, din nenorocire, metoda sa învățământului științific.

Învățământul lingvistic și în genere literar are a face numai cu vorbe, în știință însă cunoștința de vorbe n'are nici o valoare, căci gândirea nu începe cu vorbe, ci direct cu fapte sau lucruri. O educațiune științifică e numai atunci când observațiunile, experimentarea au precedat fixarea lor prin vorbe.

Influențați de partea literară elevii capătă o înclinare de a memora și recita chiar lecțiunile de științe, acolo unde observațiunea personală, raționământul îi ar dispensa până și de citirea textului cărții.

Studiile istorico-filologice, primele, care s'au dezvoltat, au în sfera lor de studii ca centru, pe om și manifestările lui lingvistice și sociale, de aceea ele sunt mai mult reproductivă, oamenii de litere sunt mai mult oameni de meditațiune, de ideațiune; din contră științele sunt obiective, au în sfera cercetărilor lor natura și forțele ei, ele sunt mai mult productive, iar oamenii de știință devin mai mult oameni de acțiune, de întreprindere.

A combina literile și științele pentru educațiune într'o justă măsură, e a așeza gimnaziile pe o bază rațională, e a educa în ele în acelaș timp pe omul de ideațiune și de acțiune.

Disciplina literară trebuie să colaboreze cu disciplina științifică la formarea spiritelor din primele clase ale gimnaziului. A lăsa să se dea o cultură mai mult literară în detrimentul celei științifice este a da societății oameni, cari să poată mai mult să vorbească decât să știe.

Cultura științifică e necesară în viața modernă, întru cât ea oferă simțul realității, spiritul de observațiune, respectul de adevăr, preciziunea și ordinea în dezvoltarea ulterioară a spiritului.

Cultura literară și cea științifică pot și trebuie să le întrunească același om: «Le savant, dans l'étude des lettres confirme son goût de la clarté et prend celui de l'élégance; le lettré empreunte au savant l'amour de la précision et de l'ordre, le sens de la méthode qui, des phénomènes nous fait remonter à la cause et nous élève jusqu'à la loi» (RENÉ NOLLET).

Legătura sau raportul dintre științe și litere îl face PAUL BERT ¹⁾ astfel: «Științele sunt ca scheletul a cărui mecanică savantă îi dă în același timp soliditatea și mlădierea. Literile sunt mușchii și pielea, care aduc forța, forma, frumusețea și sensibilitatea. Fără mușchi și piele scheletul nu e decât o arhitectură uscată și inertă, fără schelet mușchii n'au nici un punct de sprijin, iar formele se pierd.

Oasele, mușchii și pielea fac ființa vie, superioară, viguroasă, sveltă și delicată. Științele și literile vor forma împreună un spirit puternic și disciplinat, o imaginațiune vie și sănătoasă, o inimă generoasă și prudentă».

Locul științelor în cultura generală din școalele umane sau secundare e bine stabilit de L. LIARD ²⁾: «Dans l'enseignement secondaire, les *études scientifiques* doivent comme les autres (littéraires) contribuer à la formation de l'homme. Elles sont donc à leur façon des «*humanités*» au sens large du mot, «*les humanités scientifiques*» comme n'a pas hésité à les appeler un des plus fervents partisans de la culture classique. Leur office propre est de travailler avec les moyens les mieux adaptés à la culture de tout ce qui, *dans l'esprit sert à découvrir et à comprendre la vérité positive*, observation, comparaison, classification, expérience, induction, déduction, analogie, d'éveiller et de développer ce *sens des réalités et des possibles qui n'importe pas moins que l'esprit d'idéal*, enfin et par là elles deviennent d'une façon latente mais efficace, *des maîtresses de philosophie, d'habituer les intelligences à ne pas penser par fragments*, mais à comprendre que tout fragment n'est qu'une partie d'un tout. Elles ont bien aussi ce caractère général où l'on

1) PAUL BERT: Les réformes de l'enseignement secondaire et le rôle des sciences dans l'éducation. Paris 1881.

2) L. LIARD: L'enseignement des sciences mathém. et physiques. Paris 1904.

est convenu de voir le propre des disciplines de l'enseignement secondaire».

Științele contribuiesc imens la cultura formală și această cultură formează scopul principal al studiilor gimnaziale. Cultura formală constă în disciplina intelectuală (die geistige Schulung), în exercițiul judecării pentru a da valoare spiritului, tot așa, după cum prin exercițiile de gimnastică se urmărește dezvoltarea și întărirea musculaturii pentru a da valoare corpului.

Științele în noua organizațiune vor ținea locul limbilor clasice din vechea organizațiune.

Ceeace WILLMANN ¹⁾ zice de limbile clasice : «die lateinische und die griechische Sprache sind der vorzüglichste Stoff an welchem die Kunst des Verstehen geübt werden kann» se aplică azi științelor pozitive, dacă acestea sunt predate cu mețoadă.

În ce măsură pot fiecare din cele 16 specialități să dea educațiunea simțurilor, disciplina intelectuală și cultura voinței stă valoarea lor educativă și deci pretențiunile (Wettbewerben der Lehrfächer) la locul, ce vor să ocupe în cadrul culturii secundare.

Că în gimnaziu trebuie să ținem exclusiv la disciplina intelectuală și nu la grămădirea enormă și confuză de cunoștințe enciclopedice, ce le dă fără armonizare și sistematizare actualul sistem didactic (Fachlehrersystem) ne-o spune clar fostul ministru francez LEYGUES ²⁾, care a făcut reforma învățământului din 1902 : «Le but de l'enseignement secondaire n'est pas de former des savants, mais des esprits souples, avisés, clairs, des jugements droits, des intelligences vives, ayant un grand pouvoir de travail et d'assimilation. C'est chimère que de vouloir mettre dans la tête d'un enfant tant de choses et tant de choses si compliquées et si subtiles ! Des idées simples et claires, des notions précises, des idées générales, cela suffit. Il nous faut à dix-huit ans des têtes bien faites, plutôt que des têtes bien remplies».

Valoarea educativă a gimnaziilor nu se măsoară deci după cantitatea de cunoștințe, ce se cer prin programele variate și

¹⁾ WILLMANN, Didaktik (1889) S. 113.

²⁾ LEYGUES, L'école et la vie, (Paris, 1903), p. 315.

bogate, ci după gradul de impuls, de metoadă și de aptitudine de studiu în epoca, ce urmează după școală și care durează cât viața.

Cunoștințele căpătate în cultura secundară nu sunt comparate cu cultura de toamnă, în urma căreia se obține și se consumă fructul, ci cu acele recolte de primăvară, ce se seceră, se îngroapă în pământ ca să-l îngrașe și să producă recolta tardivă, dar bogată a toamnei sau a fazei mature a omului.

Cultura generală din gimnaziu e un capital, care se dobândește nu pentru a trăi din el, ci din dividendele lui. Acest capital intelectual va trebui deci să devină după școală la rândul lui productiv, ca să poată da dividende.

Dacă pe viitor s'ar stabili ca norme în învățământul gimnazial: 1) ca maximul de ore pe săptămână la o materie să fie de 10; 2) ca partea științifică să figureze în ore pe jumătate cât cea literară; 3) ca fiecare din cele 3 specialități ale grupei științifice să aibă câte 10 ore, orariul ar fi mult mai just întocmit, instrucțiunea secundară și-ar ridica nivelul și valoarea prin impulsul, ce ar căpăta dela științele pozitive, care prin metoda și obiectul lor ar lucra mai repede la progresul intelectual și economic al țării.

În lipsa de dezvoltare a științelor fizico-naturale găesc defectul capital al organizării gimnaziilor actuale și efectele acestor lacune se regăsesc în viața intelectuală a națiunii.

Așezând față în față actuala cu viitoarea alcătuire a orariului gimnazial se va putea vedea ușor, încotro trebuie să atârne mai mult balanța învățământului și unde trebuie să se ușureze pentru o rațională echilibrare a culturii generale în raport cu timpul și cu împrejurările speciale ale țării noastre.

Materia	Orariul actual	Orariul viitor	Diferențe
1) Religiunea . . .	5 ore	4 ore	-1 oră ¹⁾
2) L. română . . .	13 »	10 »	-3 »
3) L. latină . . .	7 »	6 »	-1 »
4) L. franceză . . .	11 »	10 »	-1 »
5) L. germană . . .	9 »	10 »	+1 »
6) Instr. civică . . .	1 »	1 »	—
7) Istoria	8 »	8 »	—
8) Geografia	9 »	8 »	-1 »
9) Matematica	12 »	10 »	-2 »
10) Științe Fizice	6 »	10 »	+4 »
11) » naturale	5 »	10 »	+5 »
12) Igiena	1 »	1 »	—
13) Muzica	8 »	6 »	-2 »
14) Desemnul	5 »	5 »	—
15) Caligrafia	6 »	5 »	-1 »
16) Gimnastica	4 »	6 »	+2 »
Total	110 »	110 »	+12 » -12 »

Așa, că orariul viitor ar avea un adaus de 9 ore la partea științifică, secția fizico-naturale, iar în total științele ar avea săptămânal 31 ore, literile 57 ore, iar dexteritățile 22 de ore în tot gimnaziul.

Din cele 13 ore de limba română, 6 ore sunt rezervate numai citirii. Această lectură, zice programa, trebuie să fie o pregătire a cursului de literatură din clasele VII și VIII, ca și cum ar implica, ca cei ce urmează cursul inferior trebuie neapărat să urmeze și cursul superior. Gimnaziul e un ciclu de cunoștințe complet, închis și independent.

Prezența limbii latine în gimnaziu nu-și are rațiunea de a fi decât pentru a inveda latinitatea limbii materne și a înțelege mai bine formele gramaticale române. De aceia ea ar trebui predată din clasa I-a paralel și comparativ cu formele grama-

¹⁾ Singurele principii de morală ar fi suficiente pentru cultura religioasă. În programele franceze (1902) figurează numai morală cu câte 1 oră în clasele III și IV.

maticale ale limbei române, studiindu-se în deosebi formarea cuvintelor ^{1 2)}.

Limbile moderne franceză și germană sunt absolut necesare în gimnaziu, predate fiind cu intenția ca să fie imediat utilizate și puse în circulație. Ele vor servi în mica noastră țară atât elevilor, cari continuă liceul cât și celor, ce vor îmbrățișa după absolvirea gimnaziului alte cariere, căci nu se poate în nici o specialitate dispensa de bogata literatură franceză și germană cu deosebire ³⁾.

Limba germană va trebui predată din clasa I-a, căci trebuie tineretul să învețe nemțește, ca să cunoască din vreme pe Nemți, literatura lor vastă și serioasă îi va fi de mare folos.

Istoria și geografia se vede din chiar programul analitic (13 pagini de capitole numai pentru istorie), că sunt un enorm balast învățat mai mult pe de rost, căci lipsesc complet *muzee de istorie și de geografie* cu material demonstrativ absolut necesar pentru a aplica o inteligență și rodnică metoadă în predarea acestor materii.

Un plus de ore am adăugat la gimnastică. Numai câte 1 oră de clasă pe săptămână e prea puțin! Educațiunea fizică ^{4 5)} e neglițată în familie și în școală. Ori, prima condițiune a prosperității naționale este, ca națiunea să fie compusă din animale bune, viguroase (HERBET SPENCER).

«La vigueur et l'esprit d'entreprise d'une nation dépendent de la santé et de l'entraînement physique de ses jeunes hommes pendant leur croissance et leur développement. Il n'est donc rien de plus important pour un pays que l'éducation et la santé de ses enfants de deux sexes. Cela est vrai pour toutes les classes, mais surtout pour les enfants, qui sont élevés dans nos écoles de premier ordre et qui deviendront les chefs de la nation dans

1) G. POPA-LISEANU, *Învățământul limbei latine* (1904).

2) DR. SEXTIL-PUȘCARIU: *Etymologisches Wörterbuch der rum. Sprache* (1905). I Theil. Das Lateinische Element.

3) DEUTSCHER JOURNAL KATALOG (1905. Schulze et Co., Leipzig) conține vre-o 3000 titluri ale revistelor germane, care se găsesc în comerț și care se referă la toate genurile de activitate omenească.

4) Dr. ANGELO MOSSO, *L'éducation physique de la jeunesse*. Paris 1895.

5) Idem, *L'educazione fisica della donna*. Milano 1892.

les diverses manifestations de son activité» zice medicul igienist englez DUKES. ¹⁾

E dar necesar, chiar imperios a se înmulți numărul orelor de gimnastică și alături de hale de gimnastică să se alipească grădini-parcuri pentru exerciții zilnice (garden party) în aer liber atât vara cât și iarna.

Fiecare elev să aibă deviza, ca să devină un atlet. Exercițiile în aer liber grăbesc eliminarea toxinelor acumulate în organism în viața sedentară și prin consumarea mai intensivă a sistemului nervos, oxidează repede sângele anemiat de atmosfera viciată a clasei, dilată plămâni, îi ventilează bine și îi ferește de oftică. Afară de aceste foloase fizice, exercițiile în aer liber calmează nervii, dispun spiritul spre muncă intelectuală, disciplinează elevii făcându-i să capete spirit de inițiativă, perspicacitate și respectul de cel mai tare.

În interesanta lucrare a lui Mosso (loc. cit. p. 118) găsesc și pasagiul următor: «Le ministre de l'instruction publique von Gautsch, en Autriche, donnait déjà l'ordre en 1890, dans une circulaire adressée aux directeurs d'écoles, de prendre les mesures nécessaires afin de procurer aux élèves toutes les facilités pour apprendre la natation en été et le patinage en hiver».

Tot relativ la educațiunea fizică este și luarea băilor. Băi populare eftine ar putea fi construite de comunele urbane în serviciul publicului și cu deosebire al tineretului școlar. ²⁾ Direcțiunea actuală a liceului din Pitești a reușit să obțină băi eftine a 0.25 bani de elev și echipe întregi pe clase fac regulat băi sub conducerea unui monitor.

1) CL. DUKES, Health at School, London 1887.

2) N. MOISESCU, Băi școlare-Convorbiri didactice 1905.

III. Invățământul științific în gimnazii

Examinând mai de aproape programa studiilor de științe naturale întâlnim dispozițiuni arbitrare și păgubitoare culturii generale. Astfel din circa 3.300 (110×30) ore din întregul curs gimnazial s'au hărăzit pentru studiul anatomiei și fiziologiei omului numai 9 ore.

Pentru studiul planetelor din sistemul solar (cl. III) și tot s'au dat mai multe ore (10) decât pentru studiul organelor omului! Se poate zice, că în gimnazii totul se studiază afară de om.

Apoi pe lângă că sunt numai 9 ore, ele sunt așezate astfel, ca să fie predate la începutul anului I, când micii elevi nu pot înțelege complicata organizație a omului.

Locul acestui curs ar trebui să fie în clasa IV-a alături și paralel cu cursul de igienă, cu elevii înaintați, cari să înțeleagă legile mecanice ale mașinei umane, procesele fizico-chimice ale fiziologiei ei și să poată observa la microscop structura organelor.

În Franța prin programul din 1902¹⁾ s'a pus în clasa corespunzătoare clasei IV una oră pe săptămână numai pentru anatomia și fiziologia umană.

Științele naturale erau mai bine reprezentate în vechiul program, căci figurau cu câte 3 ore în clasele I și II-a și tocmai când ele își afirmă importanța educativă din ce în ce mai mult²⁾ au fost reduse la câte 2 ore.

1) Plan d'études et programmes d'enseignement dans les lycées et collèges de garçons, Paris 1905.

2) P. BUJOR: Foloasele studiului biologiei, Viața românească No. 1, 1906.

Dacă programele noastre din 1898 au fost concepute după planul și spiritul programelor germane din 1902, apoi tocmai în acele programe științele naturale sunt în câteși 4 clasele (VI, V, IV, UIII) inferioare reprezentate atât în gimnaziile clasice ¹⁾, cât și reale ²⁾ cu câte 2 ore în total 8 ore.

La cele 4 ore de zoologie și botanică din gimnaziile noastre s'a adăugat 1 oră de geologie în clasa IV. Această oră e insuficientă, dată fiind importanța acestei științe în dezvoltarea culturală și economică a țării noastre ³⁾ și ca știință experimentală.

Într'un viitor orar al gimnaziilor ar trebui deci, să figureze științele naturale cu 3 ore clasa I și II-a pentru zoologie și botanică, 2 ore clasa IV anatomie și fiziologie umană, 2 ore cl. IV geologie.

Sporul de ore pentru științele fizice și naturale îl justific prin metoada, ce trebuie să aibă în predarea lor. «Les programmes ne valent que comme indication, limite et direction. *Ce qui vaut c'est le maître et dans le maître c'est la méthode*» (L. LIARD).

Propunând materia după metoada socratică — de cercetare — singura, care corespunde scopului școlii, va fi nevoie de mai mult timp. Adăogând la lecțiunile teoretice și lucrări practice executate de elevi, numărul orelor va spori și mai mult.

Reducerea orelor a avut un efect vătămător, căci a forțat pe profesori să aplice metode false, să renunțe la perfecționarea darului de a observa și să întrebuițeze mai mult metoada expositivă sau oratorică în locul celei socratice.

Admițând câte 10 ore pentru științele fizice și naturale se va ține un echilibru între metoda deductivă sintetică și conținutul abstract al matematicilor și între metoada inductivă-analitică și conținutul concret al științelor fizico-naturale.

Dezvoltarea studiului științelor fizico-naturale în gimnazii se impune din două puncte de vedere :

1) Unul formal, educativ prin metoada inductivă, care e cea mai propice pentru formarea spiritelor tinere; prin cunoștințele

¹⁾ Bericht über das Schuljahr 1903/904 der Thomaschule, städtisches gymnasium zu Leipzig von Dr. E. JUNGMAN, Rector.

²⁾ Das Unterrichtswesen im deutschen Reich von W. LEXIS II Band S. 89, (Berlin 1904).

³⁾ Dr. S. C. ATHANASIU, Geologia și mineralogia în școală, 1904.

solide, concrete ce le dă, se dezvoaltă spiritul de observațiune, iar prin lucrările practice și experimentale ce se vor efectua de elevi se formează spiritul științific.

2) Din punctul de vedere practic, utilitar, științele fizico-naturale prin natura cunoștințelor, ce le fac obiectul, sunt de cea mai mare importanță în viața omului și fac baza de specializare în multe ramuri de activitate ca: industria, farmacia, comerțul, medicina, agricultura.

Gimnaziile sunt menite a da o educațiune multilaterală tinerilor, cari vor putea să se specializeze cu succes în o mulțime de vocațiuni sau profesii. Unii imediat după terminarea gimnaziului încep studii de specializare: agronomice, comerciale, tehnice, industriale, de bele-arte. Aceștia vor forma o democrație cultă, o mijlocie necesară oricărei organizațiuni sociale bine chibzuită. Alții, cei ce trec examenul de absolvire al cursului gimnazial trec în cursul superior—un vestibul al studiilor superioare universitare și speciale—sunt destinați a forma o elită sau aristocrație intelectuală, un fel de stat major al armatei de intelectuali.

Gimnaziul este deci baza comună (die gemeinsame Grundlage, der Unterbau) de cultură al clasei mijlocii și al aristocrațimii și aceste două clase sociale vor fi influențate în bine de fondul comun și de simțul de solidaritate, ce'l vor fi primit în gimnaziu.

Tocmai pentru dezvoltarea economică a țării, prin răspândirea studiilor de specializare, științele fizico-naturale trebuiesc să aibă o largă parte în gimnazii.

LIPPMANN ¹⁾ într'o conferință a muzăului pedagogic definește foarte bine rolul științelor în educațiune: «Le but de l'enseignement scientifique est de donner aux esprits toute la vigueur et la rectitude dont ils sont capables; le moyen est de les faire travailler sur des objets à leur portée, de les amener peu à peu à exécuter un travail personnel, de leur faire faire en un mot l'apprentissage de l'initiative intellectuelle» și mai la vale (p. 37) completează: «il n'y a pas de travail scientifique, de travail efficace que le *travail personnel*; *l'esprit n'est vigoureux que dans la mesure où il tire toute sa force de lui-même ou du contact*

1) L. LIARD. op. cit. p. 31.

de la réalité sans s'appuyer sur la mémoire. Tel est le fond même de la science et de l'esprit scientifique».

A face știință nu însemnează a transmite tale quale adevărurile dobândite de alții, ci a urmări descoperirea lor prin aceleași faze, prin care a trecut geniul, care le-a descoperit. Această reclamă mai mult timp, cheltuială de material și o cunoștință profundă a materiei, dar tocmai această metoadă este fecundă, ea e care formează spiritul, întărește logica lui, îi dă independența în judecată, învață nu numai să gândească, dar cum să controleze, ca să nu se înșele prin propriile sale gândiri și cum să capete spiritul de imparțialitate propriu oricărei probități științifice.

A face practică, cum au cugetat alții, este a învăța cum să cugete singur mai târziu și acesta e scopul culturii formale.

Cu privire la metoada științelor naturale L. LIARD (op. cit. p. X) o rezumă astfel: «Au lycée l'enseignement des sciences naturelles doit être *une discipline éducative et non pas un chargement de la mémoire*: Des faits d'abord, exactement perçus et ce sera une culture de la faculté d'observation; puis des faits comparés et ce sera une culture de la faculté de comparaison, enfin, à la suite de ces comparaisons, des liaisons positives constatées entre des faits et ce sera une culture de la faculté de généralisation, une première conception de la loi, un premier éveil du sens scientifique».

Cu această metoadă științele naturale formează un instrument prețios pentru dezvoltarea gândirii, căci aceste faze ale operațiunii intelectuale se găsesc în observarea și experimentarea ce formează obiectul acestor științe. Științele naturale sau biologice¹⁾ au un mare rol educativ în primul ciclu cu deosebire. Ca istorie naturală, descriptivă arată tot, ce e frumos ca formă, măreț ca fenomen, admirabil ca armonie în natură. Aci se dezvoltă simțul naturii, se fac cunoscute frumusețile naturii tot așa, după cum prin lecturi literare se arată frumoasele gândiri ale scriitorilor mari.

Omul a reușit, să creeze în micul său cosmos — creer — multe frumuseți, adevărate perle ale vieții interioare, ale gân-

¹⁾ RAYMOND DE GIRARD, Questions d'enseignement secondaire, 2 vol, 1905 Paris p. 216, 266 Vol. L'importance des sciences biologiques.

dirii, care îi inobilează ființa, îl ridică în frontispiciul creațiunii; dar nu-i mai puțin adevărat, că pentru omul, care nu știe să descifreze și să înțeleagă principiile, care conduc natura, viața în mijlocul ei este pentru el ca vizitarea unui muzeu, plin cu opere de artă, dintre care cele mai frumoase sunt întoarse cu fața spre zid.

Ca științe naturale experimentale ele se așează alături de cele fizico-chimice ¹⁾ și reproduc sau provoacă în mod artificial fenomene, care controlează observațiunile, li dă explicațiune și găsește legătura cauzală între faptele observate și cauzele determinante. Cu experimentațiunea studiul științelor biologice intră în cadrul științelor pozitive și ca atare trebuie să apară și în spiritele cele mai fragede.

În predarea științelor naturale prima grijă este de a pune elevul în contact direct cu obiectul, a-l arăta ca să-l observe de aproape cu simțurile lui și profesorul să-i conducă atențiunea prin întrebări ²⁾ asupra diferitelor calități sau caractere, care îi vor servi a-l descrie. Astfel se va desvolta în elev facultatea de a observa, fără care omul cel mai bine dotat nu va fi decât un om mediocru.

Prima datorie e dar a desvolta sistematic în elev aptitudinea de a constata prin el însuși caracterele exacte ale corpurilor din natură și în limita cunoștințelor lui, a da valoarea relativă a acestor caractere.

Intuițiunea să se facă întâiu, ochii corpului și ai spiritului să vază obiectele exact cum sunt, apoi să se facă descrierea cu vorbe. Aceasta o spune și norma psihologică a lui LOCKE și CONDILLAC: Nil fuerit in intellectu, quod non prius fuerit in sensibus.

A ști să observe un obiect cu preciziune este o artă, a-l descrie așa cum îl vede și a vedea tot aceia-ce este, nu e lucru ușor, a obișnui elevii cu asemenea descrieri e a le face cultura adevărului și respectul de adevăr. De altfel numai cine observă exact poate raționa just.

¹⁾ CL. BERNARD, Introduction à l'étude de la médecine expérimentale, Paris, 1878.

²⁾ ALWIN REINSTEIN. Die Frage im Unterricht (Leipzig. 1903) S. 161, dà un exemplu după Aug. Lüben, Anleitung zu einem methodischen Unterricht in der Pflanzenkunde, Halle, 1841.

A obișnui elevii să observe singuri și să compare noțiunile astfel căpătate, a-i pune să judece și să găsească legături noi între faptele observate este a le face ucenicia inițiativei intelectuale, este a le dezvolta sentimentul individualității, spiritul de critică personală, este a le inspira încrederea în ei, calități tot atât de indispensabile în viața intelectuală și de toate zilele.

Ca atare învățământul istoriei naturale este o disciplină intelectuală, iar nu o încărcare de memorie.

Punând intuițiunea la baza studiului naturii se va evita unul din defectele cele mai dezaastroase ale culturii intelectuale: *verbalismul*. «Nur durch fleissiges Beobachten, durch Selbstschauen und Selbstuntersuchen ist es möglich, den schlimmsten Feind alles geistbildenden Unterrichts, aus der Schule zu verbannen: den Verbalismus» zice cu drept cuvânt SCHEIL ¹⁾.

Și e cu atât mai ușor a evita verbalismul, cu cât elevul are o curiozitate naturală, care îl stimulează a face singur observațiuni. E nevoie numai de conducători abili, cari să profite de acest dar natural, să-i arăte cum să adune observațiunile pentru a le utiliza la comparațiuni și generalizări.

A încărcă memoria elevilor cu noțiuni disparate, cu fragmente de cunoștințe este, ca și cum le-ar umplea cineva buzunarele cu gologani, a le duce noțiunile până la generalizări, la ideile sintetice, generale este a li pune la dispoziție, financiar vorbind, bilete de bancă, care pe lângă că sunt mai de valoare, sunt și mai ușor de purtat.

Frumosul program de metoadă a lui Liard ar trebui să înceapă cu studiul sistematicii, adică al determinării speciilor animale și vegetale cu ajutorul *cheilor analitice* (dicotomice) sau florelor și faunelor ²⁾. Există în literatura străină multe manuale de acest fel ³⁾. Elevii fiind conduși de profesor în exer-

¹⁾ SCHEIL. *Über die Reformbestrebungen auf dem Gebiete des naturgesch. Unterricht.* (1905, Stuttgart) S. 77.

²⁾ În literatura română există numai FLORA DOBROGEI de Dr. D. BRANDZA (1898, Buc. 476 pag.) unde se află conspectul genurilor și speciilor cu descrierea lor completă.

³⁾ LEUNIS, *Schulnaturgeschichte I Theil, Zoologie* (1891 Hannover).

AUG. LAMEERE, *Faune de la Belgique, Bruxelles* 1895, 2 vol.

BONNIER ET LAYENS, *La nouvelle Flore, Paris, Dupont.*

WÜNSCHE, *Schulflora von Deutschland.*

cițiile de determinat speciile, intuițiunea va fi de fapt introdusă și nu va rămâne ca azi o ficțiune.

Prin exercițiile de determinat genurile și speciile cu cheile analitice ies în relief caracterele și valoarea lor mult mai bine decât printr'o simplă descriere.

Apoi sistematica este începutul studiului naturii. Elevii inițiați în sistematică vor putea continua și mai târziu cu determinările și pe lângă plăcerea intelectuală, pe care o aduc determinările se va studia și cunoaște de mai mulți fauna și flora țării. Cunoașterea bogățiilor și frumuseților naturale ale țării e un factor intelectual, care potențează sentimentul de iubire către patrie.

Excursiunile, pe care unii din distinși noștri naturaliști¹⁾ le recomandă ca foarte utile pentru studiul naturii, vor avea folosul real și aplicarea inteligentă atunci, când în acele excursiuni se va reuși a se determina de elevi animalele și plantele colectate, iar nu a le spune de-a dreptul profesorul — în acest din urmă cas fiind o încărcare de memorie.

Odată cu sistematica se va învăța și organografia, astăzi quasi părăsită și cu aceasta se va dezvolta *arta de a descrie*²⁾ exact și concis.

Cu organografia și cu sistematica s'a început studiul naturii și cu ele trebuie să se înceapă și în școală. KANT zicea în această privință: «Die Entstehung des Wissens im Individuum muss denselben Verlauf befolgen, wie, historisch betrachtet, die Entstehung des Wissens im ganzen Menschengeschlecht».

Lipsa sistematicii și organografiei din cadrul programei actuale face pe DR. PROCA³⁾ să observe la absolvenții gimnaziului din Birlad «că florile nu au nume, nici culori, copacii nu au nici nume, nici fructe».

WILLKOMM, }
HEIMERL, } Schulflora von Oesterreich.

A. GREMLI, Excursionsflora sau Flore analytique de Suisse (Traduction française par I. I. Veter).

¹⁾ DR. N. LEON, Excursiuni zoologice, (Buc. 1905). Idem, în Școala modernă 1899.

²⁾ DR. CANDOLLE, La Phytographie, ou l'art de décrire les végétaux. Paris 1880.

³⁾ DR. PROCA, Convorbiri literare (1904 No. 10).

În practică această metoadă întâmpină multe lipsuri. O parte din taxele școlare ar trebui destinate, pentru ca să se alcătuiască și tipărească chei analitice, ce lipsesc din literatura noastră și să fie încredințate școalelor în așa număr, ca elevii cel puțin în timpul lecțiunii să se servească de ele. Ar fi de dorit, ca fiecare elev sau cel puțin 2 elevi din aceiași bancă să aibă sub ochi câte un exemplar din specia de determinat, iar lupa, penseta, acul, cuțitul și foarfecile să formeze arsenalul lor de studiu.

Restrânsul număr de plante prevăzute în program se pot cultiva în mare număr de exemplare într'o *grădină botanică*, ce cată să existe pe lângă fiecare școală secundară, de unde să se servească și școalele primare locale.

În altă parte ¹⁾ am emis opiniunea, că herbare de plante utile pentru școalele primare și deci și gimnaziale se pot alcătui și la fermele școalelor inferioare de agricultură.

Dintre animale se studiază de regulă acelea, care fac parte din fauna țării. Împăiate se găsesc în număr restrâns în colecțiile gimnaziilor și e o anomalie, ca școalele să sufere de material de intuițiune, pe când preparatorul muzăului național să facă comerț de export cu animalele, ce le vânează în tot timpul anului din țară.

Pentru a nu sacrifica principiul metodei științelor naturale ar trebui, ca executarea subiectelor din program să fie subordonată posedării materialului didactic și epocii, în care se poate avea acel material viu ²⁾.

În tot cazul să se recurgă cât mai puțin la tablouri murale sau la figuri pe tablă. Acestea sunt un fel de surogate didactice, de care se face în școală uz dar și mult abuz.

Ba chiar contrar acestor reguli, comisiunea însărcinată de minister să comande material didactic a făcut această greșală de a da procurării de planșe o largă parte.

Unui profesor îi stă în puțință să confecționeze repede și ieftin planșe. Cu 10 lei am făcut 30 de planșe de anatomie comparată pentru clasa VII.

1) N. MOISESCU. Convorbiri didactice 1904 No. 1. Procurarea de material didactic.

2) Astfel cele mai răspândite manuale de botanică: Baenitz, Pokorny, Bail, Chelariu din Brașov studiază plantele în ordinea înfloririi (Blütezeit).

Procurarea de material didactic să se încredințeze profesorilor respectivi. Din suma, ce ar trebui din oficiu alocată anual de minister în acest scop să-și procure profesorul treptat materialul după necesitățile ce le reclamă cursul său și în așa condițiuni, ca să poată fi primit de inspectorul școlar la finele fiecărui an școlar. Emulațiunea, inițiativa fiecărui profesor n'ar mai fi paralizate ca în timpul de față.

În 1902 văzând cum elevii clasei VII învățau bine, dar pe de rost anatomia umană, am împrumutat 100 de lei de la banca poporului din Pitești și am cumpărat 74 preparate istologice, ca să poată elevii studia de visu despre ce e vorba. Peste 2 ani, dintr'o sumă alocată de primăria locală mi s'au restituit banii.

O lacună simțitoare în învățământul secundar e lipsa de instrucțiuni metodice asupra materiilor de studiu. Acele câteva rânduri ce însoțesc materiile din programele actuale sunt insuficiente.

Asemenea instrucțiuni s'au simțit necesare de mult în alte țări: «Instructions françaises», «Lehrpläne und Lehraufgaben für die höheren Schulen in Preussen 1901». Instructionen für den Unterricht an den Gymnasien in Oesterreich, etc., țin în curent pe profesor nu numai cu metodică, dar cu literatura ei, cu materialul didactic mai recent, etc.

A reduce istoria naturală la simple descrieri și la o învățare de nomenclatură este o formă veche și incompletă de învățământ.

Învățământul istoriei naturale se ridică la rangul de disciplină intelectuală și stă alături de oricare altă disciplină atunci, când se introduc în acest curs principiile biologice «*in die denkende Naturbetrachtung einzuführen*» după care se caută o rațională înțelegere a naturii, a formelor ei și a forțelor, care au lucrat la realizarea acestor forme. De aceia a doua parte a lecțiunii de istorie naturală este explicarea caracterelor morfologice și anatomice. Această explicare privește ori funcțiunea organului în raport cu corpul animalului sau plantei (fiziologia), ori funcțiunea organului în raport cu mediul ambiant (biologia), urmează deci a se da explicări fiziologice și biologice.

Aceste explicări dau sens, viață și valoare cursului de istorie naturală. Explicațiunea arată adaptațiunea perfectă între organ

și funcțiune, între organism și mediul ambiant, dă legătura dintre cauză și efect și oferă caracterul științific acestui studiu al naturii. Asupra unui singur animal sau plantă se pot face atâtea sugestive și instructive explicări, încât se poate ocupa mintea elevilor ora întreagă.

Explicările fiziologice se capătă din studiul, ce l-a făcut profesorul în fiziologia comparată și experimentală și sunt de natură mecanică, fizică și chimică; iar explicațiunile biologice, adică acțiunea mediului asupra individului și reacțiunile individului se reduc tot la acțiuni mecanice, fizice și chimice. Această direcțiune biologică își are baza sa în studiul transformismului, al evoluțiunii și al adaptațiunii.

Dar în literatură au fost momente, care au determinat curente puternice în studiul biologic al naturii.

Astfel în Germania a fost MÖBIUS¹⁾, directorul muzăului de istoria naturală din Berlin, apoi elevul său JUNGE²⁾ și alții³⁾ cari s'au inspirat de principiile biologice, pe care sunt bazate azi cele mai bune cărți didactice de zoologie și botanică de curs gimnazial⁴⁾.

Dar și aceste explicațiuni ca și determinările și descrierile din partea sistematică să nu fie date de profesor, ci de elevi, făcând uz de *metoda socratică sau euristică*⁵⁾ (euriskein-a descoperi). Cu privire la această metoadă LIARD se exprimă: «*l'idéal serait que, dirigé par le maître, l'élève trouvât tout ce qu'il doit savoir*».

După metoda socratică sau activă, o clasă se poate compara cu o orchestră,⁶⁾ ori într'o orchestră nu sunt decât executanți. Varietatea instrumentelor reprezintă varietatea aptitudinilor, fiecare muzicant nu execută bucata întreagă de la un capăt la

¹⁾ MÖBIUS, Die Auster und die Austernwirthschaft (Berlin 1877).

²⁾ JUNGE, Der Dorfteich.

³⁾ E. WALTHER, Der Unterricht in der Naturkunde nach biologischen Grundsätze.

⁴⁾ SCHMEIL, DR. OTTO. Lehrbuch der Zoologie und Lehrbuch der Botanik (Nägele's Verlag, Stuttgart und Leipzig 1905).

⁵⁾ COLLARD. Méthodologie de l'enseigne. Moyen, Bruxelles 1903.

Idem L'art d'interroger, Louvain 1902. Un rezumat al acestei broșuri e făcut de mine în rev. Școala română No. 9. (1906).

⁶⁾ VESSIOT, De l'enseignement à l'école et dans les classes élémentaires des lycées et collèges (Paris 1888) p. 386.

altul, dar nu e nici unul, care să nu cânte câteva note, măcar să dea o lovitură pe toba mare. Fiecare urmărește cu atenție momentul, când intră în acțiune și când trebuie să și cânte partea sa. Solurile sunt rezervate celor mai buni muzicanți, iar șeful de orchestră (profesorul) dirigează pe muzicanți, îndreptându-se când către unul, când către altul arătând cu bastonul momentul, când trebuie să intre fiecare în acțiune, iar el netrăgând cu arcușul decât, când vede că orchestra s'a obosit sau când ea trebuie să înceteze».

Marele savant MICHEL BRÉAL ¹⁾ ne dă cheia metoadei active prin următoarele cuvinte: «Conduire les élèves jusqu'au point d'où ils doivent apercevoir la solution d'une difficulté et s'arrêter à temps pour leur donner le mérite de la résoudre; lancer toute la classe sur la piste d'une idée ou d'un mot; éloigner d'un geste ou d'un clignement d'yeux une sottise qui se montre, faire sortir la bonne réponse attardée sur les lèvres d'un élève intimidé; interroger tantôt la classe toute entière et tantôt un seul, suivant qu'il s'agit de provoquer une réponse prompte ou une réponse méditée; encourager le faible en lui ménageant quelque bonne trouvaille juste au moment où son attention allait se ralentir; réserver sa sévérité pour les forts et accueillir de leur part une mauvaise réponse comme un manquement envers la classe et envers eux-mêmes; voilà le vrai rôle du professeur et toutes les fois qu'il y sera fidèle, personne, même parmi les derniers, ne sera tenté de se désintéresser du travail commun.

Il n'y a pas de chemin si escarpé et si difficile où les enfants ne soient disposés à vous suivre, du moment qu'ils se savent bien conduits et qu'ils sentent le plaisir d'apprendre».

Metoda socratică e procedeu pedagogic cel mai sigur, care conduce pe elev către adevărul pozitiv, dându-i iluziunea că descoperă el însuși ceea ce învață. Spiritul lui rămâne activ și lucrează fără oboseală.

Profesorul nu trebuie să expună nimic dogmatic, nu trebuie să dea elevului nimic d'agata, ci să'l conducă prin întrebări bine puse și meșteșugite către găsirea adevărului.

Foloasele metoadei socratice sunt multe și mari. Ea dă viață

¹⁾ MICHEL BRÉAL, Quelques mots sur l'instruction publique en France Paris 1873. p. 195.

unei lecțiuni, dezvoltă puterea de observațiune, de reflexiune și de judecată, dă satisfacțiune mobilității naturale a școlarului, ține atențiunea încordată, provoacă sfortărea voinței, exercită o influență hotărâtă asupra caracterului, procură cunoștințe mai sigure, mai solide și mai durabile.

Il învață pe elev să vorbească cu ordine, claritate și simplitate, permite profesorului să-și cunoască mai bine elevii și să-și dea seama de puterea lor de gândire, îl pune în poziție a urma cursul în mod gradat și rațional, e în fine singura formă, care trebuie să predomine în învățământul primar ¹⁾ și secundar inferior.

Apoi s'ar realiza prin aplicarea acestei metode desele întrogațiuni atât de mult recomandate de minister prin circulări, căci «*savoir interroger, c'est savoir enseigner*» a zis VESSIOT.

Și dacă prin această metodă se fragmentează lecțiunea și nu apare ca un tot continuu, ca într'un curs expositiv, apoi întrebuințarea cărții corectează acest defect.

«Le livre doit être la synthèse de l'enseignement oral et non la reproduction imprimée de la classe.

Le meilleur des livres ne vaut pas la plus médiocre des classes.

Le livre est passif, la classe est essentiellement vivante. Aussi le livre ne vaut que comme source de renseignements et comme moyen de contrôle pour les figures, peut-être aussi un peu comme livre de lecture dans les classes inférieures; il n'a donc, en réalité qu'un rôle secondaire.

La classe au contraire apprend à l'élève tout ce qu'il doit savoir et qu'il ne doit pas oublier, mais rien de plus; de sorte que l'élève doit sortir de classe sachant sa leçon ²⁾».

Profesori de merit au încercat a da o literatură de științe naturale bazată chiar pe metoda euristică. Astfel e D-r. W. SCHMIDT, profesor la Thomasygnasium din Leipzig, care împreună cu colegul său LANDSBERG au compus cărți de ajutor și exercițiu (Hilfs und Übungsbuch ³⁾) pentru profesori iar nu pentru elevi,

¹⁾ «Die einzig bildende Lehrform für den Unterricht der Elementarschulen ist die dialogische — der Fragunterricht» (Diesterweg).

²⁾ CAUSTIER, LE DANTEC, MANGIN, etc. Conférences du musée pédagogique—Paris 1905.

³⁾ SCHMIDT, LANDSBERG Hilfs und Übungsbuch für den botanischen und zoologischen Unterricht. (Leipzig, Teubner 1901).

așa după cum zice și LAISANT ¹⁾ «Le livre devrait en somme servir de guide au maître plutôt qu'à l'élève lui même».

Elevii eșind din clasă cu lecția învățată se va ușura munca lor ²⁾ și va rămânea timpul necesar pentru educațiunea și dezvoltarea fizică, căutând astfel a rezolva antica problemă: mens sana în corpore sano.

S'a dat la noi în ultimele timpuri o atențiune exagerată cărților didactice, ca și cum ele ar forma baza învățământului și pe cele zise mai bune le-a impus autoritatea școlară elevilor.

Astăzi, când elevii își permit a ne spune, că ei au învățat (memorat) cartea și deci merită să promoveze, e timpul să arăt celor, ce au falsificat învățământul prin patronarea manualelor oficiale, părerea unui eminent pedagog și savant RAYMOND de GIRARD : ³⁾ «*La réforme des études scientifiques au degré secondaire devra se proposer un quadruple objet: idéaliser et unifier ce qui n'est possible qu'en donnant à tout l'enseignement une orientation philosophique, enfin objectiver, le tout conduisant à simplifier* notablement.

Ainsi compris, l'enseignement dépendra *avant tout de la valeur et de l'activité du maître.*

Il devra composer lui-même toutes ses leçons afin de les adapter à son auditoire et à son milieu. Ce jour-là nous verrons disparaître *la plaie de l'enseignement secondaire: le manuel*, qui va à tous et à personne, comme un habit tout-fait qui favorise l'indolence des uns et le «perroquetisme» des autres.

Ce jour-là disparaîtront aussi le surmenage, fonction de l'ennui, et le dégoût pour les choses apprises, qui est trop souvent, aujourd'hui, le résultat le plus clair des études».

Impunerea cărților oficiale cu un quantum de cunoștințe, în care trebue să se restrângă profesorul, forma ușoară, mai metodică, sub care sunt date cunoștințele în ele, pun rolul profesorului pe un plan secundar, iar elevii sunt tentați să memoreze textul.

S'ar părea că ministerul instrucțiunii a lăsat, să se tipărească manuale pentru elevi, după cum ministerul de războiu a tipărit

¹⁾ LAISANT, L'éducation fondée sur la science.

²⁾ RAYMOND DE GIRARD op. cit. vol. II p. 71. (Paris 1904) L'hygiène des études.

³⁾ Op. cit. p. 232 vol. I.

reglemente pentru soldați. Ori, «*le meilleur livre est la parole du maître*» (Gréard) și asupra rolului și pregătirii profesorului trebuie să fie îndreptată continuu atențiunea autorității școlare.

Școalele noastre au prea puțin control, profesorii nici un sfătuitor, mulți ignorează complet metoadele didactice și elevii luptă cu memorizarea.

Elevii clasei VII M, unde funcționez acum, ca detașat, deprinși până la această dată cu memorizarea refuză categoric să reflecteze, să cugete asupra lecțiunii.

Pentru o mai bună stare a învățământului, pentru o aplicare riguroasă a metoadelor, o armonizare a materiilor de studiu și o armonie între personalul didactic de toate gradele aș propune să se creeze câte un *inspector* sau *director de studii* în fiecare capitală de județ.

Acesta să fie un profesor secundar distins, a cărui capacitate didactică și pedagogică să fie probată prin examen și neinfluențat de patimile politice, să se ocupe pe lângă cursul său cu inspectarea continuă a școalelor, să cunoască bine valoarea personalului didactic al regiunii sale și să refere asupra funcționării tuturilor școalelor primare, secundare, profesionale și confesionale din zona sa de control.

Directorii de studii ar fi o diferențiere de directorii de școale și pe diferențieri se bazează progresul în orice ramură de activitate omenească.

Cu 100 lei adaus lunar la leafa profesorului — director de studii — sau cu vreo 42.000 lei anual ministerul ar avea un corp permanent de 35 inspectori (Schulräte) regionali, cari să exercite controlul lor în fiecare zi în toate capitalele sau centrele de cultură ale țării.

O altă parte a metodicei științelor, pe care o susțin e *introducerea de lucrări practice obligatoare executate* de elevi în $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{4}$ din orele de curs, pentru ca cu timpul să ajungă la $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$.

În cursul de științe naturale se cer noțiuni de anatomie și fiziologie animală și vegetală. Ele să se capete tot în chip activ prin secțiuni, disecțiuni și vivisecțiuni, prin ușoare experiențe făcute de înșiși elevii în ore destinate expres pentru acest scop.

În acest sens am propus ¹⁾ pe lângă muzee, rezervarea de săli de lucru de științe naturale în clădirile gimnaziilor.

Insemnătatea acestor lucrări practice e mare și organizarea lor în școalele secundare mi se pare, după o practică în laboratoarele din țară și din străinătate de vre-o 15 ani, că e necesară, posibilă și naturală.

Prin aceste lucrări se trece dela învățământul colectiv la cel individual, se pășește dela învățământul falș cu creta pe tablă la adevăratul învățământ.

Lucările practice sunt o continuare a metodei active, de cercetare — Probieren geht über Studieren — susținută până aci și ele dau ocazie elevilor să facă noi observațiuni personale, care să-i facă să capete *încrederea în sine*, cum cu drept cuvânt susține Zwick ²⁾ și prin observațiunea metodică și dificultățile tehnice să le formeze *spiritul științific* cum îl definește Croiset ³⁾. «*L'esprit scientifique* si varié dans ses applications, si difficile à acquérir et à conserver sans défailances, est au fond très simple. Il consiste d'abord dans la possession de *quelques notions peu nombreuses*; ensuite, et c'est le principal, *dans quelques bonnes habitudes intellectuelles*. Ces notions préliminaires se ramènent essentiellement à ceci, que l'objet de la science est de découvrir autant que possible *des liaisons constantes* de phénomènes, c-à d. des lois, et que l'on ne peut y arriver que par *l'observation méthodique de la réalité*. Quant aux habitudes intellectuelles, elles n'ont rien non plus de mystérieux, ce qui ne peut pas dire d'ailleurs qu'elles soient communément répandues parmi les hommes, ni d'une conquête aisée. Elles s'appellent *liberté d'esprit, attention infatigable aux faits, sentiment de la difficulté des choses, prudence dans les affirmations, hardiesse ingénieuse à imaginer des solutions provisoires, scrupule à les vérifier, empressement à les abandonner devant l'opposition de la réalité*.

Ces qualités sont les conditions premières de la science. Jointes à l'apprentissage technique d'une discipline particulière,

¹⁾ N. NOISESCU, Cultura română 1905 no. 19 p. 323. Săli de științe naturale.

²⁾ DR. H. ZWICK, Stadtschulinspector in Berlin, Der naturgeschichtliche Unterricht. Berlin 1884.

³⁾ CROISSET, Revue internationale de l'enseig. XXXIV (1898) p. 392.

elles en constituent les conditions suffisantes. Si elles manquent, nulle science ne peut exister.

Cet esprit scientifique est si peu répandu parmi les hommes, qu'il est souvent méconnu ou mal compris et qu'il donne prétexte aux reproches les plus étranges».

Lucrările practice sunt absolut indispensabile în lecțiunile de fizică și chimie și e de mirare, cum de s'au perindat în ultimele timpuri autorități școlare cu cultură științifică vastă, fără să aloce din oficiu pentru asemenea lucrări un ban măcar.

L. LIARD (loc. cit. p. XIII) propunând și susținând aceste lucrări pentru științele fizice zice: «C'est surtout par des exercices pratiques bien conduits que les élèves s'initieront au vrai caractère des sciences expérimentales et acquerront en physique et en chimie des connaissances puisées à la source des faits».

POINCARÉ (in L. Liard op. cit. p. 58) ne dă un exemplu rar de spiritul, de care trebuie să fie condus profesorul de fizică la cursul său: «Le professeur de physique devrait constamment se rappeler, que l'un des plus grands savants du commencement du siècle dernier, l'un de ceux qui par leurs admirables découvertes ont le plus contribué à construire le magnifique édifice de la science moderne, l'illustre physicien anglais MICHEL FARADAY, prétendait qu'il n'avait jamais pu comprendre la description d'une expérience qu'il n'avait pas vue réellement ou même qu'il n'avait pas effectuée personnellement. Serait-il donc raisonnable d'exiger de nos enfants plus que Faraday n'aurait pu donner lui-même?»

Lucrările practice se impun pentru câte-și trele secțiuni.

BOREL¹⁾ propune exerciții practice pentru matematici în *laboratoare de matematici*, iar pentru științele fizico-chimice și naturale ele s'au introdus deja în Statele-Unite, căci acestea cheltuesc, după cum arată darea de seamă din United-States Bureau of education, pentru instrucția poporului atât cât cheltuiesc împreună Anglia, Franța și Germania, pentru batalioanele lor de războiu²⁾.

«În Statele-Unite, ne spune MANGIN³⁾, la 30 de lecțiuni con-

¹⁾ În LIARD op. cit.

²⁾ K. TH. FISCHER, Der naturwiss. Unterr. in England (1903 Leipzig).

³⁾ MANGIN, Conférences du musée pédagogique (1905).

sacrate științelor naturale, un sfert abia sunt rezervate unor scurte explicațiuni, tot restul timpului este întrebuițat la lucrările personale ale elevilor, cari supt direcțiunea și în prezența profesorului observă formele vii, disecă animale, analizează plante, execută experiențele cele mai simple. Fiecare elev are un carnet sau un album, pe care desemnează schematic formele observate, rezultatele disecțiunii sau analizei, darea de seamă succintă a experienței lor. Aceste carnete reprezintă lucrările cele mai interesante și mai sugestive, ce am văzut la expozițiunea din 1900».

În Germania, profesorii dela licee reclamă cu insistență un spor de ore în învățământul științelor experimentale, pentru a le întrebuița la exercițiile practice ¹⁾.

În literatura noastră didactică s'a ocupat cu învățământul experimental de fizico-chimice Dr. G. LONGINESCU ²⁾. Articolele sale sunt scrise cu patima unui savant și patriot, care vede cu mâhnire cât de departe suntem de adevărata formă de învățământ experimental.

Ceia ce sunt *exercițiile de vorbire* pentru limbile moderne exerciții neapărat necesare pentru a pune cuvintele în uz, în valoare, tot astfel sunt în domeniul științelor pozitive *exercițiile practice* ale elevilor, destinate a dobândi siguranța și aptitudinea de a le pune în valoare, în practică oricând va fi nevoie.

Cadrul activității științifice al școlii actuale ni-le dă BERTHELOT ³⁾: «A l'heure actuelle et dans l'état présent de la civilisation des races européennes, il faut que l'esprit de nos enfants s'habitue de bonne heure aux conceptions et aux méthodes scientifiques, en un mot à tout l'ensemble des idées qui caractérisent la civilisation européenne; ce sont ces conceptions, ces méthodes, ces idées qui devraient prédominer dans l'enseignement».

În Franța, prin reforma învățământului din 1902, s'au prevăzut în cursul superior al liceelor 2 ore pe săptămână pentru exerciții practice de științe: fizică, chimie și științe naturale.

¹⁾ MAROTTE, L'enseign. des sc. mathém. et physiques en Allemagne, Paris 1905.

²⁾ Dr. G. LONGINESCU, Cronici științifice 1905 p. 47 și 107. Noua Revistă Română 1901 no. 34. Revista generală a învățământului 1905

³⁾ BERTHELOT, Science et éducation. Paris 1901. Pag. 97.

Aceste exerciții practice vor trebui să fie complectate cu câteva excursiuni.

De altfel și literatura specială abundă în manuale pentru lucrări practice de științe naturale :

Zoologie: HATSCHEK U. CORI: Elementarkursus der Zootomie, Iena 1896.

M'ALPINE, zoological Atlas of Vertebrates and Invertebrates London 1881.

KÜKENTHAL, Leitfaden für den zool. Praktikum 1898.

Botanica: STRASBURGER: Das botanische Praktikum, Iena 1898.

SCHUMANN, Praktikum f. morph u. syst. Botanik, Iena 1904.

WÜNSCHE, Der naturk Unterr in Darbiet u. Übungen, Zwickau.

Geologie: I. WALTHER, Vorschule der Geologie, Iena 1905.

KEILHACK, Lehrbuch der prakt. Geologie.

SHALER, Elementarbuch der Geologie f. Anfänger, Dresden 1903.

Fiziologie animală: SCHENK, Physiologisches Praktikum 1895.

L. Frédéricq: Exercices pratiques de Physiologie, Paris. 2)

W. STIRLING, Outlines of practical physiology, London 1895.

Fiziologie vegetală: OELS, Pflanzenphysiol. Versuche, Braunschweig 1893.

CLAUSSEN, Pflanzenphys. Versuche u. Demonstr. Leipzig 1904.

HELLMUTH MÜLLER, Oberlehrer, Pflanzenphys. Schulversuche, 1900 Landsberg a. d. Warthe.

Pentru a-și asimila un profesor cunoștințele, de care are nevoie îmi permit a face observațiunea, că ar servi mai mult carierii lui și cauzei învățământului, dacă în locul celor 2 examene de capacitate s'ar cere un singur examen de specialitate și al doilea examen să conste din cunoașterea a 2 limbi moderne cu literatura cea mai bogată.

Exercițiile practice îndeplinesc rolul, ce-l are școala de a pregăti pentru viață. Ele contribuiesc nu numai la cultivarea simțurilor și a artei de a observa, dar la evitarea unei semiculturi, la o bună pregătire pentru profesiunile practice, la educațiunea voinței.

Mijloacele subiective pentru a dezvolta voința sunt 2: reflecțiunea meditativă și acțiunea. 1) Acțiunea e cel d'al doilea factor, care creiază în organism raporturi și energii noi. La prima dată

1) PAYOT, L'éducation de la volonté. Paris 1894. p. 135.

2) N. Moisescu, *Sucrări practice de Fiziologie* 1901 Buc

orice acțiune este însoțită de o sforțare «c'est le premier pas qui coûte», repetarea lui devine însă o obișnuință.

Prin acțiune se fixează și se dirije gândirea, prin acțiune se cauzează plăcere, plăcere, cu care se termină orice muncă intelectuală. Prin acțiune se vor forma oameni de acțiune.

Lipsa unui învățământ bazat pe observațiuni, lucrări și experiențe personale face pe Dr. PROCA ¹⁾ să emită observații judicioase în importantul sau raport-studiu asupra învățământului nostru secundar: «tezele de dizertație, care cereau să se arate fundamentul unor cunoștințe și aplicații științifice, erau tratate astfel în cât probau, că elevii au de multe ori cunoștințe superficiale, neîntemeiate. Cuvântul profesorului și autoritatea cărții par a reprezenta adesea singura bază a acestor cunoștințe» și mai departe adaugă «nici unul din candidați nu probează, că ar fi posedând simțul realității și concepții exacte despre nevoile vieții în general. Experiența proprie și observațiunile directe ale elevilor sunt atât de puțin dezvoltate încât le lipsește puterea de coordonare capabilă să reunească sau să asocieze cunoștințele, pe care cartea le desparte în chip artificial pentru înlesnirea studiului».

Ba un profesor de filozofie G. C. DRAGU ²⁾, președintele comisiunii din Giurgiu, se exprimă cât se poate de drastic și fără înconjur «pentru prima dată, zice D-sa, se dă școlarilor prilej (la examenul de absolvirea gimnaziului) să apeleze la inițiativa, judecata, priceperea lor ca școlari, mai mult de cât la memorie și cărți!».

Cum se vede de la acești examinatori imparțiali, se obțin în învățământul nostru prin metode învechite, prin lipsa de lucrări practice, prin lipsa de armonizare a materiilor, rezultate diametrice de acelea, ce le reclamă citatele savanților de mai sus.

Și nu mai este oare nevoie de nici o reformă?

Dar nici un pas spre îndreptare și spre progres nu se poate face fără întrebuițare de timp, bani și forțe.

Timpul e un factor imponderabil, totuși necesar până ce autoritatea școlară și publicul în general vor ajunge să se con-

¹⁾ loc. cit. p. 28. 25

²⁾ Ministerul Cultelor, Examenul pentru absolvirea cursului secundar 1902—903, p. 49.

vingă de pericolul unui sistem de învățământ uniform, artificial și rău aplicat.

Nimic nu strică mai mult în instrucție decât rigiditatea formelor, uniformizarea și automatizarea învățământului; inspire-se organizatorul școlii de la masa nervoasă cerebrală, moale, maleabilă, plastică, dar care poate făuri în ea cugetările cele mai ferme și ideile ferme sunt mai tari decât oamenii cei mai tari, chiar decât jandarmii lui Moruzzi dela 13 Martie.

Forțe sunt cele didactice actuale, care trebuie să fie bine conduse, ajutate, bine controlate și ferite cât se poate de mult de învrăjbirile politice.

Progresele nu sunt posibile decât, când toată lumea colaborează și ideile cele mai bune rămân fără efect, când ele întâlnesc oameni înțeleniți în fâgașul rutinei.

Bani se pot avea prin ridicarea taxei actuale.

În Germania, bunăoară, se plătește de elev o taxă anuală de 120 Mărci = 150 lei, plus câteva taxe extra.

Prin ridicarea taxelor, să se aibă în vedere numai îmbunătățirea metoadelor, procurarea materialului didactic și executarea lucrărilor practice.

E blamabil faptul, că taxele școlare până acum au fost făcute în întregime venit la stat.

Realizabile și aplicabile ar fi de asemenea metoda activă sau socratică, inducțiunea orală pentru limbile moderne, lucrările practice pentru științe, când numărul elevilor ar scădea la 25, maximum 30 de clasă.

Astfel, cum se petrece astăzi, este un compromis între stat și public. Statul sau autoritatea școlară superioară crede, că dă un învățământ serios, publicul se bazează pe încrederea în stat, iar rezultatul în realitate îl dă tabloul d-rului Proca și d-lui Dragu.

Profesorii pot contribui la scăderea mării populațiuni a liceelor și gimnaziilor noastre printr'o selecțiune riguroasă. Inteligențele mediocre și submediocre, care compun majoritatea populatelor clase superioare ale liceelor, atestă lipsa de selecțiune. Ori rolul social al profesorului secundar îl indică în această privință tare bine Prof. W. IERUSALEM¹⁾: «Wir Mittelschullehrer haben nun keinen unmittelbaren Einfluss auf die

¹⁾ Prof. Dr. W. IERUSALEM. Die Aufgaben des Mittelschullehrers (Wien 1903) S. 55.

Gestaltung des Lehrplanes, wohl aber hängt es von uns ab, wie der bestehende Lehrplan durchgeführt wird. Bei dieser Durchführung müssen wir uns nun die *soziale Aufgabe* der Mittelschule vor Augen halten. *Die Mittelschule ist schon an sich dazu bestimmt, eine soziale Auslese vorzunehmen.*

Wir müssen uns demnach in unseren Urteilen über die Reife oder Unreife der Schüler stets dessen bewusst bleiben, dass *wir Organe dieser sozialen Auslese sind.* Die geistige und die sittliche Entwicklung der künftigen Generation wird mitbedingt sein von der Gewissenhaftigkeit und von der Geschicklichkeit, mit der wir an dieser sozialen Auslese mitarbeiten.

Wenn ganz unfähige Elemente die Mittelschulen absolvieren oder solche, die selbstständiges Arbeiten gar nicht gelernt haben, dann können wir uns den Vorwurf nicht ersparen, dass wir unsere soziale Aufgabe nur sehr mangelhaft gelöst haben».

Și cât de departe suntem de realizarea acestui principiu de selecționare! Nu pot trece mai departe, fără să nu ilustrez starea nenorocită a școlii noastre prin una din pățaniile mele. Erau în luna Mai 1901 toți profesorii liceului din Ploești adunați în conferință plenară în marea sală a cancelariei. Fiecare ținea dinaintea sa catalogul sau carnetul cu note. Direcțiunea în înțelegere cu profesurimea locală luase hotărârea, să promoveze câți mai mulți elevi, ca să nu se desființeze gimnaziul alipit pe lângă liceul din localitate.

Când a venit rândul meu am declarat, că pot ridica cu un punct nota oricărui elev, care va avea nevoie. Dar direcția cerea mai multe puncte 6, 7, 8, 9, ceea ce am refuzat categoric.

A alergat la intimidări, în plină ședință m'a amenințat cu telegrame la ministru, a pus un coleg, să mă ocărăscă și să mă insulte, toate, fără să mă influențeze.

Ei și-au făcut totuși promoțiile cum au vrut, ba au găsit chiar în minister un secretar general de tristă memorie, care fără anchetă prealabilă m'a permutat, deși profesor titular, la Tulcea, iar în locul meu a numit pe aceiași zi (1 Iulie) un suplinitor.

Astfel colegii și-au făcut gustul și autoritatea școlară li-a dat tot concursul.

Directorii în special, fiind mai mult persoane politice decât didactice, mai sensibili la influențele locale, iau de regulă în antrepriză promoțiile.

IV. Scopul suprem al școlii este dezvoltarea gândirii

Un mare rău, care bântue școala primară și secundară, este marele uz de memorie. Unul dintre cei mai harnici inspecitori ce a avut Ministerul Cultelor, PETRU RAȘCANU¹⁾, aduce la cunoștința Ministerului acest fapt, «acesta este răul cel mare de care suferă școlile noastre: elevii caută, să reproducă prea mult și nu sunt deprinși în deajuns cu lucrări personale, proprii judecății lor; se face prea mult apel la memoria lor și prea puțin la judecata și inteligența lor».

Elevii memorează cartea și se fac forți a răspunde, că știu lecția și că trebuie să obțină note bune.

Când vor dispărea aceste examene de memorie, așa după cum au dispărut examenele de fine de an și acelea de bacalaureat, învățămîntul va intra pe o cale și mai bună.

În vânătoarea de note li dă câmp liber și regulamentul în vigoare, punându-le la dispoziție o gamă întinsă de note. Sunt chiar profesori — unul fost inspector — care nu găsesc destul cele 10 note, ci dă și $\frac{1}{2}$ de note. Se va aduce un remediu acestei stări maladive prin înlocuirea notelor cu 5 calificative: rău (2, 3), mediocru (4), suficient (5), bine (6—8), foarte bine (8—10).

Uzului memoriei trebuie substituit uzul gândirii. *Dezvoltarea gândirii să fie scopul suprem al școlii.*

Gândirea e care superiorizează și caracterizează pe om și în

¹⁾ «Buletinul oficial» al Ministerului Cultelor 1896. p. 437.

special pe omul cult. DESCARTES¹⁾ cristaliză această idee în fraza «*je pense, donc je suis*» (cogito ergo sum).

Și CICERO²⁾ zicea acelaș lucru: «*Vivere est cogitare*».

După cum există o artă de a descrie, o artă de a întreba, de a vorbi, de a scrie, tot asemenea există și o artă de a gândi: — The art of thinking este intitulată lucrarea lui T. SHARPER KNOWLSON (London 1905), ce cată să o cunoască oricine își face din dezvoltarea gândirii o meserie, o profesie.

Și LIARD (loc. cit. p. VII) ne spune tot așa: «*Le vrai profit n'est pas ce que l'élève peut reproduire, mais ce qu'il peut produire*» frază, ce se aplică admirabil la metoada activă sau socratică.

LEYGUES (op. cit. p. 239) exprimă clar rolul școlii: «Or bien penser et bien juger, être habile à se gouverner soi-même valent mieux que savoir beaucoup».

KEKULE³⁾ zicea asupra rolului Gimnaziilor: «Die grosse Stärke der Gymnasien liegt unbestreitbar in der vortrefflichen Schulung des formalen Denkens, die sie durch den gründlichen Unterricht der alten Sprachen erreichen» și fiindcă limbile clasice au acest rol numai în cursul superior al liceului, în cursul inferior sunt înlocuite prin științele fizico-naturale, pe care VOLKMANN⁴⁾ le definește astfel: «Die Naturwissenschaften sind ebenso Geisteswissenschaften wie die historisch-philologischen Wissenschaften.... Die Naturwissenschaften sind treibende Kräfte im Geistesleben der Gegenwart, sie sind erst heute, weil sie erst heute in das reifere Mannesalter eingetreten, weil sie bisher mit ihrer eigenen Entwicklung genug zu tun haben».

Substratul organic al culturii umane e creerul și anume din el numai scoarța cerebrală. Această scoarță a fost numită de MEYNERT⁵⁾ capitala statului cerebral (creerului întreg), capitală, care la om e mai întinsă decât provinciile acestui stat. Tocmai din cauza importanței ei, bazată pe principiul mecanic al mă-

1) DESCARTES, Discours sur la méthode, bibl. nationale p. 75.

2) CICERO; Tusc. Quaest. V. 38.

3) KEKULE. Die Principien des höheren Unterrichts und die Reform der Gymnasien (1878 Bonn). S. 19.

4) VOLKMANN. Erkenntnistheoretische Grundzüge der Naturwissenschaften (Leipzig 1896). S. 13

5) MEYNERT, Das Zusammenwirken der Gehirnteile (Berlin 1890).

ririi suprafeței, scoarța s'a cutat și a dat naștere la circumvoluțiunile cerebrale.

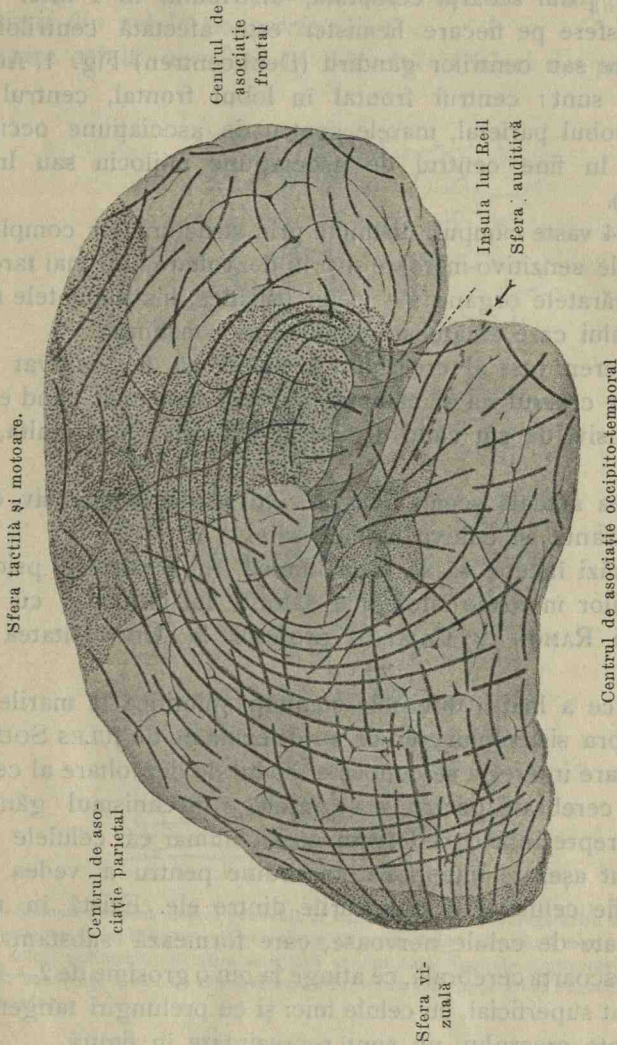

Fig. 1. Hemisferul drept, fața externă, după FLECHSIG: Die Localisation. Linile trase peste circumvoluțiunii reprezintă sistemele de asociație.

FLECHSIG ¹⁾, profesorul de psihiatrie de la Universitatea din Leipzig, după îndelungate studii a ajuns la concluziunea, că

¹⁾ FLECHSIG, Gehirn und Seele, Leipzig 1896, p. 78.

Idem, Die Localisation der geistigen Vorgänge 1896, p. 58.

pe când $\frac{1}{3}$ din scoarța cerebrală a omului este în conexiune cu organele simțurilor (partea perceptivă) și cu motilitatea (partea volitivă), $\frac{2}{3}$ din scoarța cerebrală, distribuită în 4 mari câmpuri sau sfere pe fiecare hemisfer este afectată centrilor de asociațiune sau centrilor gândirii (Denkcentren) Fig. 1. Aceste 4 centre sunt: centrul frontal în lobul frontal, centrul parietal în lobul parietal, marele centru de asociațiune occipito-temporal, în fine centrul de asociațiune mijlociu sau Insula lui REIL ¹⁾.

Aceste 4 vaste câmpuri distincte prin structura lor complicată de centrele senzitivo-motoare și prin dezvoltarea lor mai tardivă, sunt adevăratele organe ale vieții psihice, instrumentele reale ale spiritului care alcătuiesc gândirea și conștiința.

Acest teren vast al creerului e menit să fie cultivat prin școală. Or creerul ca și câmpul rentează mai mult când e cultivat intensiv, de cât când e cultivat extensiv (Non multa, sed multum).

În starea actuală școala noastră cultivă creerul extensiv, după cum și țăranul își cultivă holdele sale.

Dar astăzi începe să se facă lumină în procesele psihice grație noilor metode istologice datorite lui GOLGI și cu deosebire lui RAMON Y CAJAL ²⁾, profesor la Universitatea din Madrid.

Partea ce a luat-o diferitele somități științifice la marile lucrări asupra sistemului nervos sunt rezumate de JULES SOURY ³⁾.

E de mare interes a se cunoaște modul de dezvoltare al celulei nervoase cerebrale pentru a se înțelege mecanismul gândirii.

Fig. 2 reprezintă o vedere în creer, numai că celulele nervoase sunt așezate intenționat în ordine pentru a vedea clar prelungirile celulelor și raporturile dintre ele. Există în realitate 4 strate de celule nervoase, care formează substanța cenușie sau scoarța cerebrală, ce atinge la om o grosime de 2—4 mm.

Un strat superficial, cu celule mici și cu prelungiri tangențiale la suprafața creerului, nu sunt reprezentate în figură.

¹⁾ I. CHRISTIAN, fost profesor la Halle, † 1818.

²⁾ DR. R. Y CAJAL: Les nouvelles idées sur la structure du système nerveux chez l'homme et chez les Vertébrés, 1894 Paris.

³⁾ J. SOURY. Système nerveux central, Structure et fonctions. 2 vol. Paris. 1899.

A doua zonă e compusă din celule mici piramidale (A), al treilea strat constă din celule mari piramidale (B), numite astfel după forma lor, stratul al patrulea, cel mai profund e constituit din celule polimorfe (C, D).

Fiecare celulă nervoasă își dezvoltă 2 feluri de prelungiri :

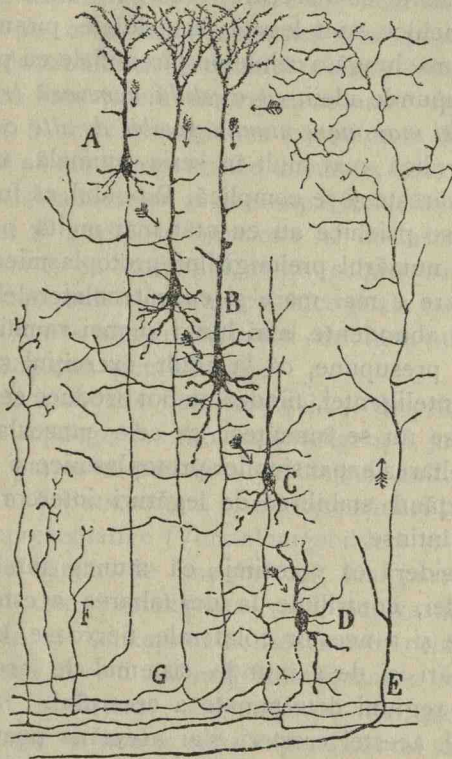

Fig. 2. Schemă arătând mersul probabil al curenților nervoși și legăturile între celulele scoarței cerebrale, după CAJAL. A. celula mică piramidală ; B. celula mare piramidală ; C. și D. celule polimorfe ; E. fibră senzitivă venind dela organele simțurilor ; F. colateralele din substanța albă ; G. cilindru axil bifurcat în substanța albă. Săgețile arată drumul curenților.

unele zise protoplasmice ies din corpul celulei și se răspândesc în toate direcțiunile în substanța cenușie, o altă prelungire unică, dreaptă se îndreptează în jos, se ramifică în unghiul drept și se numește cilindru-axil G. Ramificațiunile cilindrului axil se chiamă colaterale F.

Corpul celular și prelungirile protoplasmice reprezintă un aparat de recepțiune al curenților nervoși (electrici), cari se propagă către cilindrul-axil pentru a se distribui grație ramificațiilor terminale și colaterale ale acestuia la protoplasma altor neuroane. (WALDEYER a numit o celulă nervoasă întreagă cu cele 2 feluri de prelungiri *neuron*).

Se poate admite cu oarecare rezervă¹⁾, că în seria animală funcțiunile psihice sunt legate de celulele piramidale «*celule psihice*». Forma lungă a celulelor piramidale cu prelungirile lor multiple corespunde ideii, că o celulă nervoasă trebuie să fie în legătură cu cel mai mare număr posibil de alte celule nervoase.

Cu cât se ridică mai mult în seria animală, cu atât celula psihică se mărește și se complică. Probabil, că funcțiunile unei celule nervoase psihice au cu atât mai multă putere și eficacitate, cu cât numărul prelungirilor protoplasmice și al expansiunilor basilare e mai mare și cu cât colateralele cilindrului-axil sunt mai abundente, mai lungi și mai ramificate.

S'ar putea presupune, că la adult exercițiul și aplicațiunea constantă a inteligenței, fiindcă nu pot produce celule noi — celulele nervoase nu se înmulțesc ca cele musculare — duc mai departe dezvoltarea expansiunilor protoplasmice și a colateralelor nervoase, forțând stabilirea de legături intercorticale noi mai lungi și mai întinse.

CAJAL consideră ca verosimil, că munca intelectuală într'o ordine de idei, contribuie la dezvoltarea acestor expansiuni protoplasmice și a acestor colaterale nervoase, ceea ce are de efect de a mări și de a întinde sistemul de asociațiune între celulele unei regiuni determinate a creierului.

Mecanismul acestei creșteri s'ar asemena poate cu acela al unei hipertrofii musculare: sub influența atențiunei profunde și continue fixată asupra unei ordine de idei și de senzațiuni, teritoriul encefalic corăspunzător ar fi sediul unei hiperhemii fiziologice — atențiunea e legată cu o mărime a cantității de sânge în creier, cum a arătat Mosso, — și protoplasma nervoasă ar crește în urma unei asimilațiuni mai active.

Dar fiindcă celulele nervoase au pierdut facultatea de a se

¹⁾ R. Y CAJAL, Algunas conjeturas sobre el mecanismo anatomico de la ideacion, asociacion y atencion. 1895. Madrid.

înmulți, hipertrofia s'ar traduce exclusiv prin lungirea prelungirilor celulare sau poate prin desvoltarea de noi prelungiri.

TANZI ¹⁾ adaugă la această concepțiune a funcționării celulelor psihice, că unda nervoasă — după cum au admis toți istologiștii — se propagă prin contiguitate (nu continuitate) și dacă se consideră distanța, ce separă arborizațiunea terminală a unui neuron de expansiunile nervoase ale neuronului următor ca o *rezistență* pe care unda nervoasă n'ar putea-o învinge fără *lucru*, conductibilitatea sistemului nervos trebuie să fie în raport invers cu intervalele dintre neuroane. (Întrebuințarea acestui *lucru* ar fi chiar condițiunea conștiinței). Exercițiul intelectual tinzând să diminueze aceste intervale, cată să mărească conductibilitatea neuroanelor și deci capacitatea lor funcțională.

Diferitele stări și grade de memorie și de asociațiune dobândite cu vârsta și cu exercițiul, toate schimbările stabile și progresive ale funcțiunilor noastre psihice și ale centrilor noștri nervoși s'ar reduce la simple raporturi de intervale interneuronice sau la lungimea neuroanelor.

Aceste date de anatomie fină cerebrală și de psihofiziologie erau necesare a înțelege definițiunea inteligenței, judecății, gândirii și a vedea partea materială a problemei culturii formale.

A înțelege, după BAIN, este a prinde asemănări sau deosebiri între imagini reprezentative (Vorstellungsbilder) și prin urmare cu cât mai mare număr de imagini vor lua parte la aceste comparațiuni, cu atât și inteligența va fi mai vastă. Ori imaginile nu sunt de cât senzațiuni conservate în celulele piramidale și cu cât acestea vor fi mai ramificate și mai în contact unele cu altele cu atât inteligența va fi mai vie, mai pătrunzătoare.

BINET ²⁾ definește în acelaș sens raționământul sau judecata.

El zice, că raționământul e în ultima analiză o sinteză de imagini.

Pentru a medita sau a gândi recomandă PAYOT ³⁾ ca să se înlocuiască totdeauna cuvintele prin *imagini* și acestea să fie așa de clare în momentul gândirii, în cât gândirea să devină concretă, reală, însoțită de imagini nu de vorbe.

¹⁾ EUGENIO TANZI, I fatti e les induzioni nell' odierna istologia del sistema nervoso. Riv. sper. di fren. e di med. leg. t. XIX 1893.

²⁾ BINET, La Psychologie du raisonnement. Paris 1896 p. 15.

³⁾ PAYOT op. cit. p. 128: Qu'est ce que méditer et comment méditer?

Gândirea e adevărata muncă intelectuală, ea constă în legătura centrilor de asociație depărtați între ei și de aceia reclamă un efort mai mare și cere o cheltuială de energie pentru a forma fibre de asociație mai lungi. Tocmai aceste axile și colaterale lungi sunt liniile telegrafice ale gândirii și legăturile multiple dintre diferitele neuroane crează acele putințe, aptitudini, tensiuni (*baterii electrice*)¹⁾ sau energii intelectuale, la care am făcut aluzie în motto acestui studiu: *Școala în general și școala secundară în special are de scop, ca prin exerciții de gândire să creeze energii intelectuale* ²⁾. «Scopul școlii, zice HARTMANN ³⁾, nu e numai a face știință, dar de a transforma aceasta în putere; nu numai a învăța, dar a învăța cum să învețe să producă; această din urmă calitate face valoarea socială a omului».

1) Prof. D-r A. ADAMKIEWICZ, Die Grosshirnrinde als Organ der Seele (Wiesbaden, 1902), p. 43.

2) Cât de puțin cunoscători în ale tehnicii cerebrale sunt profesorii o arată d-nu St. C. Ion, fost inspector școlar, care spune de la tribună, că judecata și voința sunt 2 centre cerebrale.

St. C. IOAN, Omul de doctrină și omul de acțiune 1906. p. 7.

3) BAUMEISTER, Handbuch der Erziehungs u. Unter. I. B. S. 172.

V. Școala are un rol economic și național

Un alt criteriu în valorarea materiilor de studiu din gimnaziu este partea practică, tehnică, cu care ele contribuie a arma pe viitorul cetățean în lupta pentru trai. Acest criteriu preocupă mai mult pe părinți de cât pe profesori. Mulți părinți dau instrucțiune fiilor lor, ca singura lor dotă, în speranța, că prin școală li se va crea un mijloc de trai mai bun, mai sigur și mai lesnicios.

Principiul lui SENECA «*non scolae sed vitae discimus*» este în spiritul oricărui părinte, de și conducătorii școlii țin încă la principiul, ca gimnaziile să dea o cultură formală generală.

Din acest dezacord între așteptările publicului și direcțiunea pur teoretică a școlii secundare s'a născut o dezarmonie socială, o dezorientare între școală și viață: o pleoră de tineri postulanți, adică din neapți, apți numai pentru slujbele statului.

Funcționarismul s'a dezvoltat din cauza unei semiinstrucțiuni în detrimentul profesiunilor practice: agricole, comerciale și industriale, profesii libere și active, care constituie bogăția și puterea statelor.

Viața de funcționar e o viață de parazit social, cu cerc de activitate strâns reglementat, cu un venit nicht zu viel zum Leben, nicht zu wenig zum Sterben, chiar expuși în timpul crizelor economice a fi impuși de politicianii fără scrupule — cari timp de 20 de ani și-au întreținut clientela politică cu rentă streină — cu impozite deghizate ca tot bieții funcționari să salveze creditul țării și să o scape de controlul european¹⁾.

¹⁾ SPIRU C. HARET, Pagini de istorie 1906. p. 5.

Rolul școlii moderne ni-l arată LIARD astfel: «*La règle à suivre pour le choix des études doit être dictée par un juste souci de l'utilité; occupons-nous sans fausse honte de ce qui conduit à des applications pratiques, dirigeons l'éducation vers ce qui est d'usage dans la vie journalière, ad usum communis vitae, comme le demandait déjà Leibniz*».

Dar și HELMHOLTZ¹⁾ susținea în conferințele sale populare: «Das Wissen allein nicht Zweck des Menschen auf der Erde sei, sondern dass sich das Wissen im Leben auch betätigen müsse».

Reforma școlii din Germania (1892) a venit în urma unui discurs celebru al împăratului Wilhelm II (Decembre 1890) în care zicea între altele: «Wenn man sich mit einem der Herren (die das Gymnasium vertreten) unterhält und ihm klar zu machen versucht, dass der junge Mensch doch einigermaßen praktisch für das Leben und seine Fragen vorgebildet werden sollte, dann wird immer gesagt, das sei nicht Aufgabe der Schule, Hauptsache sei Gymnastik des Geistes, und wenn diese Gymnastik des Geistes ordentlich getrieben würde, so wäre der junge Mann imstande mit seiner Gymnastik alles für das Leben Notwendige zu leisten. Ich glaube, dass nach diesem Gesichtspunkt nicht mehr verfahren kann.

Statt des klassischen Altertums soll das Moderne und besonders das Nationale in den Mittelpunkt des Unterrichts treten».

Fostul ministru francez LEYGUES, accentuiază această tendință practică: «Nous avons voulu adapter l'enseignement aux besoins de la société moderne, armer la jeunesse pour les luttes économiques et tourner les esprits vers l'action»²⁾.

De aceea în legea școlară din 1902 art. 7, s'a prevăzut înființarea de școli speciale la terminarea primului ciclu și alături de al doilea ciclu, cu o durată de 2 ani, în care să se învețe alături de limbile moderne științele cu privire la aplicațiunile lor.

Pentru a arăta cât de mare e influența învățământului științific aplicat asupra dezvoltării economiei naționale, să citez un exemplu luat din lucrarea lui Dr. H. KLEINPETER³⁾. Pe la ju-

¹⁾ HELMHOLTZ: Populaere wissenschaft. Vortraege (Braunschweig 1865).

²⁾ Plan d'études, etc. Op. cit.

³⁾ Dr. H. KLEINPETER, Mittelschule und Gegenwart (1906 Wien).

mătatea secolului trecut (1850), industria germană era neînsemnată față de cea engleză. Cum a devenit ea azi cel mai periculos concurent al Angliei? Aceasta se datorește aproape exclusiv unui singur om, JUSTUS LIEBIG, care cu cheltuiala sa fundă primul laborator de chimie la Universitatea din Giessen și acolo se puse temelia învățământului aplicat al chimiei.

Acest laborator deveni punctul de plecare al creării altor laboratoare, care conduseră industria germană la dezvoltarea sa colosală. Azi Germania numără zeci de mii de chimiști, specializați parte în domenii teoretice, parte practice.

Germania a învins pe câmpul de bătaie al comerțului și al industriei prin școale și școalele profesionale au fost cazărmile, unde s'au pregătit meșterii, soldații acestor victorii.

La noi este o disproporție circa întreită între populația școlilor secundare (gimnazii și licee) cu 12.000 elevi și a școlilor speciale agricole, comerciale și de meserii, care împreună nu instruiesc mai mult de vre-o 4000 de tineri. Și unele din aceste școale speciale, mai cu vază, au sistemul nenorocit de internat, cu număr restrâns de bursieri.

Școala e un factor de progres și după direcția, în care vrem să progresăm, trebuie să îndreptăm și școala.

Învățământul profesional a început la noi târziu și incomplet și de aceia suntem copleșiți de streini.

«Ce țară românească mai e asta, exclamă Dr. I. A. RĂDULESCU-POGONEANU ¹⁾, în care marii agricultori, marii arendași și marii exportatori sunt evrei și greci, în care bancherii și zarafii sunt evrei, greci și bulgari, în care mai toți negustorii, meseriașii și marii industriași sunt evrei, unguri, nemți și tot ce poștești — și arare ori Români — în care lucrătorii sunt italieni și bulgari, grădinarii nemți și alte neamuri, birjarii muscali, zarzavagii bulgari... în care mai toată averea mișcătoare și o mare parte din cea nemișcătoare e în mâna streinilor, în care toată forța economică a țării, tot schimbul mărfurilor și al produselor, tot câștigul și toată rezerva unui neam e în mâna streinilor?» și la acest tablou trist dar adevărat inimosul autor adaugă mai departe. «În împrejurările de astăzi, avem datoria

¹⁾ Dr. I. A. RĂDULESCU-POGONEANU, Probleme ale culturii românești, 1902, p. 15 și 68.

patriotică de a face, ca țara românească să nu mai fie ca un om, care ar avea numai capul și picioarele ale lui, iar mijlocul și plămâni niște corpuri streine; cu atât mai mult avem datoria de a păstra românești măcar capul și picioarele.

Nu e vina streinilor de toate neamurile, că am ajuns așa, ci vina noastră. Nedestoinicia și nepriceperea noastră economică, falsă cultură și educație, ce ni s'a dat în vremea din urmă, nechibzuința și neprevederea oamenilor noștri politici dela începutul redeșteptării noastre naționale, cari s'au îngrijit numai de partea *politică* a vieții poporului român, pierzând aproape cu totul din vedere pe cea economică și socială — acestea au adus pe poporul român în trista stare economică de azi: *de a fi în țara lui tributarul streinilor*, cari l'au copleșit la orașe.

Trecutul nu se mai poate întoarce îndărăt, dar prezentul se poate îndrepta și viitorul se poate pregăti. Pe streini nu-i putem izgoni din țară; dar pe de altă parte iarăși, viața statului românesc nu se poate dezvolta normal și sănătos cu o burghezie streină în mijlocul nostru».

De aceia învățământul profesional capătă un rol preponderant, covârșitor în economia națională a țării.

Industria, comerțul și agricultura au devenit factorii cei mai puternici ai prosperității naționale (LEYGUES).

Pentru promovarea stării economice și naționalizarea profesiunilor propun, ca liceele noastre (19 la număr) să aibă una din cele 3 secțiuni (clasică, modernă, reală) destinată unuia din studiile speciale: agricole, comerciale ori industriale, paralel cu clasele cursului superior și cu un curs de 2 ani.

Toți elevii cu 4 clase secundare, ce nu trec în cursul superior și cei cu 5, 6, 7 clase secundare, care fac un balast enorm pe lângă puținii elevi de elită din cursul superior, forțați printr'o selecțiune riguroasă să treacă în secția aplicată, să-și creeze un alt viitor decât lungul și spinosul drum al liceului și universității.

Cei 4 ani de gimnaziu reformat-modern și cei doi ani de studii speciale-profesionale ar da acestor secții valoarea unor școli medii asemănătoare cu școlile reale (*Realschulen*) cu 6 ani din Germania și Elveția.

Există chiar un raport oficial al d-lui Dr. C. ISTRATI ¹⁾, inspector

¹⁾ Buletinul oficial al Minist. Cultelor 1893. (p. 271—72).

general, în care propune să se reducă la 6 ani studiile de liceu, admitând pentru cursul superior numai 2 ani cu 2 secții: una clasică, alta reală.

Este de fapt o mare risipă de forțe în școlile noastre secundare. În clasele I a liceelor și gimnaziilor se înscriu anual vre-o 2.800 elevi, în tot cursul secundar se aglomerează vre-o 12.000 elevi, iar din clasele VIII promovează anual vre-o 400—500 elevi, adică numai $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{7}$ din cei ce bat la porțile liceelor ajung, să le termine, restul se oprește la diferite clase. Ce devin aceștia?

În celelalte state, în care învățământul profesional este complet organizat există trei categorii de școli profesionale: *inferioare*, în care se primesc cu clasele primare; *medii*, pentru care candidații trebuie să fi absolvit gimnaziul, cursul inferior; și *superioare*, pentru care se cere bacalaureatul sau examenul de maturitate.

De altfel aceste trei rânduri de școli profesionale corespund celor 3 clase sociale și dezvoltarea fiecărei categorii de școli e în raport cu trebuințele fiecărei clase sociale.

1. Cum agricultura constituie cel mai mare izvor de bogăție și alcătuiește specialitatea, care întrebunțează principalele forțe ale țării (Dr. C. I. Istrati, ¹⁾ am propus ²⁾, ca școli elementare de agricultură să existe la țară 2 semestre de iarnă după terminarea celor 4—5 ani de învățământ primar. Aceste cursuri de iarnă ar corespunde acelor Winterschulen, care s'au dezvoltat așa de mult în Germania ³⁾.

Pentru școli medii de agricultură am propus *secții agricole pe lângă licee* ⁴⁾ și am arătat care ar putea fi normele pentru organizarea acestor secții.

Pentru învățământul superior ar trebui organizat un institut agronomic universitar.

Dacă învățământului agricol i s-ar fi dat dezvoltarea cuvenită în școli și s'ar fi instruit fii de boieri și proprietari în institute agricole universitare, n'am fi avut ocaziunea, să vedem trustul lui Moki Fischer luând cu arendă peste 100 (101 în 1905)

¹⁾ Dr. C. I. ISTRATI. Circulările generale pentru expoziția jubilară (1905).

²⁾ N. MOISESCU. Convorbiri didactice 1905 Septembrie.

³⁾ Ministerialblatt d. Kön. Preuss. Verw. für Land. Dom. u. Forsten 1905 No. 5.

⁴⁾ N. MOISESCU, Conservatorul (1905, No. 185).

de moșii și făcând o concurență înverșunată tuturilor celorlalte elemente, ce îndrăznesc să vină în contact de interese cu trustul.

2. Actualmente ¹⁾ se face un comerț anual cu Germania și Austro-Ungaria de peste 250 milioane lei și acest comerț e mănuit spre paguba noastră de cei, ce au avantajul că cunosc dialectul *evreo-german* ²⁾.

Acesta a fost încă unul din motivele, care m'a făcut să propun, ca limba germană să se predea din clasa I-a secundară și să se continue și în secțiunile comerciale.

Sunt evoluări sociale în viața popoarelor, evoluări, care trebuie să aibă un ecou în școală, căci fără aceasta școala rătăcește. «On ne peut pas, sans danger, rester étranger aux choses de son temps» zicea DESCARTES.

Vedem cu ochii, cum stradele orașelor noastre se populează cu comercianți streini — burghezime evreo-greco-bulgărească — și stăm cu mâinele încrucișate ³⁾.

Trebuie să se știe odată pentru totdeauna, că astăzi comerciantul trebuie să fie o persoană instruită, comerțul nu se mai face ca altă dată și cele 4 școli comerciale medii (superioare?), care pot primi anual 250 de elevi, nu mai sunt îndestulătoare pentru țara întreagă.

Secții comerciale pe lângă licee nu e ceva nou sub soare. În Belgia sunt școli zise *ATHÉNÉES* ⁴⁾. Ele au 7 ani de studiu. După 4 ani de studii secundare urmează o secțiune superioară științifică și o diviziune superioară comercială și industrială cu 3 clase.

Școala comercială din Berna este o subdiviziune a gimnaziului local ⁵⁾.

Școala reală din Basel ⁶⁾ este cu un curs de 4 ani untere *Realschule* și cu 4 ani obere *Realklassen*. Dar alături de cursul

¹⁾ Ministerul Finanțelor, Comerțul exterior al României în 1904.

²⁾ D-r K. RICHTER, *Revista de filosofie și pedagogie*, No. 1, p. 54.

³⁾ N. RĂUTU, în *Neamul Românesc* No. 2. Ce a ajuns neamul românesc în Nordul Moldovei.

⁴⁾ *L'enseignement commercial et les écoles de commerce en France et dans le monde entier* par EUGÈNE LÉAUTEY, Paris.

⁵⁾ *Handelsschule des Städtischen gymnazium in Bern* 1900.

⁶⁾ *Bericht der Realschule zu Basel* (1904—905.)

superior este o secție comercială cu 3 clase și cu program de specialitate comercială.

O secțiune tehnică și alta comercială reunite la liceu se găsesc în Friburg-Elveția ¹⁾.

Școală comercială altoită pe o școală reală este, de exemplu în München ²⁾, unde după 4 ani de curs secundar-real, se mai fac în următorii 2 ani materiile comerciale.

3 Inființarea de secții industriale sau tehnice pe lângă licee se impune din mai multe împrejurări.

Ultima fază, în care au intrat popoarele civilizate de vre-o jumătate de secol, este faza industrială și întreaga economie a popoarelor s'a transformat în urma progreselor extraordinare ale tehniceii. Orașe uriașe — adevărați copii ai industriei moderne — au luat naștere din industrie.

Marea anchetă industrială ³⁾ dusă la sfârșit cu multă greutate de Ministerul Domeniilor este foarte instructivă.

Ea ne arată, că în România se ocupă cu industrie și meserii 2,25% locuitori sau 13,3% capi de familie; pe când în celelalte țări proporția e cu totul alta: în Germania (1895) 15,4% loc. sau 36,1% capi de familie; în Franța (1896) 14,2% loc. sau 59% capi de fam.; în Belgia 16,6% loc. sau 72% capi de familie se ocupă cu industria.

Se mai constată apoi, că din cele 15 categorii de industrii, sunt tocmai cele de prima importanță: ca industria alimentației, îmbrăcăminteii, textilelor, încălțăminteii, care au un foarte mare număr de străini.

Pâinea noastră cea de toate zilele, spre pildă, e fabricată în România în 1.482 stabilimente, în care lucrează 2.381 români și 2.793 străini.

Este o campanie de cucerire economică, pe care străinii cu capitalul și capacitatea lor au întreprins-o încă de la începutul dezvoltării industriei în țara noastră, astfel, în cât suntem expuși să avem o industrie străină și să rămânem tributarii străinilor din țară chiar.

Astfel între exploatatorii așezămintelor industriale Români nu

¹⁾ Collège St.-Michel Fribourg-Suisse, Progr. des études p. l'an sc. 905/06.

²⁾ I. MAZĂRE, Bulet. Ofic. al Min. Cultelor 1901 No. 189.

³⁾ Ancheta industrială din 1901. 902, 2 vol. Min. Domeniilor.

reprezintă decât un procent de 53.9⁰/₀, restul împărțindu-se între streini și anume: supuși streini cu 26.6⁰/₀ și streini fără protecție (ovrei) cu 19.5⁰/₀. Aceste țifre arată proporția, în care stabilimentele industriale mari se află în mâna streinilor.

Exemple de secții industriale pe lângă licee se pot găsi în Anglia, Elveția, Germania.

În Anglia ¹⁾ «in Hulmes grammar-school (Manchester), le commerce et la science pure, les lettres et l'industrie vivent sous le même toit» observă Leclerc (p. 202). În Finsbury Technical College se prepară elevii între 15—17 ani pentru a-și face repede drumul în industrie. Cunoștințele teoretice, căpătate în școala tehnică li dă o orientare în viața industrială, li scurtează pe jumătate ucenicia empirică de fabrică sau atelier și creiază acei maeștri și șefi de lucrări, cari sunt elemente culte și de progres în orice stabiliment industrial.

Școale tehnice medii se aflau și în Prusia ²⁾. Ele au fost anexate la început pe lângă câte un stabiliment de instrucție medie generală: Realschule or Oberrealschule. Astfel au funcționat până în ultimul timp (1897), când s'au individualizat ca școli speciale. A mai rămas însă forma inițială în Gleiwitz. Secțiile tehnice aveau în comun clădirea, direcțiunea, profesorii, colecțiunile și din acest punct de vedere economic privesc chestiunea propunând secțiuni profesionale altoite pe licee ³⁾.

Școala reală și comercială din Brașov ⁴⁾ au început prin a fi niște secțiuni ale gimnaziului local și apoi au devenit școale proprii.

Ca încheiere a acestui studiu, mă rezum în a se da importanță materiilor de studiu în gimnaziu după partea, ce ele iau :

1) *la dezvoltarea spiritului științific și al simțului realității ca bază ale unei culturi reale și moderne ;*

2) *la dezvoltarea gândirii ca scop suprem al școlii ;*

¹⁾ LECLERC, L'éducation des classes moyennes et dirigeantes en Angleterre. Paris, 1901.

²⁾ PYFFEROEN, Rapport sur l'enseign. professionnel en Allemagne, Bruxelles (1897).

³⁾ N. MOISESCU, Universul (1906) No. 147, 148, 149, Secții industriale pe lângă licee.

⁴⁾ ANDREIU BÂRSEANU, Istoria școalelor centrale române din Brașov 1902, pag. 347—361.

3) *la dezvoltarea stării economice și sociale ca o adaptare și o pregătire a tineretului la nevoile și aspirațiunile României moderne.*

O mare parte a literaturii ce citez în acest studiu am găsit-o în Biblioteca Fundațiunii Universitare Carol I, de aceia îmi permit a aduce omagiile mele respectuoase Majestății Sale Regelui, rugând Pronia cerească, să trăiască și să ne mai dăruiască asemenea institute de cultură.

Mulțumesc mult Domnului Ministru al Cultelor, care, detașându-mă în București, mi-a dat posibilitatea pregătirii acestei lucrări și de aceia o dedic Domniei-Sale.

Vii mulțumiri exprim aici D-lor Dr. Prof. Paulescu, Dr. Vranialici, Prof. Dr. Virgiliu Popescu, Prof. Bogdan-Duică, Cernescu, bibliotecarul ministerului, Inginer Paianu, Nae Dumitrescu, șeful statisticii, pentru că mi-au înlesnit literatura necesară.

CONȚINUTUL

	<u>Pag.</u>
I. Introducere	7
II. Organizațiunea actuală și cea viitoare a gimnaziilor	9
III. Invățământul științific în gimnaziu	19
IV. Scopul suprem al școlii este dezvoltarea gândirii	41
V. Școala are un rol economic și național	49

Inu.A.34.623

1942

ÎNVĂȚĂMÎNTUL PROFESIONAL

ÎN BELGIA

RAPORT

175651

PRESENTAT

DOMNULUI MINISTRU AL CĂLTELOR ȘI AL INSTRUCȚIUNEI PUBLICE

DE

GHEORGHE ADAMESCU

SECRETAR GENERAL AL MINISTERULUI

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI

1903

Domnule Ministru,

În toamna anului 1901, petrecând cât-va timp în Belgia, am profitat de ocaziune ca să vizitez câte-va școli, și fiind-că la plecarea mea din țară era tocmai epoca în care se întemeiau primele școli după legea din 1899, pusă în vigoare din nou în 1901, am fost atras cu deosebire de învățământul profesional, care era — și este — pentru noi de actualitate.

Belgia fiind o țară cu o industrie puternică și cu întins comerț, prezintă un deosebit interes modul cum tinerimea este pregătită pentru aceste ramuri de activitate.

Cunoscerea organizării învățământului din alte țări este un lucru de preț pentru toate Statele ; de aceea vedem că și cele mai înaintate în cultură trimit delegați pe afurea ca să adune note și să observe mersul instituțiilor la fața locului. Cu atât mai de preț e pentru noi această cunoștință, căci ne aflăm într'o perioadă de început, deci de încercare, de nesiguranță.

În dorința de a aduce un cât de mic serviciu prin adunarea câtor-va date și prin consemnarea câtor-va observațiuni personale, am întocmit acest raport, care se va putea mai târziu completa prin alte cercetări și studii, și pe care am onoare a-l prezenta D-vostre cam târziu, căci l-am alcătuit în orele când afacerile administrației mi-au dat răgaz.

Bine-voiți, vă rog, a primi D-le ministru, încredințarea profundului meu respect.

GHEORGHE ADAMESCU.

INTRODUCERE

În Belgia nu există un Minister special al învățămîntului. Acolo școlile țin de trei Ministere : Ministerul internelor are asupra sa instrucția primară, medie și superioară ; Ministerul agriculturii are școlile de agricultură ; Ministerul industriei și al muncii, școlile industriale și profesionale.

M'am mărginit în domeniul acestui din urmă Minister.

Bine primit de directorul serviciului școlilor, am fost pus în comunicațiune cu D-nu Rombaut, inspectorul general al învățămîntului profesional. Am avut fericirea să dau peste o persoană de o competență superioară și de o extremă amabilitate. D-sa mi-a făcut o expunere orală într'un mod magistral asupra întregului sistem de învățămînt profesional și mi-a înmănat o broșură, coprinzînd o conferință rostită de D-sa înaintea unui auditoriu de ingineri și de industriași : *« Société belge des ingénieurs et des industriels. Conférence donnée le samedi, 4 Mai 1901, par Mr. E. Rombaut, inspecteur général de l'industrie et de l'enseignement industriel et professionnel en Belgique. Bruxelles 1901 »*.

D-nu Rombaut cunoșce cestiunea în fond, căci de 25 de ani este inspector, de 25 de ani urmăresce pas cu pas soluțiunea problemei, de 25 de ani priveghază la examene și la începutul anului școlar, de 25 de ani a deschis o sumă de institute nouă și chiar categorii nouă de școli.

Ast-fel înarmat, eram în pozițiune să fac cu profit vizitele mele în câte-va aședăminte culturale din Belgia.

Îmi luasem spre orientare o publicațiune a lui Bertiaux : *« L'enseignement spécial en Belgique par H. Bertiaux, L'enseignement professionnel »*. D-nu Rombaut îmi oferi însă ca lucrare generală publicațiunea oficială a Ministerului. La densii e obiceiul ca Ministerele cari au școli sub a lor administrațiune să adreseze Camerelor raporte amănunțite la anumite epoce. Raportul cel mai recent se întinde până la 1896; deci,

În privința datelor statistice, mai ales în ce privește numărul populației școlare și costul instituțiilor, a trebuit fatal să mă iaș de pe acest raport : *«Royaume de Belgique. Ministère de l'industrie et du travail. Direction de l'industrie. Rapport sur la situation de l'enseignement industriel et professionnel en Belgique, présenté aux Chambres législatives par Mr. le ministre de l'industrie et du travail. Années 1884—1896, Bruxelles, 1897»*. În ce privește numărul școlilor, am avut statistica din anul școlar 1900—1901, căci mi s'a dat de la Minister lista nominală din acel an a tuturor școlilor ce depind de dînsul.

D-nu Rombaut nu s'a mărginit a-mi da indicațiuni și publicații, D-sa m'a condus în vizitarea câtor-va școli, și în Bruxelles, și în Gand, și în Verviers.

Peste tot mi s'a dat prospecte, regulamente, programe.

În Verviers, vizitând marele edificiu al școlii profesionale și de țesătorie, am căpătat patru publicațiuni :

a) *«Ville de Verviers. École supérieure de textiles et école professionnelle. Règlements. Verviers, 1894»*;

b) *«Ville de Verviers. Ecole supérieure de textiles. Programmes des cours. Verviers, 1899»*;

c) *«Ville de Verviers. Ecole supérieure des textiles et école professionnelle. Rapport de la commission administrative. Exercice 1894—95. Verviers, 1896»*;

d) *«Ville de Verviers. Ecole supérieure des textiles. Filature, tissage, teinture. Verviers 1900»*.

Tóte aceste broșuri aș de scop să arate celor ce se interesează, mersul școlilor și să atragă elevi.

Lucrările sînt făcute în numele Comunei, pentru că supravegherea directă o are Comuna, care a dat și localul. Așa se petrece în cele mai multe orașe. Pe una din broșuri vedem figurând o comisiune administrativă, căci așa sînt organizate lucrurile. Ministerul represintă controlul suprem, exercitat dintr'un punct de vedere mai înalt, rămânînd ca detaliile să se reguleze de aceste comisiuni, cari se compun din delegați de ai Primăriei, de ai provinciei și din reprezentanți ai Ministerului.

Principiul ființării școlilor profesionale este următorul : Administrația comunală ori o societate particulară ia inițiativa ; administrațiunea provincială dă un ajutor, dacă socotese cu cale, și, dupe cât-va timp, când școla dă dovești că e bine întocmită, intervine și Statul cu un subsidiu.

Vizitând și o școală de fete, am luat programul :

» *Ville de Verviers. École professionnelle de jeunes filles. Programme des cours. Verviers, 1896.*»

Din Gand de asemenea am primit o sumă de broșuri privitoare la școala de berărie, instituție de o importanță capitală în Belgia :

a) » *Ville de Gand. École industrielle. Année scolaire 1901—1902;*

b) » *Société des brasseurs. Programme des cours de l'institut supérieur de brasserie, école professionnelle de brasserie et de fabrication de levures. Gand, 1899;*

c) » *Société des brasseurs. Règlement organique de l'institut supérieur de brasserie. Gand, 1900;*

d) » *Société des brasseurs. Horaires des cours et dispositions réglementaires nouvelles pour 1901—1902 de l'institut supérieur de brasserie.*»

Asemenea mi s'au pus la dispozițiune publicațiunii de acest fel în Bruxelles :

a) » *Règlement de l'école nationale d'horlogerie, électricité et petite mécanique. Bruxelles, 1891;*

b) » *Institut St. Louis. Bruxelles. École supérieure de commerce. Bruxelles;*

c) » *Année scolaire 1901—1902. École industrielle de Bruxelles. Palais du Midi;*

d) » *École nationale d'horlogerie, électricité et petite mécanique. Règlement d'ordre intérieur.*»

Broșuri speciale privitoare la școlii din alte orașe, pe cari nu le-am vizitat, am mai primit :

a) » *Université catholique de Louvain. École des sciences commerciales et consulaires. Louvain, 1900;*

b) » *École industrielle et commerciale de Frameries. Rapport du directeur sur la situation de l'école pendant l'année scolaire 1900—1901.*»

La acestea voi adăuga publicațiunea oficială a ministerului cu privire la școalele de menajii :

» *Ministère de l'industrie et du travail. Direction de l'enseignement industriel et professionnel. Ecoles ménagères.*»

Ast-fel am încheiat lista întregului material care m'a ajutat la alcătuirea notițelor ce urmăză. Trebuie să mărturisesc însă că cele mai prețioase indicațiuni le-am păstrat din explicațiunile pe cari D-nu Rombaut mi le-a dat în cursul vizitelor pe la școlii și în cursul călătoriilor ce am făcut împreună.

ORGANISAREA ȘCOLILOR

Caracteristica învățământului profesional din Belgia este tocmai lipsa unei organizări comune.

Când am voit să cunosc *legea* învățământului profesional, mi s'a răspuns că *nu este o lege* de acest fel. Conducătorii școlilor profesionale își fac o laudă din această lipsă și nici nu vor să întocmească o asemenea lege. Ei au negreșit dreptate, pentru că acolo nu s'a pornit mișcarea de sus în jos, n'a fost un ministru care să dea un plan general, ci din nevoile industriei, din nevoile profesiunilor, s'a născut școlile profesionale și industriale. *Statul belgian nu a întemeiat nici o școală de acest fel.* Ele au răsărit ici și colo, dupe cerințele particulare ale localităților și ale speciilor de industrii. Acolo o școală născându-se, numai prin acest fapt chiar, își are succesul asigurat, pentru că nu se nasce de cât unde cere trebuința.

De și nu avem o lege, totuși se deosebesc câte-va categorii distincte de școli profesionale. Voiu nota aceste categorii dupe lista pe care mi-a procurat-o Ministerul Industriei.

I. INSTITUȚIUNILE SUPERIORE SPECIALE

Acestea sint școli de comerț și de industrie. In fruntea lor stă *școla superioară din Anvers*, care este, prin excepțiune, o instituțiune a Statului.

Intemeiată in 1852, are de scop „să dea tinerilor cari se destină carierelor comerciale complinirea instrucțiunii începute in școlile secundare“.

Aci se primesc școlarii cari au terminat învățământul secundar.

dar în așa numitele *Atenee*, sau și fără un certificat de acesta, dacă trec un examen de admitere ¹⁾.

Certificatul unui *Ateneu* scuteste pe elev de examenul de admitere, pentru că în aceste *Atenee* sînt două secțiuni : secțiunea *umanităților*—literară, am dîce noi—și secțiunea *profesională*, și această din urmă secțiune coprinde în a sa programă materiile necesare unui tîner care vrea să urmeze în școala comercială ²⁾.

Pentru a se înlesni intrarea celor ce ar fi puțin pregătiți, s'a instituit un curs preparatoriu de câte-va luni, unde merg, mai ales străinii, cam de la Paști până la examenul din Septembrie.

Cursurile tîn trei ani. O dată primiți, elevii plătesc 25 de franci ca taxă de intrare și apoi un *minerval* ³⁾ de 200 franci în primul an și 250 în cei-alți.

Cursurile sînt teoretice și practice. Programa este foarte bogată. Ea coprinde : istoria comerciului și a industriei ; geografia comercială și industrială ; economia politică și noțiunile generale de statistică ; principiile generale ale dreptului ; dreptul comercial și maritim ; principiul dreptului gînjilor în raport cu comerțul ; legislațiunea vamală a Belgiei și a altor țări mari ; construcțiunile maritime ; istoria produselor de comerț (analiză și elemente de chimie comercială) ; limba germană, engleză, spaniolă, italiană și neerlandeză ; drept constituțional și administrativ ; curs de legislațiune comparată comercială și maritimă ; tehnologia industrială ; transporturi.

Învățămîntul practic se dă în biurolul comercial și coprinde : operațiunile comerciale de tot felul (speculațiuni, bănci, asi-

¹⁾ O compozițiune în franțuzesce ; o traducere din franțuzesce în englezesce și în nemțesce ; aritmetica cu aplicațiuni la comerț ; elemente de ținerea registrelor ; geografia fizică ; principiul de istorie universală ; elemente de algebră și geometrie ; noțiuni elementare de fizică și de chimie ; noțiuni de economie politică și noțiuni de drept comercial.

²⁾ Iată programa acestei secțiuni profesionale : retorica și studiul aprofundat al limbii franceze, flamande sau germane (aceste două dup : provincie) și al celei engleze ; matematicile elementare, urmate de geometria analitică, geometria descriptivă, trigonometria sferică și aplicațiunile acestora la arte, industrie și comerț ; elemente de fizică, mecanică, chimie, științe naturale și astronomie ; ținerea registrelor de drept comercial și economie politică ; elemente de istorie și geografie modernă și în deosebi istoria și geografia Belgiei cu instituțiunile constituționale și administrative ; desen și caligrafie ; musică vocală și gimnastică. (Greyson, *L'enseignement public en Belgique*, pag. 134).

³⁾ Așa numesc ei ori-ce taxă școlară, de la cuvîntul latin *minerval*.

gurări, etc.); aritmetica comercială; ținerea registrelor; corespondența în diferitele limbi ce se învață în institut.

Întreținerea anuală a acestei școli costă vre-o 90.000 de franci ¹⁾. Statul dă cam 40⁰/₀, comuna 20⁰/₀, iar restul de 40⁰/₀ se acoperă din taxele școlare.

* * *

Sînt în total 11 instituțiuni de acestea ²⁾: una la Bruxelles (o școală superioară de *comerț*); două la Gand (o școală tehnică de berărie și un institut superior de *berărie*); trei la Mons (o școală de *industrie* și de *mine*, un institut superior de *comerț* și de *învățămînt consular*); câte una în orașele Louvière (școală de *berărie*), Liège (studii *comerciale* și *consulare*), Louvain (studii *comerciale* și *consulare*), Verviers (școală de *industrie textile*) și Anvers (despre care am vorbit).

Din aceste 11 una este a Statului; una este întemeiată de provincia Hainaut (școla de mine din Mons), una este a comunei (cea din Verviers); iar cele-alte sînt toate instituțiuni *libere*.

Am vizitat două școli din această categorie: institutul superior de berărie din Gand și școla de industrie textilă din Verviers.

* * *

Institutul de berărie din Gand este instalat într'o clădire pe care noi am numi-o „modestă”, dar pe care într'un raport oficial ministerul o numește „un vast imobil”, ceea ce arată că noi sîntem deprinși cu clădiri mari și luxoase. În față se află, pe lângă locuința directorului, cancelaria și muzeul de probe; în fund se află o sală spațioasă destinată pentru cursuri, un laboratoriu de chimie, altul de bacteriologie și altul de berărie experimentală.

Acastă școală s'a întemeiat în 1887 de către un sindicat de berari din localitate; ea a făcut an cu an progrese însemnate și astăzi ocupă un loc de frunte în instituțiunile similare ale Belgiei.

Ea coprinde două divisiuni: una gratuită pentru lucrători și alta cu plată pentru studenți.

Divisiunea gratuită are de scop să dea lucrătorilor cunoștințele necesare meseriei lor. Acestea se predau în lecțiuni de Duminică în limba franceză și în limba flamandă.

Divisiunea cu plată coprinde trei ani de studiu, fie-care an

¹⁾ Am cifra exactă pentru anul 1894. Personalul: 53.100 și 36.791 franci material și alte cheltuieli.

²⁾ Pentru numărul școlilor, dau în toate paragrafele cifra anului școlar trecut, dupe tabloul ce mi s'a procurat de Ministerul Industriei.

coprinzând un ciclu complet de studii. Dupe un an se capătă diploma de *maestru-berar* sau *maestru-distilator*; dupe două ani, diploma de *licențiat în berărie* sau în *distilărie*; dupe trei ani, diploma de *inginer al industriilor fermentațiunilor*. Ca să fii admis la examen pentru o diplomă superioară, trebuie să fi obținut diplomă anterioră cu note mai mult de cât suficiente¹).

Invățămintul în acest institut este teoretic și aplicat; cel teoretic (însoțit de practică și experiențe în laboratorii) se dă în școlă; cel aplicat constă în excursiuni științifice pe la diferite berării, distilării, etc.

Iată lista materiilor de studiu: materiile prime și maltagiul, — berărie sau distilărie cu tehnologia sa, — chimia organică și inorganică, — chimia fermentelor, — fizica, — conducerea mașinelor cu aburii, — dreptul fiscal și dreptul comercial, — comptabilitatea, — desemnul, — chimia industrială, — chimia analitică, — fizica industrială, — mecanica generală, construcțiunile industriale, — electro-tehnica și fizica industrială, — mecanica aplicată, — stabilitatea construcțiilor, — economia industrială.

Fie-care elev trebuie să redacteze rapoarte asupra excursiilor ce a făcut și să petrecă un stagiū într'o fabrică.

Inscripțiunea în școlă se plătesce cu 50 de franci pe an. Taxa de studii este 400 fr. (anul I), 250 (anul II) și 350 (anul III). Se mai depune anual 10 fr. pentru eventuale stricăciuni de material.

Examele de diplomă se trec înainte unei comisiuni compuse din corpul profesoral al școlei și din delegați din partea guvernului, provinciei, orașului și asociațiilor de berari.

Până în anul 1900 s'au liberat 845 de diplome. Direcția școlei ține listă de toți diplomații și-i urmărește. Ei și-au făcut situațiuni frumoșe prin diferite fabrici atât în Belgia cât și în țeri străine.

Am asistat la un examen de diplomă. Pe lângă cercetarea teoretică, m'a interesat mai ales examinarea planului făcut de candidat pentru instalarea unei berării. Se dă fie-cărui candidat o serie de date dupe cari trebuie să alcătuescă un plan, care este apoi supus la critica juriului de examinare.

Disciplina este foarte severă. Se face apelul nominal la înce-

¹) Aci se notază cu puncte până la 1000. La fie-care materie se prevede un număr de puncte până la care se poate urca profesorul și un minimum. Totalul minimum este de 500 ca să se obțină diploma. Ca să fii admis la examenul pentru diploma superioară, trebuie să fi trecut examenul anterior cel puțin cu 750 puncte.

putul fie-cărei lecțiuni și, dupe cinci minute, se interzice intrarea în clasă a celui întârziat. Lipsirile și răspunsurile nesatisfăcătoare la lecțiuni sint comunicate părinților și neorînduelile sint pedepsite cu pedepse cari merg până la excluderea din institut.

Budgetul anual al școlei se ridică la 31.000 franci.

* * *

Școla de industrie textilă de la Verviers este instalată într'o clădire vastă pe un teren cu o suprafață de 7.000 m. p. Aci se află : cinci-spre-zece săli de cursuri, din cari cele mai mari pot coprinde până la 80 de studenți ; patru laboratorii (chimie, fizică și electro-technică) pentru elevi, având fie-care câte un mic cabinet rezervat pentru cercetările personale ale profesorului ; șese ateliere (de tors, de dărăcit, de țesut, de apretagiu, de vopsit, de încercări industriale de electricitate) ; patru săli mari de desemn ; o sală pentru analiza țesăturilor ; șese săli de colecțiuni (instrumente științifice, probe de materii colorante, de materii textile și țesături, modele și materialuri pentru cursurile de desemn, mo tele de mașini și modele de construcțiune) ; o bibliotecă și o sală de lectură, etc.

În această școlă se primesc absolvenții ai Ateneelor (licee) sau tineri cari trec un examen asupra materiilor coprinse în programul Ateneelor.

Sint patru ani de studiu, coprinzând următoarele materii : 1) fizica, mecanica elementară, chimia, geometria descriptivă pură și aplicată, calculul diferențial și integral, botanica, limba germană și engleză, lucrări grafice, manipulațiuni chimice, exerciții de fizică și de botanică ; 2) mecanica aplicată, elemente de mașini, fizica industrială, chimia analitică, chimia industrială, chimia aromatică și materiile colorante, materiile textile, limba germană și engleză, lucrări grafice, lucrări în laboratorii și analize chimice ; 3) tehnologia materiilor textile, țesătoria, vopsirea teoretică, electro-technica, construcțiunea mașinelor, arhitectura industrială, comptabilitatea, limba germană și engleză, lucrări grafice și de laboratoriu și lucrări în ateliere ; 4) tehnologia materiilor textile, țesături și apretagiu (les apprêts), vopsirea teoretică, electro-technica, geografia industrială, economia industrială, dreptul comercial, limba germană și engleză, lucrări grafice și proiecte, cercetări personale, lucrări în atelier, visite în ateliere și fabrici.

La fine se capătă diploma de *inginer al școlei superioare de industrii textile*.

Școla este pusă sub supravegherea unei comisii com-

puse din șese membri, numiți de administrația comunală, de provincie, de Ministerul Industriei.

Acastă comisiune, în unire cu directorul, face budgetul școlii și vegheză la aplicarea lui; ea vizitează școla ori când crede și se informază de mersul ei, luând măsurile ce socotesc necesare pentru îmbunătățire.

Primarul orașului asistă la desbateri ori de câte ori voesc și atunci are presidența.

La finele fie-cărui an școlar, fie-care profesor face un raport asupra mersului studiului său și din toate rapoartele directorul extrage părțile ce crede de cuviință și le aduce la cunoștința comisiei într'o ședință solemnă, la care ia parte și profesorii, și în care se discută toate măsurile ce sînt de luat pentru progresul instituției.

Incheerile comisiei se comunică Consiliului comunal și Ministerului.

Personalul școlii coprinde: un director, profesori, preparatori, șefi de ateliere, supraveghetori, un secretar-casier și omeni de serviciu.

Afară de omenii de serviciu, tot personalul se numesc de către consiliul comunal, dupe recomandăția comisiei de supraveghere și cu consimțimintul ministrului.

Sînt trei categorii de profesori. În prima categorie intră cei ce predaă următoarele materii: chimia organică, anorganică, vopșitoria; electro-technica, elemente de mașini, construcțiune de mașini; technologia; mecanica aplicată, fizica și arhitectura industrială. În categoria a două cei ce predaă: chimia industrială, analiza chimică, materii colorante; fizica generală, geometria descriptivă pură și aplicată. În categoria a treia: țesătoria; limba engleză și germană; comptabilitatea; geografia industrială, economia industrială, dreptul comercial.

Retribuțiunile acestor diferite clase de profesori se pot mări din trei în trei ani, până la un maximum de: 7.500 franci clasa I, 6.500 franci clasa II și 5.500 franci clasa III.

Profesorii țin cursurile dupe programul stabilit și sînt obligați să redacteze și să autografeze cursul, dându-l elevilor pe un preț fixat de comisiunea administrativă.

Preparatorii ajută pe profesori în cursurile lor, conduc pe elevi în lucrările de laboratorii și au grijă de materialul laboratoriorilor și colecțiunilor.

Șefii de ateliere se ocupă de învățămintul practic.

Regimul școlar este externatul.

Elevii plătesc pe an 250 franci dacă sunt Belgi; 1.000 franci dacă sînt străini.

Se primesc și auditori cari urmază numai unele cursuri sau și toate, fără a trece examen. Aceștia plătesc pe an 20 franci pentru o oră de curs pe săptămână și 10 franci pentru o oră de practică. Dacă sînt străini, plătesc o taxă împătrită de cât a Belgienilor.

Pe lângă taxele regulate, fie-care student depune 50 franci la începutul anului ca garanție pentru plata stricăciunilor ce ar face în obiectele școlii.

Se pot acorda dispense totale sau parțiale numai elevilor belgieni cari se vor fi distins ca studiu și purtare și aparțin unor familii sêrace. Se pot acorda, în rare casuri, și burse.

Anul școlar se împarte în două semestre: primul incepe la Octombre, al doilea la Martie. Sînt două vacanțe: una de la 31 Iulie pînă la începutul lui Octombre și alta la Pasci.

Veniturile școlii (compuse din subvențiile date de Comună, de provincie, de Stat și din alte produse) se incasază de casa comunală, care liberază sumele necesare pentru cheltueli, mandatându-le în numele comisiunii administrative.

Compturile se supun, în fie-care an, aprobării consiliului provinciei și Ministerului.

În această școlă se fac și cursuri de sêră, la cari vin în mare număr lucrători de pe la diverse fabrici (Verviers este un oraș vestit prin fabricele-i de postav).

Școlă acêsta are o viață destul de lungă. Încă înainte de 1855 exista o școlă de meșteri, în care se învăța geometria, mecanica și desennul mașinelor. La acêstă dată Camera de comerț institue o școlă de țesătorie. În 1862 aceste două școli se unesc și se adaugă și învățămîntul vopsirii stofelor. Aci veneau mai mult lucrători și funcționari din fabrici în timpul serii. Nu se putea să êsă de aci conducători industriali. Pe la 1875 iarăși Camera de comerț se gîndi la înființarea unei școli superioare, care se și înfiripă în 1879 prin subscrierile unui mare număr de industriași și prin ajutorul dat de Comună.

Pînă la 1892 școlă a trăit fără să fi avut veri un sprijin din partea Ministerului. În acest an s'a trâmîs la Verviers D-nu Rombaut, inspectorul general al industriei, care să se ocupe, împreună cu comitetul școlii, de o mai bună întocmire a ei. Începură atunci și lucrările pentru ridicarea unui local propriu și în 1894 se deschide pörtă acestui institut, pe care am avut ocaziune să-l admir și ca instalațiune și ca funcționare.

Budgetul acestei școle pentru 1896 a fost de 85.209 franci.

II. ȘCOLI PROFESIONALE DE BĂEȚI

1° Școli industriale

Sint 72 de școli industriale de băeți. Patru din ele sint *instituțiunii libere* (private); iar cele-alte sint *tôte instituțiunii comunale*. Dupe ultimul raport trienal, apărut în 1897, se socoteaș numai 32 de școli de acest fel. Se vede, deci, ce progres uimitor au făcut în Belgia instituțiile de această natură.

Nu aflăm un regulament și un program uniform pentru aceste școli. Scopul lor îl aflăm ast-fel arătat într'un prea interesant discurs rostit de D-nu Rombaut, inspectorul general al învățămîntului profesional: »Școla industrială are de scop să dea lucrătorului o instrucțiune sciințifică pe care n'o pôte dobîndi în atelier, să-î desvolte inteligența, inițiându-l în cunoscința legilor generale dupe cari se fac transformările materiei, — pentru ca, scăpând de rutină, să-și pôtă îmbunătăți calitatea lucrului seș și, prin acêsta, însăși situațiunea sa materială«.

Dintre școlile acestea am vizitat duoë: pe cea din Gand și pe cea din Bruxelles. Despre acêsta din urmă țice un raport oficial că »se pôte cita ca un model în genul seș«.

* * *

Școla din Gand are de scop să dea mașiniști, lucrători electriciani, lucrători pentru construcțiile civile, desemnatori industriali, pictori decoratori, șefi de atelier pentru industriile textile, mecanice și chimice.

Elevii trebuie să aibă cel puțin 16 ani la intrare și să trecă un examen de admisiune, coprinđend: limba francesă și flmandă, engleză și germană, aritmetica până la proporțiuni, algebra până la ecuațiunile de gradul I cu 2 necunoscute, geometria trei cărți, plus formulele suprafețelor și ale volumelor, desemn liniar și desemn cu mâna liberă (à main levée), geografia generală și geografia Belgiei, ținerea registrelor în partidă simplă și dublă. Aceste duoë din urmă materii sint pentru candidații ce se destină secției comerciale.

Sint șapte secțiuni: 1) secțiunea *țesătoriei*, cu patru ani de studiu, cu plată anuală de 200 franci; 2) secțiunea *torsului*, cu trei ani de studiu, cu plată anuală de 200 franci; 3) secțiunea *vopsirii stofelor*, cu patru ani de studiu, cu plată de 200 franci pe an; 4) secțiunea *desemmului* pentru țesut, cu

patru ani de studiu, cu plată de 50 franci pe an; 5) secțiunea *industriilor chimice*, cu trei ani de studiu, cu 50 franci pe an; 6) secțiunea *industriei mecanice*, cu trei ani de studiu, cu 100 franci pe an; 7) secțiunea *comercială*, cu doi ani de studiu, cu minerval de 50 franci pe an¹⁾.

O parte din cursuri se fac în limba flamandă; o parte se fac în franceză.

Localul este foarte frumos și mare. E luminat cu electricitate. Are săli mari; are laboratorii, colecțiuni și o bibliotecă cu scrieri de specialitate, pe care elevii le pot consulta, luând o carte de intrare.

Se primesc în școală elevi regulați, cari trebuie să urmeze toate cursurile unei secțiuni, și elevi liberi cari se înscriu numai pentru unele cursuri. Aceștia plătesc o taxă de 15 franci pentru fie-care curs.

Asiduitatea școlarilor se încurajază prin premii, cari constau din cărți, medalii, aparate științifice.

Poporațiunea școlară este destul de numerosă. În 1888—89 a fost de 1.501; în 1889—90 de 1.543; în 1896 de 918.

Budgetul școlii pentru anul 1890 a fost de 59.089,85 franci. Cheltuelile se împart astfel:

Personalul	41.443	—
Colecțiuni	7.825	—
Încălzit și luminat.	1.530	—
Premii.	1.000	—
Biblioteca	1.780	—
Mobilier	500	—
Cumpărarea unui motor cu gaz .	4.011	85
Cheltueli diverse.	1.000	—
	<u>59.089</u>	85

Aceste cheltueli s'au acoperit prin următoarele venituri:

Subvențiunea Comunei	17.325	59
„ Statului	34.651	20
„ Provinciei	3.000	—

la cari s'a adaus un excedent din anul trecut cu care s'a completat totalul.

Pentru anul 1896 s'a dat:

Subvenția Statului.	33.367
„ Provinciei	4.500
„ Comunei.	16.683
Diverse venituri.	5.000
	<u>59.550</u>

¹⁾ Acastă împărțire este dupe ultimul program pentru 1901—1902.

Absolvenții acestei școli își găsesc locuri bune în diferitele întreprinderi industriale din localitate și din alte orașe ale Belgiei. »Unii din ei—dice un autor care a studiat special istoricul și situația acestei școli—s'au stabilit ca șefi de ateliere de construcțiune, întreprinzători de lucrări, etc., și au știut să dea o nouă impulsione diferitelor ramuri de industrie. Mulți, în urma studiilor speciale făcute în școlă, au introdus industrii până atunci necunoscute în Gand, mai ales fabrici de produse chimice, de lucrarea cauciucului și a gutapercei, etc. Alții, în pozițiuni mai modeste, aduc servicii însemnate, căci a devenit o excepție cu totul rară un maestru sau ajutor străin«.

Școala din Gand este foarte veche. Ea a fost creată în 1828 și a suferit diferite modificări în 1833, 35, 36, 52, 56, până când în 1860 a fost recunoscută de guvern și subvenționată. Acesta ne arată cu câtă perseverență s'a urmărit ideea. Ea a corespuns de alt-fel unei necesități locale.

* * *

Școala industrială din Bruxelles este instalată în etagiul de sus al unui vast edificiu, care poartă numele de »Palais du Midi«. Aci sînt o sumă de săli de cursuri, laboratorii, bibliotecă și colecțiuni.

Ea are următoarele secțiuni, cari dau dreptul la următoarele certificate :

1) Certificat general al învățămîntului industrial : patru ani de studiu : aritmetica și algebra, geometria plană, desenul cu mâna liberă ;—geometria în spațiu, geometria descriptivă, fizica, desenul, igiena ;—mecanica, chimia elementară, comptabilitatea elementară, economia industrială ;—mașinele cu vaporii, chimia industrială.

2) Certificat de *mecanic-desemnator* și de *lucrător-mecanic* : patru ani de studiu : aritmetica și algebra, geometria plană, desenul mașinelor ; — geometria în spațiu, geometria descriptivă, fizica, desenul mașinelor, igiena ; —mecanica, comptabilitatea elementară, economia industrială, desenul mașinelor ;—mașinele cu vaporii, desenul mașinelor.

3) Certificat de *chimist* : trei ani de studiu : fizica, chimia generală, igiena ; — chimia industrială, operațiunii de laboratoriu, economia industrială ; — chimia industrială, lucrări de laboratoriu și analize.

4) Certificat de *electrician* : doi ani de studiu : fizica, chimia, igiena ; — electricitatea și practică de laboratoriu, economia industrială.

5) Certificat de *comptabil* : un an de studiu : comptabilitate,

sciințele comerciale, geografia comercială, igiena, economia industrială.

6) Certificat de *supraveghetor de clădirî*: patru ani de studiu: desemn cu mâna liberă, igiena;—desemnul clădirilor, economia industrială;—desemnul, construcțiile civile;—desemnul, construcțiile civile.

Tôte cursurile se țin séra saũ Duminica de diminetă, de la 1 Octobre până la 1 April.

La începutul fie-căruî an direcțiunea publică un prospect, în care se arată cursurile ce se fac, certificatele ce se pot dobândi și taxele ce trebuiesc plătite.

Reproduc primul paragraf din prospectul pe 1901—1902:

»Invățământul ce se dă la școla industrială din Bruxelles coprinde: aritmetica și elemente de algebră; geometria cu privire la aplicațiile industriale, ridicări topografice și nivelment; geometria descriptivă cu privire la aplicațiile sale la perspectivă, la tăierea pietrelor și la zidărie; desemnul liniar aplicat la industrie și la construcțiunile civile; elemente de construcțiune, cunoscința diferitelor materialuri și noțiunî despre rezistența lor; fizica elementară cu desvoltări privitoare la aplicațiunile industriale ale acestei sciințe și mai ales aplicațiunile electrice; cității, cari forméză obiectul unui curs special; mecanica elementară: forțe, motorî, transmițetori și receptorî, noțiunî despre rezistența materialelor întrebuintate în construcția mașinelor; studiu amănunțit despre generatorî și despre motorî cu vaporî, cu apă și cu gaz; chimia elementară și principalele aplicațiuni industriale; noțiunî generale de economie și de legislațiune industrială; comptabilitatea și noțiunî de drept în raport cu ea; noțiunî elementare de igienă, din punct de vedere industrial; fotografia și aplicarea acestei sciințe la producțiunile industriale. Invățămîntul va puté coprinde și conferințe experimentale».

Se primesc în acéstă școlă tinerî de cel puțin 14 ani, cari sciũ să citéscă și să scrie și cunosc cele patru operațiuni aritmetice. Toți sînt supuși unui examen de intrare.

Aceștia sînt școlariî regulați, cari lucréză ca să capete un certificat. Sînt și elevî liberi, cari sînt primiți la lecțiunî, dar nu pot căpéta certificate.

Inscrierea se plătesce cu 5 fr. Afară de acésta, mai sînt taxe anuale cari variază dupe felul secțiunilor și dupe numărul materiilor de învățămînt. În genere, pentru cursurile unui an se plătesce 70 fr., la cari se adaogă încă o sumă, dupe secțiune. Cea mai ridicată este cea de mecanic-desemnator cu 60 fr. pe an; cea mai efină a comptabililor, 18 fr.

Toți elevii cari urmăză la cursuri ce au trebuințe de aparate, dau o garanție de 25 fr. pentru repararea eventuală în cas de stricăciune.

Dacă se cer taxe, se dau și premii în bani și în obiecte pentru cei silitori; se dau chiar burse de către comună.

Se permite și urmarea unui singur curs, plătindu-se dupe numărul lecțiilor (30 bani de lecție).

Școla acésta datéză din 1869. Ea s'a instalat în localul actual în 1886.

Până în 1888 nu libera de cât certificate de învățămînt general; de atunci liberéză și certificate speciale și socot că acest lucru este unul din elementele-î de succes.

Conducerea școlei e dată unei comisii, compusă din șapte membri: trei numiți de guvern și patru de consiliul comunal.

Corpul didactic se compune din 15 profesori.

În 1896 au urmat 523 elevi, (din cari 6 fete) pe cari e interesant să-î clasificăm dupe ocupațiune:

- 227 lucrători;
- 117 funcționari comerciali;
- 91 tineri fără profesiune;
- 82 școlari.

Acésta arată că aci vin mai mult ómeni formați, cari au ocupația lor, dar doresc să se perfecționeze, să devie mai apți în lucrarea lor, dupe cum am anuțat scopul acestor școli industriale.

* * *

Voiu mai vorbi în deosebii și de școla de la Frameries, pentru că mi s'a dat raportul direcțiunii pe anul școlar expirat.

Din acest raport se vede că școla e pusă sub privegherea unei comisii presedate de primar și compuse din doi delegați ai guvernului, doi ai provinciei și doi ai comunei. Ea este dirigită de un institutor comunal și are 9 profesori.

Retribuțiunea personalului este de 5.850 fr. anual. Budgetul total e de 9.000 fr. Statul și provincia contribuesc cu 63⁰/₁₀₀.

Sînt trei ani de studiu: unul preparatoriu și doi de specialitate. Specialitățile sînt: exploatarea minelor, mecanica, construcțiunea, comptabilitatea.

Pe lângă lecțiunile regulate din timpul săptămânei, se fac și lecțiuni de Duminică.

Cursurile încep în prima Duminică din Octobre și merg până la finele lui Iulie.

Inscrierea în școlă se plătesce cu 2 fr. de către locuitorii din

Frameries și cu 4 de către cei din alte localități. Suma ce se adună se împarte ca recompensă elevilor silitori.

În anul trecut școlar s'au înscris 286 elevi, unii ca să-și urmeze cursurile de Duminică numai, alții numai pe cele de peste săptămână, cei mai mulți pentru amândouă categoriile.

Dupe profesiuni, cei mai mulți sînt lucrători.

2° Școli zise St. Luc

Sînt în Belgia cinci școli¹⁾ cari pîrtă acest nume. Ele sînt instituțiuni particulare sau *libere*, conduse de comunități religioase catolice,

Prima școlă de acest fel s'a înființat în 1862 în orașul Gand de către o societate călugărească »St.-Vincent de Paul«. Ea consta atunci numai dintr'o clasă de desen în care lucrau vre o 60 de tineri sîraci. De atunci s'a dezvoltat mult și, dupe ce a căpătat în 1888 ajutorul guvernului, a ajuns să aibă un mare număr de școlari; ast-fel în 1896 — după raportul oficial — aflăm 620.

Iată cum se arată de către Minister scopul acestei instituțiuni :

» Ea are în particular scopul să formeze buni lucrători, adică »o elită, cari să nu fie sclavi mașinei, ca obicînuții lucrători »industriali, și dotați cu aptitudini personale, ca să-i înalțe »în ochii lor proprii și în ochii celor-alți. Pentru acest scop. »școlă se adresează tinerilor debutanți în tôte profesiunile legate »cu arta; îi formeză, îi conduce, îi instruesce și-i ține într'un »mediu în care se găsește spirit de ordine și sentimente înalte. »Tinerul ast-fel preparat se pasionează de lucrul său și se con- »duce în cariera sa cu cunoscînțele cari îi permit să privescă »viitorul cu încredere«.

Obiectul principal al învățaturii din această școlă este desenul; sînt apoi câte-va cursuri teoretice necesare diferitelor specialități la cari se aplică elevii.

Aceste specialități sînt : arhitectura, decorațiunea și ornamentele, arta industrială. La aceste se adaugă o secțiune preparatorie.

Cursurile țîn șapte ani, de la 1 Octombree până la Pasci și de la 1 Maiu până la 1 August. Lecțiile se fac numai sêra între 6—8 sau între 7—9.

¹⁾ Dupe lista din anul trecut, în orașele : Gand, Liège, Molenbeek-St. Jean, Bruxelles (Skaerbeek) și Tournai.

Pentru lucrătorii cari nu pot veni în cursul săptămânei sînt lecții Duminica dimineața ¹⁾.

Studiile se fac în mod simplu, avîndu-se tot-d'a-una în vedere partea utilitară.

Cursurile sînt gratuite; dar se percepe 5 lei pe an de la tinerii din oraș și 10 lei de la străini pentru întreținerea colecțiilor.

Sînt admiși în școlă tineri de 13 ani cel puțin și absolvenți ai învățămîntului primar.

În același mod sînt organizate și cele-alte școli din această categorie ²⁾; numai că unele au mai puține secțiuni, ori întru cât-va diferite. De asemenea taxa diferă de la o școlă la alta.

Interesant de notat este că foștii elevi ai acestor școli au deschis ateliere, în cari acum merg de fac practică elevii actuali. Ast-fel la Liège erau până în 1896 patru ateliere.

3° Școle profesionale

Școlile profesionale au de scop să dea o profesiune și au caracter mai mult practic.

Am vizitat 6 școli de acest fel din Bruxelles și una din Gand.

1) Școlă de ceasornicărie, electricitate și mecanică elementară din Bruxelles (petite mécanique) este școlă liberă subvenționată de Stat, de provincie și de comună. Ea are de scop să dea tinerilor mijlocele de a-și căpăta cunoștințele teoretice și practice necesare pentru aceste ramuri.

Sînt patru ani de studiu. Anul începe la 1 Septembrie și se sfîrșește la 31 Iulie.

Învățămîntul coprinde cursuri practice (lucrări necesare ori-cărei ramuri ale mecanice de precisiune; studiul mașinilor de lucru [l'outillage]; fabricațiunea completă a orologiului, a pendulei și a regulatorului; fabricarea ceasornicelor;

¹⁾ Iată lista obiectelor de studiu: desenul elementar; teoria proiecțiilor și perspectiva; desenul profesional; algebra; geometria; trigonometria; arpentagiul; tehnologia construcțiilor; rezistența materialelor; elementele construcțiunei; istoria arhitecturii și a artelor legate cu dînsa; archeologia; estetica; simbolismul; iconografia; legislațiunea construcțiilor; încălzitul; ventilațiunea și igiena construcțiilor; economia socială; modelagiul; sculptura; lucrările în lemn, în piatră și în metal; pictura decorativă; pictura pe sticlă; lucrările grafice pentru miniatură; gravura; broderia; lucrarea aurului; lucrarea smalțului; ferăria.

²⁾ Din această categorie de școli n'am vizitat nici una. Am utilizat datele ce mi s'au pus la dispoziție din Ministerul Industriei.

repararea și regularea pieselor la toate temperaturile ; instalațiunea orologiilor electrice, chronometria, telegrafia, telefonია ; semnale electrice ; fabricațiunea instrumentelor de precisiune ; fabricațiunea aparatelor de demonstrație destinate pentru muzăul școlăii) și cursuri teoretice (matematice ; noțiunii de fizică, de chimie, de cosmografie și de mecanică ; desennul liniar și mecanic ; elemente de comptabilitate ; limba francesă ; economia industrială).

În școlă se primesc tineri în vârstă de cel puțin 14 ani cu instrucțiunea primară. Toți candidații sunt supuși unui examen de admitere.

Taxa școlară este de 250 franci pe an, plătibilă în patru rate trimestriale.

În momentul intrării elevului în școlă, părinții săi tutorele semnă un contract prin care se lăgă a respecta toate regulele școlăii. Ei sunt răspunzători de stricăciunile ce ar face tinerul.

Dupe primele trei luni, comisiunea administrativă a școlăii pôte să elimineze pe un elev care se constată că nu are aptitudinile necesare pentru profesiune.

Școlă este condusă de o comisiune de nouă membri : cinci numiți de guvern, unul de comună, unul de provincie și duoi de sindicatul ceasornicarilor.

Membrii sindicatului au dreptul să viziteze școlă ori când și să atragă atențiunea comisiunei asupra îmbunătățirilor ce ar fi de introdus.

Comisiunea administrativă numesce pe director și personalul didactic, fixăză salariile, stabilește metodele de învățământ. La începutul fie-căruși an comunică aceste date Ministerului industriei. La finele fie-căruși an ea face un raport despre mersul școlăii către toate autoritățile cari dau subsidii.

Școlă e fondată în 1887, dupe inițiativa luată de Societatea ceasornicarilor. În 1891 a început a fi subvenționată de guvern.

Annual, Statul dă 5.000 de lei ; comuna 1.500 (și localul) ; provincia 1.400.

Budgetul cheltuelilor ajunge la suma de 12.000 lei personal și 3.000 pentru material.

Sunt patru profesori, dintre cari unul este director.

2) Școlă profesională de tipografie a fost întemeiată de asociațiunea tipografilor din Bruxelles în 1888. Ea are de

scop a forma lucrătorii capabili, cu cunoștința aprofundată a meseriei lor.

Cursurile sunt teoretice și practice și se fac în timp de cinci ani, séra de la 8 ore.

Prin excepțiune, învățătura se dă în mod absolut gratuit și materialul chiar este pus în mod gratuit la dispozițiunea elevilor.

Școla este condusă de o comisiune administrativă, compusă din 12 membri, aleși parte dintre patroni, parte dintre lucrători, membri ai asociațiunei.

Acı se primesc tineri de 14 ani cel puțin, sciind să citescă, să scrie și să socotescă.

Cursurile țin de la 1 Septembre până la 30 Iunie.

Pe lângă cunoștințele tehnice, li se predă și gramatica francesă.

Dintr'un an într'altul se trece în basa unui examen. La sfârșit este un examen general, care dă dreptul la un brevet de capacitate.

Budgetul acestei școlii a fost pentru 1895—1896 cam 7.600 franci. Acéstă sumă se acoperă de Stat, comună, provincie și din cotisațiunile membrilor societăței tipografice.

3) Școla de giuvaergii a fost înființată în 1895 de către Camera sindicală a lucrătorilor giuvaergii din Bruxelles, având de scop a forma lucrători buni și cu gust cultivat.

Elevii trebuie să fie de 14 ani, să fi absolvit cursul primar; ei studiază cu deosebire desemnul artistic, pe care se basază tot meșteșugul lor.

Intrarea în școlă se plătesce cu o taxă de 5 franci.

Cheltuelile școliei se ridică la 3.500 franci, acoperiți în același mod ca și pentru cele-alte școli profesionale.

4) Școla de tapițeri se datoresce cu totul inițiativei private și datéză din 1894.

Anul școlar ține de la 15 Septembre până la 15 Maiü.

Sunt trei ani de studiü, în cari se învață: tapițeria, garnitura și diferite sciințe necesare profesiunei. Cursurile se fac séra.

Se primesc tineri între 14 și 20 de ani cu școla primară terminată; la intrare plătesc 10 franci. Frecuentarea e gratuită, dar elevii trebuie să-și aducă toate uneltele necesare.

Învățământul este teoretic și practic. El coprinde diferite cursuri necesare profesiunei: limba francesă și flamandă, aritmetica, geometria, noțiuni de istorie cu privire la mobilier și

draperii, geografie, comptabilitate; apoi tapițeria ¹⁾ și garnitura ²⁾.

Cheltuelile școlii s'au ridicat de la 2.532 fr. la 6.600 în 1896—1897.

Elevii fac visite prin muzee, prin palate, prin expozițiuni, pretutindenii pe unde pot căpăta noțiuni pentru arta lor.

5) Școla de croitorie s'a deschis, dupe pregătiri de câți-va ani, în 1850.

Aci se primesc băeții de 14 ani, cu studiile primare terminate. Ei plătesc o taxă de intrare de 50 fr. și 12 fr. pe an. Dacă, dupe primul an de încercare, se constată că un elev n'are aptitudinile necesare, el este eliminat din școlă.

Sunt patru ani de studiu: cusutul; — studiul separat al părților vestmintelor; — încheierea; — perfecționare.

Dupe cât-va timp, elevii primesc o mică răsplată săptămânală, dacă sunt sârguitori: 1 fr. în anul I, 2 fr. în al II-lea 3 fr. în al III-lea, și 4 în al IV-lea. Acești bani se depun la Casa de economie și se dau școlarului la sfârșitul învățătorei sale.

Budgetul e cam 12.000 fr. pe an — pentru 27 de elevi.

Cursurile se fac între 7—12 și 1 $\frac{1}{2}$ —7.

* * *

Școla profesională din Gand a fost întemeiată în 1887 de către Comună. Ea are de scop să formeze lucrători instruiți și mai ales destoinici în partea practică a specialității lor.

Se primesc absolvenți ai școlilor primare, și la intrare părintii subscriu o obligațiune de a plăti o sumă, dacă copiii lor ar părăsi școla înainte de trei ani; dacă însă elevii merg până la finele cursului, atunci învățământul este absolut gratuit.

Aci sunt două ramuri de lucrări: lucrarea lemnului și a ferului.

Învățătorul pune pe elev să desemneze lucrarea pe care

¹⁾ Cursul de tapițerie se face în trei ani: proveniența, valoarea și întreținerea uneltelor; materiile prime; saltele, perne, pernțe; cusături diverse; studiul tapetelor și aplicarea hârtiei pictate pe pereți; lăna și părul, spălarea și conservarea; aședarea storurilor; — storuri și persiene; perdele, aședarea lor; covore; drapagiul stofelor; — lucrări de întreg; decoratiunea, aședarea covorelor; perdele și draperii; istoria artei tapișeriei; etc.

²⁾ Cursul de garnitură se face tot în trei ani: descrierea, proveniența, întrebuințarea și întreținerea uneltelor; materiile prime; resorturile; aședarea resorturilor la mobile; — punerea pânzei; cóserea pânzei pe resorturi; aședarea părului; prinderea săculețelor de lână (bourellets); — croiala stofei; acoperirea mobilei; mobile capitonate; diferite stiluri, etc.

are s'o execute și trece de la lucrări simple la lucrări din ce în ce mai complicate.

Pe lângă lucrul manual, li se dă elevilor să citească scrieri instructive, mai ales privitoare la profesiunea lor; li se arată valoarea instrumentelor de lucru, li se face cunoscut modul cum să socotască valoarea lucrărilor executate, dupe prețul materiei prime, al orelor de lucru și al altor împregiurări cari determină această valoare.

Dupe ce a terminat școala, tinerul se găsește pregătit pentru a intra ca lucrător la stolerie, la dulgherie, la strungărie, la abanoserie sau la lăcătușerie, la ferărie, la construcția mașinilor.

Școala este supraveghiată de către un comitet de industriași și de patroni.

În localul actual sunt cinci ateliere, o sală a mașinei, două clase de studiu și o clasă de desen.

Intregul mecanism al școlei e pus în mișcare printr'un motor cu vaporii, pe care-l conduc pe rând elevii.

Budgetul școlei este 27.310 fr.

Școala ia parte cu lucrările ei la diferite expozițiuni industriale și la finele fie-cărui an școlar se impart recompense elevilor silitori.

Fie care absolvent primesce, la eșirea din școală, un număr de unelte fabricate în școală, număr ce variază dupe silința ce a depus în cursul învățătorei.

* * *

Importante între școlile profesionale sunt școlile de pescărie, dintre cari am vizitat pe cea de la Ostende.

Ea este prima școală de acest fel, fondată în 1888, și a dat naștere altor două institute similare: la Blankenberghe și la Nieuport.

„Școala acesta își propune ca, printr'un învățământ teoretic, combinat cu lecții practice și cu exerciții corporale, să formeze o generațiune de marinari de elită, cunoscându-și meseria în fond și practicând-o cu inteligență; ea vrea să distrugă rutina și falsele prejudecăți și să le înlocuască cu date științifice sigure; ea caută, în fine, să sădască în sufletele tinerilor pescari idei de ordine, de morală și de economie“. (Raportul oficial).

Școala este întemeiată de abatele Pype și ajutată cu o subvenție de către comună și de către Stat.

Sunt șese profesori. Cursurile țin trei ani și se predau gratuit, trei ore dimineața și trei dupe amiazi.

Materiile de învățământ sunt: morală, limba maternă (fla-

manda), aritmetica, scrierea, geografia, principalele fapte istorice, gimnastica și inotarea, desemnul pânzelor, cântul, navigațiunea ⁴⁾, conducerea șalupei, întreținerea și conducerea mașinei cu vaporii.

Am cercetat cu de-amănuntul această școală.

Ea se compune din două mari corpuri de clădiri: corpul din față cuprinde cancelaria, o instalație de mașină cu vaporii care pune în mișcare diferitele mașini care se află în mai multe săli, unde se lucrează pește. Într'una se frige peștele, în alta se afumă cu aer cald, în alta cu aer rece, în alta se pregătesc cutiile pentru conservarea peștelui. Tot aci se află și o frumoasă ghețarie pentru păstrarea peștelui.

Aci se studiază diferite preparațiuni de conservare. Peșcii așa gătiți se așează în cutii și se păstrează un an pentru observație; atunci se desfac cutiile și se vede starea peștelui.

Tot în acest corp se află un cabinet de chimie în care se fac cercetări de bacteriologie aplicate la pești.

Corpul de clădire din fundul curței are două săli mari: una pentru cursul de pescărie, alta servind ca mușeu zoologic. E plină de interes vizitarea acestui mușeu, căci aci se găsește, pe lângă harte și diferite obiecte necesare pescarului, o colecție bogată de produse vegetale și animale ale mării Nordului adunate de elevii în excursiile lor pentru studii.

În curte se află o corabie pentru a se învăța în mod practic mecanismul pânzelor.

În cele două laboratorii ale școlii se fac interesante cercetări asupra unor cestiuni care interesază știința teoretică: se urmărește viața micilor animale care distrug lemnul; se studiază hrana peștilor; se studiază uleiul de pește.

Școala are un vapor pentru pescuit. Dupe terminarea școlii, elevii se imbarcă și pornesc îndată să aplice cunoștințele lor, servind câte șese luni în cele trei grade: elev (mousse), lucrător (homme), matroz (matelot).

NOTA.—Iată lista completă a diferitelor școli profesionale ce au funcționat în cursul anului școlar trecut în Belgia: frizeria (Anvers, Bruxelles), giuvaergia și lucrarea pietrărilor (Anvers, Bruxelles), desemnul profesional (Anthisnes), lucrarea lemnului (Ath, Nivelles), tapiserie (Bruxelles, Gand), lucrarea marmorei (Ath), plumbul (plomberie) (Bruxelles), pescăria (Ostende, Blankenberghe), desemnul industrial (Brée), tipografie

⁴⁾ E un curs foarte serios, care cuprinde: studiul mării Nordului în cele mai mici detalii care privesc pe pescar, citirea hărților marine, îngrijirile în cas de accidente, etc.

(Bruxelles), legătorie de cărți și poleitorie (Bruxelles), croitorie (Bruxelles Liège), ceasornicărie (Bruxelles), pictură (Bruxelles), țesătorie și vopsirea stofelor (Courtrai, Renaix, Zele), armurărie (Liège, Isandre), cu mai multe meserii la : Liège, Louvain, Manaze, Namur, Oostacker, etc.; în total 35 de școle.

4° Cursuri profesionale

Sub acest nume se înțeleg diferite cursuri libere pe cari le urmăz de obicei adultii, cari au trecut prin școli, cari au un titlu, au mai adesea diploma unei școli profesionale, dar doresc să se perfecționeze într'o anume specialitate.

Nu am avut ocaziune să asist la nici un curs de acest fel. Cele mai multe, dupe lista ce mi-am procurat de la Ministerul industriei, sunt privitoare la învățământul comercial sau la al limbilor străine; puține sunt de natură industrială ¹⁾.

Aceste cursuri publice și gratuite sunt vechi în Belgia. Se citeză unele cursuri din 1826. Este interesant a notă că dintr'o asemenea instituție și-a luat nascere universitatea cea mai veche din Bruxelles, așa numita »Université libre«.

Astăzi ele sunt organizate și conduse sau de vre-un sindicat de patroni, sau de vre-o societate de funcționari, de vre-un club sau de comună. Guvernul le ajută și el cu mici subvențiuni și are dreptul să le controleze

Lecciónile se fac de obicei în zilele de lucru séra sau Duminica dimința.

Voiu lua ca tip *cursurile* înființate de un sindicat neguțătoresc din Anvers. Se predă limba engleză și cea germană, operațiunii și corespondență comercială, comptabilitatea, drept comercial și economie politică, stenografie, limba francesă și cea flamandă, caligrafia, etc.

Instituția acesta a eșit din nevoia de a se pregăti funcționari comerciali destoinici, căci în Anvers cea mai mare parte din tineri se destină comerțului, însă unii fac studii în

¹⁾ În lista oficială sunt două categorii de cursuri profesionale:
a) *cursuri științifice și comerciale*: pentru învățarea limbilor străine și a comerțului (doe la Anvers, unu la Bruges, doe la Bruxelles, unu la Courtrai, unu la Gand, doe la Liège, unu la Namur, unu la Verviers); pentru învățarea numai a limbilor străine (Charleroi, Dinant, Gand, Huy), pentru învățarea stenografiei, dactilografiei, etc., (doe la Bruxelles);
b) *cursuri profesionale propriu zise*: pictură, desen profesional sau industrial (Anvers, Audenarde, Herve, Meirelbeke, Crugshauthem, Montegnée, Waterloo); cismărie și croitorie (Anvers, Louvain); mecanică și electricitate (Borsbeke); țesătorie (Rumbeke, St. Nicolas); împletirea coșurilor de nule (Tamise).

gimnasiu și n'au preparație suficientă profesională, iar alții ies din școla comercială fără să cunoscă destul de bine limbile străine.

„Din această pricină, ȳice raportul Ministerului adresat Camerei, tinerii întempină mari dificultăți în biourourile comerciale și lipsa de cunoștințe suficiente îi împedică de a înainta; dar neajunsul cel mai grav este că se deschide străinilor intrarea în casele cele mari de comerț, căci aceștia au adesea o instrucție superioară tinerilor belgieni în limbile străine și în comptabilitate.

„Un alt neajuns este că tinerii belgieni sunt adesea în imposibilitate de a merge să caute pozițiuni bune în străinătate, unde ar avé, pôte, puțința să-și creeze un viitor strălucit și să dea locuri de desfacere comerțului nostru“¹⁾

Intreprinderea sindicatului a găsit răsunset în public, fiind-că a răspuns unei necesități reale, și ast-fel vedem că în 1895—96 au fost 224 de auditori.

Voiu mai pomeni o instituție similară din Liège: *Cercul poliglot*, unde se învață limbile străine și câte-va cursuri de comerț, — care a început în 1868 și a fost până la 1880 cu învățământ mutual. Originea ei stă într'o asociație de Olandezi și Belgieni, cari voiau să învețe unii limba francesă, alții limba neerlandeză.

5° Ateliere de ucenici

„Atelierele de ucenici —ȳice raportul ministerial—răspund unei nevoi sociale; contribue la progresul industriei; fac să pētrundă deprinderi de ordine și de muncă în clasa muncitorilor, dându-i un învățământ industrial, moral și literar, în raport cu trebuințele lor“²⁾.

Aceste ateliere au de obiect principal țesături de pânzeturi și de stofe; — sau lucrarea pietrei.

Pentru diferitele feluri de țesături sunt 36 de ateliere³⁾. Iată cele mai răspândite genuri de lucrări: facerea pânzei

¹⁾ Rapport..... 1897, pag. 102.

²⁾ Rapport, pag. 57.

³⁾ În următoarele centre au funcționat anul trecut: Aersele, Aerttrycke (2), Ardoye, Deerlyk, Lendelede, Meulebeke, Oostnieuwkerke, Passchendaele, Pitthen, Ruddervoorde, Ruysselede (2), Thielt, Waereghem (2), West Roosebeke, Wingere, Coolocamp, Dentergen, Moorslede, Oostrosebeke, Rumbek, Staden, Thourout, Wacken; — Crenphautem, Eenaeme, Olsene, Oordegem, Ruyen, Sinay, Calcken, Walstmunster, Rueselaere, Syngem.

de in și de călți, pânză de corturi, prosópe, șervete, canava, moltóne, batiste, perdele, materie pentru mobile, pânzărie damasată, flanele, etc.

În aceste ateliere elevii sunt plătiți de la 30 bani pe zi până la 80 bani și chiar 1 franc. Aci, pe lângă teoria și practica țesătoriei, se mai învață în unele părți și desemnul; în multe se fac și lecțiuni de curs primar pentru ucenicii slabi pregătiți sau analfabeți. În genere, numărul analfabeților la ei este restrins. Din 760 ucenici aflați în 1895—pentru care am datele statistice complete — în școlile acestea sunt numai 64 cari nu știu de loc carte.

Dintre ateliere pentru lucrarea pietrei voii vorbi în special despre cele din Ecaussines-d'Enghien al căror statut organic îl am în întreg publicat în *Monitorul Oficial* (1899).

Art. 1 țice: »În diferitele cariere din această localitate, dacă s'ar putea în toate, se vor înființa ateliere de ucenici pentru lucrarea pietrei de către comună cu ajutorul Statului și al provinciei«.

Mai departe: »Stăpânii de cariere cari vor dori să aibă asemenea ateliere în exploatațiunile lor, se vor adresa comisiunii administrative (compusă din reprezentanți ai comunei, ai provinciei și ai Statului) și vor da, pe a lor socotélă, locurile necesare«.

Tótă conducerea atelierelor e în mâna comisiunii administrative, care numește personalul și studiază toate chestiunile privitoare la prosperitatea și bunul mers al atelierelor.

Cursurile sunt date în atelier de un profesor, care trebuie să stea aci tótă ziua.

Numărul școlarilor va fi cam de 20 într'un atelier. Frecuențarea este gratuită. Ca să fie admis, elevul trebuie să aibă cel puțin 12 ani, să scie citi și scrie și să cunoscă cele patru operațiuni ale aritmeticei.

Ucenicia ține trei ani și la finele lor se liberéză absolvenților silitori o diplomă de capacitate.

Munca elevilor se va plăti lunar dupe tariful adoptat în cariere. Se va opri din aceste salarii 20% în anul I, 10% în anul II și 5% în al III-lea, și din sumele acestea, împreună cu donațiunile eventuale, se vor cumpăra unelte pentru cei mai merituoși din elevi.

Dupe ce a fost admis, fie-care ucenic primesce un libret, în care se notéză țilele de lucru, salariul primit, observări, pedepse, etc.

Toți proprietarii de cariere cari au aderat la instituirea în-

vătămentului profesional și au întemeiat la ei ateliere de acestea se angajază a nu lua lucrători de cât dintre diplomații atelierelor ¹⁾.

Primul atelier de acest fel s'a întemeiat în 1873. »Pe atunci — dice raportul Ministerului — nu se găseau bunii lucrători. Atelierul avea de scop să pregătască pentru cariere lucrători experimentați cari să nu mai fie mărginiți, prin lipsa lor de pricepere, la lucrările grosolane, ci să fie capabili a executa în bune condițiuni lucrările cele mai dificile. »Pe de altă parte, atelierul voia să scape pe ucenic de relele exemple și de lecțiile primejdioase ale unor meșteri rău învășiți și lipsiți de instrucție, cari căutați să facă pe copil a produce cât mai mult într'un timp scurt, fără să se gândească a-i da cunoștința completă a meseriei și voia să-i asigure viitorul«.

Acesta fiind scopul, se înțelege succesul cel mare ce au avut atelierile încă de la crearea lor, mai ales că înainte ucenicii trebuiau să plătescă pentru a fi primiți la învățătură, iar acum li se dă învățătura cu totul gratuit, ba li se dă și un salariu, care, între anii 1890 și 1896, a variat între 0,40 și 0,83 bani pe zi. Unii elevi, din cei silitori, capătă daruri în bani, cari li se depun la Casa de economie și la eșirea din atelier au o mică sumă economisită.

III. ȘCOLI PROFESIONALE DE FETE

Până în 1865 nu exista pentru fete învățământ profesional în Belgia. Se pare chiar că părinții nici nu ar fi voit să-și trimită copilele la asemenea școli. Cei mai cu dare de mână, dupe cursul primar, le trămiteau la școlile medii; cei mai săraci le țineau acasă.

Astăzi învățământul acesta se află într'o stare înfloritoare. »Prejudițiile au dispărut — constată raportul oficial — și învățământul profesional a făcut progrese însemnate. De altfel, el nu se mărginesce numai la învățarea profesiunilor manuale, ci desvoltă și inteligența prin cursuri teoretice și contribuie să facă din fete bune menagere, active și economice«.

Ca și la băieți, se deosebesc cinci categorii de școli, — pe

¹⁾ În anul școlar trecut au fost la Ecaussines-d'Enghien 10 ateliere; la Ecaussines-Lalaing 3 ateliere; la Aywaille o școală de desen industrial; la Sprimont o școală de desen și 5 ateliere; la Namédie și la Ouffet câte o școală de desen.

carî le vom studia de asemenea, începînd de la cele superioare spre cele mai de jos.

1° Școli profesionale propriu zise

Au funcționat în anul trecut 29 de școli.

Acestea copriind cursuri generale, predate dimineața, și cursuri speciale și lucrări în ateliere, dupe amiață.

Durata studiilor este de 3—4—5 ani (nu este o regulă uniformă pentru toate) și se primesc eleve de 12—13 ani, carî au absolvit cursul primar.

Programa cursurilor generale coprinde o repetiție a materiilor din clasele primare, cu dezvoltări și adause.

Iată, de exemplu, programul școlii din Verviers, pe care am vizitat-o :

Aritmetica ²⁾;

Geografia comercială ³⁾;

¹⁾ Duoë la Anvers ; duoë la Bruxelles ; una la Diest ; una la Enghien ; una la Frameries ; duoë la Gand ; duoë la Grammont ; trei la Ixelles ; una la Jodoigne ; una la Laeken ; duoë la Liège ; una la Louvain ; una la Malines ; una la Molenbeek St. Jean ; una la Mons ; una la Nivelles ; una la St. Gilles ; una la St. Josse-ten-Noode ; una la Skaerbeek ; una la Uccle ; una la Verviers ; una la Vilvord .

²⁾ *Clasa I.* Exerciții de calcul mental asupra operațiunilor fundamentale aplicate la numere întregi, decimale și fracțiuni. Proceduri de calcul rapid. Sistemul metric ; probleme. — Divisibilitatea : cel mai mare comun divisor și cel mai mic comun multiplu. — Frațiunile ordinare. Operațiuni prin reducerea la unitate ; regula de trei, interesul, schimb și comision, scont, asociație.

Clasa II. Revederea sistemului metric. Măsuri și monete străine. Numere complexe. — Probleme de amestecături și aliajuri. Interes simplu. Metoda divisorilor fieși. Interes compus. Scont. Scadență. Proporțiuni. Impărțiri proporționale.

Clasa III. Numeroase aplicațiuni pentru repătirea materiei din clasele precedente. Operațiuni de bancă. Obligațiuni și acțiuni. Operațiuni de bursă. Interese compuse. Anuități. Rente viagere. Casa de economie și de retragere. Compturi curente.

³⁾ *Clasa I.* Belgia. Situațiunea astronomică. Limite. Aspectul pământului. Cursurile de apă. Clima. Producțiunile naturale. Industrie. Comerț. Căi de comunicație. Studiū amănunțit asupra fie-cărei provincii, aspect, producțiuni, căi de comunicație, localități industriale și comerciale. Geografia Europei.

Clasa II. Europa. Geografia specială a fie-cărei țări, aspect, producțiuni, industrie, comerț, căi de comunicație, porturi și orașe comerciale, coloniî.

Clasa III. Asia. Geografia generală. Posesiuni europene. Geografia ținuturilor : China, Japonia, Indiile engleze. — Africa. Generalități. Egipt. Algeria. Congo. — America. Generalități. Statele-Unite. Argentina, Chili. — Oceania. Insule și arhipelaguri. Sondele. Australia, Noua-Zeelanda. Posesiuni europene.

- Științe naturale ¹⁾;
- Economia domestică și igiena ²⁾;
- Limba franceză ³⁾;
- Limba germană ⁴⁾.

Cursurile speciale coprind diferite profesii, cari variază de la o școală la alta. Școala din Verviers are : croitorie, rufărie, curs de desen, pictură.

Școala din Anvers are : croitorie, rufărie, flori artificiale, mode, desen industrial, broderii, pictură pe porcelană și pe stufe.

Cam acestea sunt profesiunile ce se află mai la toate școlile.

La altele se adaugă : fabricarea corsetelor ⁵⁾, comerțul ⁶⁾, etc.

Cele mai căutate din profesii sunt comerțul și croitoria; vin apoi rufăria, ș. c. l.

Mai toate aceste școli profesionale sunt formate din iniția-

¹⁾ Clasa I. Fizica : Gravițiunea. Hidrostatica. — Anatomie : Noțiuni de anatomie și fiziologie, studii asupra corpului omenesc. — Botanica : Organele plantelor și funcțiunile ce îndeplinesc.

Clasa II. Fizica : Căldura. Lumina. Fenomene meteorologice. — Chimia : nomenclatura chimică. Aerul și apa. Carbonul. Acid carbonic. Fenomene de combustie : clorul, sulful, fosforul, acidul azotic, cel sulfuric și cel clorhidric, potasa, soda, calcea. — Zoologia : paseri, reptile, pesci, moluști, insecte, crustacei, viermi, polipi și protozoare. — Botanica : cele mai folosite familii.

Clasa III. Mineralogia. — Industrii textile, metalurgice. — Fizica : Sunetul, magnetismul, electricitatea. — Botanica : Familii utile. Herbarii.

²⁾ Clasa I. Rolul femeii în conducerea unei gospodării. — Intreținerea casei; mobilierul. Încălzitul. Luminatul. Cumpărarea hainelor. Intreținerea lor. Spălatul și călcatul. Scoterea petelor.

Clasa II. Alimentațiunea. Valoarea nutritivă a principalelor alimente. Preparațiunea lor și păstrarea. Băuturi. — Ținerea socotelilor. — Noțiuni de educațiune și de bună purtare.

Clasa III. Igiena în genere. — Igiena simțurilor. — Aerul curat. Hrana. Curățenia. Exercițiul. — Igiena locuinței. — Igiena îmbrăcăminteii. — Igiena hranei. — Farmacia casei. — Primele îngrijiri în cas de boală.

³⁾ Clasa I. Lectură. Stil, gramatică.

Clasa II. Lectură. Gramatică. Stil.

Clasa III. Analize literare de bucăți alese. Notițe biografice. Stilul comercial.

⁴⁾ Clasa I. Lectură. Scriere. Bucăți ușoare. Memorisări și pronunțare Regulii gramaticale.

Clasa II. Citire cu voce tare. Memorisare. Noțiuni de gramatică. Exerciții de redacție.

Clasa III. Citire și explicare de bucăți. Vorbire. Sintaxă. Redacțiune. Corespondență comercială.

NB. Cursul se face în limba germană.

⁵⁾ Bruxelles, Ecole Bischoffsheim; Bruxelles, rue du Poinçon.

⁶⁾ Anvers; Bruxelles, Ecole Bischoffsheim; Bruxelles, rue du Poinçon.

tivă particulară: unele de câte o singură persoană, altele de vre-un comitet, două trei de câte o congregațiune religioasă. Puține sunt întemeiate de comună. Guvernul le subvenționează pe toate și le inspectează.

Numai la vre-o cinci școli din toate aceste profesionale elevele urmăză gratis; la cele mai multe se plătesce o taxă, care variază de la 24 de franci pe an până la 144 franci.

Corpul didactic se compune dintr'o directoare, din maestre pentru profesiuni și din profesore sau institutore pentru cursurile generale. Școlile particulare au și un comitet de supraveghere.

Personalul didactic e numit de comună, dupe recomandarea comitetului, și aprobat de guvern.

Budgetul lor variază dupe numărul profesiunilor și dupe numărul claselor. Ast-fel unele cheltuesc ¹⁾ 48.240,29 franci (Anvers), sau 46.119,47 franci (Bruxelles), sau 39.900 franci (Bruxelles), sau 23.000 franci (Mons); altele nu costă de cât 15.252 (Verviers), 18.300 (Gand), sau chiar 9.000 (Ixelles), ori 6.292 (Schaerbeek), iar cele începătoare se mulțumesc chiar cu 2.650 (Saint-Gilles).

La multe din aceste școli se fac, în fie-ce an, expozițiuni ale obiectelor confecționate. La unele școli obiectele cele-mai frumoase se cumpără de școlă și se reunesc într'un mușeu.

Școlile profesionale liberază diplome dupe o serie de examene, cari sunt foarte serioase. Am asistat la un asemenea examen, la o secțiune de croitorie. Li s'a dat candidatelor să lucreze costume caracteristice pentru diferite epoce istorice. In unele școli lucrările se execută pentru păpuși, in altele se fac rochii in mărime reală.

Diplomatele acestor școli își găsesc lesne loc, fie ca maestre în școlile interioare de fete, fie în diferite ateliere de prin orașe.

2° Școli profesionale și menagere

Sunt unele școli profesionale cari au un învățământ general mult mai redus — apröpe o repetiție a materiilor din clasele primare. — au și cursuri de gospodărie. Acestea se numesc *școli profesionale și menagere*.

In anul școlar trecut au funcționat 14 școli de acest fel ²⁾.

¹⁾ Budgetul din 1896, cel mai recent ce am putut afla.

²⁾ Braine l'Alleud, Bruxelles (2), Etterbeek, Gosselies, Hal, Heverle Hougaerde, La Louviere, Lierre, Quiewain, St. Gilles, St. Frond, Schaerbeek.

Voiu examina — dupe raportul oficial — organisarea uneia din cele două școli ce se află în Bruxelles (strada Terre-Neuve).

Se primesc eleve de 12—16 ani sau și de la 16 ani în sus; însă acestea numai pentru cursurile profesionale.

Sunt trei ani de studiu, în cari se fac cursuri generale și de gospodărie obligatorii pentru toate elevele ce urmăză regulat, și apoi cursuri profesionale : rufărie și confecțiuni, mode, flori artificiale și pene, comerțiu, bucătăria.

Cursurile generale au un caracter practic. Gospodăria constă din : cârpitul hainelor și al ciorapilor, spălatul și călcatul rufelor, întreținerea mobilierului. Fie-care lecțiune de economie domestică este urmată de lucrări practice executate de toate elevele împărțite în grupe de 8—10 eleve.

Dupe amiazi se fac cursuri profesionale.

Școla se conduce de o directoare și e pusă sub privegherea unui comitet ales de societatea pentru învățământul femeii, care a și întemeiat în 1888 școla acesta.

În același mod sunt organizate toate școlile din această categorie. Elevele plătesc o taxă, care e în genere foarte ridicată : 80—100 de franci pe an.

Școlile se întrețin prin subvențiile Statului, ale Comunei și ale provinciei. O asemenea instituție costă cam 12.000 franci pe an. Sunt unele cari se ridică până la 25.000 franci.

3° Școli menagere și profesionale

Au funcționat în anul trecut în Belgia patru ¹⁾ școli *menagere și profesionale*, adică școli cu un învățământ general foarte redus, la care se adaugă câte-va cunoștințe profesionale și pregătirea pentru gospodăria casnică.

Iată organizarea unei asemenea școli dupe însuși regulamentul organic publicat de *Monitorul Oficial* ²⁾.

Scopul e definit ast fel : „să procure fetelor mijlocul de a dobândi practica cusutului (travaux à l'aiguille), cunoștințele și aptitudinile pentru conducerea unei gospodării modeste; să le deprindă cu curățenia, ordinea, economia și să le formeze mintea și inima“.

Învățământul coprinde : cusutul, cârpitul, croitul, facerea albiturilor, bucătăria, spălatul rufelor, călcatul, întreținerea casei și a mobilelor, economia domestică și igiena.

¹⁾ În orașele Ath, Gard, Laeken și Tournai.

²⁾ *Moniteur Belge*, Juillet 1897.

Cursurile țin trei ani.

Materialul pentru lucru trebuie să fie adus de eleve.

Administrațiunea și supravegherea o are un comitet de dómne (duoé numite de consiliul comunal, duoé de către deputațiunea permanentă și duoé de către Ministerul Industriei). Funcțiunile acestea sunt gratuite.

Primarul său un delegat al lui face parte de drept din comisiune și, când asistă, are presidenția; în aceleași condițiuni poate asista și guvernatorul provinciei.

Comisiunea acesta propune numirea profesorilor, face proiecte de programe și orarii, stabilește budgetul, verifică compturile, rămânând a avé pentru tóte aprobarea autorității comunale și a Ministerului.

La sfârșitul fie-cărui an adreséză autorității comunale un raport, dupe care se înaintéză copie și Ministerului.

Personalul didactic se compune din maestre—din cari se va alege directórea—și din institutóre.

Se primesc eleve de 14—18 ani, cari posedă cunoscințele a patru clase primare.

Invățământul e gratuit.

Acesta este regulamentul școlei din Ath. Cam așa sunt și cele-alte institute similare.

Cheltuelile anuale ale unei asemenea școli variază între 2 500 și 7.000 fr.

4° Cursuri profesionale și ateliere de ucenicie

Se găsec în Belgia și câte-va instituțiuni *speciale* pentru studiul unor anume profesioni, fie sub formă de cursuri, fie sub formă de ateliere.

În anul trecut au funcționat șapte.

1) În Bruxelles este o școlă care coprinde cursuri de *istoria costumelor*. Intemeiată în 1895, dupe propunerea D-lui inspector general Rombaut, ea are de scop să dea o desevirșire invățământului croitoriei. Se primesc eleve diplomate ale școlélor profesionale, cari plătesc o taxă de intrare de 5 fr.

Programa coprinde studiul îmbrăcăminteii din cele mai vechi timpuri (Egipteni, Asirieni, Fenicien, Ebrei și Cananeeni; Greci; Romani; Galii și Germani), din evul mediú și din timpul modern (Francia sec. XII și XIII; sec. XIII și XIV; timpul lui Enric II; Enric III; Enric IV; Ludovic XIII; Ludovic XIV și Ludovic XV; Ludovic XVI; directoriul și consularul; secolul XIX) și din epoca contimporană în diferite State (China,

Japonia, India, Africa, Turcia, Olanda, Elveția, Italia, Spania, Anglia, Rusia, Germania, Scoția, Austria, Ungaria; costume populare din Franța).

2) În orașul St. Josse-ten-Neode autoritatea comunală a instituit o serie de cursuri gratuite (croitorie, albituri, comerț, desen) alipite pe lângă școala primară și altele (pictură, croitorie, limbi străine) pe lângă școala secundară.

3) În orașul Bassenge se află un atelier pentru fabricarea pălăriilor de paiu, fondat prin inițiativă particulară.

4) La Jemelle comuna a întemeiat un atelier de ucenicie, unde se învață cusutul, spălatul și călcatul rufelor, pregătirea bucatelor.

Cursurile țin două ani și sunt gratuite. Se primesc de lucru de la magazine și de la particulari. O dată pe săptămână elevii lucrează în beneficiul lor.

5) La Maldeghem este un atelier special de *broderie*.

6) La St. Frond se află un atelier pentru facerea dantelei.

5° Clase și școli menajere

Clasele și școlile menajere ocupă un însemnat loc în învățământul dat femeii în Belgia. Cu ele se mândresc Belgianii, zicând că ei cei d'antăiu în Europa s'au gândit la crearea lor.

Este, în adevăr, foarte interesantă concepțiunea acestor școli de *gospodărie*—cum le-am zice noi cu un termen românesc. Ele sunt destinate să reformeze viața claselor muncitoare, să asigure un interior familiei, să combată alcoolismul.

„Fata—zice circulara ministerială din 1889—placă de dimineță la lucru, adesea stă totă ziua și se întorce seara în familie. Ea nu are ocaziune să învețe lucrările de gospodărie, nici să capete virtuțile domestice care îi vor fi necesare când, la rândul ei, va fi chemată să întemeieze o nouă familie. În deplinându-și munca zilnică, ea socotesce că nu mai are altă ocupațiune. Foarte rar îi vine gândul că trebuie să se pregătească pentru viitoarele ei îndatoriri. Ast-fel, ajunge la vârsta măritişului străină aproape de toate nevoile și de totă răspunderea noii sale condițiuni sociale.

„Ignoranța fetei este și mai mare dacă mama lucrează în fabrică și-și petrece ziua departe de copii, pe cari îi încredințează străinilor sau instituțiilor caritabile.

„Nu este, deci, surprinzător că o căsnicie tină, întemeiată în asemenea condițiuni nefavorabile, ajunge repede să înfișeze privestea celei mai mari desordini morale și econo-

»mice. Câștigul se risipește; casa și mobilele sunt rău ținute; »copiii sunt lipsiți de îngrijirile morale și fizice necesare; mân- »careă este rău preparată. În curând bărbatul, desgustat de în- »fățișarea casei sale, se duce la cârciumă ca să petrăcă cu tova- »rășii. Ast-fel familia se disolvă. Certele continue sting afec- »țiunea între soți, și copiii, lăsați în voia lor, lipsiți de educa- »țiune, se depărtază și ei de o casă în care nimic nu le învese- »lesce privirea și nu le înșeninează sufletul.

»In mod fatal, răul crește din generație în generație și ast- »fel toată lumea se deprinde cu ideea că lucrul e normal și nu »se poate schimba«.

Acestea sunt considerațiunile pe cari ministrul de Bruyn le are în vedere, adresându-se guvernatorilor de provincii, în- demnându-i să ia inițiativa creării unor școli cari »să dea fe- »telor muncitorilor educațiunea de gospodărie pe care n'o pot »primi în casa părintescă«.

Ast-fel se nascură așa numitele școli de menagiū. Și așa de mare a fost succesul întreprinderii în cât de la 35 de școli, ce se găsesec în 1889—90 (anul circulărei), ajungem în 1895—1896 la 225 de școli; iar în 1900—901 la 280 de școli.

În privința numărului elevelor, statistica ne dă în 18-9—1890 numărul de 1.899; iar în 1895—1896 numărul de 9.539. Nu am însemnare statistică mai nouă pentru numărul elevelor; dar putem conchide că acest număr a crescut, de ôre-ce a crescut numărul școlilor.

Faimôsa circulară de care vorbirăm nu se mărginesce numai a arăta importanța categoriei de școli pe care o recomandă, ci indică și sistemele de punere în practică a principiului.

Trei sunt modurile de realizare: a/ învățământul economiei domestice, care e pus în programa școlilor primare de fete, în loc să se facă teoretic să se facă practic; b/ elevele din ultima clasă primară să aibă câte-va ore pentru lucrările de gospodărie; c/ să se creeze școli unde să se învețe în special gospodăria.

Tôte aceste trei sisteme sunt bune și Ministerul le admite pe toate. În adevăr, în B.lgia funcționează câteși trele, dupe pu- tința și nevoile fie-cărei localități.

»N'am intențiunea—dice ministrul în circulara sa—să im- »pun un program obligatoriu pentru cei cari ar lua inițiativa »ca să întemeeze învățământul gospodăriei. Acest program »se va conforma cu obiceiurile și cu trebuințele poporațiunii. »Va fi altul în școlile mari de menagiū și alt-fel va fi în dis- »trictele agricole de cât în regiunile industriale«.

Cu toată această libertate, se desemnează chiar, prin firea lu-

crurilor, câte-va norme generale : pe de o parte nise cursuri teoretice (igienă, economie domestică, îngrijirea copiilor și a bolnavilor) și nise cursuri practice : întreținerea casei, spălătul, cusutul, bucătăria și grădinăria în comunele rurale.

Tóte aceste ramuri ale economiei domestice trebuesc făcute însă în vederea păturei sociale speciale la care se adresază.

Întreținerea casei : casa omului sêrac și a lucrătorului. Scopul nu este de a face o servitóre de casă mare, ci o gospodină pentru casa ei proprie.

Spêlătul : să se spele și să se calce rufele obicînuite ale omului cu mic venit și în special să cârpescă rufele.

Cusutul : numai haine și albituri de ale familiilor elevelor. Am observat în unele școli că se interđice întrebuințarea mașinei de cusut, pentru ca să nu transforme pe copile în lucrătóre de atelier.

Bucătăria nu pregătesce bucătărese ; de aceea nu se învață prepararea felurilor scumpe. Nu se permite ca costul mîncării de persónă să trecă peste 25 de centime pe ȓi.

O clasă de gospodărie se compune din 30 eleve, împărțite în grupe de câte 10 ; o grupă are bucătăria, alta spêlătoria, alta cusutul și întreținerea casei. Fie-care grupă trece prin tóte felurile de ocupațiune.

Cursurile unei clase menagere țin duoi ani, de duoé orî pe sêptemână câte un ceas sau duoé. O dată se face lecțiune teoretică de igienă și economie domestică ; altă dată practică și anume : întreținerea casei, spêlătul și călcatul rufelor, facerea și reparația hăinelor și rufelor ; în comunele rurale vara elevele se ocupă și cu grădina de legume.

Intr'o școlă menageră completă elevele staú acolo și dimineața și dupe amiađi, repetind unele cunoscînțe căpétate în clasele primare și perfecționându-se în operațiunile gospodăriei.

Cu aceste principii, coprinse în circulara din 1889, se începură școlele de menagiú, formându-se un comitet de dómne, patronat de însăși Contesa de Flandra, și instituindu-se în fie-care provincie câte un asemenea comitet.

Peste ȓece ani—în 1899—ministrul Nyssens dá o nouă circulară către guvernatorii provinciilor, care constată rezultatele dobândite și se ocupă de asigurarea școlelor acestora pentru viitor.

„Acele rezultate sunt fôrte încuragiátóre ; ele ne dau dreptul a spera că, cu tóte dificultățile de la început, inerente orî-carei organizațiunii nouă, învêțământul acesta va continua să se desvolte dia ce în ce. Inmulțirea acestor școli ar contribui, într'o mare mêsură, la îmbunătățirea stărei morale și mate-

riale a familiilor lucrătore. De aceea, guvernul favorisează din "tote puterile sale stabilirea acestui învățământ special".

In câte feluri se poate stabili el ?

Circulara din 1899 ne dă două categorii de instituții : *școli menagere* și *clase menagere*.

Școlile menagere sunt instituțiuni de sine stătătoare. In ele se primesc fete de la 14 ani în sus, pentru o serie de cursuri teoretice (repetiție din clasele primare) și pentru învățătura gospodăriei (gătitul bucatelor, spălatul rufelor și cusături și cărpeli). Cursurile pot să țină șese luni, un an sau chiar două.

Clasele menagere sunt anexate pe lângă școlile primare, pe lângă școlile de adulți sau formează chiar ele o școală de adulți, propriu de adulte..., unde vin lucrătore de la ateliere și de la stabilimente industriale Duminica dimineața sau în serile zilelor de lucru, ca să capete cunoștințe de gospodărie. Învățământul poate să țină zece luni, un an sau chiar două.

Circulara din 1899 emite ideia înființării unor școli menagere *ambulante* ca să se transporte în diferite regiuni ale țării și să arate ast-fel foloșele învățământului gospodăriei.

Ea mai stabilește un program, nu ea *tip*, dar ea *normă*, compus din cursuri teoretice ¹⁾ și din exerciții practice ²⁾.

¹⁾ Lecțiuni de igienă ; îngrijirile de dat în cas de accidente ; simptomele bolilor copiilor ; mijlocele pentru conservarea sănătății ; îngrijirile ce trebuiesc date copiilor, bolnavilor și bătrânilor ; cunoșcerea și întreținerea cător-va remedii ce pot alcătui o mică farmacie casnică ; întreținerea odăilor bolnavilor.

— Noțiuni de economie domestică.

— Noțiuni de comptabilitate pentru casă.

— Explicări privitoare la spălatul și călcatul rufelor.

— Valoarea nutritivă a alimentelor ; noțiuni de prepararea felurilor de mâncare.

²⁾ Intreținerea casei. Intreținerea mobilelor, a odăilor de culcare, a scăndurilor și geamurilor, etc. Lucrări de gospodărie.

— Spălatul rufelor. Scoterea petelor de cernelă, de fructe, etc. Spălarea flanelelor și stofelor de lână, etc.

— Uscatul rufelor și precauțiunile ce trebuiesc luate.

— Călcatul. Recomandațiuni privitoare la călcarea felurilor de rufe.

— Gătitul bucatelor. Prepararea felurilor dupe lista de bucate în limitele unui modest budget de lucrător, care să dea o hrană sănătoasă și întăritoare, variată și puțin costisitoare. Pregătirea resturilor de legume și de cărnuri, etc. Facerea proviziunilor pentru iarnă.

— Lucrul de mână. Cărpitul și întreținerea hainelor și rufelor. Cărpitul ciorapilor. Prefacerea hainelor vechi. Cumpărerea materialului și confecționarea rufelor și vestmintelor.

— In comunele rurale : lucrări în grădina de zarzavaturi și îngrijirea pasărilor de curte.

În acest program se dau o sumă de detalii și se recomandă apoi ca toate cumpărăturile să se facă în cel mai strict spirit de economie și se cere ca fetele să se serve numai cu uneltele cari se găsesc de obicei în gospodăria unei familii de lucrători ⁴⁾.

Circulara din 1899 se ocupă și de recrutarea corpului didactic.

„Trebuie ca institutóarele nu numai să fie pricepute în specialitatea pe care trebuie să o dea elevelor, dar să știe spune lucrurile într'o vorbire lămurită, simplă și precisă; să facă pe eleve a se pătrunde de calitățile morale cari forméză pe buna gospodină și pe mama de familie. Dacă institutórea va fi convinsă de înălțimea misiunii sale, va ști să facă pe elevele șale a înțelege importanța rolului social al femeii și datoriiile cari decurg dintr'ênsese“.

Din acest pasagiú, cât și din pasagiú ce am reprodus din prima circulară privitoare la școlele de menagiú, se vede importanța deosebită pe care conducătorii Statului belgian o acordă acestor instituțiuni. De aceea și pe mine m'au interesat foarte mult și am vizitat cu de-amănuntul câte-va: în Bruxelles, în Gand, în Verviers, în Ostende.

O școlă are cam 24 de eleve. cari se împart în patru grupe, astfel ca să treacă toate de un număr de ori îndestulător prin toate îndeletnicirile gospodăresci: spălat, gătit și curățitul vaselor, călcat, reparatul rufelor și hainelor.

Grupa care e de serviciú la bucătărie se duce dimineța în piétă cu maestra și târguesce tot materialul necesar pentru bucatele din ziua aceea. Am spus că nu trebuie să se ridice cheltuéla peste 25 centime de persónă; lista de bucate trebuie să coprindă: supă, un fel de zarzavat, un fel de pesce sau carne de vacă.

Lista bucatelor se scrie pe tablă de o elevă, calculându-se prețul mesei întregi, prețul pe fel de mâncare și pe cap, stabilindu-se anume ce cantitate și cu ce preț se pune fie care ingredient care servă la pregătirea unui fel (zarzavat, grăsime, piper, sare, etc.), cum și timpul preparațiunii fie căruí fel.

Lista se copiază pe caete de toate elevele grupei. Acéstă lucrare se face în timpul când bucatele sunt puse la foc și fierb.

Când bucatele sunt gata, elevele se aședă la masă și mănâncă. Maestra le supraveghéză și le deprinde cu obiceiuri de

⁴⁾ Am vădút că se opresce întrebuițarea mașinei de cusut.

ordine și de curățenie. Dupe masă, ele spală toate uneltele, vasele, etc., și le pun la loc în dulapuri.

Unele școli menajere întemeiate de comună, sunt alipite pe lângă grădini de copii și acolo se prepară de mâncare pentru fetițele cele mititele.

Pentru spălat și călcat, elevele aduc de acasă rufe pe cari le spală și le calcă în școlă.

Tot asemenea pentru cârpitul rufelor și hainelor.

Se pare că o instalare completă de școlă se poate face cu vre-o 500 de fr. In privința întreținerii, am găsit sume foarte variate : una singură cu 9.000 (în Bruxelles) și alta cu 7.000 (tot în Bruxelles), câte-va cu 3.000 sau 4.000; încolo cu 1.000 sau 2.000 fr.; foarte multe cu 900, 800, 700, 600, 500, 400, 300 și ici colo chiar cu 200.

Budgetul se alimentează cu subvenția Statului, a Comunei, a Provinciei și în unele locuri cu a particularilor.

CHELTUELILE GENERALE ALE INVĂȚĂMÎNTULUI PROFESIONAL AL BELGIEI

BUDGETUL ANULUI 1896

I. Școli speciale superioare

Anvers	109.096	
Mons	78.857	
Gand	31.840	
Gand	7.250	
Louvière	6 300	
Total	233.343	233.343

II. 1° Școli industriale de băeți

Anvers	29.491
Arlon	4.830
Ath	5.981
Boussu	4.200
Bruxelles	125.220
Charleroi	30.925
Châtelet	11.072
Courtrai	16.027
Coureghen	5.191
Dour	6.900
De reportat	239.837

Report	239.837	
Fontaine	6.290	
Furnes	2.214	
Gand	59.550	
Gosselies	6.084	
Hosselt	4.452	
Houdeng	7.380	
Huy	11.949	
Jemappes	8.500	
Jumet	10.750	
Louvière	12.210	
Liège	36.916	
Louvain	20.845	
Marchienne	10.500	
Morlanwelz	19.618	
Namur	13.260	
Nivelles	7.100	
Ostende	11.393	
Paturages	9.100	
Ghislain	8.800	
St. Nicolas	6.712	
Skaerbeek	8.694	
Scairing	20.850	
Soignies	5.185	
Tamines	1.940	
Tournai	21.950	
Vilvorde	5.475	
Walcourt	4.550	
Verviers	67.812	
Ypres	8.108	
Total	<u>657.763</u>	657.763

II. 2° Școle ȃise St. Luc

Total	58.819	58.819
-----------------	--------	--------

II. 3° Școle profesionale de băeți

Blankenberghe	1.888	
Bruxelles: bijoutieri	3.920	
" ceasornic.	15.154	
" croitori	12.565	
De reportat	<u>33.527</u>	

Report	33.527	
Bruxelles tapiteri	3.965	
” tipografi	6.612	
Gand	28.760	
Liège	7.329	
Louvain	5.300	
Nieuport	1.410	
Ostende	5.090	
Total	91.993	91.993

II. 4° Cursuri profesionale de băeți

Total	24.684	24.684
-----------------	--------	--------

II. 5° Ateliere de ucenici

Total	66.945,52	66.945,52
Totalul școlilor inferioare de băeți		900.204,52

III. 1° Școle profesionale de fete

Anvers	52.400	
Bruxelles	42.200	
”	37.300	
Gand	18.300	
Grammont	7.100	
Ixelles	16.249	
”	9.030	
Mons	23.001	
Gilles	2.650	
Skaerbeek	7.346	
Verviers	15.247	
Louvain	3.700	
Grammont	3.650	
Lessines	3.940	
Total	242.793	242.793

III. 2° Școle profesionale și menajere

Braine	8.550	
Bruxelles	13.093	
”	24.632	
St. Gilles	20.237	
Skaerbeek	12.300	
Uccle	3.794	
Total	82,606	82.606

III. 3° Școle menagere și profesionale

Ath	2.550	
Tournai	4 030	
Heverle	7.100	
Total	<u>13.680</u>	13.680

III. 4° Cursuri și ateliere pentru fete

Total	25.800	25.800
-----------------	--------	--------

III. 5° Școle menagere

Școle menagere comunale	45.204	
Școle menagere particulare	70.775	
Clase menagere comunale	55.297	
Clase menagere anexate pe lângă școlile primare	28.323,50	
Clase menagere particulare	42.643	
Total	<u>242.242,50</u>	242.242,50
Totalul școlilor de fete		607.121,50

Ateliere pentru băeți și fete

Total	90.389	90.389
Total general		<u>1.831.058,02</u>

Partea de contribuție a Statului pentru acest an 683.527,72.

CONCLUȘIUNE

Caracteristica generală a învățământului profesional în Belgia stă în împregiurarea că acolo nu școlile profesionale au creat industria, ci industria a creat școlile profesionale de cari avea nevoie pentru dezvoltarea ei. Problema stă dar tocmai invers de cum este la noi.

Vădând marele progres ce l-a făcut învățământul profesional acolo, ar trebui oare să credem că noi urmăm un drum imposibil, fiind că la noi inițiativa creării școlilor profesionale a pornit de la Stat ?

De sigur că nu, pentru că organizatorii acestor școle nu și-au pus în gând ca prin ele să producă o industrie națională. Această industrie, care acum e la început, va lua o dezvoltare mai mare atunci când împregiurările vor dicta ast-fel și se va îndrepta în sensul în care vor dicta ele. Rolul școlilor profesionale, ce noi creăm, poate fi, pe de o parte, să dea lucrători bine pregătiți pentru industriile ce există și cari cer brațe, pe de alta să creeze o atmosferă favorabilă pentru progresul industriei.

Dar chiar în Belgia am văzut pusă întrebarea acesta : dacă o școală poate produce o industrie, sau în tot cazul o poate dezvolta, și răspunsul este afirmativ.

Vorbind de școlile de electricitate, D. Ministru al Belgiei dice în raportul său către Cameră :

„In ce priveste aparatele electrice și mecanica elementară, țara noastră poate deveni un centru de producțiune.

„Electricitatea este o știință cu totul nouă. In ce priveste aparatele de cari are nevoie, vom pute lupta cu orî-ce țară din lume, când vom ave în ateliere tineri îndemânateci și instruiți.

„In parte, din pricina lipsei de lucrători destoinici și neexercitați s'a produs neisbânda câtor-va societăți industriale cari au voit să întreprindă construire de aparate electrice.

„Tinerii cari vor urma cu succes cursurile profesionale ale școlii naționale și cursurile tehnice ale școlii industriale vor fi de minune pregătiți ca să facă servicii bine răsplătite în industria mecanice elementare și în construirea aparatelor de electricitate“.

Ceea ce e adevărat pentru o ramură de industrie, poate fi adevărat și pentru oricare alta, *mutatis mutandis*. Sunt industrii în cari nici o-dată țera noastră, de exemplu, nu va reuși să facă progrese simțitoare, pentru că-i lipsesc unele elemente și cari rămân multă vreme apanagiul unei singure țeri; dar și în acele ramuri se pot îndeplini unele cerințe secundare, și apoi sunt alte ramuri cari pot și la noi să ajungă la dezvoltarea cea mai mare. Ori-cine a cercetat starea industriei noastre, a vădut că sunt ramuri de producțiune pentru cari n'am avé nevoie să ne adresăm străinătății, și totuși în curs de ani de zile am fost tributarii ei. Cine ar pute nega că sunt alte ramuri în cari am pute face progrese așa de mari în cât să ne creăm chiar în alte țeri piețe de desfacere? Ca să ajungem aci, învățământul profesional, dacă nu va avé rolul hotărîtor, va fi un puternic element de dezvoltare.

* * *

În privința modului de organizare și de funcționare al școlilor profesionale din Belgia, am vădut că acolo inițiativa a pornit tot-d'a-una de la particulari sau de la comune, și Statul a venit mai târziu să subvenționeze sau să îndrumeze școlile create.

Situațiunea este și aci diametral opusă celei de la noi; dar lucrul se explică lesne prin împregiurările speciale din țara noastră unde inițiativa privată este foarte timidă chiar ați, și unde comunele au avut să lupte cu prea mari greutăți, ca să pótă face ele primul pas în întemeerea de școli profesionale.

Din punct de vedere al bugetului și acolo, ca și la noi, cheltuelile școlilor acestora se împart între Stat, comună și provincie (județ).

În două puncte aflăm deosebire esențială între situațiunea din Belgia și cea de la noi:

1) La noi, învățământul profesional este absolut gratuit

pentru fiii de cetățeni români; la ei, afară de școlile de me-nagiū, peste tot se plătesc taxe, și în unele chiar foarte ricioate. E o școlă la care industrială se plătesce până la 250 lei anual, pe când la noi cea mai urcată taxă la Universitate este de 90 lei anual.

2) La noi, școlile profesionale vind produsele lor și primesc comande; la ei se lucrăză numai pentru învățatură.

Cred că fie-care din aceste sisteme are cusururi, dacă se aplică în mod absolut. Când se lucrăză numai pentru comande, se întemplă ca într'o epocă să nu vie comande de loc și elevii să stea pe loc cu cunoscințele dobândite, ba să nu-și perfecționeze nici dexteritatea în execuția lucrului. Când se lucrăză numai pentru învățatură, cu material adus de elevi pentru trebuințele lor — cum e în Belgia — atunci se pôte ca lucrările grele, fine, cu material scump, să nu se facă, fiind elevii negreșit dintr'o condițiune socială modestă, și ast-fel să fie lipsiți absolvenții de cunoscința prețioasă a confecționării obiectelor scumpe.

Cea mai bună soluțiune ar fi ca să se combine ambele sisteme, adică în vremea când nu sunt comande să se facă lucrări din oficiū cu material al școlii, cari s'ar depune spre vindare într'un magazin central, sau să se admită elevilor a aduce material și a lucra pentru dênșii.

TABLA MATERIEI

INTRODUCEREA	Pagina 5
------------------------	-------------

ORGANISAREA ȘCOLILOR

I. Instituțiunile superioare speciale

Școala superioară din Anvers	9
Institutul de berărie din Gand	11
Școala de industrie textilă din Verviers	13

II. Școli profesionale de băeți

1° Școli industriale

Școala din Gand	16
Școala din Bruxelles	18
Școala din Frameries	20

2° Școli de dise St. Luc

Școala din Gand	21
---------------------------	----

3° Școli profesionale

1) Școala de ceasornicărie din Bruxelles	22
2) Școala de tipografie din Bruxelles	23
3) Școala de giuvaergii din Bruxelles	24
4) Școala de tapițerii din Bruxelles	24
5) Școala de croitorie din Bruxelles	25
6) Școala profesională din Gand	25
7) Școala de pescărie din Ostende	26

4° Cursuri profesionale

Cursurile din Anvers	28
Cursurile din Liège	29

4° Ateliere de ucenici

Ateliere pentru țesătorie	29
Ateliere pentru lucrarea pietrei	30

III. Școle profesionale de fete

1° Școle profesionale proprii Țise

	Pagina
Școla din Verviers	32
Școla din Anvers	33

2° Școle profesionale și menagere

Școla din Bruxelles	34
-------------------------------	----

3° Școle menagere și profesionale

Școla din Ath.	35
------------------------	----

4° Cursuri profesionale și ateliere de ucenicie

Istoria costumelor in Bruxelles	36
Școla din St. Jose-ten-Noode	37
Atelierul din Bassenge	37
Atelierul din Jemelle	37
Atelier de broderie la Maldeghem	37
Atelier de dantele la St. Frond	37

5° Clase și școle menagere

Clase menagere. Școle menagere	37
Circulara din 1889	37
Circulara din 1899	39

Cheltueli generale ale învățământului profesional in Belgia.	42
CLONCLUSIUNE	47

Inv. A. 34.667

Scrisoare deschisă

CĂTRE

D. I. G. Munteanu

Profesor de limba franceză și Director al Școlii superioare
de comerț din Galați

de

C. MARINESCU

Profesor de științele comerciale la Școala superioară de comerț
din Iași.

DONAȚIUNE

IAȘI

TIPOGRAFIA „DACIA” P. & D. ILIESCU

1910

Scrisoare deschisă către D. I. G. Munteanu

*Profesor de limba franceză și Director al Școlii superioare
de comerț din Galați*

Jubite Doamne Munteanu

În revista de comerț și contabilitate No. 10 am citit un articol semnat de D-ta intitulat : Sfaturi către absolvenții școlilor de comerț, iar în ziarul Universul era publicată o recenzie a acestui articol, făcută probabil tot de D-ta și care se termina cu modestele aprecieri ce singur ți le făceai : de aur sunt sfaturile ce *distinsul* director al școlii comerciale din Galați le dă elevilor săi.

Articolul era frumos, dar avea păcatul că aproape în întregime era tradus cuvânt cu cuvânt din bucata de citire : la morale du commerçant, publicată în cartea de citire, „leçons commerciales” de Dl. profesor Sinigaglia.

Am crezut că ai comis o omisiune involuntară ne arătând textul de unde ai împrumutat acele sfaturi și pentru ca să aduc un serviciu atât revistei, cât și în special D-tale, am scris câte-va rânduri redacțiunii ca să atragă atențiunea colaboratorilor săi, ca aceștia să arate origina de unde iau articolele ce le publică.

N'am cerut și nici n'am avut dorința ca acea revistă să publice scrisoarea mea, și ar fi fost mai nemerit ca pe ultima pagină a unui viitor număr să publice o notiță în sensul de mai sus. Vezi dar că n'am avut intenția să te

blesez, pentru că n'aveam nici un profit moral din aceasta. Lumea, care mă cunoaște, știe că nu sunt nici invidios, nici răutăcios.

În răspunsul care'l dai, după ce cauți să te aperi de o invinuire dovedită, și te aperi cum poți, te năpustești cu cea din urmă furie asupra mea și mă ataci. Ești nedrept, mic la suflet și răutăcios. Ți declar că m'a mirat mult că D-ta ai putut fi atacat de un jurnal politic din Galați, pentru că te știam maleabil, abil, omul cu zece fețe, care menajai pe guvernanți ca și pe opozanți, gata a te preta la ori ce acțiune, fie ea cât de rea numai ca să-ți menajezi situația.

Și mă mir că până acum n'ai găsit mijlocul ca să-ți capeți grațiile aceluia jurnal. Te știam atât de experimentat în arta de a te incovoia și a te insinua în cât nu cred că se va găsi cineva pe lume, care să poată să-ți reziste mult timp.

Nu insist mult asupra chestiei plagiatului, pentru că nu merită atâta importanță și după cum am arătat, n'am voit să-i dau mare însemnătate. Ți admir însă tenacitatea în a tăgădui evidența și aceasta e pentru mine o constatare prețioasă, pentru a documenta cele ce urmează.

Ori cât te-ai sili să amplifici chestia și ori câte opere și autori vei cita, nu vei putea dovedi că articolul D-tale nu e tradus, cuvânt cu cuvânt, din cartea citată mai sus, ca dovadă este că jurnalul din Galați te a pus pe două coloane.

Ei bine, asta nu se face, iubite Domnule Munteanu, și nu cadreză de loc cu dorința ce o ai de a te prezenta singur ca om învățat, economist distins, o la! la! și câte alte calități superioare, pe cari însă ingrata Românie nu știe să-ți le aprecieze. Și nu se face, pentru că se știe de ori cine, care are pretenția de a fi în curent cu cele ce se petrec în lume pe ori ce teren, că atunci când tratezi o chestiune discutată și de alții, trebuie să pui și ceva din observațiunile și aprecierile tale proprii, să dai chestiunii nota ta personală, căci nimeni nu-ți a pretins sau ți va pretinde tocmai D-tale, ca să dai ceva original.

De alt fel după reclama ce îți o faci, s'ar părea că ești un om de o prodigioasă activitate, când nimeni nuți cunoaște alte producțiuni de cât câte-va conferințe, câte-va articole copiate sau traduse din revistele streine, pentru cari ai în totdeauna grija de a-ți face singur reclamă. Văd că același procedeu îl întrebuițezi și în apărarea ceți faci: îți reproduci argumentele proprii ce le ai scris într'un alt ziar din Galați.

Te asigur că în viața D-tale, atât de fecundă în laude, dar saracă în lucrări, căci n'ai produs nimic, nu vei întâlni nici un zoil; cel mult se vor găsi oameni cu inima deschisă, cari din când în când îți vor atrage atențiunea asupra maniei ce ai de a te lăuda singur, căci în această privință ești un om obsedant, plictisitor, un tip împrejurul căruia Caragiale ar compune o minunată comedie bufă.

Ce ar fi Doamne, dacă ai fi produs ceva mai de seamă, vre un op didactic, sau științific. Cred că întregul univers l'ai fi umplut cu reclame.

Indrăznești, iubite Domnule Munteanu, să mă ataci în mod salbatic și o faci fiind că credeai că n'am cum săți răspund. În adevăr revista de comerț, după ce, fără să mă consulte, publică scrisoarea mea inofensivă, pentru că nu conținea nici o apreciere blesantă la adresa D-tale, și după ce publică în urmă și răspunsul D-tale plin de invective și calomnii la adresa mea, găsește chestia închisă pentru mine, lăsându-mă sub apasarea acestor calomnii. Mulțumesc, domnilor dirijori ai acelei reviste, unii din ei vechi colegi ai mei, pentru spiritul de imparțialitate de care se inspiră în ori ce ocaziuni, când e vorba de persoana mea.

Sunt două calomniile ce mi le arunci: 1o) că la scoala comercială din Galați unde eram profesor iar D-ta Director, am avut dese neînțelegeri din cauză că fiind șef contabil la Banca Națională d'acolo, nu puteam lua parte la lucrările extra-scolare și mai cu seamă la conferințele scolare și a 2-a, că eram insuficient ca profesor de comerț și contabilitate, din cauză, după părerea D-tale, că n'am alte

studii de cât studiile școalei comerciale din țară pe cari le-am absolvit acum 28 ani. Convin că în privința neparticipării mele la conterințele școlare am avut oare cari neînțelegere, dar aceasta din cauză că D-ta, cu spiritul de dreptate și colegialitate ce te caracterizează, puneai acele conferințe tocmai când eu eram ocupat la Bancă și o făceai aceasta din spirit de șicană, ca să satisfaci exigențele oamenilor politici conservatori, de cari știi că nu eram agreat, fiind un membru devotat al partidului liberal. Nu o mai făceai însă când partidul liberal era la guvern, pentru că atunci deveneai mielul blând, măța miorlăitoare și începeai acel manej de lingușiri la adresa mea, la care recunosc că n'am putut nici o dată rezista.

Când mă acuzi de insuficiență ca profesor comiți o lașitate. Eu te somez ca prin ori ce mijloc vei găsi cu cale, să arăți, D-ta, care ai la dispoziție arhiva școalei unde am profesat în timp de 15 ani, dacă mi s'a adresat de administrația școlară superioară, vre-o observațiune—sau dacă cu ocazia diferitelor inspecții ce s'au perindat pe la acea școală, mi s'a făcut fie verbal, fie prin scris, cea mai mică observațiune asupra modului meu de a-mi preda cursul. Dacă nu vei face această dovadă, și nu o vei putea face, eu îți arunc e, itetul de *vulgar calomniator*, pentru că a arunca o invinuire cui-va, pornită numai din invidie, răutate și răsbunare, pe care nu o poți baza pe nimic, aceasta e faptă, nu de director de școală, dar e faptă de delator și calomniator.

Dar tocmai D-ta te ai găsit să'mi dai certificate de capacitate, ilustrule Domnule Munteanu? D-ta, profesor de limba franceză erai chemat să'mi apreciezi activitatea și capacitatea mea de profesor de comerț și contabilitate? Dar care'ți e bagajul D-tale științific în ramura noastră? Ai învățat școala reală din Brașov, după aceia ai stat 18 luni la Anvers, la institutul de comerț de acolo, ce ai putut învăța D-ta în ramura noastră, când de 26 ani, de când ai venit de la Anvers, nu te ai ocupat și nu te ocupi cu nimic în direcția aceasta? Nu vezi ridiculul în care ai căzut

singur? Dar bine, Domnul meu, ai uitat că în timp de 28 ani eu n'am făcut de cât comerț și contabilitate, că am fost întâi funcționar în contabilitatea Băncii Naționale din București, apoi șef contabil la Sucursala Craiova, șef contabil la Sucursala Galați, unde am fost și profesor, apoi Director al Băncii Naționale din Brăila și în urmă de aproape 7 ani Director al Băncii Naționale din Iași? Ce am făcut eu în acest timp de cât comerț și contabilitate? D-ta, inteligentule Domnule Munteanu, nu știi rolul preponderent ce l are prima noastră instituțiune de credit în toate manifestările vieții economice a țării noastre; nu știi că Banca Națională, ca bancă de emisiune are menirea de a regula circulația monetară a țării, că de fapt ea dă direcția comerțului și industriei noastre?

Când am avut ocaziunea fericită de a vedea și studia întregul comerț de import de la Galați, când în calitate de Director al Băncii Naționale din Brăila, am avut ocaziunea de a fi în contact direct cu toți marii exportatori de cereale de la cari cumparam zilnic devise asupra streinătății de sutimi de mii de lei, când azi am ocaziunea zilnică de a fi în curent cu întreaga mișcare comercială și industrială din tot nordul Moldovei, mai poate cine va să susție că-mi lipsesc cunoștințele?

Dar D-ta, care ai o minte atât de confusă și îngustă, crezi că toți acei cari n'au trecut pe la Anvers, nu știu nimic și uiți că la ultimele examene de capacitate ce s'au ținut anul trecut pentru catedrele de comerț și contabilitate de la școalele superioare de comerț au fost admiși la examene diplomații școalelor noastre, cari aveau trei ani practică reală, adică exact titlurile cu cari m'am prezentat și eu la concursul ce am depus acum 24 ani. Și mai uiți că cel dintâi reușit la acele examene cu media 10 a fost un diplomat al școlii noastre, care n'a avut fericirea să treacă pe la Anvers.

Pentru un om pornit ca D-ta, ori câte argumente ți-ăș aduce e greu să te conving pentru că ai făcut parte din acei tineri, cari veniți în țară cu o diplomă a unei școli

din streinatate, căutau situațiuni înalte, lefi mari și muncă puțină și pentru ca să parvină mai repede au început să tipe și să critice tot ceia ce era în țară.

Ați defaimat vechile noastre școli, că n'au produs nimic și v'ați năpusit cu cea din urmă furie asupra unui om, acum decedat, care ar fi trebuit să vă inspire respect și admirație pentru munca ce a depus în serviciul țerei noastre. Dar trec.

Te aș mai ruga să-mi arăți când și cu ce ocazie m'am opus eu la introducerea noilor programe la școlile comerciale, la alcătuirea cărora D-ta n'ai luat nici o parte, căci la ce ai fi putut servi? Ca dovadă că și aci nu ești norocos în acușațiuni eu îți opun afirmațiunea că cu ocazia conferințelor profesorilor de contabilitate ce s'au ținut la ministerul Instrucțiunei în Aprilie 1907 sub președenția d-lui Haret și a d-lui M. Bratilă, directorul învățământului profesional și profesor la școala de comerț din București, eu am fost apărătorul cel mai hotărât al noilor programe.

Eu te aș consilia însă ca în loc să decerni certificate de capacitate acolo unde nu ești chemat, — să te îngrijești de *l. franceză* ce o predai la școala comercială din Galați. E adevarat că primele noțiuni de franceză ai început să le capeți la etatea de 19 ani, când te ai dus la Anvers, pentru că la Brașov în școlile de acolo să învață numai limba ungurească, pe lângă cea germană. Recunosc că în 18 luni cât ai stat la Anvers n'ai avut timpul material să îți apropiezi nici expresiunea nici pronunția franceză, mai cu seamă că acolo nu se vorbește o franțuzească pură. Devenit profesor de limba franceză la noi, ai căutat D-ta ca să te duci un an sau doi într'un centru cultural din apus ca să capeți ceia ce-ți lipsea? Nu. — Pentru că avariția nu îți permitea, așa că ai ajuns ca după 24 ani de predare să pronunți o franțuzească cu accent unguresc de care reposatul fost ministru Stolojan, care venise însoțit de d. Inspector Hazu în inspecția școlii unde eram profesor, s'a scandalizat.

Revin, Domnul meu, asupra examenelor de capacitate de la școalele comerciale și voi arata rolul odios ce ai jucat în această chestiune. Poate că a fost singura dată când, fără să vroiești, mi-ai făcut un serviciu, pentru că mi-ai dat ocaziunea de a lămuri chestiunea aceasta.

Știi, Domnul meu, că la 1 Oct. 1908 s'a instituit în București două comisii examinatoare pentru examenele de capacitate, specialitatea comerț și contabilitate: una sub președinția d-lui G. Tițeica, profesor universitar și membru în comitetul permanent al instrucțiunii, pentru școalele superioare, având ca membri pe D-nul Chr. Staicovici, secretarul camerei de comerț din București și pe mine, ca profesor titular al specialității respective; iar a doua comisiune pentru școlile inferioare sub președinția D-tale, având ca membri pe D. M. A. Dimitrescu, profesor de legi la școala comercială din București și pe mine, iară-și ca profesor de specialitate.

Examenele ținându-se în același timp, eu trebuia să lucrez simultan în ambele comisii și de fapt lucream dimineața în prima comisiune și după amiază în a doua. Mai știi că la școalele superioare erau numai două catedre vacante: una la București, care fusese ocupată de regretatul Th. Ștefănescu și alta la Galați, rămasă vacantă prin transferarea mea la Iași și nici nu e perspectivă de vacanța altor catedre. În asemenea condițiuni examenele pentru școalele superioare erau mai mult niște concursuri și deci lupta foarte vie, întru cât era vorba nu numai ca un candidat să reușiască, dar să reușiască primul sau al doilea. Pentru aceste două catedre se prezentase cei mai de seamă tineri preparați în ramura aceasta ca D-nii: G. Alessian și Chr. Pantele, ambii suplinitori la școala din București, cel dintâi suplinitor de mai mulți ani ai catedrei vacante de specialitate, al 2-lea suplinitorul catedrei de biu-rou comercial; se mai prezentase D. St. Țenov, colegul și admiratorul D-tale de la Galați, suplinitor de 7 ani, al catedrei respective, apoi D-nii Gr. L. Trancu-Iași suplinitorul catedrei de biu-rou de la Galați, D. Panaitescu, secretarul

camerei de comerț din Galați, S. Iacobescu, șeful contabilității Băncii de Scont din București și alții.

În comisiunea aceasta, examenele au urmat în cea mai perfectă regulă și n'a fost nici o divergență între membrii comisiunii. E locul aci se aduc omagii D-lui G. Țițeica pentru modul imparțial și conștiincios, cum a condus aceste lucrări. Pe la 17 sau 18 Octombrie dăm rezultatul acestor examene.

La comisiunea presidată de D-ta pentru catedrele de la școalele inferioare se presintase vre o 24 candidați, catedre fiind multe vacante. Aci lupta nu presinta mare interes, de oare ce catedrele vacante erau mai toate pe la școalele din orașele mici și nici una vacantă în București.

Printre acei 24 candidați presentați se afla și candidatul C. A. Rădulescu, fostul nostru elev de la Galați, un tânăr activ și inteligent, care ca elev eșise în toți anii premiant și luase diploma cu media aproape 9. El e contabil la Agenția Băncii Naționale din Ploești.

D-tale, iubite Domnule Munteanu, îți era personal cunoscut acest candidat și știai că eu îl ajutasem, fiind că părinții lui erau oameni saraci. Mai știai că e ruda unui cumnat al meu, că cu mine nu se află în nici un grad de rudire. Când ai primit tabloul de la ministerul Instrucțiunii cu numele candidaților admiși ca să dea examen, ai putea D-ta mărturisi cu mâna pe conștiință că n'ai spus celor de acolo nimic despre aceasta? Și dacă n'ai spus-o pentru ce ai tăcut? Mai mult, când la 2 Octombrie ne întrunim în comisiune, îți atrag atențiunea asupra acestei împrejurări, căutăm regulamentul examenelor și vedem că acolo nu se prevedea incompatibilitate, iar D. Dumitrescu, ca legist îmi spunea că eu aș putea să fiu chiar judecătorul acestui candidat, pentru că nu-mi e nici o rudă, iar D-ta, ca arbitru îmi spuneai cu emfază: când ministerul ne-a numit în comisiune ne-a dat toată încrederea. Totu-și V-am declarat că vă voi lasa pe D-voastră ca să'l examinați—declarațiune, care ai confirmat-o către D. Lupu Antonescu cu ocazia anchetei ce a făcut în urmă.

Și în această comisiune am fost într'o perfectă armonie până la data fatală de 18 Oct. În adevăr la tezele scriptice, subiecte date de D-voastră, n'am avut nici o neînțelegere, iar candidatul meu, după părerea D-voastră fusese admis. Nici nu era vorba de nepot și nepotism. După darea rezultatelor la examenele de la cursul superior, văd o schimbare bruscă în atitudinea D-lui M. A. Dimitrescu. D-sa devine nervos, caută ceartă cu ori ce preț și adoptă ca tactică în examinarea candidaților la proba orală, o tactică dubioasă: D-sa împarte pe candidați în două clase: pe unii nu-i examinează de loc, dar le pune notele ce le puneam noi, pe alții îi bagă în chestiuni subtile de drept și caută să'i incurce. Am fost nevoit să intervin în mai multe rânduri, pentru că D-ta, care erai dator să conduci examenele, te făceai neutru,

Când vine rândul candidatului Rădulescu, care după cum am arătat la probele scriptice eșise printre cei dintâi, fără ca eu să'i dau un punct mai mult ca D-voastră, D. Dumitrescu își dă planul pe față. După ce procedează și cu acest candidat ca și cu cei-alți, adică caută să'l incurce în chestiuni de drept, îl întrebi D-ta și candidatul, tare în specialitatea lui, răspunde admirabil. Când venim la notar, D-ta propui ca să'l admitem la limita, adică să i se pună 8, 8 și 7. Eu nu fac nici o obiecțiune și pun în adevăr în catalogul meu personal nota 8. D. Dumitrescu declară că pune nota 3, iar D-ta nota 7.

Va să zică la aceiași probă i se pune candidatului notele 3, 7, 8.

Am căutat să cădem de acord asupra acestei chestiuni, pentru că cu asemenea note examenele nu puteau fi confirmate. În loc de discuțiune liniștită și demnă, D. Dumitrescu îmi scoate înainte nepotismul și începe să mă apostrofeze și să mă insulte că am venit în capitală ca să-mi scot protejații și că D-ta să te ferești pentru că sunt capabil să sustrag acte din dosarele examenelor. Ori ce discuțiune și ori-ce colaborare mai departe cu Dv. erau imposibile și atunci într'un moment de supărare V'am declarat că

—dacă e vorba să ne batem joc de note, voi pune și eu 1 sau 10 fără nici un discernământ, pentru că examenele tot erau să fie casate și în adevăr în catalogul definitiv mi se pare că am cerut ca la toți candidații din acea serie să li se pună nota 10.

Am părăsit sala de examen și am adresat on. Minister un raport în care am arătat toate aceste fapte, declarând că candidatul Rădulescu nu e în nici un grad de rudenie cu mine și că acușajunea de părtenire ce mi se aduce nu o primesc, nefiind dreptă. Am regretat mult că D. Spiru Haret, Ministrul Cultelor era în concediu, căci dacă aș fi putut vorbi personal cu D-sa, poate aș fi reușit să-l conving de nedreptatea ce mi se făcea. Cu D-sa am vorbit tocmai după 4 luni în palatul mitropolitan din Iași, când îmi declară că eu am voit să protejiez pe anumiți candidați, dar că am fost împedit de cei-lalți membrii din comisiune. Am mai aflat în urmă, căci actele ce s'au dresat la anchetă nu le-am citit, că ați avut curajul să susțineți că eu am dat notă prea mare acelu candidat și că D. Dumitrescu a dat 3 ca semn de protestare. Ați întors faptele și vă era foarte ușor, întru cât erați majoritatea și toate actele erau pe mâna D-voastră. Dar eu te somez ca să declari cu mâna pe conștiință și înaintea lui D-zeu, dacă faptele nu s'au petrecut așa cum le relatez eu. În urma raportului meu, s'a delegat D. Lupu Antonescu cu facerea unei anchete. În mâna d sale mi-am dat demisiunea din acea comisiune, iar în locul meu a fost numit ca profesor de specialitate d. C. Neamțu de la Craiova.

Noua comisiune a casat proba la care se întâmplase neînțelegerea și s'a procedat la un nou examen. Am văzut în urmă că la acciași probă, care consta în examinarea candidaților din toată materia prevăzută în program, ați admis pe acel candidat și i-ați dat cel puțin notele ce le propuseși D-ta. Și atunci întreb pe ori ce om cinstit de partea cui e dreptatea? Și ași fi voit să văd ce mină a făcut același D. Dumitrescu, când a fost nevoit să-și mărturisească greșala.

Am declarat-o inaintea *delegatului* ministerului și o declar și acum : că-mi depun dimisia din învățământ dacă se va dovedi că acel candidat Rădulescu îmi e nepot și când d-ta repeți cuvântul în articolul din revistă, d-ta care ai cunoscut personal pe acest candidat, comiți un falș și sunt în drept să cred că cu știință ai indus în eroare autoritatea școlară superioară. Las ca alții să califice faptul și purtarea d-tale.

Dar ce v'a făcut să vă schimbați atitudinea față cu mine ? Toată lumea o știe afară de D-ta. La examenele de la școalele superioare reușise cu mediile cele mai mari D-nii : Gr. L. Trancu-Iași și D. Panaitescu, iar D-nii G. Alessian, Chr. Panteli, St. Țenov de și reușiți erau clasificați mai în urmă, deci căzuți.

O dată ce s'au dat acele rezultate, ați început ceaurgie salbatică în contra mea, arătându-mă ca autorul acestui dezastru. Întâi ați făurit scandalul de la cursul inferior și ca să sune mai bine ați inventat pe nepot și nepotismul. O dată planul reușit, ați început să lucrați pentru a vă face atmosferă favorabilă. S'a îndemnat candidații, atât cei reușiți, cât și cei căzuți la examenele de la Școalele superioare să adreseze proteste ministerului. S'a căutat să se facă arme din ori-ce. Se țineau consfătuiri la școala superioară de comerț la care participai și D-ta, de și nu aveai nici un amestec p'acolo, întru cât examenele de sub președinția d-tale se țineau la școala inferioară de comerț. Alte întruniri se succedau la Uniunea absolvenților școalelor comerciale. D. Dumitrescu se plimba în trăsură cu D. Alessian și-și asumase rolul de salvator al moralei ultragiutate. D-sa era pivotul situațiunii și cu o grandomanie egală cu a d-tale distribuia semne de încurajare la acei ce se simțeau nedreptățiți prin această procedare. Nota situațiunii mi-a dat-o amicul meu D. Rasidescu. președintele Uniunii absolvenților școalelor comerciale, care întâlnindu-mă îmi spune că regretă neînțelegerea și că e pacat

de candidați, dar acea neînțelegere de la cursul inferior nu va aduce casarea examenelor de la cursul superior? Iată ce se urmărea. Era în fine o febră, care se asemana cu acelea ce se întâmplă când e vre un eveniment nou politic la ordinea zilei. Un lucru m'a frapat: perfectă solidaritate a celor din capitală și cât e de greu să-ți capeți un drept, când ești izolat și în conflict cu interesul lor! Ca o dovadă de câtă patimă s'a pus în această afacere, menționez și procedeul de a mă defăima prin gazete.

În adevăr apare prin ziarul „Voința Națională“ o notiță de câte-va rânduri prin care menționându-se incidentul, eram amenințat cu măsuri disciplinare din partea autorității școlare. M'am dus la redacția acestui ziar, în care în diferite timpuri am publicat mai multe articole cu cuprins economic și financiar și m'am plâns de modul acesta de procedare, de a amenința un profesor vechiu și cu o oarecare situație socială ca cum ar fi cel din urmă funcționar la discreția unui șef de birou.

Mi s'a spus că informația era dată de cei de la ministerul Instrucțiunii.

După acest început, alte ziare ca „Adevărul“, „Ordinea“ și „Opinia“ din Iași n'au scăpat ocazia de a mă batjocori. Erau de altfel în dreptul lor, de oare-ce eu sunt de alte convingeri politice.

M'am adresat unei persoane, care mă cunoștea personal și care ocupă o înaltă situație în Stat și după ce i-am explicat cum stau lucrurile, a căutat să lămurească chestia cu un alt personaj din minister. Acesta i a făcut următoarele declarațiuni: Toată lumea în Ministerul Instrucțiunii crede că la acele examene nu s'a ținut balanșă dreaptă. În special se accentua că eu am favorizat pe D. Gr. L. Trancu-Iași, persecutând pe D. Alessian, iar D. Ch. Staicovici ar fi favorizat pe D. D. Panaitescu, ambii fiind secretari de cameră de comerț. În asemenea situație ori-ce pretext de casare era bine venit și când toată lumea d'acolo avea această convingere și lucrau într'o perfectă solidaritate, era ușor de găsit și pretextul. De cât se vede

că pe lumea asta este o dreptate divină și dacă față cu autoritatea superioară școlară, indusă în eroare de cei interesați, cari erau și acusatori și judecători, am rămas omul părtinitor, cei cari mă cunosc și știu că sunt incapabil de o acțiune rea, știu unde e dreptatea.

Acușiunea de părtinire e foarte vagă și se poate adresa ori-cui, pentru că aci e chestiune de apreciere personală, care nu se poate confirma sau infirma de cât printr'o contra probă, adică când alții chemați găsesc, că ai apreciat bine sau rău. Această contra probă s'a făcut in ceia ce mă privește pe mine in ambele cazuri pentru cari mi s'au adus acușiuni.

Am aratat că acel candidat Rădulescu a fost admis la proba la care i se făcuse nedreptate. Examenele pentru școalele superioare fiind casate, la noile examene ce s'au ținut în Noembrie 1909, pretinsul meu protejat D. Gr. L. Trancu-Iași, care reușise la primul examen cu nota 9.60, reușește la al doilea examen inaintea unei alte comisuni cu media 10.

Când faptele sunt așa, d ta in loc să le judeci in esența lor, găsești oportun să le reinviezi. Eu îți mulțumesc încă odată că ai făcut-o, pentru că mi-ai dat ocazia de a mă explica.

Un singur regret am avut in toată această afacere: acela că D. Gh. Țițeica a consimțit ca să se caseze examenele presidate de D-sa și la care conlucasem și eu și aceasta probează că n'a putut rezista curentului defavorabil ce se formase in contra mea.

Nu știu dacă in urma rezultatelor noilor examene presidate tot de D-sa mai persistă in ideia că am fost părtinitor. 'L iau pe D--a ca martor pentru că e singurul om de caracter, care'l am întâlnit in aceste ocaziuni.

Primiți, vă rog, Domnul meu, considerațiunea ce o meritați.

C. Marinescu

Profesor de Științele comerciale
la Școala superioară de comerț
Iași.

Inu. A. 34.676

PROFESOR N. MOISESCU

Don. D. A. Teodoru
Direct. in sec.
super.
omagiul de ziua de
afectiune.
N. Moisesca

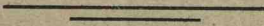

SECȚII PROFESIONALE

PE LÂNGĂ

175660

LICEE

DONAȚIUNE

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA «UNIVERSITARA» A. G. BRATANESCU, ACADEMIEI, 30

1907

SECȚII PROFESIONALE PE LÂNGĂ LICEE

Studiind dezvoltarea economică a diferitelor state se ajunge la concluzia, că școala n'are de scop de a ridica numai nivelul cultural al unei țări, ci una din menirile ei e cu deosebire ridicarea economică a unui popor.

Această ridicare se face prin școale profesionale și o lege de organizare a învățământului profesional este un mare pas spre progresul economic. Acest pas a fost făcut la noi în 1893, 1899 și 1901.

Agricultura, industria și comerțul sunt cele 3 fețe ale muncii omenești, ele au devenit factorii cei mai puternici ai prosperității naționale și în vederea acestor feluri de activitate s'au creat școale speciale de agricultură, de meserii și de comerț.

Se disting în mai toate statele cu organizație socială bine chibzuită trei clase sociale și potrivit culturii și nevoilor lor s'au organizat trei categorii de școale profesionale: *inferioare* în care se primesc elevi sau eleve cu clasele primare, *medii* pentru care se cere câte-va clase gimnaziale sau gimnaziul și *superioare* pentru urmarea cărora se cere bacalaureatul sau examenul de maturitate și acestea sunt echivalente facultăților unei Universități.

* * *

În lista ce urmează sunt date numărul, gradul și distribuția școalelor noastre profesionale din toată țara.

S'a făcut deosebire între școalele din orașele-capitale de cele din județe și pentru a face o comparațiune s'a dat populația totală a orașelor și județelor după recensământul general din 1899 și populația școalelor din anul școlar 1904—05.

Școalele din cele 4 categorii: agricole, comerciale, de meserii și profesionale de fete care lipsesc din capitale și din județe sunt însemnate cu zero pentru a se pune în relief lipsurile.

Prin legea profesională din 1899 se prevede creațiunea de două tipuri noi de școale de agricultură și de meserii, unele *elementare*, menite a fi puse în speciale la îndemâna populațiilor rurale și altele *inferioare* pentru populațiunea comunelor urbane.

TABLOU DE ȘCOALELE PROFESIONALE DIN TOATĂ ȚARA

CAPITALE, JUDEȚE și No. locuitorilor	ȘCOALE PROFESIONALE ȘI NO. ELEVILOR			DE FETE
	AGRICOLE	COMERCIALE	DE MESERII	
1 Turnu-Severin (13.117)	●	sc. elem. (87)	●	sc gr. I ●
Mehedinți (239 493)	sc. elem. com. Strehala (55) Pepiniera Strehala (6) sc.com. Gemenii(cont.Taltevici)	●	sc. elem. Baia de Aramă (17 el.)	●
2 Târgu-Jiu (5499)	●	●	sc. de ceramică (25)	sc. gr. I (44)
Gorjiu (169 283)	●	●	sc. elem. com. Novaci (23)	●
3 Râmnicu-Vâlcea (5 581)	●	●	●	●
Vâlcea (186 971)	sc. de viticultură Drăgășani pepin. Drăgășani (3) pepin. Călimănești (7)	●	sc. elem. Horezu (62) I Drăgășani I Gănești-Zătreni	●
4 Craiova (36.039)	●	I sc. infer. (116) I sc. super (170)	I sc. infr. (300)	I sc. gr. I sc. gr. I și II Madona-Dudu (195)
Dolj (351.931)	sc. elem. com. Soț ot (24) sc. elem. com. Polana (44)	●	sc. elem. Calafat (85)	●
5 Caracal (11.858)	●	●	●	I sc gr I (87)
Romanați (200 446)	Ferna Studina, Pep. Studina (3) sc. elem. com. Drăghiceni (25)	●	sc. elem. com. Balșiu (61)	●
6 Pitești (13 011)	●	sc. elem.	sc. infer. (70)	sc. gr. I Teinleanu (122)
Argeș (204 098)	sc. elem. com. Dobrogestea	●	sc. inf. Curtea de Argeș (51) Cacaleții-Zărnești, sc. elem. (25)	●

No. curent

ȘCOALE PROFESIONALE ȘI NO. ELEVILOR

CAPITALE, JUDEȚE și No. locuitorilor	AGRICOLE	COMERCIALE	DE MESERII	DE FETE
7 Slatina (7.233)	0	0	sc. inf. (88)	sc. prof. gr. I (93)
Olt (142.067)	sc. inf. Strihareț (54)	0	0	0
8 Câmpu-Lung (12.867)	0	0	sc. inf. (72)	atelier prof.
Muscel (113.887)	sc. elem. com. Ciulința (1. Că- linderu Pep. Golești-Badi (3)	0	sc. elem. com. Racovița (15)	econ. casu. com. Budșteni (32) atel. țesăt. com. Nămăești
9 Turnu Măgure'e (7.132)	0	0	0	sc. prof. gr. I (62)
Teleorman (233.101)	sc. inf. de agricult. și comerțiu Alexandria (47)	0	sc. inf. Roș'ori de Vede	sc. prof. in Alexandria
10 Giurgiu (12.830)	0	sc. elem.	0	sc. gr. I
Vlașca (199.060)	0	0	sc. elem. com. Clejani (36)	0
11 București (284.711)	sc. cent. Herăstrău (183 a. 906 07)	sc. elem. (101) sc. super. (160) sc. elem. (197) sc. super. «Cultura» (80) (evreiască)	sc. super. (333) sc. «Clocanul» evreiască (70)	Azil. Elena Doamna (127), gr. II (307); gr. I No. 2 (249); gr. I No. 3 (207) sc. de menaj externă (43) atelier de scricitură
Ifov (441.712)	0	0	sc. elem. Buftea (16) (Prințul Știrbey)	inst. Oreteleşanu com. Măgu- rele (96)
12 Târgoviște (8.475)	0	0	0	sc. gr. I
Dâmbovița (208.955)	sc. inf. com. Năcset (58)	0	sc. inf. Năcset com. Mănești (olăria)	0

ȘCOALE PROFESIONALE ȘI N. O. ELEVILOR

No curent	CAPITALE, JUDEȚE și No. locuitorilor	AGRICOLE	COMERCIALE	DE MESERII	DE FETE
13	Ploești (39 480)	●	sc. elem. (110)	sc. inf. (122)	sc. gr. I (104)
	Prahova (295,069)	●	●	sc. elem. com. Homorăciu (16) ătel. roșărie Posești (28) sc. elem. com. Valea Boului (V. Paapa)	●
14	Buzău (18 643)	●	●	sc. inf (173)	sc. gr. I (139)
	Buzău (216 809)	Pepin. Istrița (19) Pepin. Fetrosa (6)	●	sc. elem. com. Pătărlagele (17) sc. elem. com. Mizil (30)	●
15	R.-Sărat (10 911)	sc. Agr. și horticolă	●	●	sc. prof. gr. I
	R.-Sărat (133 282)	●	●	sc. elem. com. Măicănești (38)	●
16	Călărași (10 137)	●	●	sc. inf. (61)	●
	Ialomița (181 379)	sc. elem. comun. Lehlu-Săpu- nari (17) Armășești (79)	●	sc. inf. Armășești (79) (Zossina)	●
17	Brăila (33 194)	●	●	sc. inf (1 5)	sc. pr. (Penetis-Zurmale) (177)
	Brăila (117,531)	●	●	sc. elem. Viziru (37)	●
18	Constanța (9,272)	●	●	●	sc. prof. gr. I (52)
	Constanța (127,964)	●	●	sc. elem. com. Oltina	●
19	Tulcea (17 269)	●	●	●	●
	Tulcea (117 778)	●	●	sc. elem. Babadag (38)	●

SCOALE PROFESIONALE ȘI ÎN 0. ELEVILOR

CAPITALE, JUDEȚE și No. locuitorilor	AGRICOLE		COMERCIALE		DE MESERII		DE FETE	
20 Focșani (15.828)	0		0		0		sc. gr. I (177)	0
Putna (135.879)	sc. de viticultură la Odobești Pepin. Petrești (43)		0		I sc. elem. Odobești (70) I com. Soveja (9) I com. Surajă (9)			0
21 Bacău (7.743)	0		0		Atelierul Bistrița (M. luc pub)		atelier prof. sc. prof. gr. II (149)	0
Bacău (175.426)	0		0		sc. inf Târgu-Ocna (99) sc. elem. com. Scorțeni (6)			0
22 Piatra-Neamț (8.212)	0		0		0		sc. prof. gr. I (108)	0
Neamțu (129.948)	0		0		sc. elem. Bicăz (34)			0
23 Fățiceni (3.846)	0		0		0		sc. prof. gr. I	0
Suceava (118.236)	0		0		sc. elem. com. Boroaia (30)		sc. econ. casn. com. Brătești	0
24 Galați (38.283)	0		sc. elem. (148) sc. super. (128)		sc. inf. (221)		sc. prof. gr. I (205)	0
Covurlui (117.152)	sc. elem. com. Branișteana (42)		0		0		0	0
25 Tecuci (11.796)	0		0		sc. elem. Nicorești (34) sc elem. Podul Turcului (18)		scoală de econ. casnică com. Borcea (30)	0
Tecuci (115.505)	0		0		sc. inf. (141)		sc. prof. și de menajiu (149)	0
26 Bârlad (17.608)	0		0		0			0
Tutova (107.966)	Orfelin. agr. «Ferdinand» Zor- leni (29*) (M. S. Regele 1898)		0		0			0

*) M. Lupescu, Arătări despre Orfelinatul agricol «Ferdinand», Buc. C. Göbl 1906.

ȘCOALE PROFESIONALE ȘI N. O. ELEVILOR

No. curent	CAPITALE, JUDEȚE și No. locuitorilor		AGRICOLE		COMERCIALE		DE MESERII		DE FETE.	
27	Vas'ui (5.094)		●		●		sc infer (33)		atelier prof. (64)	
	Vas'ui (102.607)	Perma Laza cu Pepin. Laza (2)			●		sc. sc elem. com Negrești (16)			
28	Huși (11.243)	●			●		●		sc. prof. gr. I (98)	
	Fălcu (86.572)	●			●		sc. elem. com Bunești (19)		●	
29	Roman (8.849)	sc. infer. (61)			●		sc. infer. (73)		sc. gr. I (135)	
	Roman (101.629)	●			●		sc. elem com. Porcești (18)		●	
30	Iași (78.687)	●			●	sc. elem. (100) sc. super. (151)	sc. super. arte și meserii (213)		sc. de menaj «Princip. Maria» sc. prof. gr. I (322) sc. prof. «Reuniunea femeilor rom.» (140)	
	Iași (139.875)	Pep. Cotnari (4) sc. elem. Belcești (31) Pep. Vișan (14)			●		sc. elem. com Baciumi		●	
31	Botoșani (14.546)	●			●		sc. infer. (97) sc. elem. (31)		●	
	Botoșani	●			●		sc elem. Trușești		●	
32	Dorohoiu (5.291)	●			●		sc. infer. (60)		sc. prof.	
	Dorohoiu (137.031)	Pilipânți (20) (don. Nic. Sofian)			●		sc. elem. oraș Săveni		●	

În total sunt 16 școli elementare de agricultură, 5 școli inferioare, 11 școli de lucrători agricoli pe lângă cele 11 pepiniere ale Statului.

Cele mai multe din aceste școli sunt înființate de stat și câte-vă de persoane particulare între care M. S. Regele, Prințul ȘTIRBEI, I. CALINDERU, Contele TALEVICI, OTETELEȘEANU, NIC. SOFIAN, au dat pilde bune și demne de imitat de marii noștri proprietari. Pentru pregătirea comercială există numai 10 școli elementare și 4 școli superioare sau mai just numite *medii*; apoi sunt 31 școli elementare de meserii, 15 școli inferioare și 2 școli superioare de arte și meserii (sau mai just școli *medii*, căci se primesc elevi cu 2 clase gimnaziale); în fine există 24 școli profesionale de fete precum și 4 școli de menaj și 3 școli de economie casnică.

Multe nule din acest tablou arată lipsurile regretabile din educația profesională a poporului atât dela orașe cât și dela sate.

Cea mai mare lipsă e aceia de școli comerciale și de școli de agricultură. Exceptând orașele-capitale cu 4—10 mii locuitori, sunt capitale ca Botoșani, Focșani, Tulcea, Bârlad, Buzău cu câte 14—20.000 locuitori fără să aibă măcar o școală elementară de comerț.

De asemenea județele pentru nevoile lor: bănci populare, magazine de consum, percepători, comersanți, băcani, etc. ar trebui să aibă câte o școală elementară de comerț cel puțin una la o populație de 100.000 locuitori.

Majoritatea prefectilor, după cum se vede din dările de seamă anuale asupra stării județelor, poartă grija mai mare de îmbunătățirea raselor de vite, de întreținerea șoselelor, decât de cultura profesională a semenilor lor ce îi administrează. Rari sunt aceia, cari pun la inimă o asemenea problemă.

Statul are însă în schimb un număr relativ mare de școli secundare pentru cultura generală. Aproape în fiecare capitală de județ ceva mai mare se află câte un gimnaziu sau liceu, în total vre-o 23 gimnazii și 19 licee.

O alipire sau o altoire de secții profesionale agricole, comerciale și industriale pe lângă aceste licee și gimnazii e posibilă și e indicată, cum voi căuta să arăt în această conferință ¹⁾ de starea noastră economică precară, de complectarea cadrelor de funcționari ai statului și de predominanța învățământului secundar general în paguba celui profesional.

* * *

I. AGRICULTURA este ocupația de căpetenie a poporului nostru. În 1866 se cultiva o suprafață de 2.230.600 ha. și se obținea o recoltă de grâu, porumb, orz și ovăz de 15.224.700 hl. Treptat s'au dat culturii noi porțiuni de terenuri și s'a ajuns în 1905 a se cultiva de 2 ¹/₂ mai mult teren ca în 1866, adică 5.420.700

¹⁾ Ținută la cercul profesorilor secundari la 31 Martie 1907.

ha. cu o producțiune anuală de grâu, porumb, orz și ovăz de 73.284.547 hl. adică producțiunea s'a incincit, socotind numai produsele celor 4 cereale citate în statistica d lui L. COLESCU¹⁾.

Cantitățile de cereale sunt atât de mari în cât ajung pentru trebuințele populațiunii și mai rămâne un prisos pentru export, care a fost în 1866 de 547.608 tone, iar în 1905 de 2.647.000 tone, adică de vre-o 5 ori mai mult.

Socotind a 10 lei 100 kg. cereale, revine pentru cele 500 mil. kg. exportate în 1866 suma de 50 mil. lei; iar pentru cele 2¹/₂ miliarde kg. exportate în 1905 considerabila sumă de 250 milioane lei.

Această producțiune enormă eșită din mâna și sudoarea țăranilor va distruge legenda creată în zeflema, pare-mi-se de P. P. CARP, că țăranul român e leneș.

E interesant însă de știut, cine încasează această sumă. Ultimele statistice ne lămuresc în multe privințe. Așa N. R. CAPITĂNEANU²⁾ ne arată că: a) proprietatea mică țărănească până la 10 ha. este de 3.319.695 ha. adică 41.66⁰/₁₀₀, cu un venit fonciar de 124 mil. lei și repartizată la 1.015.302 proprietari țărani; b) proprietatea mijlocie de 10—100 ha. este de 861.409 ha. adică 10.81⁰/₁₀₀ cu un venit fonciar de 25 mil. lei repartizată la 38.699 proprietari mijlocii; c) în fine proprietatea mare de la 100 ha. în sus este în întindere de 3.787.192 ha., adică 57.53⁰/₁₀₀ din suprafața cultivabilă cu un venit fonciar de 102 mil. lei și aceasta revine numai la 4.171 mari proprietari, dintre cari 1.563 au mai mult de 500 ha. și stăpânesc împreună 3.001.473 ha., adică aproape cât toată țăranimea proprietară la un loc.

Exploatarea prin arendare predomină în proprietatea mare și media ei pentru toată țara este de 60⁰/₁₀₀.

Din *venitul proprietății mari de 102 mil. lei*, 36 mil. lei revine pentru proprietatea exploatată direct de proprietari, 61 mil. lei pentru proprietatea arendată și 4 mil. pentru proprietatea cu stăpânii domiciliati în streinătate.

Statistica³⁾ ne precizează și mai deslușit starea noastră agrară. Ea ne arată, că din întinderea arendată 62⁰/₁₀₀ aparține arendașilor români sau românizați, pe când 38⁰/₁₀₀ aparține arendașilor streini. În statistica profesiunilor supuse impozitului pe patentă pe anul 1903/04 se găsește că în comunele rurale din toată țara sunt 5.196 arendași de moșii, păduri, bălți, mori, etc., dintre care 3.465 adică 66⁰/₁₀₀ sunt Români, iar 1.731 adică 34⁰/₁₀₀ sunt streini.

Când de o parte se află 5 milioane de țărani cu 3 mil. ha de pământ de cultură și de altă parte 4 mii de proprietari cu

1) L. COLESCU, Progresele economice ale României 1897.

2) N. R. CAPITĂNEANU, Raport prez. d-lui Ministru de Finanțe asupra recensământului fiscal din 1905.

3) Dr. G. D. CREANGĂ, Propr. rurală și chestia țărănească 1905.

3.800.000 ha. se poate vedea cui revine cea mai mare parte din sumele încasate din export.

Pericolul social e și mai mare când cea mai mare parte din acești mari proprietari nu-și cultivă ei singuri proprietățile, ci le arendează, iar ei cheltuesc banii cu politica, cu călătoriile și în jocul de cărți.

Între proprietari și țărani cultivatori s'a interpus o clasă de oameni *arendășii* o mare parte din ei streini — greci, armeni, evrei, bulgari — cari au tot interesul să țină pe coconăși cu pensia viageră a moșiei, să-i înstreineze de inventariul lor agricol, până ce se vor îmbogăți pe spinarea țăranilor și își vor cumpăra cetățenia și proprietatea. Așa că viața de trândăvie și lăcomia de bani gata au făcut din majoritatea proprietarilor noștri niște *ciocli* ai neamului și ai țării, cum bine le zice prof. V. S. MOGA ¹⁾.

Că marea proprietate stă rău în cât nu se cutează a se face o anchetă agricolă, atât de necesară într'o țară eminentemente agricolă, ne-o arată și sarcinile cu care ea e grevată.

NENIȚESCU ²⁾ a găsit că din valoarea mării proprietăți rurale de 1.115 mil. lei, s'a ipotecat până la 1901 peste 400 mil. lei, adică 35^{0/0} din valoarea venală, fără a mai adăoga, că mulți proprietari au încasat arenzile pe mai mulți ani înainte.

Când se știe cum e proprietatea rurală repartizată, se poate întrevedea cât și cum trebuie dată învățătura agricolă și ce categorii sau tipuri de școale agricole trebuie să se înființeze.

În prima linie, proporțional cu marea masă de cultivatori agricoli vor trebui înființate cât mai multe *școale agricole elementare*. Sistemul adoptat de d-l S. HARET e cel mai bun. «Am preferit, zice D-sa ³⁾, să înființăm cât mai multe școale de agricultură, mici, eftene, dând un învățământ foarte restrâns, și pe care să le putem răspândi pe toată suprafața țării și mai ales în sate și în orașele cele mici. În adevăr, de oarece este vorba să creăm un învățământ destinat mai cu seamă copiilor de oameni săraci, eră natural să căutăm a duce școala la ei, în loc de a voi să-i facem pe ei să vină de departe la vre-o câteva școale mari». Până acum abia s'au înființat 16.

Dar aceste școale agricole ar trebui să fie organizate după tipurile cele mai variate. Astfel ar trebui să se încerce sistemul de *școale agricole de iarnă* (Winterschulen) cum sunt cu sutele în Germania, 271 au fost în 1902/03, sau sub formă de *învățământ ambulant, predat de agronomi* ⁴⁾, sau de *școale volante* ca în Belgia ⁵⁾.

Din ceea-ce am găsit legiferat în alte state ale Europei am

1) V. S. MOGA, Casa rura'ă fasc IV p. 25.

2) NENIȚESCU, Sarcinile proprietății rurale 1901 Buc

3) SPIRU C. HARET, Raport adresat M. S. Regelui 1903 p. 263.

4) DR. MAX. POPOVICI, Învățătorii ambulanti de agric. Buc. 1907.

5) Organisation du Ministère de l'Agriculture 1906. Royaume de Belgique

conchis și pentru țara noastră, că un învățământ primar complementar — în cazul de față agricol — trebuie trecut în lege ca *obligator* ³⁾. În Bavaria au funcționat în anul 1902/03 nu mai puțin de 285 școli de ucenici agricoli (landw. Fortbildungsschulen).

Scopul acestui învățământ agricol să fie în a se obișnui cu cultura rațională și intensivă a fiecărui petec de pământ, pentru ca țăranul să utilizeze cât mai puțin pământ — în țările din Apus se susține că 3 hectare sunt suficiente pentru îndestularea unei familii de țărani.

Cu chipul acesta, țăranul, în cazul când n'are pământ — și sunt 400.000 capi de familie fără pământ sau cu pământ insuficient — să închirieze cât mai puțin și să scape de învoelile agricole, care sunt tot atâtea dovezi neuzite de lăcomie și de exploatare neomenoasă ale proprietarilor și arendașilor și care singure ar fi în stare să facă probele de vinovăție ale acestora în recentele răscoale țărănești.

Din ultimele studii făcute asupra tocmelelor agricole din diferite părți ale țării rezultă, că de regulă 50—75⁰/₁₀₀ din munca anuală a țăranilor ce iau locuri cu chirie e în profitul direct al arendașilor și proprietarilor.

Noi vedem în chestia țărănească o chestie de cultură, cum zice d-l HARET ¹⁾ și cred că țăranul va ajunge repede la convingerea că e mai bine să învețe 2—3 ani la tinerete, ca adolescent, tot ce trebuie să facă, ca să nu mai muncească muncă de rob ziua întregă pe câte 40—50 de bani restul vieții, ca din această muncă să se îmbogățească de cele mai multe ori chiar vrășmașii țării sale și ai neamului său ²⁾.

Să li se arate cum să reacționeze contra dușmanilor lor naturali nu cu securea și cu bâta, ci cu armele ce le recomandă economia socială, învățate în școala ce de fapt le-o tot refuză boierii într'adins, pentru ca din țăranii rămași în stare de brute să facă ei bune vite de muncă.

Să-i învețe pe țăranii să se organizeze și să trăiască, așa după cum a descris ION GHICA ⁴⁾ că a văzut trăind locuitorii din insula Prosta (Wight).

Dar alături de țăranii, cari vor *trebui* să urmeze școlile elementare agricole, sunt în școlile secundare vre-o câteva mii (4.600 în anul școlar 1904/05) fii de săteni agricultori mai cu dare de mână, moșneni sau răzeși și pentru mulți din aceștia vor trebui înființate *școli medii de agricultură*.

Până acum există în toată țara una singură pentru cultura mijlocie: școala centrală de la Herăstrău.

Numărul restrâns de elevi al acestei școli cu sistem de in-

¹⁾ N. MOISESCU, Școli de ucenici, 1907.

²⁾ SPIRU C. HARET, Chestia țărănească 1905, Voința Națională No. 6534.

³⁾ Neamul românesc. Anul I No. 100.

⁴⁾ ION GHICA, Scrisori către Alexandri, vol III, pag. 60.

ternat, slaba reputație a școlii au făcut pe tineri să aibă puțină înclinare pentru a urmă aceea școală.

«Convins că sistemul școlar al unei țări trebuie să fie oglinda fidelă a trebuințelor, aspirațiilor și caracterului național al poporului care o locuiește» d-nu HARET a introdus încă din 1902 (Mon. of. No. 110 din 21 August) ca încercare la 2 licee din țară Buzău și Piatra-Neamț un curs de agricultură în locul limbii engleze sau italiene din cursul superior.

Tot ca încercare am propus și eu în 1905 ¹⁾ să se înființeze Secții agricole pe lângă licee.

Principiile, care ar servi de bază la înființarea acestor secții, sunt: 1) elevii să poseadă cele 4 clase gimnaziale, 2) cursurile să dureze 2 ani, câte un semestru fiecare an (1 Oct.—1 Apr.), iar semestrul de vară elevii să fie repartizați pe la ferme, domenii sau școli practice de agricultură, 3) să se utilizeze localul liceelor și profesorii de licee, cari vor face cursurile ca ore suplimentare, iar nu ca completare de ore.

Cursurile teoretice ce se fac $2\frac{1}{2}$ ani la școala centrală de agricultură (programa din Mon. of. 15 Maiu 1894) ar putea fi făcute de 4 profesori: 1) unul de matematică cu 4 ore pe săptămână, în total 176 ore, ar predă contabilitatea și corespondența agricolă, agrimensura, construcții rurale, mașini agricole, hidraulica cu aplicații la irigații și drenaj; 2) alt profesor de fizică și chimie în 176 ore ar predă meteorologie, chimie agricolă și industrii agricole; 3) un alt profesor ar predă în 176 ore sistematica plantelor de cultură, anatomia și fiziologia plantelor și animalelor, cultura plantelor sau fitotehnia, zootehnia și fitopatologia; în fine 4) un profesor de economie ar predă în 88 de ore economia politică, economia națională rurală, politica agrară, statistica și legislația agrară.

Aceste ore teoretice vor trebui însoțite de încercări, experiențe și lucrări de laborator, căci numai aceste lucrări fac legătura dintre teoria de clasă și practica de câmp, numai aceste lucrări făcute personal de elevi vor forma legătura dintre actele de ideațiune și cele de volițiune și singurele vor da țării oameni de acțiune și de caracter, caracterul nefiind altceva decât perfecta identitate între ideațiune și volițiune, sau pe scurt între vorbe și fapte.

Și după calcularea plății orelor destinate instrucțiunii agricole dintr'o secție agricolă de 2 ani cu 4 profesori, ea n'ar costă decât salariul unui profesor de liceu dintr'un an, pe când școala centrală de agricultură costă pe țară 161 mii lei, dintre care numai personalul didactic și administrativ 77 mii de lei (1906/07) pe an.

Asemenea altoiri de școli profesionale pe școli secundare se întâlnesc și în alte state.

D-nu OLĂNESCU ²⁾, ne spune în raportul său că în Belgia se fac

¹⁾ Conservatorul No. 185.

²⁾ D. C. OLĂNESCU, Raport general asupra part. Rom. la exp. univ. 1900.

cursuri speciale agronomice în 30 școli secundare ale statului și în 32 școli private subvenționate și doară Belgia e una dintre cele mai industriale țări, unde 72⁰/₁₀₀ capi de familie se ocupă cu industria.

Și fetele urmează în Belgia învățământul agricol în o școală superioară ale cărei studii durează 2 ani și fiecare elevă plătește câte 300 de lei pe an.

În Germania se află în Döbeln¹⁾ (Sachsen) un gimnaziu real cu o școală de agricultură paralelă cu clasele cursului superior.

Pentru învățământul agricol superior destinat fiilor de mari proprietari sau celor ce le vor lua locul e nevoie de un *Institut agronomic universitar*, căci agricultura e industria, care reclamă cele mai multe cunoștințe și viitorul agriculturii se poate rezuma în 2 cuvinte: «*Știință și asociațiune*».

Către acest institut s'ar putea îndrepta cu succes mulți din cei 2.400 studenți ai facultății de drept, cari, după—ce au costat pe stat cu instrucția fiecăruia 50.000—100.000 lei, n'au altă perspectivă ca licențiați decât posturi de copiiști cu 100—200 lei lunar.

Sunt chiar dintre profesorii universitari, cari nu înțeleg rostul unei asemenea institut agronomic. Când a fost vorba să se înființeze catedra de chimie agricolă la Universitatea din București s'a ridicat contra ei un profesor preistoric, zicând, că e o înjosire a nivelului studiilor universitare o asemenea catedră. Am o mulțumire sufletească că M. S. Regele s'a exprimat cu privire la această catedră, că face mai mult de cât 3 catedre de filozofie.

Se va răspunde, că pentru înființare de școli trebuie bani și aceștia lipsesc. Dar cu toții știm că și când au fost bani, ei nu s'au alocat pentru școli profesionale, cu toate că în acest caz ar fi cei mai bine întrebuințați, căci s'ar mări puterea de producțiune a țării.

Trustrile de politicieni, cari conduc destinele acestei nenorocite țări, când n'au bani fac datorii; așa în 1905/06 s'au împrumutat stat, județe și comune cu 252 milioane²⁾, ei au scontat viitorul și veniturile țării, după cum proprietarii au scontat veniturile moșilor lor.

Dar aceste milioane n'au fost afectate pentru școli, ci pentru palate, lucrări de edilitate și alte pretexte în dosul cărora se ascunde satisfacerea poftelor clientelei politice.

Nu sunt dar banii, cari lipsesc în țară, ci lipsa de orientare economică, de dragoste a neamului și de convingere că salvarea țării stă în conducerea generațiilor tinere pe căi, care să asigure viitorul economic al țării.

Programul de reforme școlare din trecut trebuie să se lărgească ca să se adapteze cât mai bine la noul program de viață economică, ce ni l-a dat memorabila zi de 12 Martie 1907.

Norma pe viitor e ca să se elimine din organismul statului

¹⁾ 36 Jahresbericht des Kg Realgymnasium u d. höh Landwsh zu Döbeln.

²⁾ D. A. STURDZA, Finanțele României în 1906 p. 38.

această clasă de exploatare, arendașii, și asociindu-se direct capitalul (proprietatea) cu munca, să se înlocuiască cu *obștiile sătești pentru arendări de moșii*¹⁾ și pentru aceasta trebuie mulți tineri cu știință agricolă.

* * *

II. A doua formă de activitate economică este **Comerțul**, care se ocupă cu circulațiunea bunurilor.

După cum se servește omul de inteligență pentru a specula sau pune în valoare ceea ce are depus în memorie, tot asemenea se speculează toate bunurile naturale ori artificiale asupra valorii lor și această speculă constituie inteligența economică sau comercială.

Comerțul nostru exterior de import și export se evaluează în 1866 la suma de 188.000.000 lei pe când în 1905 s'a ridicat la frumoasa sumă de 795.000.000 lei adică cam de 4 ori mai mult. Dacă numai 10 la sută din această sumă ar reveni comercianților, ea tot ar fi de 80 milioane pe an.

Dar statisticile²⁾ ne arată, că în comerț se află *peste 35.000 streini* și vedem cu toții cum se populează treptat stradă cu stradă cu prăvălii conduse de negustori streini.

Până și pe streinii care ne vizitează și ne studiază i-au impresionat rău starea noastră comercială.

PROF. DR. CAROL FREYTAG³⁾ în importanta sa lucrare asupra țării noastre zice: «Dar iarăși mi s'a atras de repetite ori atențiunea asupra împrejurării cât de regretabil este pentru Români că întreg comerțul țării se găsește mai numai în mâinile streinilor, a Grecilor, Jidanilor și Armenilor, cari ca niște negustori iscusiți și rafinați ce sunt, știu să-și vândă totdeauna marfa lor cu prețuri potrivite și de multe ori foarte mari și *ar fi timpul suprem* ca și Români să-și câștige cunoștințele comerciale necesare ca să poată susține lupta cu succes cu streinii venetici și pe terenul comercial!»

Dar nu numai orașele, ci și satele sunt invadate de streini. Așa în județul Botoșani, după darea de seamă a prefecului VĂSESCU (1906) sunt 490 dugheni evreești și 346 cărciumi, care exploatează pe țărani și le speculează toate produsele muncii lor.

G. D. CREANGĂ⁴⁾ ne arată că deși populațiunea din comunele rurale e compusă din 4.699.203 locuitori adică 98 % Români și 98.808 adică 2 % *străini*, totuși pe baza rolurilor de patentă s'a putut stabili, că în aceste comune sunt de pildă *străini* 57 %, băcani, 40 % birjari, 41 % bogasieri, 60 % brutari, 46 % precupeți, 69 % comercianți, etc.

1) V. I. BRĂTIANU, «Voința Națională» No. 6409 și 6410.

«Agricola» (D. Protopopescu) Asociațiunii sătenești 1903.

2) «Revista economică și financiară» No 120 (1906)

3) CAROL FREYTAG, Regatul României d. p. v. al agric. sale 1899 p. 59.

4) G. D. CREANGA, Proprietatea rurală și chestia țărănească 1905.

În comunele urbane proporția e tot așa de nefavorabilă. Din totalul patențarilor din comunele urbane din toată țara sunt 16.062 adică 42 % Români și 21.900 adică 58 % străini. Prin urmare în comunele urbane la 100 Români vin numai 2 comercianți și industriași Români, pe când la 100 străini vin 7 comercianți și industriași străini.

În total dacă se consideră țifrele din toată țara sunt 62 % comercianți și industriași străini și numai 38 % comercianți și industriași români.

Dacă se iau numale comunele urbane din Moldova proporția e 85 % comercianți și industriași străini și numai 15 % comercianți și industriași Români.

Pericolul e cu atât mai mare cu cât neamul românesc suferă actualmente cea mai cuceritoare invazie din câte a avut vre odată să încerce: e *invazia Evreilor*, a acestui neam născut negustor, care de 2000 de ani n'a învățat alt de cât cum să speculeze tot ce-i cade în mâini: bani, marfă, pământ și chiar carne vie.

Activi, economi, fără viții, Evreii se înmulțesc la noi mai mult ca ori unde. De altfel PROF. DR. LUZZATTI, din Roma ¹⁾ a zis, că fiecare popor are atâtea Evrei, câți îi merită.

În țara Moldovei nu se poate vinde un car de lemne, o găină, nici oulele ei fără intervenția Evreului, fără să aibă și el o parte din acest Geschäft.

Naționali au ajuns să-și vândă marfa cu coșul și cu cobilița iar târgul orașenesc, modern este stăpânit mai numai de străini. De la Evrei să învețe Românii spiritul mercantil, căci nu-mi închipui că se ține în țară peste $\frac{1}{2}$ milion Evrei numai pentru prăsiere și îngrășare.

Școalele comerciale, care pot da cunoștințele necesare și pot pregăti tineretul pentru comerț sunt puține la număr, 14 elementare și medii și ele au dat până acum elemente, care ocupă locurile din băncile românești cu demnitate. Din cauza sistemului adoptat n'au pătruns însă în măsura convenită în comerțul de mărfuri.

Abia în ultimele timpuri (anul școlar 1904/05 cu programa din Mon. Of. 20 Iulie 1903) printr'o fericită inovațiune cu spirit practic, admisă numai în școalele elementare, elevii în ultimii 2 ani fac practică în prăvălii, se familiarizează cu mărfurile și trec gradat de la viața de școală la cea de prăvălie.

Acestea sunt școalele speciale cele mai nemerite și ar fi mai bune, deși sunt destinate numai comerțului interior, dacă s'ar predă în ele și *limba germană*, căci nu trebuie să pierdem din vedere niciodată, că suntem așezați pe marea linie comercială germană, care se întinde de la Hamburg și până la Golful Persic.

Școalele comerciale inferioare cu 3 ani sunt cele mai potri-

¹⁾ Opinia publică europeană și chestia evree în România, 1901 Buc.

vite școale pentru pregătirea viitorilor conducători ai băncilor populare, ai magazinelor de consum, ai societăților cooperative, etc. și de aceea e de recomandat să se înființeze cât de multe. Prin legea învăț. profesional din 1901 s'au înființat cursuri comerciale de seară, iar în 1904 s'au făcut programe analitice și un regulament de aplicare (Mon. Of. 20 Aug. 1904 No. 114).

Desvoltarea și independența economică a țării e legată de învățământul comercial. Comerțul face starea socială a clasei mijlocii, a burghezimei. Dacă comerțul este școala calculului, a artei de a câștiga bani, apoi el este și școala cinstei.

Comerțul se bazează cu deosebire pe încredere. Viitorul comercial aparține națiunilor cinstite și ordonate. De aceea alături de știința comerțului, de practica lui, va trebui practică virtutea de om corect, moral, conștiințios.

Cinstea e o putere morală, după cum ordinea e o putere socială și munca o putere economică. Ori prin școale se vor crea și organiza aceste energii și prin școale se vor transmite mai departe în moravurile comerciale.

Curentul către funcționarism favorizat de numeroasele noastre școale secundare a căutat să-l abată d-nul HARET și prin înființarea de secții comerciale pe lângă licee «căci, dacă au fost și au prosperat națiuni numai de agricultori, de comercianți și de meseriași, nu s'a pomenit încă să fi trăit vre un popor numai de funcționari»¹⁾.

Convins de aceasta d-nu HARET introduce în 1902 clasa V secția comercială în liceul din Ploești (No. 27 Mon. Of. No. 4 Maiu 1902) și la unele școale secundare de fete din București (Mon. Of. No. 113, 115 din 24 și 27 August 1902).

Obiectele de studiu prevăzute în program au de scop a da, îndată după absolvire, buni și vrednici comercianți, contabili și agenți comerciali.

Ministerul de războiu redusese acestor absolvenți serviciul militar numai la un an.

Dar nici profesorii, nici ministerul n'au fost perseverenți în această cale, așa că după o funcționare de 1 — 2 ani a căzut în desuetudine.

Eu atribui această lipsă de consecvență și de patriotism faptului, că mulți profesori și în special Ministerul Instrucției nu știu cât e de rea starea noastră economică, dar sper că se va reveni la bunele norme și ultimele evenimente sociale, care au deschis ochii la mulți, vor contribui a pune din nou în vigoare secțiile acestea profesionale pentru a evita revoluții sociale și la orașe.

Cred însă, că s'ar putea adăoga încă un an acestor secții și în cazul când cursurile sunt numai de dimineață, orele de după amiază să fie rezervate practicei de birou sau de magazin.

1) SP. C. HARET, Raport adresat M. S. Regelui p. 9.

Dar o variațiune în școalele profesionale e necesară, ca și variațiunea în aptitudinile și trebuințele poporului.

Legea învățământului profesional art. 75 dispune ca unele școale secundare de băieți se vor putea transformă treptat în școale cu caracter practic și profesional, potrivit cu trebuințele locale, de aceea s'a vorbit chiar de transformarea unora din gimnaziile actuale în gimnazii comerciale, ceea ce ar fi o fericită inovațiune.

Secții comerciale pe lângă licee se află și în alte state. Așa în Belgia sunt școalele numite *Athénées royaux* ou *Collèges royaux* ¹⁾. Ele au 7 ani de studiu, dintre care primii 2 corespund unui gimnasiu cu cursuri comune, acestora însă urmează o bifurcare: o secțiune cu 5 clase secundare și o secțiune profesională. Secțiunea profesională coprinde o diviziune inferioară cu 2 ani și o diviziune superioară comercială și industrială cu 3 ani.

Se mai întâlnesc asemenea școale în Elveția: școala comercială din Berna ²⁾ este o bifurcare a gimnazului local, de asemenea la liceul din Friburg sunt reunite o secțiune tehnică și altă comercială.

Școală comercială altoită pe un gimnaziu real este în München, unde după 4 ani de curs secundar se mai fac în următorii 2 ani materiile comerciale ³⁾.

Școala comercială din Brașov, a început prin a fi o secțiune a gimnaziului local și apoi a devenit școală proprie.

* * *

III. A treia formă de activitate economică este **Industria**, adică transformarea materiilor prime în semifabricate și fabricate, produse proprii a fi direct utilizabile. Gradul de industrializare arată starea de civilizație a unui popor.

Aceasta e ultima fază în care au intrat cu tot dinadinsul popoarele civilizate de vre-o jumătate de secol și întreaga lor economie națională s'a ridicat în urma progreselor însemnate ale tehnicei și ale științei aplicate la viață.

Pentru a arată importanța industriei pentru o țară și în special pentru țara noastră citez un pasaj din cuvântarea rostită de D-nu DR. C. ISTRATI ⁴⁾ cu ocaziunea serbării industriașilor români.

«Trebue să facem totul, zice d-sa, ca să dezvoltăm la noi toate industriile posibile. Nu mai putem admite și nu se poate să mai existe în Europa o țară care să trăiască, ca cele mai

¹⁾ LÉAUTEY, L'enseign. comm. et les écoles de commerce en France et dans le monde entier p. 574.

²⁾ Handelsschule des städt. Gymnasium in Bern 1900.

³⁾ I. MAZĂRE, Bul. of. al Min. Cul. No 189, din (1901).

⁴⁾ Amintiri despre jubileul de 40 de ani de domnie ai M. S. Regelui p. 2 29.

depărtate colonii, numai prin agricultură. Agricultură însăși va câștiga enorm din dezvoltarea industriilor noastre; produsele sale vor avea un preț mai mare atât prin consumațiunea lucrărilor al căror număr va crește, cât și prin faptul că ea va da esențiala și cea mai importantă materie primă pentru principalele noastre industrii.

Nici nu se poate concepe o agricultură serioasă și mai ales intensivă fără o industrie înfloritoare.

Unde oare pământul este mai bine cultivat, unde hectarul produce mai mult anual, în coloniile depărtate și fără industrii, sau în Franța și Germania unde industriile au o importanță atât de mare?

De când industriile au început a se dezvoltă în țara noastră, avem vara mecanicii noștri, avem posibilitatea de a repara sau de a produce pe deantregul mașinele și uneltele necesare.

Industria mare produce numeroase rămășițe, care pot servi de îngrășăminte. Ea utilizează tot, cereale și paie, grăsime și piele, copite și coarne și așa mai departe; nimic nu rămâne pierdut.

Proprietarul adesea arendează moșia sa și trăește în trândăvie (ca la noi); industriașul, oricât ar fi el de avut îi dă exemplul unei culturi mai variate și a unui interior, grație căruia buna stare materială, viața plăcută, aprecierea și încurajarea artelor frumoase naționale se vede mai adesea.

Mentalitatea industriașilor este superioară mentalității agricultorilor; ei înțeleg mai curând problemele mari sau nouă, se unesc mai voios împreună; pe când agricultorii noștri nu se pot lăuda de cât cu clubul agricol, neunindu-se nici pentru a se ajuta la exportul produselor, nici spre a forma comițiile agricole atât de necesare.

Lucrătorul industriaș lucrează tot anul și poate fi mai curând format pentru economie și scăpa de prejudiciile sărbătorilor păgânești ca Foca, Circovii, Mărina, Filipii și atâtea altele ce nu se pot stârpi la țară.

Iată de ce sunt partizan convins al industriilor mari și mici din cooperarea cărora rezultă fericirea Germaniei moderne.

Instructivă în privința stării noastre industriale este Marea anchetă industrială din 1901/02. Ea ne arată că la noi abea sunt 2,25 la sută locuitori industriali sau 13,3 la sută capi de familie. Se mai constată, că chiar din acest mic procent de industriali fac parte foarte mulți streini.

Așa între exploatații așezămintelor industriale României reprezintă 54 la sută, *supușii streini* 26 la sută și *Evreii* 20 la sută.

Industriile mici sau meseriile încă nu stau mai bine. Prin învățarea meseriilor mai numai pe cale de ucenicie României au rămas inferiori streinilor, cari îi decimează la orașe, cu deosebire în orașele din Moldova.

Cele 48 de școli de meserii ce avem nu sunt suficiente nici în număr nici în specializare (sunt 7—8 specialități față de

nomice și cele mai nemerite a orientă tineretul mai mult în spre profesiunile economice.

Secțiunile profesionale pe lângă licee vor face ca să se explice rațiunea de a fi a examenelor de absolvire de gimnaziu, căci în acest caz făcându-se *riguros selecțiunea*, elevii ce n'ar putea trece în cursul superior n'ar mai fi expuși a rămâne desorientați și declasați, iar clasele superioare ar primi numai elementele de elită, așa cum trebuie să fie într'un liceu.

Cei 4 ani de gimnaziu modern și cei 2 ani de studii profesionale ar da acestor secții valoarea unor școale asemenea școalelor reale (Realschulen) cu 6 ani din Germania.

În Franța în legea școlară din 1902 art. 7 s'a prevăzut înființarea de școale speciale la terminarea primului ciclu și alături de al doilea ciclu, cu durata de 2 ani, în care să se învete alături de limbile moderne științele cu privire la aplicațiunile lor.

* * *

Aruncându-ne privirea asupra stării noastre economice, constatăm că în cele mai rentabile ramuri de activitate Româniilor împart sute de milioane de lei cu streini. Ar fi deci timpul ca politicianii noștri în loc să amăgească și să făgăduiască de aci înainte pentru venirea lor la putere slujbe la orașeni și pământ la țărani să le promită și să le deschiză și unora și altora *școale profesionale*.

Inv. A. 34.675

PROFESOR N. MOISESCU

175663

ȘCOALE DE UCENICI

(ȘCOALE PRIMARE COMPLIMENTARE, PROFESIONALE)

MOTTO : *Intâiu interesele na-
țiunii, apoi cele personale.*

DONAȚIUNE

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «GUTENBERG», JOSEPH GÖBL

20. — STRADA DOAMNEI. — 20

1907

S U M A R U L

	<u>Pag.</u>
1. Starea meseriaşilor noştri	1
2. Şcoalele de ucenici în alte state	8
3. Şcoalele de ucenici în ţara noastră	12
4. Importanţa şcoalelor de ucenici	16

• • • • •

ȘCOALE DE UCENICI

Două motive m'au hotărît să mă ocup de soarta ucenicilor : unul este reaua noastră stare economică și altul este modul obligator al învățământului profesional al ucenicilor în alte state.

Studiind această chestiune, voi căută să dovedesc, că obligativitatea învățământului teoretic al ucenicilor se împune la noi mai mult ca ori și unde.

I.

Starea meseriașilor noștri.

Starea inferioară a meseriașilor noștri este rezultatul mai multor cauze.

Ceea ce a caracterizat prima perioadă a dezvoltării statului român a fost organizarea tuturilor serviciilor publice și formarea cadrelor necesare funcționării lor, ast-fel că astăzi a ajuns să se întrebuițeze peste 102,560 funcționari publici¹⁾.

Ocupat cu această organizare, statul, fără să vrea, a făcut publicului timp de 40 de ani, un fel de educațiune pentru funcționarism, de care cu greu îl va desobișnuî.

Statul a deschis tineretului porțile școalelor secundare pentru formarea unei culturi generale, umanoare, căci prin ele își formă și recrută el mai mult funcționarii; iar pentru meserii, comerț și agricultură, nu rămâneau de cât cei mai puțin dotați din punct de vedere material și intelectual.

Astăzi însă trebuie pusă o stavilă acestei inclinări către funcționarism, căci cea mai mare parte dintre funcționari sunt tineri și stabili, așa că cu greu se vor mai plasa tineri în funcțiuni²⁾. O încărcare nouă a bugetului cu funcționari dă ocazie guvernelor la prima nevoie de economii să se scuture de ei.

1) Statistica funcționarilor publici din România în 1902/3.

2) În anul 1905 au eșit la pensie 250 persoane, deci în medie ies 200—300 pe an.

Și apoi nici această vieață de funcționar nu mai este de invidiat, căci în realitate este o vieață de parazit social, cu un cerc de activitate limitat, cu un venit «nicht zu viel zum Leben, nicht zu wenig zum Sterben», expuși fiind în timpul crizelor economice a fi impuși cu impozite deghizate, ca tot bieții funcționari să salveze creditul țării și să o scape de controlul european, după ce politicianii fără scrupule timp de 20 de ani (1880—1900), s'au împrumutat în medie cu câte 50 milioane lei anual și au întreținut clientela politică, în mare parte cu această rentă streină.

2. În timpul pe când se scotea această mare armată de funcționari din vieața și lupta economică, s'au substituit în golul lăsat în profesiunile libere tot atâtea elemente streine.

Și într'adevăr, statisticele ¹⁾ ne arată, că în meserii, în mica și marea industrie, se află peste 40.000 streini, că în comerț de asemenea se află peste 35.000 streini ²⁾, în total peste 75.000, fără a socoti pe negustorii de pământ sau arendașii, cu vechilii lor, tot streini.

Marea anchetă industrială din 1901/2 ne arată, că în România se ocupă cu industria și meseriile numai 2.₂₅ la sută locuitori sau 13.₃ la sută capi de familie, pe când în celelalte țări, proporția e cu totul alta: în Germania erau în 1895 15.₄ la sută loc. sau 36.₁ la sută capi de familie; în Franța erau în 1896 14.₂ la sută loc. sau 59 la sută capi de familie; în Belgia 16.₆ la sută loc. sau 72 la sută capi de familie, cari se ocupă cu industria.

Dar chiar din acest mic procent de industriali de 2.₂₅ la sută se mai constată, că tocmai cele mai populate industrii și de prima importanță ca industria alimentațiunei, îmbrăcăminteii, textilelor, încălțăminteii au un foarte mare număr de streini.

Pâinea noastră cea de toate zilele, spre pildă, este fabricată în 1.482 stabilimente, în care lucrează 2.381 români și 2.793 streini.

Rezultă din marea anchetă industrială, că este o *campanie de cucerire economică*, pe care streinii cu capitalul și capacitatea lor au întreprins-o de la începutul desvoltărei industriei în țara noastră, astfel în cât suntem expuși să avem o industrie streină, «streinii să producă și Românii să consume», rămânând tributarii streinilor din țară chiar.

Astfel între exploataatorii așezămintelor industriale, Românii nu reprezintă decât un procent de 53.₉ la sută, restul împărțindu-se între streini și anume: supuși streini cu 26.₆ la sută și streini fără protecție (ovrei) cu 19.₅ la sută. Aceste țifre arată proporția, în care stabilimentele industriale mari se află în mâinile streinilor.

Această constatare se poate face și din cele ce s'au expus în palatul industriei din expoziția jubilară.

Streinii au înțeles, că câștigul și bunul trai nu sunt de partea

1) Marea anchetă industrială 1901/2, Minist. Domeniilor.

2) «Revista economică și financiară», No. 120, 1906.

funcționarilor, ci că industria, comerțul și agricultura sunt factorii cei mai puternici ai prosperității naționale.

Acapararea comerțului internațional, dezvoltarea industriei mari, cumpărarea de moșii mari, de păduri, de terenuri de exploatare minieră, acestea constituiesc adevărata politică de cucerire economică, pe care o fac la noi streinii.

Nu numai că au întreprins acestea, dar caută pe toate căile permise și nepermise să le practice și nu cruță nimic ca printr'o concurență înverșunată și nemiloasă să ocupe cât mai repede toate locurile unde se câștigă și aceasta în paguba populațiunii autohtone.

Dintre elementele streine, cei mai numeroși și mai periculoși sunt Evreii «*dés fremde Volk*», cum le zice marele cugetător Chamberlain ¹⁾.

Aceștia se disting de toate celelalte neamuri prin enorma dezvoltare a voinței lor, devenind tipul volniciei și al îndrăsnelii. Orcă semit are o energică afirmare a individualității lui și nu se lasă să fie absorbit de altele și nici nu se supune voinței altora.

Economistul englez *Cunningham* compară pe evrei «*cu un burete, care sugă toată bogăția națiunii în formațiune*».

Ei sunt agenții de exploatare, elementele de agitație și de disociare ale popoarelor în care au trăit și trăiesc și deși sunt considerați de toți ca un element neasimilabil și ireductibil, totuși ei găsesc atâta toleranță și trecere la blajinul popor român. Această blândețe le îngăduie invazia lor actuală peste tot elementul românesc dela Nistru până la Tisa.

Marele nostru om de stat *P. P. Carp* ²⁾ a văzut această calamitate de mult: Răul este serios astăzi, evreii sunt stăpâni pe producțiunea noastră economică», exclamă el în 1879.

Mijlocul cel mai civilizată, pentru a ne scăpa de streinii, este de a formă Români apți, cari să-i înlocuiască.

Misiunea poporului nostru în faza sa actuală de cultură, zice d. profesor *A. C. Cuza*, ³⁾ este de a elimina din sânul său pe evreii, cari amenință să devină clasa stăpânitoare și de a înlocui treptat prin munca sa neobosită și la adăpostul unor legi de excepțiune, aceste elemente ce nu se pot asimila».

Prin concurența nealeală și imorală a streinilor, Românii dau înapoi în număr și putere, pe când streinii progresează neconținut.

În județele de nord ale Moldovei ⁴⁾, unde elementul evreesc e predominant, meseriile au căzut în mâinile lor nu numai în orașe, dar și la sate, în bună parte. Astfel, în Botoșani sunt 70 la sută meseriași evrei și 6 la sută Români, în Dorohoi sunt 67 la sută meseriași evrei și 19 la sută meseriași Români, în Fălticeni sunt

1) *Chamberlain*, Die Grundlagen des XIX Jahrhunderts 1901 Idem, «România jună» 1900 No. 299.

2) Ședința Camerei din 28 Septembrie 1879.

3) *A. C. Cuza*, «Meseriașul român» 1893 Iași.

4) *Lazăr Theodor*, Darea de seamă asupra stărei economice a județelor: Botoșani, Dorohoi și Suceava, 1906.

auto
lites e
toline

67 la sută meseriași ovrei și 20 la sută Români; iar în Iași, spune d. prof. A. C. Cuză, se aflau în 1893, comercianți ovrei 80 la sută, Români 16 la sută, meseriași români 25 la sută, ovrei 68 la sută, funcționari 90 la sută români, 2 la sută ovrei.

«*Se cuvine dar atât din punct de vedere social, cât și economic, să căutăm prin toate mijloacele de stat și private, activitate școlară și extrașcolară, a ne îndrumă către industrie, comerț și meserii*» încheie d-l Lazăr Theodor în darea sa de seamă (p. 220).

A doua cauză de inferioritate a meseriașului român este deci lupta disperată și demoralizantă a elementului strein și în special evreesc contra elementului românesc.

Pe măsură ce industria, comerțul și meseriile cad în mâna Evreilor, ei își găsesc astfel mijloace de existență, se înmulțesc și tocmai în aceeași proporție în care pier, dispar Români.

3. Tot statistica, ¹⁾ această oglindă a stărei sociale și economice ²⁾, ne arată și al treilea punct slab al meseriașilor.

Numărul meseriașilor din toată țara, afară de București, se ridică la 141.708. Dintre aceștia vre-o 84.000 se află în județe și vre-o 58.000 în orașe. După ierarhia lor sunt vre-o 76.000 maeștri vre-o 26.000 calfe și vre-o 15.000 ucenici.

După naționalitate sunt în capitalele de județe vre-o 30.000 Români, vre-o 15.000 streini creștini și vre-o 15.000 Evrei.

În București existau în 1899 vre-o 18.800 maeștri cu vre-o 5.000 calfe, fără a se ști și specifică numărul ucenicilor.

Dintre aceste regimente de maeștri și calfe, din toată țara numai 489 au învățat meseria într'o școală specială și dintre aceștia 356 sunt Români și 133 streini.

Numărul meseriașilor, care au învățat meseria într'un atelier din streinătate, e de 3.504 dintre cari 155 Români și 3.349 streini.

Cea mai mare parte din maeștrii și calfele, ce formează meseriașii noștri, sunt eșiți deci din atelierile din țară. Acestea sunt de fapt vastele pepiniere unde se învață meseriile.

Școalele profesionale ³⁾ dau, relativ cu numărul cel mare al meseriașilor, un foarte mic contingent.

Cele 2 școale superioare de arte și meserii instruesc 542 elevi, cele 16 școale inferioare de meserii dau instrucție la 1270 elevi, iar cele 30 școale elementare de meserii pregătesc vreo 701 elevi, în total cele 48 școale de meserii pregătesc 2513 elevi (1 Ianuarie 1906), dintre care însă 400—500 aproximativ vor absolvi școalele anual.

Școalele viitorului nostru sunt școalele profesionale și acel guvern și acel patriot va merita cel mai mare prinos de recunoștință națională, care va organiza fără zăbavă cea mai vastă rețea de școale profesionale.

1) L. Theodor și Robin Derescu, Starea și statistica meseriașilor 1901.

2) Serviciul statisticeei e pentru starea unei țări ceea ce e contabilitatea pentru afacerile unui negustor.

3) G. Hazu, Invățământul industrial în România 1906, Sfetea.

Cine n'a admirat, în marea expoziție dela Filaret, lucrările școalelor de meserii, cele mai multe din ele înființate abia dela 1901, prin legea dela 1899/901 a d-lui *Spiru Haret!*

Școalele noastre profesionale trebuie să se înzecească, pentru ca tot Românul să învețe o meserie și cât timp va există un strein, care să practice în țară o meserie, atâta timp va fi nevoie de o școală în care să învețe și Românii acea meserie.

După terminarea școlii primare, tineretul în massă se îndreptează spre școalele secundare, unde s'au îngrămădit vreo 16.000 de tineri; iar pentru școalele profesionale, cam de regulă nu rămâne decât plevușca, cei refractari la carte, «cei ce nu învață carte», cum se zice.

Aceasta însă nu e just, pentrucă în orice meserie se cere oameni cu carte, cu pricepere și cu o cultură tehnică, care să întrunească și partea teoretică și abilitatea și exactitatea practică.

Cred că unul din rele stă în faptul, că autoritățile școlare fac uz de o selecțiune unilaterală, pur didactică, admițând în gimnazii pe cei ce obțin note mari la examenul de admitere, notele fiind de regulă la vârsta micilor elevi măsura aptitudinii de a memoriza și nu se face o selecțiune pe cale socială, admițând în gimnazii pe cei ce oferă destule garanții materiale și sociale, că le pot urma până la sfârșit cu succes pentru ei și fără pagubă pentru societate.

Taxe, care s'au pus abia în ultimul timp, pentru a pune o barieră celor ce intră în gimnazii sunt prea mici, ele trebuiesc îndoite pentru a reduce populația școalelor teoretice, de învățământ general, iar pe de altă parte a da școalelor profesionale tot grosul nostru de tineret în vederea ridicării stării economice a țării.

Cred iarăș că e un defect și faptul că profesorimea noastră nu se ocupă de starea noastră economică deplorabilă și nu propagă dela înălțimea tribunei și catedrei, care e rolul social și economic al diferitelor clase sociale și nu contribuie a orienta tineretul și poporul în luptele economice actuale. Abia în ultimul timp s'a dat circulare în acest sens institutorilor, nu știu de ce nu și profesorilor

* * *

Contingentele slabe de elevi ce le iau în primire școalele profesionale, numărul insuficient al școalelor fac ca numărul maeștrilor eșiți din școală să fie cu totul redus (489) și fără de influență asupra imensului număr de maeștri (94.800—489) eșiți pe cale de ucenicie.

Deși în ancheta făcută de Ministerul Domeniilor asupra stării meseriașilor în 1901, Camerele de Meserii nu arată starea de ignoranță profesională a meseriașilor ca fiind una din cauzele inferiorității lor, totuși aceasta nu trebuie să ne mire, căci nici bolnavii nu pot în multe cazuri să-și pună singuri diagnoza și au nevoie de intervenția medicului.

Când sunt în țară aproape 100.000 de maeștri eșiți pe cale de ucenicie, cu sau fără clasele primare și cu meseria învățată me-

canic, pe cale empirică, este un pericol național a se lăsa acestora toată grija formării viitorilor meseriași.

În rezumat, cele 4 cauze, care au contribuit în diferite grade și chipuri la reaua stare a meseriașilor sunt dar: 1) trecerea meseriilor, din cauza funcționarismului predominant și a prejudecăților sociale împotriva meseriilor, în mâinile naționalilor celor mai puțin dotați din punct de vedere material și intelectual; 2) lipsa de școale tehnice mai numeroase unde să se formeze viitorii patroni, cari să pregătească în masse prin ucenicie pe tinerii meseriași; 3) concurența neumană din partea elementului străin, care s'a revărsat ca un roi de lăcuste flămânde peste elementul autohton incult și nepregătit și care n'a avut, din lipsă de educație națională, nici măcar sprijinul moral, patriotic al conaționalilor; 4) căderea în desuetudine a organizării breslelor în urma tratatului dela Paris din 1856, prin care se abolă complet protectoratul rusesc și cu el regulamentul organic asupra principatelor dunărene, trecute de aci înainte sub Suzeranitatea Porții. ¹⁾

Abia în 1902, după un lung interval de 45 de ani și în urma unor mari agitațiuni sociale, se reuși a se vota legea meseriilor și cu ea s'au reînființat și corporațiunile.

* * *

Neamul românesc se află actualmente într'o grea cumpănă: sau își întrupează virtuțile strămoșilor Romani și se avântează cu tot dinadinsul și bine înarmat în lupta ce s'a încins în toate profesiunile libere, în comerț, industrie, meserii și agricultură și curăță drumul de puhoiul străin demoralizant și cotropitor, care nu vede în țara noastră decât *o țară de exploatare*; sau se va lenevi, nu se va orienta și va rămâne o plebe valahă săracă, incultă, menită să moară de boalele mizeriei fiziologice: pelagra la sate și oftica la orașe.

Ca și într'o luptă cu armele, în lupta economică se fac mai multe victime între cei mici, în gloată; se cuvine deci în aceste momente de reculegere ²⁾ să ne gândim la plebea valahă dela orașe și dela sate, la proletariatul lovit atât de greu pe de o parte de capitaliști și cămătari, pe de alta de străini și să cerem să se facă pentru ei, ceea ce au făcut statele apusene pentru ai lor, încă de acum un sfert și chiar o jumătate de veac: *școale de ucenici* (écoles d'apprentis, Fortbildungsschulen).

II

Școalele de ucenici în alte state.

Germania a învins pe câmpul de luptă al comerțului și al industriei prin școale și școalele profesionale au fost cazărmile, unde s'au pregătit meșterii, soldații acestor victorii ³⁾.

1) Congresul din Paris de Teulescu și Baronți 1856 București.

2) Cuvântare ținută la congresul jubilar al corpului didactic din țară.

3) *Pffferoen*, Rapport sur l'enseiga. profess. en Allemagne, 1897 Brux.

În Germania ¹⁾ prin Reichsgewerbeordnung din 21 Iunie 1869 § 120, 142, 150, 154, ucenicii, care n'au atins 18 ani, fură obligați să urmeze școalele de ucenici (Fortbildungsschulen), iar patronii să dea timpul necesar pentru a urmă lectiunile la școală. Învățământul ucenicilor deveni obligator.

În Engiltera ²⁾, Education Act din 1876, obligă pe patroni ca nici un tânăr să nu fie primit ca ucenic, fără să aibă școala primară absolvită ; iar în caz contrar, să fie obligat a o urmă în timpul uceniciei.

În Austria, legea din 1869 obligă pe patroni a lăsa pe ucenici să urmeze la școală până la 14 ani împliniți.

În Franța ³⁾, legea din 1850 prevede școale primare pentru ucenici sub 12 ani, iar prin legea din 1874 se crea obligativitatea legală, ca un ucenic să frecventeze școala până la 12 ani ; iar dacă n'are școală primară terminată, să o urmeze ca ucenic până la 15 ani, 2 ore în fiecare zi de lucru.

În 1877, s'au separat ucenicii, cari au vârsta între 12—18 ani, de cei ce au 18 ani împliniți și cari sunt trecuți între adulți.

Legea din 1882 a făcut învățământul ucenicilor obligator pentru toți.

În Ungaria, prin legea dela 1878, se obligă ca orice ucenic să urmeze după școala primară pe cea de repetiție, până la 15 ani împliniți.

În Belgia, legea obligă pe patroni a trimete pe lucrători între 14—17 ani la școală și după 3 ani se țin examene cu premii în bani.

Dintre școalele de ucenici ale acestor state, voi descrie mai pe larg organizația lor în Germania și Ungaria.

În Germania ⁴⁾, unde se găsește o literatură bogată asupra școalelor de ucenici, acestea sunt cunoscute sub numele de *Fortbildungsschulen*, școale de perfecționare sau de complectare ale școalei primare.

Acestea sunt instituții, care asigură băieților și fetelor, cari au absolvit cursul primar, o cultură generală și profesională de perfecționare.

Ele sunt destinate acelor tineri, cari, îndată după eșirea lor din școala primară, intră ca ucenici, lucrători sau de serviciu în industrie, meserii, comerț, sau agricultură.

De îndată ce elevul părăsește școala primară și pășește în meserie, comerț, industrie și agricultură, el are nevoie de cunoștințe tehnice speciale, ce nu se pot da într'o cultură generală elementară.

Afară de profesiunea ce *trebuie* să o învețe, el devine cetățean și ca atare trebuie să cunoască organizația socială și economică a statului său modern, el trebuie să primească educația civică și socială.

1) *Pache*, in Rein Encycl. Handbuch d Paedagogie, 1904, II Bd.

2) *Buisson*, L'éducation populaire des adultes en Engleterre, 1896, Paris, Hachette.

3) *Buisson*, Dictionn. de Pédag. 1887 t. I, Ecoles d'apprentis.

4) *Germer*, Die Fortbildungen und Fachschulen Deutschlands, 1904.

El crește, dar odată cu dezvoltarea corpului se formează și caracterul și acesta trebuie influențat în bine de educatorii și instructorii săi.

În vârsta adolescenței 14—18 ani, i se dezvoltă simțul genital și acesta trebuie supravegheat pentru a nu contracta neajunsuri, care să-i compromită sănătatea pe viitor.

Învățământul tinerilor în vârstă de 14—18 ani împliniți este obligatoriu și ei sunt constrânși sub pedeapsă de a urma o școală de ucenici timp de 3 ani.

S'a ajuns la *convingerea că și cultura ulterioară celei primare nu se face fără constrângere*, de aceea s'a statuat printr'o lege uniformă o asemenea constrângere.

Statul a arătat prin aceasta, că poartă mare interes pentru înălțarea culturii generale și profesionale a poporului.

Efectul învățături cu caracter obligator al ucenicilor a fost în prima linie scăderea bruscă a recruților analfabeți.

Celor mai multe școli de ucenici li s'au dat caracterul unor școli profesionale și s'a pus în acord activitatea din școală a elevului cu activitatea lui din atelier. Prin gruparea elevilor după specialități, învățământul în școală se bazează pe experiența elevilor.

Obiectul de ocupație al elevilor stă în centrul învățământului și toate celelalte științe și discipline, ca fizica, chimia, tehnologia, desenul, economia națională, legislația, igiena, contabilitatea, corespondența, îi dau complectarea necesară. Astfel se formează această știință a profesiei — *Berufskunde* — ca o specialitate, pe lângă care se dă ocaziunea de a se dezvoltă cultura generală, morală, socială și economică.

Durata timpului de școală este fixată la 3 ani și se poate să se întinză până la 17 ani împliniți, în alte părți până la 18 ani.

Timpul de școală începe să se reglementeze în multe state ale Germaniei în orele de zi între 4—7 p. m., ca cele mai potrivite pentru ucenici și pentru institutori.

În nici un caz nu după 8 ore seara, când ucenicii, obosiți de munca zilei, nu pot profita de lecțiuni, nici Duminica, ca să nu fie împiedicați de la serviciul divin.

Numărul de ore de curs pe săptămână să nu fie mai mic de șase, adică *o oră pe zi de studiu*, iar când învățământul reclamă și desen, numărul orelor pe săptămână e sporit la 8, căci desenul e baza învățământului meseriilor.

Orele se fac de preferință câte 2 consecutive sau chiar câte 3 de două ori pe săptămână.

Școlile de ucenici dau și educație morală și formarea caracterului, de aceea personalul didactic se recrutează dintre aceia, a căror conduită și situațiune nu inspiră de cât încredere.

Educațiunea trebuie făcută cu tact, consecuent și supravegherea ei trebuie trecută în ateliere, unde să fie asigurată seara o lectură serioasă, iar orele libere să fie destinate pentru jocuri, gimnastică și excursiuni.

Învățământul este încredințat institutorilor în prima linie, apoi măștrilor specialiști.

Ast-fel la a III-a «Fortbildungsschule» pentru băeți în Leipzig, școală ce am vizitat și eu, au frecventat în 1904/5 1985 elevi, distribuiți în 67 clase paralele și cu un personal didactic de 89 persoane, dintre care 72 institutori, 10 măștri de desen, 5 ingineri de mașini, 1 tehnician, 1 arhitect, 1 cofetar, 1 bărbier.

Dintre cei 1985 elevi, 81 erau ucenici constructori, 264 ucenici de arte industriale (grafice, plastice, etc.), 364 lucrători în metal, 137 ucenici brutari, 90 frizeri, 162 ucenici legători de cărți, 43 ucenici cofetari, etc.

Spre a pregăti personalul didactic primar pentru aceste școli, se fac cursuri speciale 6 săptămâni pe an, în vacanța mare, de către Reuniunea profesoriei pentru școlile de ucenici în Leipzig și Frankfurt am Main.

Ministerul de comerț al Prusiei ține în Berlin cursuri anuale de materiile comerciale; iar ministerul de agricultură ține cursuri de agricultură pentru dascălimea de la școlile de ucenici rurale.

Sufletul acestor școli de ucenici este în Germania asociația institutorilor: «Deutscher Verein für Fortbildungsschulwesen», înființată în 1892 în Leipzig și care editează o revistă «Die deutsche Fortbildungsschule», un tratat «Handbuch des deutschen Fortbildungsschulwesen», reviste pentru ucenici «Der deutsche Jüngling», «Zeitschrift für Schüler».

Pentru școlile de ucenici, se utilizează localurile școlilor primare, profesionale, la nevoie cele secundare; iar când starea financiară a comunelor e bună, se clădesc locale speciale.

Institutorii și tot personalul didactic sunt plătiți cu ora, ca funcțiuni accesorii ale lor, extra-școlare, și numai în centrele mari cu populație școlară multă se numește un director special cu funcțiune principală.

Școlile de ucenici sunt întreținute de Stat, comune și corporațiuni. În unele state, se află sub autoritatea ministerului comerțului și industriei; în altele, sub autoritatea superioară a ministerului instrucțiunii publice.

* * *

În Ungaria¹⁾, pe care d-nu I. Calinderu ne recomandă a o lua de pildă sub raportul dezvoltării industriale, învățământul ucenicilor e bazat pe principiul obligativității.

Fiecare comună cu un număr de 50 ucenici, trebuie să întrețină o școală de ucenici, orce patron trebuie să permită ucenicului să frecventeze școala, căci altfel este supus la o amendă sensibilă, după cum prevede art. 80 din legea dela 1884.

Școala de ucenici este o instituție comunală. Organizația și planul de studii sunt uniforme pentru toate școlile de ucenici și

1) Sztlerenyi, L'enseign. industr. et profess. de la Hongrie, 1900, Budapest.

sunt puse sub controlul ministerelor instrucțiunii publice și comerțului.

Școalele durează 3 ani și anume 10 luni pe fiecare an. Se cer 7 ore pe săptămână, dintre care 4 în zilele de lucru și 3 Duminica pentru desemn.

Ucenicul e obligat a urmări 3 ani de curs, a trece un examen la finele studiilor și primește un certificat de studii de ucenic.

Cheltuelile se acoperă cu taxe de ucenici, corporațiunile, comunele și chiar statul subsidiază aceste școale.

În cazul când ucenicii n'au terminat clasele primare, ei trebuie să urmeze înaintea celor 3 ani încă un an pregătitor.

Cursurile se fac de regulă între 5—7 p. m.

Personalul didactic se compune pentru clasa pregătitoare din institutori, pentru celelalte clase din institutori și persoane ce posedă cunoștințe tehnice, artistice sau comerciale și care trec un examen pentru școalele de ucenici.

Învățământul este parte general pentru tot felul de meserii, parte special pentru o anumită meserie.

Lecturi din viața industrială, geografia patriei, istoria națională, igiena publică și profesională se predau în anul I.

Geografia Europei, legislația, impozite, fizica, chimia, și tehnologia minerală în anul II.

Fizica, chimia și tehnologia organică, economia politică în anul III.

Afară de acestea, în fiecare an: stil, compoziție, contabilitate, corespondența comercială, desenul cu mâna liberă, industrial și profesional.

Ministerul de comerț ungar a făcut în 1890 o statistică generală a ucenicilor din regat.

S'au găsit, afară de Croația și Slavonia, 104,572 ucenici, 375 școale pentru ucenici industriali și 79 școale pentru ucenici comerciali. Numai 7 la sută din totalul ucenicilor nu frecventau școalele de ucenici!

La aceste școale au funcționat în 1897—98, 2231 institutori, orașele și comunele au cheltuit pentru școalele de ucenici în acel an vreo 500.000 coroane.

III

Școalele de ucenici din țara noastră.

Art. 12 din legea asupra învățământului primar 1901 prevede, pentru patronii și stăpânii cari au ucenici, ce n'au absolvit cursurile primare, aceleași îndatoriri ca și părinților și tutorilor copiilor, adică de a-i trimite la școala publică primară dela 7—14 ani împliniți. Ba legea e mai severă cu ei «în caz de a contraveni la obligațiunile legii de față, li se vor aplica amenzi întreprinse de cât cele aplicate părinților în cazuri analoage».

Această obligațiune o prevede și legea minorilor (*Monitorul*

Oficial No. 258, 1906) art. 8 : « minori mai mici de 15 ani trebuie să dispună de un timp suficient pentru instrucția primară și religioasă. Orice stabiliment industrial sau exploatare minieră, care va ocupa 30 de copii, trebuie să aibă o școală primară, dacă nu e școală primară în suburbia sau cătunul în care se află instalat stabilimentul ».

Această lege art. 12, prevede ca contravenienții la art. 8 să fie pedepsiți cu o amendă de 50 de lei cel mult de un lucrător întrebuițat.

Art. 26 al legii asupra meserilor (1904) și art. 38 al regulamentului acelei legi, prevăd iarăși că patronul este dator să oblige pe elevul ucenic să meargă la școală (ne prevăzând însă pedepse, legea n'are nici o sancțiune).

Prin aceste 3 legi, care se susțin și se completează una pe alta, se va ajunge ca învățământul ucenicilor, cari n'au terminat cultura primară la intrarea în ucenicie, să fie asigurat.

Pentru învățământul profesional al ucenicilor, nu există însă de cât art. 76 din legea învățământului profesional 1899/01 (art. 72 din legea din 1893), prin care se prevăd cursuri pentru ucenici și pentru adulți.

« Pe lângă școlile de meserii și pe lângă școlile comerciale se vor înființa, în comunele urbane, cursuri speciale destinate pentru completarea instrucțiunii ucenicilor din fabrici, ateliere și prăvălii ».

Această lucră, art. 32, există și în regulamentul de aplicare a legii publicat în *Monitorul Oficial* No. 49 din 1904; iar în *Monitorul Oficial* No. 203, 1904, s'a publicat și programa analitică pentru școlile de adulți cu cursuri destinate a completa instrucțiunea ucenicilor de fabrici, ateliere și prăvălii.

Deși ministerul de instrucție a alcătuit programa pentru școlile de ucenici cu caracter profesional, totuși asemenea școlile nu s'au mai înființat și nu se vor înființa cât timp va fi lăsată înființarea lor la voia corporațiilor ¹⁾.

Această probează încă odată mai mult că trebuie obligativitate pentru a se înființa și organiza asemenea școlile.

Prin legea actuală asupra învățământului primar, învățământul primar este obligator dela 7—14 ani impliniți, prin urmare 7 ani.

Din acești 7 ani, 4 vor alcătui cursul primar urban, așa cum este acum în vigoare, iar toți cei cari nu vor mai urmări alte școlile să continue restul de 3 ani în școlile de ucenici, complementare sau de perfecționare, cum va binevoi să se numească ²⁾.

1) Rămân ca simple deziderate, ca acelea ce se publică prin reviste, vezi *Cecropide*, « Noua revistă pedagogică » 1901, No. 8.

Cât de dători sunt institutorii de a da o instrucție populară potrivită adulților se poate vedea din alcătuirea ce au făcut a unui regulament și a unei programe analitice a școlilor de adulți precum și a unei Academii populare politehnice cu un program de studii analog școlilor inferioare de comerț, meserii și agricultură.

(« Noua revistă pedagogică » anul I, No. 8 (1901), București).

2) Este necorect a se numi școlile de adulți, când majoritatea tinerilor sunt de 12—18 ani, cum le zice Neoromânul *M. Fain*, Școala de adulți, Buc. 1897.

Văd chiar un început de școale complimentare în art. 32 al legii noastre (1901), în care se specifică că învățătorul e dator a face pe fiecare săptămână, câte cel puțin 2 ore de conferințe și cursuri complementare pentru absolvenții cursului primar, cari n'au împlinit încă etatea de 14 ani.

Rămâne să se completeze acest articol cu specificarea a 3 ani, până la 18 ani împliniți și cu 6 ore pe săptămână, aceasta în interesul învățământului profesional ce *trebuie* să-l urmeze.

Dintr'un tablou grafic întocmit de d. *Djuvara*, șeful direcțiunii comerțului și meseriilor, și expus între lucrările expoziției, se vede cum în 12 județe sunt mai numeroși meseriașii ovrei decât cei români; iar în celelalte județe totalitatea meseriașilor de alte naționalități predomină asupra celei române și de aceea nu văd ce s'ar mai aștepta pentru ca să se înceapă în masă ridicarea naționalilor prin cultura profesională.

Factul că Românii nu rezistă concurenței streine, atestă lipsa lor de cultură și de organizație și pledează pentru organizarea învățământului profesional obligator.

Sunt școale de ucenici și la noi, dar ele sunt foarte puține, recente, sunt datorite inițiativei private și nu îmbrățișează toate ramurile de activitate economică.

1. Astfel merită atențiune: Școala industrială cu cursuri de seară pentru ucenici, calfe și lucrători industriali și fondată la 15 Octombrie, 1901 de Asociația generală a absolvenților de arte și meserii. Scopul școlii e acela ce *trebuie* să-l aibă o școală de ucenici ¹⁾.

Corpul profesoral compus din 6 profesori a avut în fruntea lui ca director pe d. inginer *Ion P. Condiescu*, care cu multă sârguință și cu multe sacrificii personale a reușit să mențină această școală.

Domnia-sa mai redactează în scopul de a răspândi cunoștințele industriale *Revista industrială*, care acum se află în al VIII an de existență și ceea ce este și mai lăudabil pentru d-sa este redactarea unei *biblioteci a profesiunilor*, care conține o lectură interesantă pentru ucenicii industriali.

2. Școala de adulți cu cursuri de seară a *Bursei Muncii* sub direcțiunea d-lui avocat *Marin Alexandrescu*.

Ea s'a înființat în 1902, în scopul de a da cunoștințe tehnice ucenicilor, spre a fi mai bine pregătiți pentru munca industrială modernă.

Cursurile se fac seara dela 8—10 în 4 zile pe săptămână. Durata cursurilor e de 4 ani. Corpul profesoral ales de directorul școlii este mai presus de cerințele unei asemenea școale.

Școala e mult frecventată, dar lipsa de mijloace o oprește să-și ia avântul și organizația cuvenită.

1) Vezi broșura Școală industrială, 1904, București.

În ultimul timp M. S. Regele a binevoit a subvenționa această școală.

3. *Școala de adulți a Societății funcționarilor comerciali*¹⁾ deschisă în 1896 din inițiativa unui grup de tineri entuziaști compus din institutori de frunte ca D. I. Pomponiu, P. Arsenescu și din comercianți de inimă ca M. Fain, C. T. Manciu. Ea a funcționat până la 1901, 16/1 cu cursuri duminicale, iar dela acea dată se introduc cursuri serale și conferințe și cu întreruperi (14 Mai 1903—1905 Sept.) funcționează și azi cu o populație de vre-o 140 elevi, în localul școlii No. 1, General Adrian.

Școala e creată pentru a da cunoștințe necesare impiegaților comerciali tineri adolescenți și li se propun cursuri de limbă română, geografie, matematică, istorie și curs special de contabilitate, l. franceză și l. germană.

4. Școala societății «*Unirea constructorilor Români*», înființată în anul 1874, este destinată ucenicilor și lucrătorilor zidari, tâmplari și dulgheri. Are cursuri numai iarna și este slab frecventată.

5. O altă *școală de ucenici industriali* este aceea alipită pe lângă atelierile de aplicație ale școlii superioare de arte și meserii din București.

În regulamentul școlii (1906 p. 20) se poate vedea organizația oficială a *cursurilor libere pentru ucenici*, la care pot să mai adaug că cursurile sunt: geometria aplicată la meserii, fizica, aritmetica, tehnologia fierului și lemnului, desenul industrial și ornamental, toate aceste obiecte predate de 5 profesori, câte 2 ore pe săptămână.

Școala s'a înființat în 1904 conform legii, are dimineața cursuri teoretice și apoi lucru în atelier. Cursurile, când școala va fi completă, vor avea durata de 4 ani.

Ucenicii arată mare dor în a se instrui teoreticește și la finele anului se țin examene, în urma cărora cei mai silitori obțin premii, ce constau, din laudabila inițiativă a d-lui director inginer P. N. Panaitescu, în câte un livret cu bani depuși la casa de economie.

6. Mai există în București o *școală de elevi-meseriași* pe lângă *Arsenalul Armatei*, înființată în 1881.

Are durata cursurilor de 4 ani: primii 2 cu studii comune, ultimii 2 cu studii pe specialități.

Cursurile se fac dimineața, parte de d nii ofițeri, parte de maștri; iar după amiază, de la 1—6 lucrează în atelier.

Absolvenții trec ca maștrii armurieri la regimente, ca submaștri în arsenal, șantier și sunt obligați, în schimbul școlii, a face serviciul militar 5 ani în loc de 3.

7. Ministerul agriculturii a dat, în 1902, un exemplu demn de imitat de către alte administrații și a statuat prin lege și regulament un model de *școli de ucenici agricoli*²⁾.

1) M. Fain, Școlile de adulți, București, 1900.

2) Ministerul Agric. Regulament p. instr. practică a lucr. agr. 1902.

Acești ucenici agricoli, cu cursul primar absolvit, cu vârsta între 16—25 ani, sunt angajați pentru lucrările de la ferme și pepiniere pentru un timp de 3 ani.

Ei primesc lunar 30 lei din fondul de exploatare, din care 18 lei pentru întreținere, 8 lei la casa de economie și 4 lei de cheltuială. Sumele consemnate vor servi ucenicilor după terminarea celor 3 ani, ca un capital de întreprindere sau de exploatare.

Instrucția lor teoretică se face în lunile de iarnă, de la 1 Nov. până la 15 Martie, de 3 ori pe săptămână și numai în orele de dimineață, de la 8—10; în total deci 6 ore pe săptămână.

8. Din inițiativa d-lui înstitutor *Iliescu*, s'a înființat în Pitești, în 1900, o școală de ucenici cu 30 de elevi, cărora li se dădeă cursuri teoretice dimineața de la 8—11 și numai după amiază, de la 1¹/₂—6 lucrau în ateliere.

Această întreprindere, mai pre sus de orice laudă, ar trebui generalizată și în celelalte orașe ale țării.

Pentru aceasta, domnu inspector inginer *G. Hazu*¹⁾, a și alcătuit încă din 1901 un proiect de statute, sub titlul de: «Statutele asociațiunii pentru patronajul învățământului industrial», statute care ar putea servi de model și altor asociațiuni din orașele noastre.

În ultimul timp s'au organizat prin diferite orașe din provincie școli de adulți cu cursuri și conferințe din inițiativa oamenilor de bine.

IV.

Importanța școlilor de ucenici.

Școlile de ucenici au de scop de a face legătura între viața abrutizantă de atelier și viața intelectuală de școală, de a evita trecerea bruscă, fatală multora, de la viața de școală la aceea de atelier: una suprimă pentru studiu tot lucrul manual profesional, alta suprimă pentru lucrul manual orice urmă de activitate intelectuală. Numai cu învățământul primar, fără școli complementare de ucenici, statul pune în mâna tinerilor un instrument, care se ruginește repede și își pierde valoarea.

Școlile de ucenici, continuând instrucția primară a tinerilor orașeni și țărani până la 18 ani, vor face ca procentul analfabeților, care trece la recruții noștri îngrijitoarea țifă de 70 la sută, și la populația întreagă 80%²⁾, să scadă mult și să dea probabil posibilitatea formării serviciului militar permanent de 2 ani.

Pentru a ne lupta cu un inamic eventual din afară, s'a organizat un serviciu militar obligator, care costă pe țară peste 45 milioane anual; pentru a ne lupta cu inamicul zilnic dinăuntru,

1) *G. Hazu*, Asociațiuni pentru patronajul și învăț. industrial. 1906, Buc., Sfetea.

2) Population de la Roumanie, par L. Colesco, 1903, p. 22.

care ne subjugă economiceste și ne nimicește ca popor, noi nu ne-am organizat aproape cu nimic.

Să se facă învățământul profesional obligator ca și cel militar și atunci vom avea mai mulți sorți de a birui și inamicul dinăuntru.

Școalele complimentare sunt cu atât mai necesare cu cât din marele număr de copiii în vârstă de școală, nu termină școala primară decât un număr relativ foarte mic.

Astfel statistica ministerului instrucțiunii publice datorită d-lui *N. Dumitrescu*, șeful statisticeii, dă pentru anul 1902/3, 863.412 copii în vârstă de școală la sate și la orașe, băieți și fete. Tot acea statistică arată că în acel an au absolvit școala primară numai 26.493. Raportând cei 16.176 absolvenți ai școlii primare rurale la țifra populațiunii rurale, care după recensământul din 1899 eră 5.956.000 locuitori, se constată, că la 1000 locuitori abiă revin 3 absolvenți cu școală primară.

Dar tot aceeaș statistică mai arată că au urmat în acel an în școalele primare urbane și rurale vreo 340.000 copiii. Tocmai pentrucă nu termină toți acești copii școala primară de 4—5 ani, se impune să fie prelungită peste termenul actual.

Prin cursurile complimentare s'ar aduce la viața intelectuală într'o vârstă la care s'ar înțelege mai bine scopul școlii o armată de cel puțin 100.000 de tineri.

Școalele de ucenici, în organizațiunea lor europeană îmbrățișează tustrele felurile de activitate economică: vor fi deci create pe viitor școale de ucenici sau elevi industriali, comerciali și agricoli.

Aceste școale complimentare vor fi pârghia cea mai solidă și mai eficace pentru a susține elementele slabe, a îndrumă bine pe cele dezordonate și a dă societății o massă mare, omogenă, cu o cultură profesională susceptibilă de progrese individuale, cu legături de corporație bazate și pe colegialitatea din școală și pe idealul comun ce li-l vor formă instructorii lor.

Obligativitatea învățământului profesional al ucenicilor ar fi cel mai însemnat eveniment din viața meseriașilor, al doilea după înființarea și organizarea breslelor și ar fi o nouă dovadă că suntem conștienți de lipsurile noastre, că vom sincer și cu tot dinadinsul să pășim pe calea progresului, că suntem în fine hotărâți să luptăm alături de streini pe calea economică, spre a asigură și păstră neatârnnarea economică și bogăția țării.

Țara românească ne este rezervată nouă Românilor întru atât întru cât vom ști să ne arătăm demni și capabili că putem să o avem; contrariu nu ne va servi la nimic nici numele cu trecutul ei, nici munții și câmpiile ei, nici pretinsa noastră cultură.

Gândească-se fiecare și cu deosebire politicianii a căror deviză ar trebui să fie *asigurarea viitorului neamului*, că se află în așteptare, sub protecția noastră, peste 500.000¹⁾ de streini și că se poate

1) Statistica oficială—Population dela Roumanie par L. Colesco, unde se dă numai 256.588 să o crează numai cei naivi și săraci cu duhul.

găsi un năsdrașan de neromân, care să-i încetățenească. Nu e prevăzător a lua măsurile necesare pentru a nu fi Români robiți și cotropiți de ei ?

Dacă patronii și părinții găsesc în ucenici și fiii lor niște forțe de producțiune, apoi prin școalele profesionale aceste forțe se vor dirija, perfecționa, nivelul lor cultural, moral și social se va ridica, și cu ele și producțiunea economică a țării.

Nu trebuie să se uite, că poporul nostru *trebuie* să muncească, ca munca lui să devină tot mai productivă, căci d'asupra fiecărui cap de copil și de adult stă o *datorie publică* de peste 242 lei (1.571.570.528 lei: 6,480.300 (1905) suflete).

Și apoi valoarea socială a unui om se socotește după ceea ce produce, iar nu după ceea ce consumă.

Continuarea sau prelungirea învățământului primar va avea de efect și moralizarea și ridicarea stării noastre sociale. Statistica ¹⁾ ne arată că la 9 majori criminali ori delincenți se află și 1 minor. Astfel între anii 1866—905 au fost pedepsiți pentru crime 23.089 majori și 2.563 minori, pentru delictes 112.153 majori și 13.158 minori.

În învățământul complementar de minor va *trebui să se învețe* nu numai cum să se producă mai mult pe viitor, dar și *cum să se conserve* mașina umană în bună stare, căci afară de numeroasele cazuri de oftică dela orașe, zac la țară peste 44.000 inși de pelagră ²⁾, boală a mizeriei fiziologice și a exploatărei fără milă ³⁾, boală a foametei cronice și a răului traiu.

Școalele de ucenici agricoli, acelor în vârstă de 14—18 ani, vor întreține la țară cultura primară și vor servi cu deosebire în lunile de iarnă ca școale agricole analoage acelor *Winterschulen*, care s'au dezvoltat atât de mult în Germania și cu deosebire în Bavaria ⁴⁾.

Timpul, pe care îl pierd țaranii (2.275.244 în stare de muncă), din cauză că nu știu să-l întrebuințeze este evaluat de d-nu inginer *Alimăneștianu* ⁵⁾, ca o pierdere de aproape 100 milioane lei anual.

Cursurile complimentare și celor de adulți vor fi cea mai rodnică activitate extrașcolară a dascălimei, după cum de altfel se exprimă și unii învățători ⁶⁾, cari întuesc mai bine viitorul.

Iniințarea învățământului profesional al ucenicilor în mod obligatoriu va face ca ucenicii să româneze atelierele și uzinele din țară, ei, fiind bine pregătiți, vor împiedică roiuil de lucrători streini ce ne vin regulat de peste graniță (68.691 au intrat în țară numai în 1902).

Rolul ucenicilor este atât de important pentru viitorul nostru

1) Statistica închisorilor centrale. 1906, Min. de interne.

2) Dr. Neagoe, Pelagra și administrația noastră, 1906.

3) Dr. Lupu, Alimentația țaranului, 1906, Iași.

4) Chr. Negoescu, Rapoartele Delegaților, Min. Cultelor, 1906.

5) C. Alimăneștianu, Agric. și ind. rom. în fața mod. tarif, 1903.

6) Gh. Todiriță, Activitatea extrașcolară, «Universul», 2/XI, 1906.

economic în cât, când e vorba de meserii, *ucenicia și școalele ei trebuie să ocupe primul loc în învățământul profesional*¹⁾.

Va trebui pentru aceasta să se impună prin legea pentru încurajarea industriei naționale ca, din primul an chiar, fabricanții să aibă un număr de ucenici, toți copii, din țară²⁾.

Pentru a da o fință cât mai repede acestor școale, propun să se înființeze din inițiativa oamenilor patriotici o *ligă a învățământului profesional*, cu un comitet de acțiune, așa după cum s'a înființat în Germania Deutscher Verein für Fortbildungsschulen în 1892 și care patronează și organizează acest fel de școale în Germania.

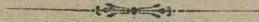
În rezumat, toți tinerii și tinerele dela orașe și sate, care nu mai urmează după școala primară școale secundare sau profesionale, să continue școala primară încă 3 ani, până la vârsta de 18 ani împliniți.

2. Această școală primară complementară să aibe numai câte 6 ore pe săptămână de curs obligator.

3. Cursurile să fie încredințate institutorilor și învățătorilor și plătite ca ore suplimentare.

4. Școala primară complementară să aibe rolul de a îndrumă tineretul pe calea profesională și de a-l orienta spre progresul economic și social al țării.

Modul de organizare al acestor școale economico-sociale va face obiectul unui studiu deosebit.

1) Ing. P. N. Panăilescu, *Învăț. profes. al meseriilor*, 1903, Iași.

2) Inginer P. N. Panăilescu, *Ucenicii și învăț. profes.* 1906.

Inu. A. 34.622

BENEDICT VOINESCU

NAȚIONALIZAREA

175666

COMERTULUI

ȘCOALELE DE COMERȚ. □ ȘCOALELE DE UCENICI
ȘI ADULȚI. □ CAMERILE DE COMERȚ. □ LEGEA PENTRU
INCURAGAREA INDUSTRIEI NAȚIONALE.

LICITAȚIILE.

BĂNCILE POPULARE ȘI COOPERATIVELE SĂTEȘTI.

DONAȚIUNE

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & C-ie, Societate anonimă

1909

NAȚIONALIZAREA COMERȚULUI

SUMAR :

- Cap. I. Școalele de comerț.
 - „ II. Școalele pentru ucenici și adulți.
 - „ III. Camerele de comerț.
 - „ IV. Legea pentru încurajarea industriei naționale.
 - „ V. Licitațiile.
 - „ VI. Băncile populare și cooperativele sătești.
-

NAȚIONALIZAREA COMERTULUI

CAP. I

Școalele de comerț ¹⁾

Revistele de specialitate, precum și unele ziare s'au ocupat în mai multe rânduri de situațiunea comerțului și industriei noastre din punctul de vedere național.

Fără îndoială că pe noi românii, chestiunea naționalizării forțelor noastre de producțiune și organizarea muncii naționale trebuie să ne preocupe în mod serios, căci prin acapararea din ce în ce mai mult de către străini a comerțului, industriei, meseriilor și chiar a agriculturii, adică a întregii noastre activități economice, se pune în joc însuși existența noastră ca națiune.

În adevăr, este constatat că o națiune pentru a se putea conserva și fi tare, trebuie în primul loc să satisfacă condițiunei ca forța economică să fie repre-

¹⁾ Acest capitol „Școalele de comerț” s'a publicat și în „Revista generală de comerț și contabilitate” Nr. 6 și 7 pe Iulie și August 1909.

zentată prin ea însăși, ca comerțul, industria, meseriile și agricultura să se exercite de însuși poporul.

Noi românii însă ne-am abătut dela această regulă de conservare națională și locul nostru în diferitele direcțiuni ale activității noastre economice, ni l-au luat străinii.

Dovadă despre aceasta ne-o dă statistica oficială, asupra profesiunilor, publicată de ministerul de finanțe în 1905, sub direcțiunea actualului secretar general al ministerului de industrie și comerț d-l dr. G. Creangă, pe atunci director al statisticei din acel minister.

Iată cifrele din această statistică.

Toate profesiunile supuse la plată de patentă, în afară de profesiunile libere (advocați, doctori, ingineri, arhitecți și dentiști), se exercită în țara românească de 17.080 români și 22.023 străini la orașe și de 43.062 români și 11.756 străini la sate.

Dacă din țifra de 43.062 români scădem pe cârciumari, profesiune ce la țară se exercită numai de români, (străinii neputând ține cârciumi la sate), în număr de 10.311, precum și pe fabricanții de țuică și rachiu (acei ce posed poverne) în număr de 8.589, în total 18.900, rămâne la sate 24.162 români față de 11.756 străini. Din aceste țifre rezultă, că la orașe străinii au copleșit elementul românesc, iar la țară, cu toate restricțiunile ce sunt puse prin diferite legi asupra așezării străinilor la sate, totuși străinii și aici au reușit a pătrunde și a exercită diferite comerțuri, industriei și meserii în număr de 11.756 față de 24.162 români.

Aceste date statistice, luate pe județe, ne arată că în unele județe elementul românesc, este aproape

dispărut din diferitele direcțiuni de activitate economică.

Iată câteva date pe județe cu capitalele lor:

Județul Ilfov	5.814	români și	4.172	străini
„ Iași	827	„ „	3.293	„
„ Covurlui	1.398	„ „	1.688	„
„ Brăila	2.158	„ „	1.632	„
„ Tulcea	643	„ „	2.324	„
„ Constanța	1.494	„ „	1.530	„
„ Botoșani	637	„ „	2.321	„
„ Dorohoi	637	„ „	2.172	„

Dacă luăm din aceeași statistică, câteva date pe orașe și felul comerțului, găsim că nu există nici un băcan român în Dorohoi; în Botoșani sunt 4 băcani români față de 52 străini; în Tulcea 8 față de 108; în Iași 11 față de 100; în Constanța 20 față de 118; în Galați 17 față de 86; în București 118 față de 131.

Cârciumari români sunt în Botoșani 6 față de 143 cârciumari străini; în Constanța 69 față de 77; în Dorohoi 4 față de 66; în Iași 35 față de 231; în Roman 4 față de 73; în Fălticeni 1 față de 37; în Tulcea 19 față de 140. Nu există nici un român negustor de pește în orașele Botoșani, Dorohoi, Iași, Piatra-Neamț, Fălticeni și Tulcea. Nu există nici un român brutar în Botoșani, Dorohoi, Huși, Târgu-Jiu, Piatra-Neamț, Slatina, Roman, Fălticeni și Vaslui.

Față de o asemenea îngrijitoare stare de lucruri, se impune ca Statul să ia măsuri serioase, pentru îndruma-

rea elementului românesc către comerț, industriei și meserii.

Dar cum?

Recunosc că este foarte greu de găsit o soluțiune, care să fie favorabilă românilor și, în acelaș timp, să nu jignească libertatea comerțului, garantată străinilor prin diferitele convențiuni și legi.

Dar cum chestiunea naționalizării forțelor noastre economice, în toate direcțiunile, nu este nouă și cum această chestiune s'a discutat larg cu ocaziunea întocmirii și votării proectelor de legi, pentru organizarea meseriilor și învățământului profesional, să vedem mai întâi părerile bărbaților noștri de Stat, asupra acestei chestiuni și asupra modului cum s'ar putea rezolvă.

D-l Dim. A. Sturdza, cu ocaziunea discuțiunii în Cameră a legii meseriilor, spune:

„Principiile sociale diferă mult după educațiunea popoarelor, după gradul lor de înaintare, după pozițiunea lor specială.

„Adesea principii foarte frumoase și foarte bune într'un loc, nu pot ca să deă rezultate satisfăcătoare în alt loc.

„Trebue dar să luăm lucrurile așa cum sunt la noi.

„La noi putem zice că meserii — eu vorbesc de actualitate — în tot cazul meserii organizate, nu există. *Meserii există numai acolo, unde din însuși poporul țării se formează meseriași.*

„Nu este vorba de a exclude pe străini, nici de a pune înainte idei exagerate; e vorba doar de un principiu simplu și natural, anume că *un popor, pentru a trăi și a-și asigura viitorul, trebue să muncească în toate direcțiunile activității omenești. Nici una din aceste activități nu trebue să-i fie străine și să nu-l preocupe; prin urmare, nici activitatea ce se dezvoltă prin meserii. În toate țările culte meseriile sunt purtate*

de însuși poporul. În Franța de francezi; în Englitera de englezi; în Germania de germani. Se pot împetrișă indigenii cu străini, dar altceva când străinii dominează ca la noi în mod exclusiv. Să nu excludem pe străini, dar să ajutorăm pe indigeni, ca meseriile să se desvolte pe baza muncii naționale. La noi meseriile nu sunt organizate; trebuie organizate ca să intre în munca națiunii, căci nu-și poate cineva închipui o țară, în care elementul propriu al țării să șeadă cu brațele în sân și numai elementul străin să producă munca organizată, singura care poate prospera în situațiunea economică actuală.

„Nu dăm oare protecțiune industriei celei mari din țară? De ce nu am protege meseriile? Și nu s'a urmat pretutindea astfel?

„Englitera înainte de a fi liber-schimbistă, erà foarte protecționistă și astăzi ea seamănă să-și aducă aminte de timpurile protecționiste, când s'a ridicat în lume o concurență atât de greu de învins.

„Sunt la noi organizate meseriile? Nu. Este la noi un interes să le dăm un avânt, organizând mai ales școalele? Da. Aiurea peste tot locul înfloresc școli de meserii. De ce să nu le organizăm și noi în țara noastră? Și dacă le organizăm nu e natural ca ele, mai ales la început să fie organizare ca școli românești?

„Și după ce meseriașii noștri vor învăța carte, e bine și necesar ca în privința muncii lor să fie organizați pentru ca pe deoparte, cunoștințele lor să fie o realitate și pe de alta să poată asigura celor cari au meserie, o muncă bună și complectă“¹⁾.

D-l P. P. Carp, în expunerea de motive a proiectului de lege asupra meseriilor, alcătuit de d-sa în anul 1881, spune:

„Ocupându-mă de meserii nu am putut rămâncă nepă-

¹⁾ Desbaterile Adunării Deputaților, ședința dela 21 Fevruarie 1902.

sător, față cu faptul straniu și unic poate în istoria modernă a popoarelor, că meseriile stau la noi mai cu totul în afară de activitatea națională. Străinul ne face bucatele, străinul ne îmbracă, străinul ne zidește locuințele, străinul ne confecționează variile unelte necesare traiului omenesc; într'un cuvânt, străinul produce și românul consumă“.

„A sili individualmente pe meseriașul străin, să transmită meșteșugul său unui ucenic pământean, eră cu neputință; înființând însă breasla și impunându-i obligațiunea de a crea școli de meserii, în care numărul străinilor nu va putea covârși numărul pământenilor, obținem dela colectivitatea meseriașilor ceea ce anevoie am fi putut obține dela fiecare în parte. Astfel înțeleasă, școala de meserii ce avem în vedere, diferă de școalele din străinătate.

„Acolo meșteșugurile ordinare se învață pe acasă și școala de meserii este un așezământ superior, unde se învață partea artistică a unor meserii ce reclamă desemnul, de exemplu, ebenesteria și lăcătușeria...

„Școalele înființate de bresle vor fi un soi de școale-ateliere, unde se vor învăța toate meseriile și cele mai ordinare și prin mijlocul cărora se va podi abizul ce desparte astăzi pe meșteșugarul străin de ucenicul pământean“.

Iar cu ocaziunea discuțiunii în Parlament a actualei legi a meseriilor, d-l P. P. Carp spune:

„Mă rezum și termin. Principala menire a legii de meserii la noi nu este ajutorarea, ci crearea meseriilor. Principala menire a ei este de a ne scoate din această stare deplorabilă, în care cea mai mare parte a meseriilor se află în mâinile străinilor; fără speranță dacă nu va interveni Statul, ca să iasă din mâinile lor și să intre în mâinile Românilor.

„Vă repet cu toată seriozitatea și cu o mai adâncă convingere, dacă în această țară nu vom izbuti ca cea mai mare parte a producțiunii să fie în mâinile Românilor,

iar nu în mâinile străinilor, atunci putem fi siguri că nu avem nici viitor economic, că nu avem nici viitor ca existență de Stat.

„Nu pot termina mai bine decât cu cuvintele cu cari încheiam expunerea de motive la 1881:

„Pentru țările cele mari asemenea cestiuni sporesc sau împuținează puterea lor; pentru țările cele mici, ele sunt cestiuni de existență națională“.

După cum se vede, oamenii noștri de Stat, arătând răul ce rezultă pentru țară din o atare stare de lucruri, admit ca mijloc fundamental pentru naționalizarea forțelor noastre economice, școala, iar asupra scopului ce trebuie a se urmări prin școală în general, d-l *Spiru Haret*, într'o circulară din 1902, dată cu ocaziunea introducerii cursului de agricultură în liceele din Buzău și P.-Neamț spune:

...„ Dar învățământul românesc nu se cunoaște prin nimic că este făcut pentru un popor eminentemente agricol“. El ar putea să convină și unui alt popor, neagricultor, tot atâta cât ni se potrivește nouă. *Liceele noastre sunt pline de copii de săteni, de arendași, de proprietari rurali, de comercianți, de industriași cărora timp de 8 ani de zile li se vorbește de orice, afară de agricultură, de comerț, de industrie, necesități naționale de prima ordine.*

„Sistemul școlar al unei țări trebuie să fie oglinda fidelă a trebuințelor, aspirațiilor și caracterului național al poporului care o locuiește.

„Reforma școlară care se urmărește de câțiva ani are de obiect principal realizarea acestui desiderat. Ne silim a face ca tinerimea, care trece prin școlile de orice grad să iasă din ele, nu numai înzestrată cu cunoștințe generale și cu o educație națională și umanitară cât mai desăvârșită, dar și înarmată cât mai bine pentru lupta vieții și cu o cunoștință cât mai deplină a țării și a nevoilor ei“.

Prin școală deci trebuie a se urmări în primul loc naționalizarea tuturor forțelor noastre economice, prin școală elementul românesc trebuie îndrumat către toate direcțiunile activității omenești.

Școalele practice de comerț și industrie, și mai ales școalele de ucenici și adulți, nouă însă ne-au lipsit cu totul, cu toate că în legile noastre se găsesc dispozițiuni prin care se autoriză înființarea unor atari școale, ba încă se găsesc și pedepse pentru patronii și stăpânii cari vor refuză a-și trimite ucenicii la școală. Astfel în legea de organizare a Camerelor de comerț din 1886, art. 24, se găsește dispozițiunea că „școalele speciale și institutele *pentru răspândirea cunoștințelor comerciale și industriale* se vor administră de Camerele de comerț când se vor întocmi din fondurile proprii ale camerilor, iar cele ce se vor înființa de particulari se vor încredința Camerilor de comerț, dacă subscriitorii sau fondatorii o vor voi“. În legea învățământului primar din 1893, art. 12, se găsește dispozițiunea că „patronii și stăpânii sunt supuși la aceleași îndatoriri (de a-și trimite ucenicii la școală) ca și părinții și tutorii copiilor“, iar în caz de contravenire, *amenda va fi întreită decât aceia a părinților sau tutorilor*; deasemenea dispozițiuni pentru înființare de școale practice de comerț și industrie pentru ucenici și adulți, se găsesc în legea învățământului profesional și în legea meseriilor. Cu toate bunele intențiuni ale legiuitorului, totuși școalele practice pentru răspândirea cunoștințelor comerciale și industriale în popor nu s'au înființat, deși toată lumea eră convinsă că, dacă înainte răbojul ținea loc de contabilitate și cuvântul loc de poliță, astăzi nu mai poate merge astfel.

Dar dacă nouă ne-au lipsit școalele practice de comerț, în schimb am avut și încă de mult, școale pur teoretice de comerț, destinate a prepara, pentru intrarea în comerț, a elementului românesc. Rezultatele ce aceste școale de comerț au dat, au fost însă negative; ele nu numai că n'au contribuit mai de loc la introducerea românilor în comerț, dar din contră, au folosit numai străinilor.

Iată ce spune în această privință d. Spiru Haret. în Senat, cu ocaziunea discuțiunii legii învățământului profesional: „În privința școalelor de comerț de gradul al II, ele au dat în anii din urmă un număr de absolvenți, dintre cari, chiar după cifrele date de un fost ministru de domenii, nu sunt decât vre-o 40 % cari au intrat în comerț; dar din acești 40, știți câți sunt români? *Cinci! adică în vre-o patru-cinci ani, din școalele de comerț, numai cinci inși au intrat în comerț*¹⁾).

Cum pentru cele două școale de comerț de gradul al II-lea din București și Iași se cheltuiă în medie 160.000 lei pe an, urmează că Statul cheltuiă această enormă sumă de bani, ca să aibă drept rezultat pentru naționalizarea comerțului *un român* și restul străini. Cu alte cuvinte, cu banii noștri și cu școalele noastre, noi am contribuit la înmulțirea elementului străin în comerț, adică la desnaționalizarea comerțului român.

De vină, pentru obținerea unor atari rezultate, în primul loc suntem noi românii, cari am ocolit școalele de comerț, lăsând să profite de ele mai mult străinii, și în al doilea rând *de vină este Statul, care a înlesnit*

¹⁾ Desbaterile Senatului: Ședința dela 22 Martie 1899.

mai mult intrarea în slujbe decât în comerț a absolvenților școalelor de comerț. Când lucrurile s'au petrecut astfel, eră firesc ca în comerț să nu intre decât absolvenți străini ai acestor școale și astfel școalele noastre naționale să contribuie la înmulțirea elementului străin cult în comerțul român, în loc să contribuie la naționalizarea lui. Sistemul de a atrage la slujbe pe absolvenții școalelor de comerț, meserii și agricultură, este greșit și Statul ar trebui, cel puțin acum, să înlesnească intrarea în comerț a absolvenților școalelor de comerț ținând seamă că scopul înființării școalelor superioare de comerț este a *prepara elementul românesc pentru comerț, de a da comerțului oameni instruiți.*

Nu de puțin folos ar fi, pentru înmulțirea elementului românesc în comerț, ca la licee, curs superior, să se mai taie din orele de grecească și latinească și să se înființeze câte o catedră de știința comercială, contabilitate și corespondența comercială, iar la predarea cursurilor de matematici, științelor fizico-chimice, limbilor moderne, geografie, economie politică, etc. să se aibă în vedere și comerțul și industria țării, întrucât se ating de aceste cursuri. În adevăr, liceele sunt pline de copii de negustori și mulți din aceștia, față de greutatea traiului de astăzi, dacă ar avea o preparație cât de puțină și pentru comerț, văzând că cu slujbele și profesiuni libere nu mai merge, bucuroși și-ar lua sarcina de a conduce mai departe afacerile părinților lor.

Dar, dacă școalele superioare de comerț nu au ajuns să contribuie la naționalizarea comerțului în raport cu sacrificiile ce Statul face cu ele, apoi co-

merțul român este amenințat a nu putea profita nici după urma școalelor elementare de comerț, înființate prin legea învățământului profesional din 1899.

Legiuitorul, dispunând înființarea unor atari școale, a fost inspirat de una din cele mai fericite idei, de oarece numai prin școale practice de comerț, puse la îndemâna tuturor, se poate contribui în mod puternic la naționalizarea comerțului. Dar efectele salutare ce trebuia să producă aceste școale s'au micșorat prin enormele cheltueli ce se fac cu întreținerea lor. Din această cauză nu am ajuns până acum să avem decât opt școale elementare de comerț în toată țara — iar acum s'a proiectat înființarea încă a trei școale de acest fel — în loc ca fiecare capitală de județ să fi avut câte una, în București să fi avut cel puțin 3—4 în diferite cartiere, iar nu numai una. Pe de altă parte, în orașe comerciale ca Brăila și Constanța, nu avem nici una din aceste școli.

Incontestabil că înmulțirea școalelor elementare de comerț este prima condiție ce se impune pentru a se putea ajunge treptat la naționalizarea comerțului, căci numai atunci când atari școale vor fi la îndemâna tuturor românilor, se va înlesni drumul către comerț al elementului românesc.

Pentru ca cheltuelile prea mari de astăzi să nu mai fie o piedică, la înmulțirea acestor școale practice de comerț, ar fi nemerit ca corpul didactic al acestor școale să fie compus din institutori diplomați ai școalelor superioare de comerț, adică corpului didactic al acestor școale să i se dea aceiași organizare ca și celui al școalelor inferioare de agricultură și meserii. Este drept că legea învățământului profesional face o deo-

se bire între profesori de curs secundar și profesorii școalelor elementare de comerț, acești din urmă fiind obligați a face până la optsprezece ore curs pe săptămână, fără nici un spor de retribuțiune. Dar cum toți profesorii școalelor elementare de comerț trebuiesc să fie diplomați ai școalelor superioare de comerț și supuși unui examen de capacitate numai pentru o singură specialitate, este greu a li se complectă orele până la 18 pe săptămână, întrucât nici o specialitate nu se predă atâtea ore. Cevă mai mult, sunt specialități cum este productologia, care are numai șase ore de curs pe săptămână, aritmetica comercială cu zece ore, etc. O complectare a orelor până la 18 pe săptămână în aceiași specialitate, la alte școale profesionale este cu neputință, de oarece, sau locurile sunt ocupate, sau cursurile — după organizarea acelor școale — se predau de institutori, orică într'o localitate nu se găsește nici o altă școală profesională. La cursurile de seara, în cazul când ele s'ar înființa pe lângă toate școalele elementare de comerț, și ar fi bine să se înființeze cât mai curând, sunt ore prea puține pentru a se putea complectă numărul de ore până la 18 pe săptămână pentru fiecare specialitate. Deci, deși legiuitorul a căutat ca corpul didactic al școalelor elementare de comerț să coste mai puțin prin impunerea de mai multe ore de curs pe săptămână, totuși din faptul imposibilității complectării orelor cu o singură specialitate, profesorii acestor școale trebuiesc plătiți pentru oricâte ore ar avea, ca și pentru optsprezece ore. Numai așa se explică de ce Statul, luând asupra sa anul trecut școala elementară de comerț din Giurgiu, s'a văzut nevoit a o înscrie în budget cu o cheltuială pentru plata corpului

didactic de lei 30.300 pe an, pentru un total de 62 ore de curs pe săptămână prevăzute de program, pentru toate specialitățile, pe când dacă orele s'ar fi putut completa până la 18 de fiecare profesor, cheltuiala ar fi fost redusă la jumătate.

Introducându-se institutori la aceste școli, plata corpului didactic ar fi numai de 8.100 pe an, cât reprezintă lefa a trei institutori, câte unul de fiecare clasă, sau împărțind diferitele cursuri între ei. Cu modul acesta, nu numai că cheltuielile pentru plata corpului didactic, s'ar reduce cu peste 70 % și ar înlesni înființarea a cât mai multe școli practice de comerț, dar nici învățământul n'ar suferi de loc, căci, după legea învățământului profesional, art. 59, cursurile teoretice și practice în școlile elementare de comerț trebuie să se predea în așa fel „*încât să imiteze, pe cât posibil, diversele operațiuni, ale unui mic comerciant*“. Aceasta însemnează că în aceste școli nu este nevoie ca să se facă multă teorie, ci să se predea cursurile în o formă cu totul practică, pentru ca elevul să-și însușească repede cunoștințele elementare necesare conducerii unui mic comerț și să poată profita cu folos de aceste cunoștinți imediat ce a părăsit școala.

Pe de altă parte, pentru realizarea unui atare învățământ, nu văd nevoia de profesori cu câte o singură specialitate. Din contră, pentru un învățământ elementar și practic, care să dea rezultate imediate, este nevoie ca profesorii să fie cât mai mult în contact cu elevii, să dispară dela ei exclusivismul la care duce posedarea numai a unei singure specialități și, unui atare scop, corespund foarte bine institutorii însărcinați cu

predarea mai multor cursuri și a căror ocupațiune să fie numai școala.

Iată acum un exemplu de rezultatele școalelor elementare de comerț, în funcționarea lor actuală. În anul școlar 1907—908, din 114 elevi ce au urmat regulat clasa I, A și B la școala elementară de comerț din București au fost promovați 43, corigenți 30 și repețenți 41, adică 38⁰/₀ promovați și 62⁰/₀ corigenți și repețenți¹).

Cu asemenea rezultate, pentru Capitala țării, pășim greu de tot la prepararea elementului românesc pentru comerț.

¹) Vezi anuarul școlii elementare de comerț din București pe 1907-908.

CAP. II

Școalele pentru ucenici și adulți

Necesitatea de a se lua toate măsurile pentru ca să se asigure o bună funcționare a școalelor de ucenici și adulți, vine de acolo că o mare parte a viitorilor negustori și meseriași se va compune din actualii ucenici și, dacă se voește ca ucenicii de astăzi să devină buni negustori și buni meseriași, este de absolută nevoie ca să li se înlesnească și cultura, pe lângă practica ce o fac la patronii lor.

Dispozițiuni privitoare la aceste școale se găsesc în legea învățământului profesional, art. 76, unde se dispune că :

„Pe lângă școalele de meserii și pe lângă școalele comerciale se vor înființa, în comunele urbane, cursuri speciale destinate pentru complectarea instrucțiunii ucenicilor din fabrici, ateliere și prăvălii.

„Aceste cursuri se vor ține seara și în zilele de Duminică și sărbători, în orele cari se vor găsi mai potrivite și vor avea de obiect noțiuni asupra limbei române, a limbilor străine, a aritmeticei și geometriei elementare, a comptabilităței, cu adaose, după împrejurări, asupra comerțului sau a diverse cunoștințe relative la anumite industrii.

„Aceste cursuri vor fi puse sub conducerea directorului școlii pe lângă care să țin. Ele se vor face de către instructorii și maștrii de învățământ profesional în comptul orelor de lucru pe cari Ministerul are dreptul a le impune în virtutea acestei legi. Pentru orele suplimentare ce ar mai fi necesare peste acestea, plata va fi în sarcina comunei.

„Auditorii acestor cursuri vor trece examene asupra materiilor ce vor fi urmat, după care vor căpăta certificat“.

In legea pentru organizarea meseriilor, se găsește următoarele dispozițiuni :

„Prin art. 56, al. 3, se pune îndatorirea corporațiilor
„să înființeze sau să subvenționeze școli speciale și de adulți“.

„In aceste școli, numărul școlarilor români va fi, în orice caz, cel puțin $\frac{3}{4}$ “; prin art. 26, al. 3, se pune îndatorirea patronului ca „să oblige pe elev (ucenic) să meargă la școală“, iar prin art. 80 și 83, se dispune că orice abatere a patronilor dela dispozițiunile art. 26, în care intră și îndatorirea de a trimite ucenicii la școală, se pedepsește cu amendă dela 5—100 lei și Camera de meserii va putea ridică patronilor condamnăți la amendă și dreptul de avea ucenici sau lucrători minori pe un timp mărginit“.

Cum una din condițiunile esențiale, pentru ca școlile de ucenici să prindă și la noi și să dea rezultate bune, este asigurarea frecventării de către ucenici a acestor școale, și pentru a se ajunge la acest rezultat, credem că ar fi foarte nemerit ca dispozițiunile de mai sus, adică obligația pentru patron de a lăsa ucenicilor timp liber și a-i trimite la școală, să se generalizeze și contravenienții, pe lângă pedepsele de mai sus, să fie excluși, pe timp mărginit, și dela orice licitație publică.

In ce privește fabricele și marile ateliere, exemplul dat de directorii fabricelor de tutun și chibrituri

din București, cari au înființat școale pentru lucrători și lucrătoare *chiar în fabrică*, ar trebui să devie o obligație pentru marii noștri patroni, iar profesorii și institutorii statului să predea cursurile, în condițiunile ce le prescrie legea învățământului profesional, până la o mai amănunțită reglementare a școalelor de ucenici și adulți.

CAP. III

Camerile de comerț

Un rol însemnat pentru naționalizarea comerțului român îl au, fără îndoială, și camerele de comerț. Scopul acestor Camere, după cum îl arată legea lor organică din 1886, este de a reprezenta interesele comerțului și industriei în diferitele lor relațiuni, de a culege datele statistice relative la mișcarea comercială, precum și datele de import, export și navigațiune din porturile din circumscripțiunea lor (art. 21), *de a crea școli speciale pentru răspândirea cunoștințelor comerciale și industriale* (art. 24), de a studia și a-și da părerea asupra tuturor chestiunilor ce interesează sau ar putea interesa comerțul sau industria în general.

Prin urmare, Camerele de comerț, potrivit legii lor organice, trebuiau să contribuie la naționalizarea și înflorirea comerțului român prin înființare de școli practice de comerț pentru români, prin studiarea nevoilor comerțului român și prin propuneri de măsuri. Din nenorocire, Camerele de comerț nu au corespuns decât în parte acestui scop, iar în ce privește înființarea de școli speciale pentru răspândirea cunoștințelor

comerciale și industriale printre români, rolul acestor Camere a fost nul. Nu există nici o școală de comerț sau industrie înființată de Camerile de comerț, cu toate că legiuitorul a considerat ca una din cele mai principale atribuțiuni a Camerilor de comerț, *răspândirea culturii profesionale* prin înființare de școale de comerț și industrie. În adevăr, cu ocaziunea discuțiunii în Senat asupra modificării legii Camerilor de comerț, ce a avut loc în 1886, iată ce spuneă în această privință, Ministrul domeniilor de atunci, *An. Stolojan*:

„Înțeleg să se înființeze Camere de comerț în un centru comercial, dar să se înființeze Camere de comerț în fiecare județ este a impune județelor cheltueli fără necesitate, *mai cu seamă că Camera de comerț nu este numai ca să-și dea părerea, dar are misiunea de a crea: Poate să facă școli de comerț, școli industriale*; ei, dacă d-ta vei împrăștiă Camere de comerț în fiecare județ, cu micile resurse pe care le au nu o să ajungă să creeze nimic, abia o să le ajungă pentru cheltuelile lor ordinare“.

Legiuitorul deci a căutat să restrângă numărul camerilor de comerț în scopul ca ele să poată înființa școale de comerț și industrie, dar tocmai acest scop, urmărit de legiuitor, Camerile de comerț au căutat să nu-l îndeplinească, deși fondurile nu le-au lipsit. Dacă aceste camere nu ar fi ignorat cu desăvârșire răspândirea culturii comerciale în popor și ar fi urmat a realiză în primul loc crearea de școale comerciale practice, cel puțin pentru ucenicii din comerț, așa după cum le autoriză legea lor organică, desigur că dela 1886, de când datează actuala lege, și până astăzi, multe generațiuni ar fi profitat de aceste școale, ceea ce

ar fi contribuit mult la prepararea elementului românesc pentru comerț.

Cauza principală pentru care Camerele de comerț nu au corespuns în totul scopului pentru care au fost înființate, constă în faptul, că majoritatea comercianților, ce au compus aceste Camere, s'au desinteresat cu desăvârșire de lucrările lor și însuși corpul electoral negustoresc s'a desinteresat de aceste instituțiuni ale lor, iar toată activitatea Camerilor de comerț s'a resumat mai mult în activitatea și priceperea președinților și a secretarilor.

Din această cauză, și din faptul că în Camerele de comerț n'au fost reprezentate în mod efectiv toate ramurile principale de comerț și industrie, aceste instituțiuni n'au fost în măsură să poată cunoaște toate nevoile comerțului și industriei țării, iar din punctul de vedere al naționalizării comerțului și industriei, adică pentru a se pune stavilă străinilor acaparatori ai activității noastre economice și a se protejă românii, n'au întreprins nici un fel de acțiune în acest sens, cu toate că rostul existenței Camerilor de comerț, și la noi ca și aiurea, eră și este tocmai de a contribui ca comerțul și industria țării să se exercite de naționali. La noi însă, sub ochii Camerilor de comerț *române*, străinii au făcut și fac și astăzi o concurență neleală comercianților, industriașilor și meseriașilor români, fără ca aceste Camere să se miște. La noi de exemplu, ghetetele și papucii cu talpă de mucava trebuie să treacă — în toată libertatea — drept cu talpă de piele veritabilă, căci comerțul e liber!

Credem că este timpul ca actualele Camere de comerț să nu-și mai mărginească activitatea numai la

votarea și manipularea unui budget și a servi ca biurouri de înregistrare pentru diferitele avize ce sunt chemate să dea, ci ar trebui ca să îndrepte activitatea lor în primul loc la studierea nevoilor comerțului și industriei țării noastre din punctul de vedere al naționalizării, să se ocupe serios de modul cum se exercită diferitele comerțuri și industrii de către unii străini, să intervină oriunde să caută a se suprima concurența în vederea speculei, să urmărească și să combată fraudă pe baza căreia se crează concurența nelegală, să înlesnească învățământul practic comercial pentru ucenici și adulți, să înlesnească intrarea în comerț a absolvenților școalelor de comerț și să propună guvernului măsurile de îndreptare bine chibzuite.

Se impune însă și o modificare a legii Camerilor de comerț în sensul ca în Camerele de comerț să fie reprezentate toate ramurile principale de comerț și industrie. Pentru a se ajunge la acest rezultat, ar trebui ca să se grupeze comerțurile și industriile ce au între ele mai multă asemănare și legătură și fiecare grup de comercianți și industriași să formeze un colegiu și să aleagă, după importanța grupărei, un număr mai mare sau mai mic de reprezentanți în Camera de comerț. Ar mai trebui încă ca directorii și profesorii de științele comerciale ai școalelor superioare de comerț să fie membri de drept ai Camerilor de comerț și biurourile lor. Această soluțiune se impune din următoarele considerațiuni: Prin art. 51 din regulamentul legii camerilor de comerț se prevede că secretarul camerei de comerț „va da camerei toate explicațiunile de care va avea nevoie“ și că „secretarul poate lua cuvântul în toate chestiunile ce se discută în cameră“. Din aceste

atribuțiuni, date secretarilor Camerilor de comerț, se vede că legiuitorul a înțeles că acești secretari să nu fie simpli funcționari, cari să-și limiteze activitatea la expedierea hârtiilor de biurou și încasarea lefei, ci să se ocupe și să fie buni cunoscători ai stărei noastre comerciale și industriale, să fie buni economiști. Cum nu toți secretarii Camerilor de comerț pot satisface acestor îndatoriri impuse lor de regulament și cum de oameni luminați, cu cunoștinți economice și experiență este nevoie în sânul Camerilor de comerț, profesorii de științele comerciale ai școalelor superioare de comerț nu pot fi decât bine veniți, — știința și experiența lor fiind de mare folos pentru lucrările Camerilor de comerț.

Astfel alcătuite camerele de comerț, credem că vor fi în totdeauna în măsură să studieze și să cunoască nevoile tuturor ramurilor de comerț și industrie și să propună guvernului măsuri raționale de legiferat pentru prosperarea și ocrotirea comerțului și industriei naționale și pentru ușurarea introducerii în comerț și industrie a elementului românesc.

CAP. IV

Legea pentru încurajarea industriei naționale

Prin legea de încurajare a industriei naționale s'a urmărit scopul ca să se desvolte industria în țară pe urma avantajelor ce i le dă statul, să se înlesnească intrarea românilor în industrie și cu timpul, industria țării să treacă în mâinile românilor. În acest scop, în art. I al legii s'a pus aliniatul următor: „*In termen de cinci ani dela înființarea unei fabrici, două treimi din lucrători trebuie să fie români*“.

Termenul de cinci ani, începea să curgă dela data acordării dreptului de a se folosi de avantajile acordate de lege, iar prin lucrători, se înțelegea, și să înțelege, nu numai lucrători, propriu zis, dar și funcționarul de biuro. Legea a intrat în vigoare în anul 1887; de atunci și până acum s'au folosit și se folosesc de avantajele legii toți fabricanții și pe baza avantajelor acestei legi s'au înființat și industrii noi. Nu avem nimic de de zis contra încurajerii industriei naționale cu toate că în timpul din urmă, combătându-se cartelurile, s'au adus acuzațiuni, că s'a abuzat de încurajeri și că unele industrii există numai pe urma unor enorme sacrificii

budgetare și cu sacrificarea naționalilor în folosul străinilor, că traiul s'a scumpit de pe urma unor încurajeri nejustificate și că, sub pretextul încurajerii industriei naționale, s'a dat prilej ca toate interesele particulare să se năpustească asupra bugetului Statului.

Nu vom discuta aci temeinicia acestor acuzațiuni. Ceiace voim să arătăm este faptul că mulți fabricanți stăini au beneficiat de avantajele legii pentru încurajarea industriei naționale, dar nici unul n'a îndeplinit condițiunea din lege ca, după cinci ani dela acordarea avantajelor, două treimi din personalul lucrător și de biurou să fie români.

Cum unul din scopurile principale ce se urmărește de legea pentru încurajarea industriei naționale este și acela ca să se dea de lucru românilor și să se inițieze în ale industriei, îndrumându-se astfel elementul românesc și în această direcțiune, credem că este timpul ca să nu se mai îngăduie eludarea legii din acest punct de vedere; iar pentru ca pe viitor, acei ce se bucură de avantajele legii să nu continue a profita numai de avantaje, fără a se îndeplini și condițiunea pusă de lege în ce privește pe români, ar trebui să se introducă în lege sancțiuni severe, între care să nu lipsească acelea ca contravenienții să fie obligați *a restituî statului impozitele de cari au fost scutiți pe ultimii cinci ani și înlăturarea lor dela orice licitațiune publică sau cumpărare prin bună învoială*, pe timp mărginit.

Numai cu sistemul acesta se poate spera ca cu timpul să vedem în fabrici pe români în număr de două treimi, așa după cum cere legea pentru încurajarea industriei naționale.

CAP. V

Licitațiile

O cauză, care face nu numai ca să nu se îmulțescă elementul românesc în comerț și industrie, dar care contribuie și la nimicirea puținilor comercianți și industriași români, este concurența nelegală ce se face românilor de către străini, concurență bazată pe falsificarea produselor, prin prepararea mai dinainte a falimentelor și prin fel de fel de intervențiuni. În privința falimentelor, iată datele ce se găsesc în „Anuarul Statistic” al României din anul 1909. Numărul total al falimentelor din anii 1900—1904 inclusiv a fost de 1.163. Din ele s’au regulat prin concordat ori lichidațiune 977 și 186 s’au închis pentru insuficiența activului. Din cele 977 falimente, 395 privesc pe români și 582 pe străini. Statistica nu ne spune de ce naționalitate erau faliții celor 186 de falimente închise pentru insuficiența activului, dar în schimb ne spune că din numărul total al faliților, 116 au fugit din țară și, în acest caz, se pricepe lesne naționalitatea celor cari și-au aranjat afacerile și-au părăsit țara, înainte de a prinde de veste creditorii.

Concurența bazată pe astfel de mijloace, fără îndoială, că duce la ruină pe negustorul cinstit și cu puțină îndrăzneală. În ce privește licitațiunile publice, concurența este mai strașnică și stăinii, în scopul de a le acapară, au inaugurat și concurența de intervențiuni. Din această cauză, românii nu pot beneficia nici de banul public, astfel că din zecile de milioane ce statul, județele și comunele cheltuesc anual pentru diferite furnituri și lucrări, foarte puțini din acești bani trec în mâinile românilor. Dacă s'ar face o statistică în această privință, toți bunii români ar rămâne surprinși de rezultatele ce ar da o atare statistică. Pentru a se atenua o atare stare de lucruri, s'au luat oarecari măsuri pentru protejarea românilor. Astfel în legea pentru organizarea meseriilor se găsesc următoarele dispozițiuni privitoare la licitațiuni :

„Art. 95. În toate întreprinderile sau furniturile Statului, județelor, comunelor și ale celorlalte autorități civile și militare, cari nu trec peste 30.000 lei, Românii vor fi preferați chiar dacă ofertele lor vor fi mai scumpe cu 5% decât a celorlalți concurenți.

„Societățile de meseriași români, constituite legalmente, vor fi admise a depune numai pe jumătate din garanția cerută la licitațiile publice.

„Întreprinzătorii și societățile prevăzute mai sus nu vor putea cedă întreprinderile lor altor persoane; în caz contrariu, ei pierd de drept, chiar dela încheierea contractului, avantajele acordate prin cele două aliniate de mai sus.

„Se vor aplică aceste dispozițiuni și în cazul când întreprinzătorii și societățile vor servi de persoane interpuse.

„Antreprenorii străini nu vor fi primiți la licitațiuni de cât dacă vor fi dovedit că există în țara lor un drept de reciprocitate pentru Români.

„În caetele de sarcini de lucrări publice sau de furnituri

ale Statului, județelor, comunelor și celorlalte autorități civile și militare, se va prevedea clauza că antreprenorul nu va putea întrebuința meseriași străini decât în proporțiunea fixată de administrațiune, după natura lucrărilor și regiunea unde ele se execută“.

D-l B. *Missir*, fost ministru de domenii și alcătuitorul acestei legi, motivează aceste dispozițiuni astfel:

„Aceste avantagii nu pot să supere pe nimeni, căci sunt constituite în sarcina Statului. Dacă punem oarecare sarcini Statului român în favoarea meseriașilor români, aceasta nu va să zică că nu au aceleași drepturi atât meseriașii români, cât și străini. Și unii și alții se bucură de exercițiul meseriei în mod egal.

„Dacă Statul acordă o favoare meseriașilor români la unele lucrări sau furnituri, sau se îngrijește de soarta lor, aceasta nu poate da drept la nici o plângere, din partea străinilor, și este foarte natural. În Franța chiar, țară așa de democratică și republicană, așa de puternică și necopleșită de străini, se găsește decretul din 10 August 1899, care se îngrijește de soarta meseriașilor francezi; de ce n'am putea și noi să facem acelaș lucru?“¹⁾

Ca să nu ajungem ca elementul român din comerț și industrie să fie ruinat și distrus de elementul străin, credem că Statul ar trebui ca să-și mai impună un sacrificiu în folosul românilor și să întindă aceste dispozițiuni și la industriașii și comercianții *români*. Un început de preferire la licitațiuni, a produselor naționale, dar nu și a industriașilor români, se găsește și în legea pentru încurajarea industriei naționale din 1887, art. 5, care glăsuiește: „*Pentru furniturile Statului, județelor*

¹⁾ Desbaterile Adunării deputaților, ședința dela 19 Februarie 1902.

și comunelor se vor preferi, în condițiuni egale, produsele fabricate în țară“.

Cum acum importul multor fabricate străine s'a redus în urma protejerei industriei naționale și cum în multe cazuri concurența este limitată numai la produsele fabricate în țară, este timpul ca industriașii români să se bucure de oarecare ocrotire din partea Statului și să fie preferiți la licitațiile publice, chiar în cazul când ofertele lor ar fi cu 5⁰/₀ mai scumpe decât ale concurenților lor străini. Această încurajare trebuie dată pentrucă la noi se protejează și se dă avantaje în mod egal industriei naționale fără deosebire de naționalitatea industriașilor, dar când acești industriași vin în concurență la licitațiile publice, trebuie ca să fie preferiți români, pentrucă interesul nostru, din punctul de vedere național, nu este numai de a avea o industrie națională, dar și ca acea industrie cu timpul să fie exercitată de români, să fie a românilor. Se impune dar a se da preferire industriașilor și comercianților români, pentru a-i feri de a fi zdrobiți în lupta concurenței, care, după cum am spus, de multe ori nu se bazează pe calitatea mărfii sau a lucrului, ci pe intervenții și mijloace neleale, din care cauză străinii, la licitații, răușesc mai totdeauna în paguba românilor.

Iată cum d-l C. Dimitrescu-Iuși, rectorul Universității, în calitate de raportor al proiectului de lege asupra învățământului profesional, expune Adunării Deputaților situațiunea unei țări în care activitatea economică este în mâna străinilor:

„In dezvoltarea de astăzi a relațiunilor dintre State, nu există Stat în Europa, în care să nu fie un număr oarecare

de străini strecurați prin diferitele ramuri ale activității publice, mai ales în industrie și comerț.

Ceiace însă face ca lucrul acesta să nu dea loc nici unei îngrijiri sau temeri naționale — e faptul că numărul străinilor e relativ mic, față cu masa totală a comerțului și a industriei naționale. Străinii se pierd în masa cea mare a naționalilor; unii din ei se contopesc; în orice caz, *ei se subordonează elementelor naționale, cari dau tonul întregii activități.*

„Lucrul devine îngrijitor numai atunci când proporția e atât de izbitoare, încât diferența între străini și naționali ajunge să fie ca între 8 sau 92 din sută¹⁾).

„Fără îndoială, din punct de vedere economic, va să zică din punctul de vedere al bogăției sau sărăciei unei națiuni, luată în întregul ei, ca colectivitate socială, „străin“ sau „național“, nu are nici un interes deosebit.

„Munca desfășurată pe terenul economic să măsoară după calitatea și cantitatea ei, nu după credințele politice, naționale ori religioase ale celor ce muncesc.

„Totul e ca munca industrială să se producă pe teritoriul țării, înăuntrul frontierilor. Prin aceasta, atât industria cât și comerțul capătă calitatea *de producție a țării*, independent de naționalitatea celor cari muncesc.

„Cestiunea însă să prezintă cu totul sub un alt aspect, când, pe lângă problema economică pură, luăm în băgare de seamă *problema politică.*

„Nu e de loc indiferent, pentru o țară, alcătuirea diferitelor sale pături sociale.

„*Spiritul național* răsare din armonia tendințelor și aspirațiilor diferitelor straturi sociale. Acea unitate de cugetare și simțiri, care face dintr'o națiune un tot organic, și care îi dă puterea morală de a trăi și a se afirma ca națiune, răsare din convergența tuturor straturilor sociale către același țel al vieții naționale, către *un ideal comun.*

¹⁾ Este vorba de Camera de comerț din Botoșani, care arată că numărul comercianților și al industriașilor români din regiunea de sus a țării, este de abia *opt la sută* din numărul total al comercianților și industriașilor din acea regiune.

„Lucrul devine și mai grav în Statele cu organizație democratică, unde viața politică să razimă pe activitatea și viligența maselor populare.

„*In acest caz, covârșirea colosală a elementelor străine asupra celor locale devine un adevărat pericol pentru dezvoltarea normală a Statului.*

„Au dreptate cei din țara de sus să rămână înmărmuriți față cu adevărul zdrobitor al cifrelor statistice.

„De sigur, această stare de lucruri e *anormală*. Ea trebuie să pună pe gânduri pe oamenii politici ai țării — și asta cu atât mai mult, cu cât, dacă lucrul să prezintă în proporțiuni atât de îngrijitoare în țara de sus, din nefericire, în proporțiuni mai reduse, să prezintă cam tot astfel și în alte puncte ale țării ¹⁾“.

Credem că nu mai este nevoie de niciun alt argument asupra necesității de a se lua măsuri pentru protejarea naționalilor.

Pe lângă preferirea la licitațiune a industriașilor și comercianților români, chiar când ofertele lor ar fi mai scumpe cu 5⁰/₀ decât ale străinilor, mai este de absolută nevoie ca să se ia măsuri contra străinilor improvizați în negustori sau antreprenori și a samsarilor.

Legea asupra comptabilității publice cere ca persoanele, cari iau parte la o licitațiune publică, să prezinte *dovezi de capacitate* și în acest scop dispune:

„*Mai înainte de deschiderea ofertelor, se cercetează garanțiile și dovezile de capacitate prezentate de concurenți*“.

„*Nu se vor deschide decât ofertele acelor cari vor îndeplini condițiunile de capacitate și cari vor fi depus garanțiile cerute*“ (art. 76).

¹⁾ C. Dimitrescu-Iași. Raport prezentat Adunării Deputaților asupra proiectului de lege al învățământului profesional. Ședința dela 3 Martie 1899.

După cum vedem, singurele persoane, cari pot lua parte la o licitațiune, sunt fabricantii sau comercianții, oferind ei înșiși, ori prin procuratorii lor. Nici o altă persoană interpusă nu poate fi admisă la licitațiile publice.

Dovada capacității trebuie făcută, pentru persoanele necunoscute, printr'un certificat al Camerei de comerț locale, prin care să se arate calitatea persoanei ce ofertează, și sub nici un motiv să nu se admită în locul unui atare certificat recipise pentru plata patentei pe 3 sau 6 luni, ce de multe ori se iau numai pentru utilitatea cauzei. Deasemenea nu trebuie admise certificate eliberate de alte autorități, pentru motivul că numai Camera de comerț e în stare a se pronunța, în cunoștință de cauză, asupra calității de comerciant, fabricant sau comisionar.

Acest certificat trebuie să se ceară de rigoare la toate licitațiile publice și mențione despre aceasta să se facă în totdeauna prin avizele de licitații.

Cu modul acesta se poate spera la înlăturarea samsarilor de tot felul, ce mișună pe la licitațiunile publice.

O mare economie ar realiza Statul, județele și comunele și în același timp s'ar înlătura și multele neajunsuri ce prezintă astăzi licitațiunile publice, dacă s'ar înființa în București *un biou central de licitațiuni*, iar în județe biurouri sucursale compuse din prefectul județului, comandantul regimentului local, primarul și un inginer din corpul tehnic și orice licitațiune să se facă numai prin aceste biurouri, și în același timp să se ia următoarele măsuri:

1. Să se facă un regulament asupra licitațiilor

publice, în scop ca legea contabilității publice să aibă una și aceeași interpretare pentru toți, regulamentându-se totdeodată garanțiile, plățile, cuantumul sumelor ce se pot angaja prin bună învoială, etc.

2. Să se unifice diferitele caete de sarcini pentru toate administrațiile publice, stat, județe și comune, atât întru cât privește drepturile administrațiilor față de furnisori sau antreprenori și vice-versa, precum și asupra calităților speciale ce trebuiesc să îndeplinească fiecare material în parte, conform cu întrebuințarea.

3. Să se institue un laborator central în care să se facă toate analizele asupra materialelor, pentru a se vedea dacă satisfac condițiunilor cerute prin caietele de sarcini. Aceasta, pentru că nu toate administrațiile dispun de laboratorii și aparate și o recepție numai după ochi e defectuoasă.

4. Să se reguleze condițiunile ce trebuie să îndeplinească un funcționar pentru a putea figura într'o comisie de recepție, precum și răspunderea ce va avea în cazul când statul, județele sau comunele va încerca daune din cauza neglijenței, nepriceperii sau relei credințe a funcționarului.

5. Să se institue un control serios asupra aprovizionărilor și lucrărilor ce se fac în regie și asupra modului de întrebuințare al diferitelor materiale din depozitele administrațiilor publice.

CAP. VI

Băncile populare și cooperativele sătești

Un alt factor, care deasemenea are mare rol în naționalizarea comerțului și înlăturarea fraudei și exploatărei, este instituțiunea băncilor populare și cooperativele sătești. Acestor bănci și cooperativele sătești de tot felul statul, județele și comunele trebuie să le dea cel mai mare sprijin, căci dacă la orașe ne-a copleșit străinii în toate direcțiunile activității noastre economice, apoi nici la țară nu stăm pe roze. Străinii au început a inunda și satele, întinzând astfel firul exploatațiunilor de tot felul în tot coprinsul țării. Iată, după aceeași statistică a patentarilor, câteva țifre în ce privește comerțul și meseriile la sate.

Arendași	3.465	români și	1.631	străini
Antreprenori de mori .	4.230	" "	819	" "
Brutari	367	" "	512	" "
Negustori de cereale. .	1.290	" "	578	" "
" " făină	3	" "	65	" "
" " pește	252	" "	164	" "
Băcani	1.229	" "	1.567	" "

Marchitani	247	români și	195	străini
Hăinari	270	" "	402	"
Măcelari	323	" "	214	"
Incălțăminte	736	" "	444	"
Cojocari	365	" "	158	"
Precupeți	396	" "	488	"
Comisionari	18	" "	43	"
Neg. de stofe și postavuri	76	" "	171	"
" " lână și păr . .	11	" "	23	"
" " pânză și rufe .	3	" "	33	"
" " piei	5	" "	39	"

Să se noteze că în aceste țifre nu sunt prevăzuți negustorii ambulanți, cari mai toți sunt străini, și cari cutreeră satele noastre, adunând tot ce este mai bun pe prețuri derisorii sau în schimbul vreunei mărfi de cea mai proastă calitate. Este locul să arătăm că întinderea exploatațiunii străinilor și la sate, în mare parte se datorește și relei administrații, care făcea politică multă și treabă puțină. Astăzi, când administrația s'a refăcut și când la recrutarea agenților administrativi se ține socoteală de capacitate și cinste, să sperăm că aplicarea legilor relative la stabilirea străinilor la țară și la exercitarea diferitelor comerțuri, industriei și meserii vor fi aplicate cu toată rigoarea, iar instituțiunile și legile menite a scăpa populațiunea rurală de camătă și de tot felul de speculațiuni, vor găsi în întregul aparat administrativ cel mai deplin sprijin.

În rezumat, intervenția Statului pentru naționalizarea comerțului trebuie îndreptată în special asupra răspândirii cât mai mult în popor a învățământului comercial practic, sprijinirea românilor comercianți, industriași sau meseriași, organizarea Camerilor de comerț, pedepsirea cu cea mai mare severitate a falitilor cari prepar falimentele mai dinainte, sprijinirea și înlesnirea băncilor populare și a cooperativelor de tot felul nu numai la sate, dar și la orașe, interzicerea cartelurilor și supravegherea administrației în sensul de a aplica cu strictețe legile.

Inu.A.34.672

MINISTERUL INSTRUȚIUNII PUBLICE ȘI AL CULTELOR.

Mu

POVĂȚUITOR

PENTRU

PARINȚII ȘI CORESPONDENȚII ELEVILOR ȘI ELEVELOR

DE

CURS SECUNDAR

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „VOINȚA NAȚIONALĂ”

17, Strada Academiei — Calea Victoriei, 56

1908.

APEL CĂTRE PĂRINȚI

Ziua în care părintele își înscrie copilul în școală trebuie să fie pentru el una din cele mai frumoase și mai însemnate zile din viață. Autoritatea a dispus, ca începerea anului școlar să se serbeze cu o deosebită solemnitate; de solemnitatea aceluși moment trebuie să fie pătrunși și părinții. Cu cât vor fi ei mai pătrunși de însemnătatea înscrierii copiilor lor în școală și de datoriile ce încep a le avea din acel moment, cu atât vor lucra mai bine și mai conștient în interesul copiilor lor, în interesul școlii și al societății din care fac parte.

Dați-vă seamă, părinți, de puterea ce o aveți asupra copiilor voștri, de înrăurirea ce o aveți asupra lor, de binele și de răul ce-l puteți face, cu sau fără voia voastră.

Gândiți-vă la răspunderea ce vă luați față de copiii voștri, căroră sunteți datori să le dați o bună educație, de răspunderea ce o aveți față de țară, căreia sunteți datori să-i dați elemente bune și folositoare. Cândiți-vă la păcatul ce-l faceți, dacă din neștiință, din nepăsare, sau din rea voință, nu arătați calea bună și adevărată copiilor voștri și faceți din ei niște rătăciți.

Multe din relele, de care suferă școala, se datoresc părinților, cari, neinteresându-se de copiii lor, zădărnicesc scopul școlii și împiedecă rezultatele bune ce ar putea ea să le dea. O mare parte din numărul școlărilor se pierd din cauza greșelilor părinților.

Față de aceia dintre părinți, cari greșesc din rea voință, nu se pot găsi mijloace de influențare. Cei mai mulți însă, greșesc din necunoașterea datoriilor ce le au; asupra acestora se poate influența ușor. Ei pot fi îndreptați, îndată ce vor fi puși în stare de a cunoaște îndatoririle ce le au față de școală și față de copiii lor.

Trebue să vă cunoașteți acele datorii, pentru ca să nu suferiți urmările neștiinței sau ale nepăsării voastre. Altfel, părerile de rău vor fi mari, dar prea târzii. Chiar copiii voștri, cari se vor fi folosit de indulgența sau de nepăsarea voastră, mai târziu, când vor suferi urmările, vă vor învinovăți și vă vor face răspunzători de nereușita lor în viață.

Pentru ca să știți cum să lucrați, pentru ca să aveți o îndrumare, în greaua sarcină de educatori ai copiilor voștri, vi se dă în mână acest *Povățuitor*, în care se arată drepturile și datoriile voastre și ale copiilor voștri. Acesta e un contract între voi și școală; sunteți datori să vă țineți de condițiunile prevăzute în acest contract, căci altfel veți suferi urmările prevăzute de legile și regulamentele școlare și mai cu seamă urmările naturale ale nepăsării voastre. Cetiți cu băgare de seamă și cu încredere această carte, faceți tot ce vi se cere prin ea și va fi spre binele vostru și al copiilor voștri.

Faceți-vă datoria de părinți, pentru a da copiilor voștri pilde vii de datorie împlinită în mod conștiincios, pentru a-i învăța și pe ei să-și facă datoria.

Deprindeți-i cu ordinea, cu regularitatea, cu punctualitatea. Deprindeți-i cu disciplina și cu respectul legilor.

Indemnați-i să muncească, căci numai omul muncitor poate fi cinstit. El nu are nevoie de mijloace piezișe și necinstite, pentru a ajunge unde vrea și unde numai munca și voința lui îl pot duce. Invățați i să lucreze cu folos. Nu-i lăsați să-și piardă timpul, pe care nu-l vor mai găsi.

Nu-i cruțați, nu fiți prea indulgenți cu ei. Să nu vi se pară niciodată că muncesc prea mult, căci Ministerul

s'a gândit să le cruțe forțele și să le dea desul timp pentru odihnă și pentru recreație. S'au luat măsuri, prin regulament, ca să nu li se dea de lucru mai mult decât ar putea ei lucra, să nu li se dea mult de învățat sau de scris. Tot ce li se dă e măsurat cu puterile lor și nu poate să le pună în primejdie sănătatea.

Vârsta copilăriei e slabă și nechibzuită; ea trebuie vecinic călăuzită, pentru a o feri de rătăcire. Plăcerile sunt pentru copii mai ademenitoare decât pentru oamenii formați și ei au mai puțină putere de împotrivire. Trebuie îndrumați, trebuie sfătuiți și călăuziți, pentru ca să nu cadă în rătăcire, pentru ca să nu și piardă timpul și sănătatea. Mântuirea copiilor voștri atârnă de îngrijiraa voastră. Cea mai mică neglijență din partea voastră poate avea urmări ucigătoare.

Dacă le veți da o direcție sănătoasă, îi veți feri nu numai de urmările imediate ale greșelilor lor, ci îi veți deprinde să fie înțelepți și chibzuiți în toată viața lor. Cum îi veți deprinde să trăiască de mici, cum vă vor vedeă trăind pe voi, așa vor trăi și ei, căci pilda are mai mare putere decât cuvântul.

Fiți cu băgare de seamă, cu deosebire la vârsta, în care copiii voștri încep să devină formați cu corpul, rămânând copii cu mintea. Supraveghiați i în acea vârstă, nu-i lasați să fie robiți de acele plăceri, care le pun în primejdie sănătatea corpului și a sufletului. Feriți-i de acele boale, care-i pot duce la moarte sau la nebunie, sau care în cel mai bun caz, îi pot face să-și piardă memoria, sau puterea și deprinderea de a lucra cu mintea. Dacă nu vă pricepeți și nu știți să-i călăuziți, cereți sfatul și ajutorul medicilor și al profesorilor.

Deprindeți-i să fie stăpâni pe ei, stăpâni pe sufletul și pe corpul lor. Să-și jertfească plăcerile și să nu fie jucăria pasiuniilor lor. Să se deprindă din copilărie a se stăpâni, pentru ca, mai târziu, să fie stăpâni pe ei, să știe ce vroiesc, să facă ce vroiesc și să vroiască numai lucruri chibzuite și care duc la bine. Să facă exerciții

de voință pentru lucruri mici chiar, și aceste exerciții vor folosi mai târziu și pentru lucruri mari.

Omul cu voință, omul stăpân pe sine e în mare parte stăpân și pe soarta sa. Numai un astfel de om e liber, căci nu e în fiecare clipă condus de pasiune în planurile lui. Voința e un element al succesului. Ea are mai valoare și mai mare putere decât inteligența și decât averea.

Deprindeți pe copiii voștri să înlătore și să învingă tot ce-i poate împiedica dela împlinirea datoriei. Deprindeți-i să lupte în contra egoismului, a pasiunilor, a lenei și a lașității.

Iubirea părintească trebuie să fie călăuzită de rațiune. Ea nu trebuie să vă orbească, așa în cât să nu vedeți cusururile copiilor voștri. Nu-i admirați, nu-i credeți copii extraordinari, nu-i faceți să devină presumptuoși. Nu i lăsați să se creadă a fi chemați să deslege ei problemele mari sociale. Lăsați-i să muncească și să-și vadă de școală.

Nu judecați și nu condamnați, față de copiii voștri, școala, programele și pe profesori.

Autoritatea școlară face tot ce e cu putință, pentru a asigura copiilor voștri o bună educație. Nu le însuflați neîncredere în cele ce s'au hotărât pentru ei. Programele, legile și regulamentele sunt făcute de oameni pricepuți și cu dragoste de școală și de neam, de oameni cari și-au închinat toată viața școlii; nu trebuie deci, să se pronunțe cu ușurință asupra lor ori și cine.

Totul în învățământul secundar e alcătuit pentru urmărirea unui scop bine hotărât. Prin școala secundară se caută a se da elevilor cunoștințele trebuitoare pentru a putea eși învingători în lupta pentru traiu. Li se dau cunoștinți generale superioare, de care are nevoie orice om cult în viață. Prin mulțimea și varietatea materiilor ce se predau în școală, se dă tuturor copiilor prilejul de a-și arăta dispozițiile și înclinațiile firești

și li se dă puțința de a se întări în anumite materii. Se deprind elevii cu munca și li se dă cea mai bună metodă a muncii intelectuale. Se dezvoltă în ei sentimente alese și nobile, se întărește judecata și voința. Se pregătesc pentru a ajunge buni cetățeni și oameni folositori societății. Din Astfel de elemente se formează pătura cultă, care e menită să conducă societatea.

Nimic din ele ce să dau în școală nu e de prisos, totul e trebuincios; dar acest învățământ și această educație trebuie complectate prin lucrarea personală a elevului, prin reflexiune, prin observație, prin citire în particular și mai cu seamă prin cultura și educația căpătată în familie.

Părinții sunt datori să îndrumeze și să supravegheze această complectare de educație. Părinții trebuie să se intereseze de mersul instrucțiunii copiilor lor. Ei pot face aceasta cu mai mult succes decât profesorii, căci aceștia lucrând cu sute de elevi, nu pot lucra cu atât folos cu fiecare dintre ei în parte, cum ar putea să lucreze părintele cu copilul său.

Lăsați pe copiii voștri să se ocupe cu școala tot timpul cât e necesar. Nu-i întrebuințați pentru lucrări extra-școlare, care v'ar ușura pe voi, dar care li-ar pierde lor timpul.

Indemnați-i să urmeze regulat la toate cursurile. Nu vă faceți complicități copiilor voștri și nu le înlesniți motivarea absențelor, căci orice absență, motivată sau nemotivată, dovedește că elevii nu cunosc materia făcută în lipsa lor. Dacă vor rămâne cu părți din materie necunoscute, vor fi lăsați corigenți sau repetenți.

Dacă vor fi lăsați repetenți vor pierde anii cari sunt scumpi și cari nu se mai întorc. Dacă vor rămâne corigenți, își vor pierde vacanța și vor începe obosiți anul școlar următor. În amândouă cazurile, își vor pierde deprinderea de a lucra în mod regulat.

Indemnați-i să fie atenți în clasă, pentru ca să priceapă explicațiile profesorilor, pentru ca să învețe ușor

lecțiile și să nu le rămână totul de învățat acasă. Surmenajul intelectual îl simt elevii, nu din cauză că programele ar fi prea încărcate, ci din cauză că trebuie să facă eforturi, pentru a învăța în câteva zile ceia ce au neglijat de a învăța lecție cu lecție.

Să caute să priceapă explicațiile profesorilor și cuprinsul cărții, pentru ca să nu învețe lecțiile pe din afară, fără ca să le priceapă. Invățarea pe de rost a unei lecții, departe de a aduce vre-un folos, aduce mult rău minții copilului, o întunecă.

Cercetați-i dacă își fac regulat datoria, dacă își învață lecțiile, dacă au note bune. Cereți să vă arăte regulat lucrările scrise ce le dau la fiecare materie și pe care profesorii le inapoiază cu greșelile îndreptate și cu nota pusă pe ele.

Fiți cu băgare de seamă când alegeți gazda. Nu vă încredințați copiii decât unor oameni cinstiți și pricepuți, cari să le poată da o bună educație, în lipsa voastră.

Nu lăsați în părăsire educația religioasă, pe care numai părinții o pot da și care, odată căpătată în copilărie, lasă o întipărire puternică în viață.

Ori de câte ori aveți vre-o nedumerire, adresați-vă profesorilor și cereți-le sfaturi. Diriginții și directorul sunt cu deosebire datori să vă țină în curent cu tot ce vă interesează în privința copiilor voștri, să vă dea îndrumările trebuitoare și să țină cu voi corespondență regulată, cu privire la tot ce se întâmplă în școală cu copiii voștri. Căutați să vă folosiți de sfaturile ce vi le vor da.

Indemnați pe copiii voștri să lucreze cu trageră de inimă și încredințați-i că vor fi răsplătiți pentru munca și meritele lor. Arătați-le că este în lume mai multă dreptate decât ne închipuim de multe ori, că cei conștiincioși și energici își capătă în cele din urmă răsplata.

Dar, nu numai interesul vostru și al copiilor voștri

cere această muncă cinstită și conștiincioasă, ci și interesul societății, față de care au datorii toți membrii ei. Avem cu toții drepturi, dar avem și datorii; și, dacă există pentru toți o deplină egalitate de drepturi, nu există și o egalitate de datorii. Cei mai aleși, cei mai inteligenți, aceia cari s'au consacrat carierelor intelectuale, cei mai bine înarmați și mai bine înzestrați la minte, au mai multe datorii față de societate decât cei slabi. Ei sunt datori să consacre pentru alții o parte din timpul și din activitatea lor.

Indemnați pe copiii voștri să-și iubească patria cu pasiune, din toată inima, din toate puterile sufletului lor. S'o iubească în trecutul ei, în gloria ei și în nenorocirile ei.

Arătați-le ce așteaptă țara dela ei, când școala și familia le-a înzestrat sufletul cu însușiri alese și le-a sădit în inimă sentimente sfinte și de iubire de neam. Binele și fericirea țării să fie idealul lor; să ridice altar acestui ideal și lui să-și închine viața toată.

REGULAMENTUL ȘCOALELOR SECUNDARE

Articole care privesc pe părinți și pe elevi.

CAPITOLUL I

Inscrierea

Art. 3 din regulament. Dacă un elev vroește să se înscrie într'o clasă a unei școli secundare, certificatul de studii ce-l prezintă nu trebuie să arăte o întrerupere în studii mai mare de doi ani școlari. În cazul contrar, elevul, pentru a putea fi înscris, va trebui să treacă din nou, la școala unde vroește să se înscrie, un examen pe scurt pentru cea din urmă clasă cuprinsă în acest act.

Acest examen se face pentru a se constată că elevul mai păstrează cunoștințele generale, de care are nevoie, pentru a continua studiile.

Art. 4. Școala secundară fiind făcută numai pentru cei bine înzestrați la minte, nu se vor primi în ea de cât acei elevi, cari au inteligența cerută pentru a urmă cu folos studii mai înalte. De aceea, un elev nu va putea urmă mai mult de 2 ani într'o clasă. El nu va putea rămânea în cursul inferior repetent mai mult de două ori, iar în cursul superior mai mult decât odată. Acest drept de a repetă clasa se acordă, numai avându-se în vedere faptul, că la unii copii calitățile intelectuale se desvoltă mai târziu.

Pentru împlinirea dispoziției de mai sus, directorii

vor însemnă pe toate certificatele sau duplicatele ce vor elibera elevilor, numărul repetărilor de clase; iar pe școlarii, cari și-au pierdut dreptul de a se mai înscrie, îi vor trece într'un tablou, pe care îl vor trimite ministerului spre publicare prin Monitor și Buletin.

Ministerul însă, poate să dea autorizare de înscriere acelor școlari cari, în cursul anilor petrecuți în aceeași clasă vor fi fost siliți să absenteze dela școală un timp mai îndelungat, din cauză de boală bine constatată.

Cererea pentru autorizație de acest fel însoțită de dovezile trebuitoare se va adresa, în 10 zile dela data când situația de repetent a rămas definitivă. Ea se va înainta prin direcțiune, care își va da avizul.

Art. 6. Pentru a putea urma o clasă, elevul trebuie să prezinte o *declarație* de înscriere, dacă nu și schimbă școala, sau o *cerere* de înscriere, dacă elevul își schimbă școala.

Art. 7. Cererea de înscriere trebuie adresată direcțiunii școlii; ea trebuie făcută și subscrisă de tatăl elevului; în lipsă de tată, de către mamă sau tutorul legal al copilului, cu arătarea locuinței sale și cu desemnarea numelui și locuinței corespondentului elevului, dacă petiționarul locuiește în altă localitate. La cerere se vor alătura: actul de naștere, de vaccină, cel din urmă certificat de studii al elevului, chitanța de plată a celei dintâi rate din taxa de frecvență sau cererea de scutire de taxă, cu toate dovezile trebuitoare; în sfârșit, se va alătura la aceste acte obligațiunea ce o ia părintele sau corespondentul, că se va supune tuturor îndatoririlor ce-i impune acest *Povățitor* față de școală.

Cele d'întâi trei acte alăturate cererii de înscriere se înapoiază îndată petiționarului. Prezentatorul actelor va subscrie de primirea lor, chiar în cererea de înscriere.

În caz când elevul, pentru a se înscrie într'o clasă, nu-și schimbă școala, *declarațiunea* va fi însoțită numai

de chitanța celei d'întâi rate și de obligațiunea părintelui sau corespondentului față de regulament.

La înscriere, directorul va înmâna petiționarului și un exemplar din acest *Povățuitor*, din care părinții și elevii vor afla datoriile ce le au față de școală.

Înscrieri provizorii nu se primesc; cererile, din care vreunul din actele sus pomenite va lipsi, nici nu se vor înregistra.

Art. 8. Cererile și declarațiile de înscriere, scrise pe formulare tipărite și puse în comerț, vor trebui depuse la direcțiunea școlii între 20 și 31 August incluziv, de la 8—12 a. m.

Direcțiunea este datoare să înregistreze toate cererile de înscriere și să libereze petiționarului chitanța de primire.

Art. 10. Înscrieri în clasa I. Direcțiunea formează, în ziua de 31 August, lista cererilor de înscriere ce i s'au prezintat pentru clasa I.

În această listă va înscrie pe toți copiii cari vor fi trecut vârsta de 11 ani împliniți în ziua de 1 Septembrie a anului curent. Va mai înscrie și pe copiii care în acea zi vor avea etatea cuprinsă între 10 și 11 ani, dacă vor avea dispensa de vârstă, care o acordă directorul sau directoarea școlii.

Pentru a se face alegerea elevilor cari sunt vrednici de a urma cursul secundar, toți cei înscriși în listă vor fi supuși unui *examen de admitere*, care va începe în ziua de 2 Septembrie, orele 8 a. m. și se va sfârși cel mai târziu în ziua de 5 Septembrie. Examenul de admitere constă: dintr'o bucată în limba română, scrisă după dictare; dintr'o problemă de aritmetică de greutatea celei din urmă clase primare și dintr'o probă de citire.

Nota la limba română se va da ținând seamă de caligrafie, ortografie și punctuație; la aritmetică, de exactitatea rezultatului și de așezarea calculului; iar la lectură de facilitare și pricepere.

Notele lucrărilor scrise se vor însemna chiar pe lucrări, în cifre și litere. Lucrările se vor păstra în arhiva școlii, până la sfârșitul lunii Octombrie, când se vor arde.

Școlarii români, cari au trecut examenul de admitere, vor fi trecuți pe o listă după ordinea mediei.

Fiii de străini vor fi trecuți pe o altă listă, după aceeași normă. Nu se vor socoti ca străini, într'u cât privește înscrierea, copiii născuți din părinți naturaliizați sau recuncscuți, chiar dacă s'ar fi născut înainte de încetățenirea părinților.

Nu se vor trece în listă și nu vor fi primiți în școala secundară acei copii cari nu vor avea cel puțin media 5, precum nici aceia cari, la vre-una din cele două lucrări scrise, au căpătat o notă mai mică de 4.

Art. 11. Admiterile în clasa I^a se vor face în ziua de 6 Septembrie, de către diriginte, pe baza rezultatului examenului de admitere, urmând dispozițiile a-cestea :

a) La școalele cu internat, se vor păstra locurile pentru bursierii și solvenții ce urmează a se primi în internat.

b) Se vor primi repetenții școlii, rămași în Iunie sau Septembrie.

c) Se vor primi elevii români reușiți, după clasificția stabilită de medie.

În aceeași zi se va anunța la poarta școlii și, dacă e cu putință, prin ziare, numărul locurilor ocupate și numărul locurilor rămase libere, sau, din contră, numărul cererilor înregistrate și rămase nesatisfăcute, fie din cauza respingerii elevilor la examen, fie din cauză că numărul locurilor a fost mai mic de cât numărul elevilor prezentați.

Locurile rămase libere se vor ocupa în ziua de 15 Septembrie, după prescripțiile de la art. 19 bis.

Art. 12. Dacă școala are mai multe clase I paralele, repartizarea școliarilor între aceste clase se va face al-

ternându-se admiterea între ele, în ordinea clasificării, așa încât toate clasele paralele să cuprindă elevi de toate puterile.

Cu toate acestea, dacă printre cei admiși sunt frați, aceștia se vor înscrie la un loc, în aceeași clasă, pentru a le da mai mult îndemn la lucru și pentru a scuti pe părinți la cheltuieli de prisos.

Art. 12 bis. La școlile cu internat, toți elevii sau elevele, cari vor să intre în clasa I^a, se vor supune mai întâiu unui examen de admitere, fără a se ține seamă de cererea lor de a concura la bursă, sau de a fi admiși sau admise ca solvenți sau solvente. Numai cei reușiți la examenul de admitere vor fi primiți să concureze pentru bursă.

Art. 15. După 15 Septembrie, nici o cerere de înscriere nu va mai fi primită. Totuși, când cererea de înscriere a fost întârziată din cauze serioase și mai presus de voința omenească, ministerul poate încuviința înscrierea și după acea dată.

Art. 16. În orașele unde sunt mai multe școli secundare, candidații reușiți se vor împărți pe la diferite școli, după numărul locurilor libere de la fiecare școală.

La această repartiție se va ține seamă, în ordinea clasificăției, numai de apropierea locuinții declarate a părinților. Cu toate acestea, părinții au dreptul să ceară înscrierea copiilor lor într'o altă școală, ce nu ar fi în apropierea locuinței lor, arătând motivele pentru care au ales acea școală. Conferința diriginților poate să țină seamă, dacă găsește de cuviință, de preferințele motivate ale părinților.

Art. 19. Inscrierile în clasele II—VIII. Direcțiunea va înregistra toate declarațiunile ce i se vor prezintă, cu toate actele necesare, până în seara de 31 August și le va împărți pe clase.

În ziua de 7 Septembrie, după sfârșirea examenelor de corigență, dirigintele fiecărei clase va rezolvă cere-

rile, primind după numărul locurilor libere, în următoarea ordine de preferință:

- a) elevii școlii,
- b) elevii români din alte școli ale Statului,
- c) elevii români din școlile particulare,
- d) celelalte categorii de elevi.

Nu se vor primi elevi dintr'o grupă, decât dacă vor mai rămâne locuri libere, după primirea tuturor din grupa de mai sus.

În fiecare grupă se vor primi întâiu elevii promovați, apoi elevii repetenți.

În seara de 7 Septembrie, dirigintele fiecărei clase va afișa lista elevilor primiți, precum și a celor neprimiți; va pune pe cererile acestor din urmă rezoluția sa, arătând cauza neprimirii și le va încredința secretarului, pentru ca acesta să le înapoieze, la cerere, petiționarilor. Aceștia le vor putea prezenta la altă școală. În aceeași zi, directorul va îngriji ca să se publice numărul locurilor rămase libere în fiecare clasă și al celor ocupate, sau numărul cererilor înregistrate și respinse.

Aceste locuri se vor ocupa conform articolului următor.

Art. 19 bis. Pentru ocuparea locurilor ce vor fi rămase vacante după întâia serie de înscrieri, se va procedea în modul următor:

Pe temeiul publicației făcute, se va înregistra la cancelariile tuturor școlii noua serie a cererilor de înscriere. Se adaugă că, pentru clasa I^a, se vor înregistra numai cererile elevilor reușiți la examenul de înscriere, precum și cererile elevilor ce se vor fi prezentat la un concurs de seminar sau școală normală și vor fi căpătat o medie suficientă.

În ziua de 15 Septembrie, dirigintele fiecărei clase clasifică după medie toate cererile și satisface numai pe acele care intră în numărul de locuri publicate ca libere sau care s'ar fi mai deschis, prin neplata taxei

de către cei respinși dela dispensă. Tot odată, el anunță lista definitivă și completă a tuturor înscrierilor.

Art. 20. Scolarii cari au absolvit cursul inferior și vor să urmeze cursul superior, vor trebui că, pe lângă cererea de înscriere în clasa V^a să prezinte și certificatul de absolvire și să arate în care dintre cele trei secții doresc să fie încriși.

Odată cu declarația de mai sus, școlarii secțiunii reale vor declara, care din limbele, italiană sau engleză, doresc să o urmeze, dacă în liceu se predau amândouă. Alegerea trebuie să o facă cu mare băgare de seamă, căci studiul limbei care au ales-o e obligator pentru dânsii.

Tot așa se va procede și cu elevele școalelor secundare de fete gr. II^a, în ceea ce privește limbile latină, italiană sau engleză, la înscrierea lor în clasa V^a.

În cazul strămutării unui elev din cursul superior, dela un liceu la altul, el în orice clasă s'ar afla, trebuie să învețe limbele care se predau în noua sa școală.

Art. 22. Fiecare școlar, înscris într'o școală secundară, trebuie să aibă un corespondent în orașul unde se află școala.

Acest corespondent trebuie să fie major, să fie persoană cunoscută că având purtare bună, să fie recomandat de părintele sau tutorele copilului, să declare că primește sarcina și că se va supune tuturor îndatoririlor ce i impune regulamentul față de școală.

CAPITOLUL I. A

Taxele de școlari.

Art. 24. A. Pentru înzestrarea și înavușirea școalei cu material didactic, fiecare școlar, admis într'o școală secundară a Statului, va plăti o taxă. Pentru fiii de români această taxă va fi de 50 de lei pe an pentru scolarii de curs inferior și de 80 de lei pentru cei de curs superior. Fiii de străini vor plăti 60 de lei pe an

pentru cursul inferior și 90 de lei pentru cursul superior.

Intru cât privește taxa, se vor socoti ca români fiii străinilor împământeniți sau recunoscuți, oricare ar fi momentul nașterii lor.

Taxele se vor plăti în trei rate. Cea dintâia rată se va plăti la înscriere, sau după 8 zile dela respingerea cererii de scutire; a doua rată între 1 și 30 Ianuarie, iar a treia între 1 și 30 Aprilie. Pentru fiii de români, la cursul inferior, cea dintâi rată va fi de 20 de lei, iar celelalte de câte 15; la cursul superior, cea dintâi rată va fi de 30 de lei, iar celelalte de câte 25 de lei. Pentru fiii de străini, fiecare rată va fi, la cursul inferior de 20 de lei, iar la cursul superior de câte 30 de lei. Repetenții plătesc taxa îndoită, ca o pedeapsă pentru nepăsarea lor și a părinților.

Fiecare rată trebuie plătită întreagă; nu se va primi numai o parte din ea. Se poate primi însă de odată plata a două rate, sau chiar a taxei întregi.

Art. 24 B. Taxa se plătește pe socoteala Statului, la administrația financiară, în schimbul unei chitanțe, pe care școlarul o dă directorului școlii.

Art. 24 C. Școlarii ale căror rate nu au fost achitate până în zilele de 20 Septembrie, 1 Februarie și 1 Maiu, se vor elimina îndată din școală și partida lor în matricolă se va închide. Dar pentru motive cu totul binecuvântate, aduse la cunoștința direcțiunii în timpul plății, se poate îngădui, de către director împreună cu dirigintele clasei, o singură întârziere în cursul unui an, dacă plata se face în primele 10 zile dela trecerea termenului. În tot cazul, absențele făcute de elev până a fost primit din nou în școală, rămân nemotivate.

Art. 24 D. Pentru a nu îndepărtă de școală elementele bune, școlarii fiii de români sau fiii de străini, cari vor fi sărguincioși și cu purtare bună, vor putea fi scutiți de plata taxei, dacă vor fi lipsiți de mijloace.

De asemenea pentru considerațiuni de umanitate, repetenții pot fi scutiți de jumătate din taxa fixată la art. 24 A. Alineatul III.

Cererile de scutire se vor adresa directorului școlii odată cu cererea de înscriere. Scutirile se acordă Românilor de către conferința fiecărei clase, iar străinilor de către Minister, cu recomandarea dată de aceeași conferință, în ziua de 1 Septembrie.

Numărul total al scutirilor de taxe nu va putea trece în fiecare clasă, peste a treia parte din numărul total al școlărilor acelei clase. De aceste scutiri nu se vor putea folosi repetenții și acei elevi cari, la încheierea anului școlar precedent, vor fi avut media anuală la purtare mai mică de cât 8 și media de studii mai mică decât 6.

Dacă școlarul va fi din cei înscriși în clasa I^a, pentru a fi scutit, va trebui ca, pe lângă dovada de lipsă de mijloace, să fi avut la examenul de admitere, ca medie a lucrărilor scrise, cel puțin nota 6.

Lista celor scutiți se va afișa, în ziua de 7 Septembrie, în școală. Cei respinși vor trebui să-și achite taxa până în 7 zile dela acea dată. Acei cari, până în ziua de 14 Septembrie, nu o vor achita, vor pierde dreptul de înscriere, locul lor se va declara vacant și se va ocupa, la adoua serie de înscrieri, în ziua de 15 Septembrie.

Art. 24 E. Scutirile de taxă se dau numai pentru un an școlar.

Pentru a provoca o emulație între elevi, pentru a încuraja pe cei muncitori și pentru ca scutirea de taxă să fie o răsplată a meritului, conferința bimestrială a clasei, după recomandarea dirigintelui, poate să ridice scutirea școlărilor nemeritoși și să o acorde celor meritoși. În aceste schimbări însă, se vor respecta dispozițiunile din articolele precedente, căutându-se ca numărul celor scutiți să nu crească în cursul anului.

CAPITOLUL III

Matricole și cataloage

Art. 31. Toți elevii unei școale secundare se înscriu în matricotă.

Art. 33. Un școlar înscris în matricolă nu se va putea strămuta la altă școală, decât la începutul anului școlar următor. Dacă însă, părinții sau tutorul școlarului se strămută în alt oraș, strămutarea școlarului într'o școală din acel oraș este îngăduită chiar în cursul anului școlar.

Art. 34. Când un școlar se strămută dintr'o școală în alta, direcția școalei, de unde elevul pleacă, închide partida lui din matricolă și îi dă o copie, pe una și aceeași foaie, de pe toate partidele lui din deosebitele matricole ale școalei. Această copie va fi semnată de director, de secretar și de școlar și întărită cu sigiliul școalei.

Școlarul prezintă acea copie matriculară la școala unde se strămută.

Art. 35. Dacă strămutarea se face în cursul anului școlar, notele căpătate de școlar în matricola celei dintâiu școli se vor trecē în matricola celei de a doua și se vor socoti, la sfârșitul anului școlar, în regularea promoțiunii lui.

Dacă strămutarea se face în cursul unui bimestru, se vor comunica școalei de a doua și notele căpătate în cursul aceluși bimestru la prima școală și netrecute încă în matricola ei, dar trecute în catalogul ei de clasă. La a doua școală se va ține seamă de aceste note, când se vor da notele școlarilor pe bimestrul în cursul căruia s'a făcut strămutarea.

Art. 36. Dacă un școlar părăsește școala, fără a se mai înscrie în altă școală secundară, partida lui din matricolă se închide și, dacă cere, i se va libera un certificat de situațiune, conform art. 143.

Art. 38. Până la 20 Septembrie, direcțiunea va îngriji

să se facă, pentru fiecare clasă, câte un *catalog de clasă*. Modelul acestui catalog va fi trimis de minister; el va fi așa alcătuit, în cât să permită însemnarea notelor și absențelor fiecărui elev, arătându-se ziua în care a fost făcută nofarea.

De pe catalogul de clasă, profesorii își vor face *carnețele* lor personale, care vor servi numai pentru însemnări mai amănunțite și pentru controlul ce ar face catalogului de clasă.

Notarea însă în acest din urmă catalog este obligatorie; ea trebuie să se facă numai cu cerneală și la zi.

Art. 38 bis. Se va forma câte un *catalog special* pentru fiecare obiect și clasă. În acest catalog, profesorul respectiv va trece, în cele dintâiu 8 zile dela încheerea fiecărui bimestru, absențele motivate și nemotivate, precum și notele căpătate de fiecare elev în cursul bimestrului trecut. În acest catalog va fi și o rubrică pentru examenul de rorigență.

Un catalog special, pentru notele bimestriale la con-duită și pentru nota anuală la frecventare, se va pune la dispoziția profesorului diriginte.

Art. 39. Până în 15 zile, cel mult, după sfârșitul fiecărui bimestru, absențele și notele bimestriale din cataloagele speciale ale profesorilor vor fi transcrise în matricolă. Directorul este răspunzător de greșelile și schimbările de note ce s'ar face la transcriere.

Dacă se găsește vre-o greșală la trecerea notelor sau absențelor în matricolă, directorul subliniază cu cerneală roșie nota greșită, apoi tot cu cerneală roșie trece nota exactă în coloana de observațiuni și subsemnează. Orice fel de altă corectură, ștergere sau rășătură, în cataloage sau matricolă, este cu desăvârșire oprită. Se vor pedepsi cu asprime ori și ce abateri dela această prescriere.

CAPITOLUL III

Matricole și cataloage

Art. 31. Toți elevii unei școale secundare se înscriu în matricotă.

Art. 33. Un școlar înscris în matricolă nu se va putea strămuta la altă școală, decât la începutul anului școlar următor. Dacă însă, părinții sau tutorul școlarului se strămută în alt oraș, strămutarea școlarului într-o școală din acel oraș este îngăduită chiar în cursul anului școlar.

Art. 34. Când un școlar se strămută dintr-o școală în alta, direcția școalei, de unde elevul pleacă, închide partida lui din matricolă și îi dă o copie, pe una și aceeași foaie, de pe toate partidele lui din deosebitele matricole ale școalei. Această copie va fi semnată de director, de secretar și de școlar și întărită cu sigiliul școalei.

Școlarul prezintă acea copie matricolară la școala unde se strămută.

Art. 35. Dacă strămutarea se face în cursul anului școlar, notele căpătate de școlar în matricola celei dintâiu școli se vor trece în matricola celei de a doua și se vor socoti, la sfârșitul anului școlar, în regularea promoțiunii lui.

Dacă strămutarea se face în cursul unui bimestru, se vor comunica școalei de a doua și notele căpătate în cursul aceluși bimestru la prima școală și netrecute încă în matricola ei, dar trecute în catalogul ei de clasă. La a doua școală se va ține seamă de aceste note, când se vor da notele școlarilor pe bimestrul în cursul căruia s'a făcut strămutarea.

Art. 36. Dacă un școlar părăsește școala, fără a se mai înscrie în altă școală secundară, partida lui din matricolă se închide și, dacă cere, i se va libera un certificat de situațiune, conform art. 143.

Art. 38. Până la 20 Septembrie, direcțiunea va îngriji

să se facă, pentru fiecare clasă, câte un *catalog de clasă*. Modelul acestui catalog va fi trimis de minister ; el va fi așa alcătuit, în cât să permită însemnarea notelor și absențelor fiecărui elev, arătându-se ziua în care a fost făcută nofarea.

De pe catalogul de clasă, profesorii își vor face *carnețele* lor personale, care vor servi numai pentru însemnări mai amănunțite și pentru controlul ce ar face catalogului de clasă.

Notarea însă în acest din urmă catalog este obligatorie ; ea trebuie să se facă numai cu cerneală și la zi.

Art. 38 bis. Se va forma câte un *catalog special* pentru fiecare obiect și clasă. În acest catalog, profesorul respectiv va trece, în cele dintâu 8 zile dela încheierea fiecărui bimestru, absențele motivate și nemotivate, precum și notele căpătate de fiecare elev în cursul bimestrului trecut. În acest catalog va fi și o rubrică pentru examenul de rorigență.

Un catalog special, pentru notele bimestriale la con-duită și pentru nota anuală la frecventare, se va pune la dispoziția profesorului diriginte.

Art. 39. Până în 15 zile, cel mult, după sfârșitul fiecărui bimestru, absențele și notele bimestriale din cataloagele speciale ale profesorilor vor fi transcrise în matricolă. Directorul este răspunzător de greșelile și schimbările de note ce s'ar face la transcriere.

Dacă se găsește vre-o greșală la trecerea notelor sau absențelor în matricolă, directorul subliniază cu cerneală roșie nota greșită, apoi tot cu cerneală roșie trece nota exactă în coloana de observațiuni și subsemnează. Orice fel de altă corectură, ștergere sau ră-sătură, în cataloage sau matricolă, este cu desăvârșire oprită. Se vor pedepsi cu asprime ori și ce abateri dela această prescriere.

CAPITOLUL IV

Ținerea claselor

Art. 41. Lecțiunile, în școlile secundare, încep în ziua de 9 Septembrie la 8 ore dimineața, prin sfințirea apei, în fiecare școală, în prezența directorului, a corpului diriginților și a întregului corp profesoral; după aceea, urmează o cuvântare către școlari, ținută de director sau de unul din profesori.

Anul școlar durează până în ziua de 15 Iunie inclusiv. În intervalul acesta, se vor ține lecțiuni în toate zilele, afară de Duminică și de vacanțele și sărbătorile următoare:

Vacanțe: a Crăciunului dela 24 Decembrie până la 7 Ianuarie inclusiv; a Paștelor, dela Duminica Floriilor până la Duminica Tomei inclusiv.

Sărbători bisericesti: Înălțarea Sfintei Cruci, 14 Septembrie.

Sf. Dumitru, 26 Octombrie.

Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, 8 Noembrie.

Intrarea în biserică, 21 Noembrie.

Sf. Nicolae, 6 Decembrie.

Întâmpinarea Domnului, 2 Februarie.

Buna-Vestire, 25 Martie.

Sf. Gheorghe, 23 Aprilie.

Înălțarea Domnului, Joi, la 40 de zile după Paști.

Pogorârea Sfântului Spirit, Luni, la 51 de zile după Paști.

Sfinții Constantin și Elena, 21 Maiu.

Sărbători naționale: Aniversarea unirii țărilor române, 24 Ianuarie.

Aniversarea nașterii M. S. Regelui, la 7 Aprilie.

Ziua numelui M. S. Reginei, la 24 Aprilie.

Aniversarea Independenței și a întemeierii Regatului, la 10 Maiu.

Patronul școlii.

Serbarea de încheiere a anului școlar, în ziua de 15 Iunie.

Pentru serbări școlare, cu orice scop ar fi ele făcute, (afară de serbarea patronului școlii) nu se va jertfi nici o zi de clasă, nici pregătirii, nici ținerii.

Art. 42. În afară de zilele de vacanță enumerate, este cu totul oprit de a se întrerupe lecțiile, sub orice motiv ar fi. Directorii sunt direct răspunzători pentru îndeplinirea acestei prescripțiuni.

Directorii însă, au dreptul de a întrerupe cursurile, până la 2 zile pe an de fiecare clasă, pentru excursii, cu condiție ca excursia să ocupe toată clasa, toată ziua și să se facă în lăuntru sau în împrejurimile orașului, fără cheltueli cari nu s'ar putea suportă de toți elevii. Această întrerupere a cursurilor se va face cunoscută ministerului.

Art. 43. Orarul zilelor și orelor de prelegeri trebuie să fie afișat în școală în ziua de 10 Septembrie.

La alcătuirea orarului, se va căută ca studiile ce cer o mai mare încordare a minții să alterneze cu studii mai recreative; el se va dispune în așa fel, ca să dea școlarii timpul trebuincios pentru recreațiune și pentru pregătirea serioasă a materiilor. În nici un caz nu se vor pune în aceiași zi mai mult de patru obiecte de studiu, afară de dexterități. O aceiași materie nu va putea să figureze în aceiași zi cu mai mult decât o singură oră; numai pentru limba latină, la clasele V și VI, se va face excepție dela această regulă.

Dacă orarul nu ar fi alcătuit după aceste regule, ministerul va cere sau va aduce modificările necesare.

Nu se pot face schimbări în orar, decât din cauze cu totul neatârinate de voința membrilor corpului didactic, în urma unui raport motivat al directorului și în puterea unei aprobări date de minister.

Art. 44. În școlile secundare orele de lecțiuni vor fi dela începutul anului școlar și până la vacanța Paștilor, dela 8 ore până la 11 ore și 20 minute dimineața, și dela 2 și până la 4 și 10 minute după amiazi; iar pentru timpul după vacanța Paștilor până la sfârșitul

anului școlar, dela 7 ore, 30 de minute până la 10 ore, 50 de minute dimineața, și dela 3 $\frac{1}{2}$ ore până la 5 ore 40 minute după amiazi.

Porțile curței și ușile claselor se vor deschide cu jumătate oră înainte de ora fixată pentru începerea lecțiilor. Nu este îngăduită staționarea elevilor pe stradă înaintea școlii. Indată ce profesorul a intrat în clasă, elevii nu mai au dreptul de a intra; ei vor rămâne în curte, sau în sălile ce li se vor fixa de direcțiune, cu îndatorirea de a nu face cel mai mic șgomot; se vor pedepsi cu indoită severitate neorânduile făcute de elevii întârziați. Elevii întârziați vor intra în clasă numai la începutul orei următoare: se face excepție pentru ora I de dimineață, pentru care se îngăduie o întârzie-re de 5 minute.

Odată intrat în curte, elevul nu mai poate eși fără o învoire specială.

Art. 45. Durata fiecărei lecțiuni va fi de câte 60 de minute. Lecțiunile vor fi despărțite unele de altele prin intervale de câte 10 minute pentru recreațiune. Inceputul și sfârșitul fiecărei lecțiuni se anunță prin clopot. În clasa I și a II, profesorul va lua măsurile necesare ca să varieze ocupațiunile clasei, pentru ca intervalul de o oră să nu aducă, prin continuarea aceleiași lucrări, o prea mare oboseală în spiritul copiilor.

Art. 46. Profesorul trebuie să intre în clasă îndată după sunarea clopotului.

La intrarea lui, școlarii trebuie să fie așezați în bănci, fiecare la locul său. Ei salută intrarea profesorului prin sculare în picioare.

Indată după intrarea sa, profesorul înseamnă în catalog pe elevii absenți, fie făcând singur apelul, fie ținând seamă de raportul făcut de șeful clasei cu glas tare, pe temeiul condicii de clasă. În acest jurnal, șeful de clasă, după însemnările ce i s'au dat de către fiecare cestor cu privire la grupa de bănci incredințată-lui, a scris în ordine alfabetică, pe toți absenții în ru-

brica respectivă, în care a iscălit înainte de intrarea profesorului. La dictarea lui, toți elevii intrați în urmăcer îndreptarea trebuitoare; aceasta se face îndată, iar în catalog se trec de profesor numai elevii cu adevărat absenți. După aceasta, nu se mai poate face nici o îndreptare, sub nici un cuvânt.

Art. 47. Odată ce s'a făcut apelul, nu mai este îngăduit nici unui școlar de a intra în clasă sau de a ieși, până la sfârșitul lecțiilor.

Școlarii cari, după facerea apelului, ar părăsi clasa sau și școala pe ascuns, se vor pedepsi, socotindu-li-se orele lipsite drept absențe nemotivate. Pe lângă aceasta, li se vor putea da și alte pedepse mai grave, după aprecierea directorului.

De oarece elevii își petrec în școală o mare parte a zilei, trebuie să se respecte în clase toate prescripțiunile de igienă. Pentru a se reînnoi neconținut aerul, clasele se vor golii după fiecare lecțiune. Șeful de clasă cu cestorii vor lua măsuri de deschidere a ferestrelor și de închidere a ușilor, iar intrarea în clasă nu va fi îngăduită decât la sunarea clopoțelului și sub privegherea șefului de clasă. Fiecare diriginte va fixa pentru clasa sa, funcționarea acestei măsuri.

Privigherea școlarilor în recreație cade în sarcina direcțiunii care va hotări, în cea dintâiu conferință anuală, modul cum se va face această privighere, mod care se va afișa în clase.

Art. 48. După facerea apelului, profesorul procede la interogațiuni și la explicări. Subiectul lecțiunii date, atât spre învățare, cât și spre scriere acasă, trebuie să fie scris de șeful clasei în rubrica respectivă a condiției clasei. Înaintea intrării profesorului, se face de către cestori cercetarea caetelor și celor necesare lecțiilor tuturor elevilor. Constatările lipsurilor se vor aduce la cunoștință de fiecare cestor la rând, cu glas tare, în auzul clasei și se vor consemna în jurnalul de clasă. Lecțiunea va începe după aceasta.

Fiecare elev va trebui să aibă la îndemână cărțile, caietele necesare lecțiunii, precum și cerneală, condeiu și hârtie. Abaterile dela această îndatorire se vor însemna în condica clasei și se vor avea în vedere la darea notei bimestriale la conduită.

În tot timpul lecțiunii, școlarii sunt datori să păstreze cea mai deplină liniște, să asculte cu atențiune explicările și întrebările profesorului și să fie gata a răspunde în tot minutul.

Abaterile dela aceasta se vor consemna în condica clasei. Când un elev va fi notat rău la învățătură, nu se va trece în jurnalul de clasă nota dobândită, ci numai faptul că a răspuns rău. Aceeași normă se va avea pentru notările la conduită. În ambele cazuri, mai bine notarea se va face prin predicate verbale, care să spue anume vina reală a elevului. Însemnarea se va face de șeful de clasă, sub dictarea profesorului clasei.

Art. 49. Școlarii trebuie să fie totdeauna gata de a răspunde în scris la lecțiune, fie în total, fie în parte.

Se vor lua toate măsurile ca să nu se dea elevilor pentru lucrări în scris un număr de foi de repetat, ceea ce i-ar obosi fără folos și i-ar face să lase în părăsire pentru câteva zile, toate celelalte materii. Lecțiunile de sinteză a unui număr de capitole trebuie făcute îndată ce capitolele s'au învățat și trebuie făcute întâiu oral și numai pe urmă pot fi date pentru lucrările în scris. E în interesul elevilor ca să fie atenți în clasă când se vor face aceste sintetizări, care vor servi ca subiecte de lucrări scrise.

Art. 50. Peniru clasele cari au ore libere, se va căuta ca acele ore să fie numai după prânz—și anume ultimele ore. Este de preferat ca, pentru băeți, această întrerupere de ocupațiune să se facă Miercurea sau Joia, iar pentru fete Miercurea sau Sâmbăta.

CAPITOLUL V

Aprecierea activității și sârguinții școlarilor

Art. 51. În tot timpul cursului, școlarii vor fi întrebați cât mai des asupra tuturor obiectelor de studii.

Întrebările vor fi orale sau scrise, lungi sau extemporale. Cu ajutorul lor, profesorul va căuta să afle, nu atât modul cum școlarul este pregătit asupra părții din materia celei din urmă sau celor din urmă lecțiuni, cât mai cu seamă măsura în care el a știut să se folosească de întregul curs, dela începutul anului până în acea zi, pentru a-și înmulți cunoștințele, a-și forma cugetarea și a-și perfecționa putința de a se exprima.

Art. 52. Întrebările orale extemporale vor fi scurte; școlarii vor trebui să răspundă la ele îndată oral în câteva cuvinte. Întrebările se vor putea face, sau asupra materiei explicate la altă lecțiune, sau asupra aceleia care se explică.

Ele vor avea de scop, pe de o parte, de a ține într'una deșteaptă atenția școlarilor asupra celor ce se tratează în clasă; iar pe de altă parte, de a le aminti mereu toate părțile materiei și de a-i face să-și dea seamă de legăturile dintre ele.

Pentru ca elevii să lucreze continuu, profesorul este dator ca în fiecare lecție să facă întrebări orale; nu este îngăduit să facă explicațiuni toată ora, fără a pune întrebări. În primele clase, în deosebi, vorbirea neîntreruptă a profesorului nu va trece niciodată și sub nici un motiv peste 10 sau 12 minute; în celelalte clase, ea se va putea urca până la 15 minute.

Întrebările vor trebui puse în așa fel, încât fiecare școlar să se aștepte în tot momentul ca să fie întrebat.

Profesorul este dator să întrebe pe fiecare școlar măcar odată la fiecare 5 lecțiuni. Pentru a fi sigur de îndeplinirea acestor prescripțiuni, este bine ca profesorul să noteze în catalogul de clasă zilele acestor scurte întrebări, precum și aprecierea lor în bine sau în rău.

Pe lângă astfel de întrebări orale, se vor face din când în când și întrebări sintetice asupra materiei uneia sau mai multor lecțiuni, întrebări care să ceară răspunsuri mai lungi. În acest caz, timpul ce se va lăsa școlarului pentru a răspunde nu va fi mai lung de câteva minute, rămânând ca răspunsul să-l continue un altul, dacă celdintăiu nu l'a sfârșit.

În clasele superioare și mai ales în clasa VII^a și a VIII^a, se poate spori timpul ce se acordă elevului ce răspunde. Acestuia i se poate îngădui să facă dezvoltări mai lungi; chiar pentru lecțiunile de sinteză și la obiectele la care se poate vorbi mai frumos, ca istoria, filozofia, geografia și limba română, elevii bine înzestrați vor fi deprinși să ție adevărate disertații. Asemenea lecțiuni sunt de recomandat în ajunul lucrărilor de sinteză.

Pregătirea elevilor pentru disertații va fi urmărită în special în clasele III^a, IV^a, VII^a și VIII^a. Conferința bimestrială a doua va împărți între deosebitele materii numărul disertațiilor, așa că fiecare elev să aibă a țineă măcar câte o disertație.

Art. 53. Lucrările scrise pot fi de mai multe feluri:

a) Lucrări de exercitare, precum sunt cele de ortografie la limbi, menite să fixeze în mintea elevilor imaginea vizuală a cuvintelor. Asemeni lucrări nu se vor da nici odată cu această singură intențiune; ele se vor face împreună cu lucrările dela punctul *b*, la care se va notă osebit priceperea lecțiunii și osebit atențiunea cu care s'a urmărit forma vizuală a cuvintelor.

b) Lucrări de aplicațiune: teme, versiuni, probleme. Acestea se vor face totdeauna după explicarea și ascultarea orală a lecțiunii. Pentru ele, elevii vor aveă câte un caiet special de fiecare materie, caiet în care fiecare lecțiune va purtă data zilei și titlul lecțiunii. În primele două clase, nu se va da acasă nici o lucrare de această natură; în celalalte clase se va luă măsura ca totalul pe o zi al lucrărilor scrise de către școlari a-

casă să nu treacă peste o oră : în condica clasei se vor trece deslușit toate lucrările acestea în ziua când se dau, pentru ca profesorii, luând astfel cunoștință de ocupațiile elevilor, să poată împăcă trebuințele cursului lor cu puterile clasei.

Aceste lucrări sunt mai ales menite să pună în lumină, pe lângă calitățile de curățenie, cinste și de atențiune ale elevilor, și priceperea lor, gradul de înțelegere a lecțiilor făcute. Cercetarea lor trebuie să facă parte din ascultare ; și, la îndreptare, trebuie să ia parte toată clasa, făcând îndreptările necesare ; pentru a înlesni lucrul acesta, fiecare profesor va adopta normele ce vor conveni mai bine materiei sale.

Pentru aceste lucrări, nu se poate da notă aparte, notele acestea combinându-se cu cele dela oral.

Clasele I^a și a II^a vor avea câte un caiet zis al «clasei» trimis de minister pentru fiecare din materiile la care se pot da asemenea lucrări scrise în clasă ; în acest caiet, fiecare elev, în ordinea pe care o va fixa profesorul, va face pe rând lucrările scrise. Caietul clasei se va păstra tot cursul anului în archiva școlii, iar dacă va prezintă merite deosebite, va putea fi păstrat, după hotărârea conferinței dela sfârșitul anului, definitiv în archivă.

c) Lucrările de control sau extemporale, constau din întrebări la care se pot da răspunsuri scurte ce intră în cadrul lecțiunii. Ele sunt menite să controleze mai ales promptitudinea activității intelectuale și preciziunea cunoștințelor căpătate. Asemeni lucrări se pot da în toate clasele și la toate materiile ale căror material intelectual se poate desface în unități mici ; dar, de oarece preciziunea și promptitudinea se dezvoltă mai târziu, lucrările acestea nu trebuiesc utilizate decât mai ales în clasele mai mari (clasele III^a – VI^a). Ele se vor nota în condica clasei, de profesor, care va avea grije să însemne și cercul de cunoștinți pe care l a vizat cu extemporalul dat.

Extemporalele trebuie înapoiate în lecția următoare; la înapoiere, toate greșelile trebuie însemnate și lucrările trebuie să poarte notarea ce merită. Profesorul le încredințează șefului clasei și menționează aceasta în condica de prezență. În lecția următoare toate lucrările trebuie aduse la școală îndreptate de către elevi; profesorul, printr'o repede cercetare, se va convinge de aceasta și va notă la conduită pe cei ce nu-și vor fi făcut datoria. Notele dela extemporalele scrise trebuie să aibă aceiași însemnătate ca și notele dela răspunsurile orale extemporale; ele nu vor servi nici odată pentru a conforma singure aprecierea profesorului, ci numai pentru a o complectă sau fixă.

d) Lucrări de interogațiune, în cari elevii aștern în scris lecțiunea pe care au avut o de preparat în ziua aceea. Aceste lucrări îngăduie școlarilor să dovedească stăpânirea deplină a unei chestiuni, puterea de concentrare a atenției; iar, celor nu preă înzestrați cu darul vorbirii sau cu prezența de spirit, le dă puțința de a-și dă măsura puterilor lor.

Aceste lucrări trebuie date în toate clasele, dar trebuie ca profesorul să învețe pe școlari cum se dispune și cum se face asemenea lucrare. Nota meritată cu o asemenea lucrare este mai hotărâtoare decât notarea impresiunii fugitive dela oral sau extemporal, cu condiție ca profesorul să se asigure că elevii n'au copiat. Asemeni lucrări trebuie anunțate în cancelarie, pentru ca profesorii ce urmează să țină seamă de tensiunea de spirit ce elevii au avut în lecțiunea ce i-a precedat: în aceiași dimineață sau în aceiași după amiază nu va putea fi dată decât o lucrare în scris, se vor da cel puțin 2 lucrări de această natură pe an la un obiect. Lucrările acestea se vor înapoiă elevilor în cel mult o săptămână cercetate și notate.

e) Lucrări de compozițiune, adică de sinteză, menite să pună mai ales în lumină puterea de concentrare a atențiunii, puterea de creare a inteligenței,

putere de expresiune a limbajului. Asemenea lucrări se vor da numai după încheierea unui ciclu de cunoștinți și se pot cu folos utiliza după măcar o lecțiune orală pregătitoare. Subiectele acestor lucrări se vor alege în așa fel, în cât să nu se facă apel numai la memoria școlarilor; se va căută, din contra, a li se da ocaziune să dea dovadă de pătrundere, de inițiativă și de originalitate, și să se poată vedeă cum și-au asimilat ei materia. Totdeodată, lucrările scrise trebuie să fie un mijloc de a se vedeă cum școlarii știu să expună ideile lor din punctul de vedere al clarității, conciziei și corecțiunii limbii.

Astfel de subiecte de lucrări scrise se vor putea alege: pentru religie, aplicațiunii morale ale celor învățate; pentru limba română, compozițiuni; pentru istorie, biografii, rezumate asupra istoriei unei perioade, apropieri și comparațiuni; pentru geografie, schițarea unei hărți, descrițiuni, rezumate; pentru matematici, probleme; pentru științe fizice și naturale, comparațiuni, descrițiunea în mod general de fenomene, organe, esplierea de funcțiuni fiziologice și alte chestiuni de acest fel.

Se vor da două lucrări scrise de sinteză pe an la fiecare studiu, avându-se grije ca să alterneze cu cele două lucrări dela litera *d*. Lucrările de compozițiune sau de sinteză nu se vor putea da nici odată, fără ca elevii să fi fost pregătiți pentru ele de către profesor. Ele vor fi precedate de cel puțin o lecțiune orală de sinteză, în care, revenind asupra lecțiunilor precedente, profesorul va fi atras atenția elevilor asupra ideilor dominante din materia parcursă și în cadrul căroră intră subiectele ce are de gând să dea elevilor spre desvoltare. Ziua lucrării scrise va fi anunțată și elevilor și în cancelarie, cu cel puțin o lecție înainte; aceeași clasă poate avea în aceeași săptămână până la două lucrări scrise de această natură. Nepotrivirile cari ar putea eși de aci se vor deslegă în conferințe convocate ad-hoc de diriginți.

La aceste lucrări se va anunța din timp dacă elevii pot sau nu aduce și utiliză cărți; se vor pedepsi cu cea mai mare severitate încercării, reușite sau nu, de a călca dispozițiunile luate. lucrarea va dura: în cursul inferior 30—40 minute; în cursul superior 40—50.

Profesorul trebuie să aducă lucrările în cel mai mult 15 zile, după ce va fi însemnat greșelile și dat notele pe lucrări. Lecțiunea în care se vor restitui lucrările va fi consacrată numai criticei lor.

Notele dela aceste lucrări vor avea o însemnătate deosebită în aprecierea definitivă a elevului, din cauza puterilor sufletești și intelectuale ce se pun în lucrare cu această ocaziune. Aprecierea profesorului trebuie să se facă chiar pe lucrare, în afară de notă, printr'o observație pe scurt, care se va trece și în statul personal al elevului, atunci când ea va fi caracteristică.

Pentru toate lucrările scrise, fiecare elev va trebui să lucreze singur; încercările de a înșelă vor fi socotite ca niște greșeli foarte grave și, după vârsta elevului, se vor pedepsi la conduită de profesorul diriginte, de conferința clasei sau de consiliul școlar; în tot cazul, la învățătură elevul se va considera că a căpătat, la acea lucrare în scris la care a fraudat, nota 1.

Școlarii sunt datori să păstreze în original și să reunească într'un caiet toate lucrările lor scrise în cursul anului, dela punctele *c*, *d* și *e*.

Observațiunile profesorilor asupra lucrărilor scrise vor privi erorile de fapte, defectele de expunere și necorectitudinea limbii. Profesorul se va sili să facă pe școlari să capete deprinderea de a expune bine cele ce știu și să nu se preocupe numai de obiectul materiei predate de dânsii. Va fi cauză de scădere de notă pentru o lucrare scrisă, deși ar expune lucruri exacte, dacă le-ar expune în mod confuz, prolix sau necomplet, și într'o limbă necorectă.

Art. 54. Dacă vreuna din lucrările scrise prezintă

merite deosebite ca fond și ca formă, ea se va păstra în archiva școlii, într'un dosar special.

Art. 55 bis. Se va da o deosebită băgare de seamă lucrărilor extrașcolare, pe care elevii le vor face cu privire la cărțile cetite de ei, după recomandarea sau după învoirea profesorilor.

Cetirea în particular, precum și lucrările făcute după astfel de cetiri, au o mare putere educativă asupra elevilor. Ele le înmulțesc cunoștințele și le desvoltă puterile sufletești. Când sunt bine conduse, ele inspiră elevilor gust și plăcere pentru ocupațiuni serioase și le dau metoda muncii intelectuale.

Asemenea lucrări se pot utiliza pe lângă societățile de lectură ale elevilor. De oarece în ele se poate vedea personalitatea și originalitatea, mai mult decât în orice alte lucrări scrise, trebuie să fie luate în seamă, când este vorba de notarea definitivă a școlarilor.

Art. 59. Anul școlar se împarte în 4 bimestre.

Cele dintăiu bimestre se sfârșesc cu Sâmbăta cea mai apropiată de următoarele date:

15 Noembrie,

31 Ianuarie;

iar despărțirea dintre cele din urmă două bimestre se va fixa în fiecare an, având în vedere căderea Paștilor.

În cursul unui bimestru, fiecare școlar trebuie să dea cel puțin o lucrare scrisă (art. 53, litera *d* și *e*), iar la oral să fie ascultat de atâtea ori cât e necesar pentru ca profesorul să poată avea despre el o impresie hotărâtă.

— Pentru fiecare lucrare scrisă (art. 53, litera *d* și *e*), pentru fiecare ascultare orală, precum și pentru fiecare extemporal elevului trebuie să i se dea câte o notă cu data zilei.

Lecțiunile încetează la 10 Iunie. Între 11 și 15 Iunie se va organiza, pentru ziua de 15, expoziția anuală de desen și caligrafie și producție de muzică și gimnastică, în vederea serbării de închidere a anului școlar.

Art. 60. În cele dintăiu 8 zile cari urmează după sfâr-

șitul fiecărui bimestru, profesorii sunt datori să însemneze, în cataloagele speciale, notele bimestriale ale școlarilor în rubricile speciale.

Pentru fiecare bimestru se va da câte o notă medie, fără fracție, a tuturor notelor obținute de elev.

În catalogul special de absențe, dirigintele va trece, în acelaș interval, mai întâiu numărul tuturor absențelor motivate și apoi al celor nemotivate făcute de fiecare elev în cursul bimestrului. Nota la conduită se va da în conformitate cu art. 66.

Art. 61. Până în trei zile după trecerea în catalogul special a notelor și absențelor unui bimestru, fiecare diriginte va dictă în clasă tabloul notelor și absențelor școlarilor din clasa pe care o dirige el; de asemenea, cu ajutorul șefului de clasă și al cestorilor, dar pe răspunderea sa, va anunță părinților situația școlarilor.

Art. 62. Studiul religiunii este obligatoriu pentru toți școlarii de confesiune creștină ortodoxă.

Art. 63. Pentru desemnul artistic, muzică, gimnastică, lucru de mână, nu se vor face interogații de teorie de nici un fel. Pentru fiecare din aceste dexterități se va da fiecărui școlar câte o singură notă pe bimestru, după îndemânarea la lucru și după stăruința ce va depune la studiu. Notele mai mici de 5 nu se vor da la aceste materii, decât în caz de vădită rea voință din partea școlarilor. În acest caz, reaua voință se va constată de diriginte; în primele două bimestre, nota se va da de diriginte, care va cere părerea maestrului; în celelalte bimestre, nota se va da de director, diriginte și maestru, în comună înțelegere, stabilită prin proces-verbal. În tot cazul, părintele sau corespondentul va fi pus în cunoștință de urmările pe care școlarul le-ar putea suferi potrivit articolului 78.

Art. 64. Se vor putea acorda dispense de a urma cursul de desemn artistic și cel de lucru de mână, însă numai școlarilor cari ar avea o infirmitate a mânei drepte

sau a ochilor, care să-i împiedice de a se servi cu totul de aceste organe pentru acest scop.

Pentru muzică, dispense se vor acordă numai școlărilor a căror voce ar fi în mod permanent stinsă sau răgușită în chip evident, sau cari se vor constata că sunt cu totul lipsiți de aptitudine muzicală. Această dispensă se va da de către director, după propunerea maestrului de muzică, care nu o va putea face decât după cel puțin trei luni de încercare.

Băieții, în epoca schimbărilor de voce, vor fi dispensați de a lua parte la lecțiile de cânt.

Pentru gimnastică, nu se vor acordă dispense. Dacă însă vre-un școlar ar avea o infirmitate, care să-l împiedice de a lua parte la toate exercițiile, maestrul îl va supune numai la acele exerciții care nu-i pot fi vătămătoare.

Toate cererile de dispensă se vor adresa directorului cu dovezile necesare. Pentru acordarea dispensei, afară de cazul de infirmități vădite, este trebuință de o cercetare medicală făcută de doctorul școlii, sau la școală de doctorul sanitar al comunei. Rezultatul acestei cercetări se va aduce la cunoștința directorului, care, luând avizul dirigintelui și al maestrului, va hotări.

Școlarii cari beneficiază de vreuna de dispensele enumerate în acest articol, afară de cei de cl. IV, nu vor avea nota de dexterități la cari au căpătat dispensa.

Toți dispensații vor fi datori să utilizeze în școală timpul căpătat liber, prin dispensă, după cum va crede nemerit directorul.

Art. 65. Fiecare școlar va avea o notă de frecvență, care va constată regularitatea cu care a urmat el cursurile în timpul anului. Nota se va da de către diriginte, după încheierea anului școlar. Ea va avea în vedere numărul și continuitatea absențelor nemotivate. În cea din urmă conferință, dirigințele va pronunță nota, ținând seamă de numărul absențelor nemotivate și după următoarea normă :

Va avea nota 10 la frecventare școlarul care în tot cursul anului nu va avea nici o absență nemotivată la nici un obiect :

Nota 9	cel care ar avea	4— 10	absențe	nemotivate		
» 8	» »	va »	11— 20	»	»	
» 7	» »	» »	21— 35	»	»	
» 6	» »	» »	36— 55	»	»	
» 5	» »	» »	56— 75	»	»	
» 4	» »	» »	76— 90	»	»	
» 3	» »	» »	91—100	»	»	

Absențele dela exercițiile de muzică corală în comun și de gimnastică vor conta îndoit.

Conferința, având în vedere vârsta elevului, purtarea lui de mai înainte, obiectele la care sunt făcute absențele, sistemul cu care sunt făcute, precum și dovezile de bună sau rea voință ce a dat în împlinirea poruncilor ce i s'au dat, poate spori sau scădea, cu o unitate sau două nota propusă de diriginte.

Nota rea la frecventare nu este o pedeapsă și nici o măsură de îndreptare ; ea este numai o constatare. De aceea, ea e departe de a înlocui celelalte măsuri ce trebuie să ia dirigințele, pentruca, împreună cu părinții elevului, să reușească să-l îndrepte.

De altmintrelea, deși regulamentul nu ține seamă deocamdată, la punerea notei de frecventare, decât de absențele nemotivate, totuși profesorii vor ține seamă și de numărul absențelor motivate ale elevului, când îi vor pune nota la studiu, căci orice absență, motivată sau nemotivată, presupune necunoașterea materiei făcute în timpul cât a lipsit elevul. De existența acestor lipsuri în cunoașterea materiei, vor căuta să se îndrepteze profesorii, examinând cu mai multă atenție și mai des, pe elevii cari au obiceiul de a absentă.

Când un școlar are la un obiect un număr de absențe nemotivate mai mare decât a patra parte din numărul lecțiunilor de peste an ale aceluși obiect, sau când numărul de absențe nemotivate ale unui școlar

a ajuns a fi așa de mare, încât nota sa de frecventare să devină mai mică decât 5, el va cădea sub prevederile art. 78 ter, adică va fi îndepărtat din școală, putându-se înscrie la altă școală.

Permutarea elevului la o altă școală, din cauza frecventării neregulate sau a purtării rele, se face pentru a feri de molipsire pe ceilalți elevi, asupra cărora un elev rău ar putea influența. Prin această măsură se dă și o lovitură materială meritată acelor părinți, cari nu se interesează de copiii lor.

Art. 66. Fiecare școlar va avea o notă anuală de purtare; la începutul anului școlar, fiecare elev este considerat ca având nota 10 și cu această notă va rămâne, dacă nu i se face în cursul anului nici o scădere bimestrială. Aceste scăderi se hotărăsc de diriginte și de director, în urma consultării conferinței bimestriale, după normele următoare: conferința se pronunță asupra cazurilor ce i se referă de diriginte pe temeiul condicei clasei; ea apreciază gravitatea lor relativă; această apreciere se consemnează în procesul-verbal, pe temeiul căruia dirigințele singur, în primele două bimestre; dirigințele cu directorul, în cele două bimestre finale, decid nota cu care rămâne școlarul.

Nota care se trece în catalogul special de către dirigințele este restul rămas din 10, după facerea scăderilor hotărâte. Se menționează, în special, că o notă scăzută se poate ridica, după aceleași norme, dacă elevul dovedește stăruință remarcabilă în îndreptare. Se adaugă, de asemeni, că de pedepsele date pentru greșeli întâmplătoare, elevii pot fi absolviți, dacă dau dovadă de serioasă îndreptare. Absolvirea o pronunță consiliul școlar, după propunerea dirigințelii clasei. Pedepsele acestea nu se trec în certificatele elevilor.

În momentul când nota bimestrială de purtare ajunge sub 5, i se va aplica elevului art. 78 bis.

Art. 67. Media anuală la studii se face adunând no-

tele bimestriale și împărțind suma cu 4. Mediile mai mari decât 5 se calculează cu o zecimală.

Art. 67 bis. Fiecare elev trebuie să aibă la fiecare obiect 4 note bimestriale.

În cazul când un elev lipsește în mod îndelungat, pentru motiv de boală bine constatată, în cât la unul sau mai multe obiecte n'a căpătat notă, el va fi ascultat din toată materia parcursă în lipsa sa și supus la aceleași probe ca și colegii săi. Dacă absența durează un bimestru, el va fi ascultat oral și scris la toate materiile. Dacă elevul absentează din aceleași cauze ultimul bimestru, el va putea fi admis a trece examenul integral în Septembrie și nota căpătată la acest examen se va combina cu notele primelor bimestre urmate la școală, pentru a-i da media anuală. Obținerea acestui drept este supusă prescripțiilor următoare: elevul trebuie să ceară, pe temeiul unui certificat medical învoirea, înainte de 10 Maiu, prezentând și recipisa de plata ultimelor rate de taxă; cazul trebuie să se cerceteze de visu de director, care să refere ministerului și acesta să aprobe.

Acest examen integral nu se va încuviința pentru elevii din clasele I, IV și VIII.

CAPITOLUL VI.

Promoțiuni, repetenți, corigenți

Art. 75. Un școlar este promovat dacă, la fiecare obiect de studiu și la fiecare dexteritate, media sa anuală, precum și nota ultimului bimestru, este egală sau superioară lui 5 și dacă nota lui anuală de purtare și frecvență este de asemenea egală sau superioară lui 5. Se specifică că în clasa IV se dă o singură medie pentru științele fizice și științele naturale. Se specifică de asemenea, că la școlile unde este introdus studiul agriculturii sau comerțului, nota la acest studiu intră în facerea situației elevului ca și desemnul liniar pentru elevii din secțiunea reală.

Art. 76. Când condițiunile prevăzute la articolul de mai sus, cu privire la materiile de studii, nu sunt împlinite, școlarul este declarat corigent, după normele următoare :

a) Școlarul din clasa I^a care are, cel mult la trei obiecte de studiu, media anuală sau nota bimestrului al IV^{lea} între 5 și 3, va fi declarat corigent la acele obiecte. Acel care nu va atinge acest nivel va fi declarat repetent.

b) În clasele II—VI și în aceleași condițiuni, elevul va putea fi declarat corigent numai la două materii de studiu. Sub acest nivel, școlarul va fi declarat repetent.

c) În clasele VII și VIII elevul nu va putea fi declarat corigent decât numai la o materie de studiu, cu condiție ca acea materie să nu fie un studiu de diferențiere, adică o materie care joacă un rol foarte însemnat în secțiunea pentru care elevul s'a crezut că are aptitudini deosebite și pe care și-a ales-o. Aceste studii de diferențiere sunt : pentru secția reală matematica, științele fizico-naturale, limba italiană, engleză sau studiul care o înlocuește și desemnul liniar, pentru secția clasică limba latină, elenă și o limbă modernă, iar pentru secția modernă limba latină, geografia, științele fizico-naturale și o limbă modernă.

Art. 77. La dispozițiunile art. precedent, se fac următoarele ușurări :

a) Când un elev are la un singur obiect de studiu media anuală între 5 și 4, fără ca nota ultimului bimestru să fie inferioară lui 5, iar la celelalte obiecte are mediile anuale egale sau superioare lui 6.50, el va declarat promovât de către conferința ultimă a clasei, dacă obiectul este de așa natură că lipsa de cunoștinți din clasa precedentă nu constituie o piedică pentru priceperea materiei anului următor. Această îngăduire nu se va da elevilor de cursul superior la materiile de diferențiere ;

b) În calculul mediilor și numai pentru un obiect, media 4.75 va fi considerată drept 5;

c) În clasele VII și VIII, dacă la una din limbile franceză și germană elevul are media 7, el poate fi promovată, chiar dacă la cealaltă limbă modernă media sa anuală va fi între 5 și 4. Acest caz se va hotărî de conferință, numai după propunerea profesorului de limbă la care elevul are media cea mai mică.

Art. 77 bis. De nici una din excepțiile prevăzute la art. precedent nu poate beneficia elevul care are la conduită sau la frecventare nota inferioară lui 7.

Art. 78. Pentru dexterități, nu există nici examen, nici corigență, nici repetență. Elevul care a dovedit rea voință și, cu toate încercările prevăzute în art. 63, a căpătat o medie anuală sub 5, va fi îndepărtat din școala în care a urmat anul. El va avea dreptul de a se înscrie, pentru anul următor școlar, în altă școală; de acest drept poate beneficia un elev, în cursul superior, numai odată și în tot cursul liceului, cel mult de două ori.

Prin excepție, pentru elevii de cursul inferior cari la conduită au cel puțin 7 se va acorda înscrierea în clasa următoare la aceeași școală o singură dată; și, dacă în cursul anului următor, elevul nu va dovedi îndreptare în primele două luni, el se va îndepărta din școală, cu dreptul de a trece examen ca elev preparat în particular.

Art. 78 bis. Pentru conduită nu există nici corigență, nici repetență. Elevul care a ajuns cu nota sub 5 va fi îndepărtat din școală, rămânând cu dreptul de a se înscrie în altă școală. De acest drept poate beneficia un elev din cursul superior numai odată, iar în tot cursul liceului cel mult de două ori.

Depășind aceste limite, elevul pierde dreptul de a mai figura printre elevii Statului și se poate prezenta numai ca elev preparat în particular.

Art. 78 ter. Pentru frecventare, elevul nu poate rămâne repetent în aceeași școală. Elevul care a ajuns

cu o notă sub 5 va suferi aceleași urmări, cu aceleași restricții ca și cele prevăzute la art. 78 bis pentru nota de conduită.

Art. 79. Situația definitivă a elevilor cari vor fi lipsit în bimestrul ultim se va încheia în Septembrie, în urma examenului integral. În tot cazul, pentru anul următor, acestor elevi li se vor rezervă locurile, dacă au făcut cunoscut direcțiunei când s'au bolnăvit, probând, cu certificat medical, că au nevoie de îngrijire îndelungată și dacă direcțiunea s'a convins de adevăr.

Art. 80 În ziua de 15 Iunie, după sfârșirea solemnității, se afișează situația școlară. A doua zi, fiecare profesor va avea o convorbire cu corigenții săi, pentru a le atrage atenția asupra părților din materie pe care aceștia le cunosc mai puțin, pentru a le arăta chestiunile cu care trebuie să se ocupe mai cu seamă și pentru a le da lucrările scrise pe care elevii vor trebui să le pregătească în vacanță și asupra cărora profesorul va da toate deslușirile. La această convorbire pot fi față și reprezentanții legali ai copiilor, adică părinții, tutori sau corespondenți. La urmă, profesorul va fixa chestiunile pentru elevii cari au de trecut examenul integral.

CAPITOLUL VII

Examenе de absolvire de gimnaziu, liceu și școală secundară de fete de gradul I și II.

Art. 89. Școlarii promovați din clasele IV^a și VII^a ale școlilor secundare de băieți, precum și elevele promovate din clasele IV^a și VIII^a ale externatelor și internatelor secundare de fete vor începe, în ziua de 20 Iunie, la orele 7 $\frac{1}{2}$ dimineața, examenul de absolvire respectiv, care va putea dura până în ziua de 25 Iunie inclusiv.

Acest examen are de scop de a constata întru cât elevii și-au asimilat cunoștințele căpătate în școala se-

cundară și întrucât aceste cunoștinți au contribuit la formarea personalității elevilor.

Art. 91. Examenul de absolvire pentru gimnaziu, cursul inferior de liceu și școală secundară de fete de gradul I va constă din următoarele probe :

Dezlegarea unei probleme de matematică de greutatea ultimelor două clase :

O compunere scrisă în limba română, asupra unui subiect ales, de fiecare școlar, din o listă de 5 subiecte deosebite, propuse de comisiune :

Traducerea unui text francez, de greutatea ultimei clase, sau reproducerea în franțuzește, după două citiri a unei bucăți cu coprins narativ, sau dezvoltarea în limba franceză a unei mici compuneri cu coprins narativ și după un plan dat. În tot cazul, textul scris de elev nu va trece peste o pagină de un sfert de coală.

O disertațiune vorbită de 10 minute cel puțin și 20 minute cel mult, asupra unui subiect ales de fiecare școlar, dintr'o listă de 20 subiecte deosebite pentru fiecare candidat, și asupra căruia va urmă o scurtă convorbire cu comisia, cu scop de a pune în lumină preciziunea cunoștințelor din dizertație, seriozitatea metodei de lucru și de cugetare, precum și sinceritatea credințelor exprimate. Președintele va utiliză în special constatăările făcute cu ocazia acestui colloquiu, în raportul său. Nota oralului se va da, ținând seamă și de dizertație și de colloquiu.

Art. 92. Se acordă școlarii trei ore de lucru pentru compunerea scrisă în limba română, câte două ore pentru probele de limba franceză și de matematică și două ore pentru pregătirea disertațiunii.

Cele cinci subiecte pentru lucrarea scrisă, din care școlarii vor avea a și alege câte unul, conform art. 91, al 2, se vor scrie pe tablă, în momentul intrării candidaților în sala de lucru.

Pentru lucrarea scrisă din limba română, școlarul va fi dator a-și face un plan, pe care-l va remite profeso-

rului supraveghetor, deodată cu lucrarea scrisă: la notarea acestei lucrări, se va ține seamă și de modul cum a știut să se țină de planul tras mai dinainte, în alcătuirea lucrării sale.

Pentru lucrările scrise ca și pentru prepararea disertațiunii, se va îngădui fiecărui școlar să consulte cărți și dicționare; nu i se va îngădui însă să primească dela alți nici un fel de ajutor pentru prepararea lucrării sale.

Atât în timpul lucrărilor scrise, cât și în timpul preparării disertației, școlarii nu vor avea nici o comunicare cu exteriorul.

Art. 93. Pentru pregătirea disertațiunii, fiecare școlar va intra în sala de lucru, cu două ore înainte de momentul în care va fi chemat să o vorbească.

Alegerea subiectului de compoziție română și de disertație se va face în momentul intrării în sala de lucru sau de preparație.

Pentru fiecare grupă, comisiunea va alcătui o listă deosebită, compusă din 20 de subiecte, luate din deosebitele materii, așa că, pe cât se poate, să fie reprezentate toate materiile, în care se pot face disertațiuni orale. Comisiunea va pregăti, pe lângă acestea, un număr destul de mare de chestiuni, pentru ca fiecare subiect luat de un elev să poată fi înlocuit cu altul de aceeași materie. Comisiunea va îngriji ca lista unei grupe să nu semene cu lista grupei de mai înainte.

La expunerea disertațiunii, va fi de față președintele și cel puțin încă doi din membrii comisiunii.

Art. 94. Examenul de absolvire pentru cursul superior de liceu va constă din următoarele probe:

a) Comune pentru câte treile secțiunile:

O compunere scrisă în limba română, asupra unui subiect ales de fiecare școlar, din o listă de 5 deosebite, propuse de comisiune;

O compoziție în limba franceză sau germană, după

un plan dat și de o întindere ca de o jumătate de pagină în 8°;

O disertațiune vorbită de 20 minute cel puțin și 40 minute cel mult, asupra unui subiect ales de fiecare școlar, dintr'o listă de 20 de subiecte deosebite, propuse de comisiune și potrivite fiecăreia din cele trei secțiuni;

b) Speciale pentru secțiunea clasică:

Traducerea din limba română în cea latină a unei bucăți de proză de o întindere ca de jumătate de pagină în 8°;

Traducerea din limba elenă în cea română a unei bucăți luate dintr'un autor clasic, din cei studiați în ultimii doi ani, dar care să nu fi fost tradusă în clasă, și de o întindere ca de 8—10 rânduri:

c) Speciale pentru secțiunea reală:

Rezolvarea unei probleme de matematici, de greutatea ultimelor două clase;

Tratarea unei chestiuni generale de fizică sau științe naturale de greutatea celor tratate în cursul superior.

d) Speciale pentru secția clasică modernă:

O traducere din limba latină în cea română, a unei bucăți de proză, de o întindere ca de o jumătate pagină în 8°;

O chestiune generală de fizico-naturale, ca cea dela secția reală.

Se acordă câte trei ore de lucru pentru fiecare lucrare scrisă și două ore de preparație pentru disertație.

Celelalte dispoziții cuprinse în art. 92 și 93 de mai sus se aplică și examenului de absolvire de liceu.

Art. 95. Examenul de absolvire pentru școlarele secundare de fete de gradul al doilea va constă din următoarele probe:

O compunere scrisă în limba română, o traducere din limba germană în limbă franceză și o disertație vorbită, regulate ca și pentru examenul de absolvire al liceului.

Rezoluția unei probleme de matematici, de forța celor de școli secundare de gradul II.

Traducerea în limba română a unei bucăți de proză latină, italiană sau engleză, de o întindere ca de o jumătate de pagină în 8 și de greutatea ultimelor două clase.

Dispozițiunile art. 92 și 93 de mai sus se vor aplica și examenului de absolvire al școalelor secundare de fete de gradul al II-lea.

Art. 95 bis. Comisiunea va lua toate măsurile, ca să nu se propună elevilor nici unul din subiectele, asupra cărora ei vor fi făcut disertații sau compuneri în timpul anului.

Art. 96. Lucrările scrise se cercetează de către unul din membrii comisiunii, care pune în cunoștință pe ceilalți membri, într'o ședință anume, de meritele și defectele fiecărei lucrări în parte.

Nota pentru fiecare lucrare se va da în comisiune, după propunerea profesorului care a citit-o.

Nota la dizertație se va da, îndată după expunerea ei, de către membrii cari au asistat la dânsa.

La darea notelor în genere, comisia va avea în vedere și valoarea candidatului, așa după cum rezultă din matricolă pentru ultimele 4 clase.

În aprecierea meritului lucrărilor scrise și al disertației, comisiunea va avea în vedere până la ce punct ele denotă, la școlarii respectivi, mai mult asimilarea materiei învățate și formarea cugetărei mature, decât întinderea cunoștințelor lor. Va vedea, dacă școlarii știu să grupeze faptele, să aleagă pe cele necesare subiectului lor, să lase la o parte pe cele inutile, să expună cu claritate și în mod sistematic ideile lor, să și mărginească expunerea în limita timpului de care dispun.

Va fi o cauză de inferioritate însemnată pentru un școlar, ca lucrarea lui să nu fie terminată, din cauză că s'a abătut dela chestiune, sau că a croit-o pe un plan

prea vast, chiar dacă partea expusă ar fi bine tratată. Comisiunea va aprecia nota personală a lucrărilor, fie ca idei, fie ca formă de expunere. Va pune deosebit preț pe corectitudinea limbii întrebuintate și pentru disertațiune, pe facilitatea și metoda expunerii.

Se vor declara admiși școlarii cari nu vor fi căpătat, la nici una din probe, o notă mai mică decât 5. Acei cari vor fi căpătat una sau două note mai mici decât 5, dar nu mai mici decât trei, vor fi admiși să treacă din nou probele la cari vor fi căpătat aceste note, în ziua de 4 Septembrie următor la 8 ore dimineata, cu școlarii prevăzuți la art. 98 bis, de mai jos. Toți ceilalți se vor amâna pe anul viitor, când vor trece examenul din nou, la aceeaș școală și tot între 20 și 25 Iunie.

Art. 97. Școlariilor, cari se vor declara admiși la examenul de absolvire, li se vor elibera câte un certificat, pentru care se va percepe o taxă de 10 lei în folosul Statului.

Certificatul de absolvire al școlariilor cari vor fi dobândit, cel mult la două probe, o notă mai mică decât 10, dar nu mai mică decât 9; iar la celelalte nota 10, va purta mențiunea «cu laudă».

Art. 98. Dacă un candidat a căpătat la o singură probă o notă mai mică decât cinci, dar nu mai mică decât 4, și dacă media notelor sale, la toate probele, nu e mai mică decât 6, comisiunea de examen va aprecia, dacă, în vederea rezultatelor obținute la celelalte probe, candidatul poate fi declarat admis. În acest caz, comisiunea își va motiva avizul său, printr'un proces-verbal deosebit.

Art. 98 bis. Examenul de absolvire al școlariilor promoși din clasa IV sau a VIII, se va ține în zilele de 4—8 Septembrie în urma unui examen de corigență, de diferență, sau în urma unui examen integral, trecut în zilele de 1, 2, 3 Septembrie, orele 8 dimineata; tot în ziua de 3 se va aduna comisiunea pentru a face pro-

grama lucrărilor, iar examenul efectiv va dură dela 4 la 8 inclusiv.

CAPITOLUL VIII

Examene de corigență și de diferență

Art. 100. În zilele de 1 și 2 Septembrie, se vor ține, la fiecare școală, axamenele de corigență pentru elevii de clasa I, ce s'ar afla în condițiunile art. 77 și 78; în zilele 1—3, sa vor ține examenele de corigență pentru clasele IV și VIII; în zilele de 4—5, se vor ține examenele de corigență pentru celelalte clase.

Odată cu examenele de corigență, se vor trece și examenele de diferență ale elevilor cari au urmat o secțiune a cursului superior și doresc să-și completeze examenele pentru materiile altei secțiuni, precum și examenele integrale în virtutea art. 67 bis.

Toate aceste examene se vor trece, pentru fiecare materie, dinaintea unei comisiuni compuse din profesorul respectiv și un profesor asesor, fixat de director, cu avizul dirigintelui respectiv.

Art. 101. Școlarii corigenți nu pot trece examenul de corigență decât la școala unde au fost declarați corigenți și numai în luna Septembrie a anului în care au fost lăsați corigenți. Școlarii cari nu se vor prezintă la examen la această dată, vor rămâne repetenți.

Art. 102. Nu se vor primi la examenul de corigență și la examenul integral acei elevi, cari, până în ziua de 25 August, nu vor fi depus la cancelarie caietul de lucrările scrise pe vacanță, date după articolul 80.

Art. 103. Examenul de corigență va fi oral și înscris, așa precum se prevede în acest articol.

Examenul oral va începe prin controlul caietului pe vacanță. Comisiunea va căută să se încredințeze, dacă școlarul a lucrat singur și bine, dacă și-a însușit temeinic cunoștințele ce sunt întrebuintate în lucrările din caiet și dacă și-a îmbunătățit metoda de lucru și

de cugetare. Dacă această probă orală este hotărâtoare și în favoarea candidatului, comisiunea hotărăște dacă mai este nevoie să se facă întrebări orale și lucrare scrisă. Dacă cea dintâi probă orală este în defavorul candidatului, trebuie să se facă numai decât examen oral și scris.

Art. 104. Notele se trec deadreptul de profesorul respectiv în catalogul său special.

Art. 105. Elevii corigenți se vor promova, numai dacă, la toate obiectele la cari au trebuit să treacă examenul de corigență, vor obține media 6, cu condiție ca nici una din ultimele două note (oral și scris) să nu fie mai mică decât 4. Cei cari nu vor îndeplini această condițiune, vor fi declarați repetenți.

Resultatul examenului de corigență trebuie să se anunțe îndată la sfârșitul jumătății de zi în care s'a făcut.

Art. 105 bis. Corigenții promovați vor fi supuși la o specială priveghere în cursul anului următor, întrebându-se toate mijloacele pedagogice pentru a-i îndrepta.

Art. 106. Examenul integral se va ține întocmai ca și cel de corigență, cu deosebire că la el câte și trele probele, de care se vorbește la art. 103, sunt obligatorii.

Media notelor de la aceste trei probe va fi adunată, pentru fiecare materie, cu notele bimestriale din cursul anului și suma, împărțită prin numărul notelor, va da media anuală.

Condițiunile de promoțiune vor fi aceleași ca și pentru elevii regulați, cu deosebire că la aceste examene nu există corigență sub nici un pretext.

Art. 108. Școlarii cari au urmat una sau mai multe clase ale unei secțiuni de liceu, cursul superior, și doresc să-și completeze examenele pentru materiile altei secțiuni, vor trece examenul de diferență pentru materiile care figurează în programa celei de a doua secțiuni și nu se află în programa celei d'întâi.

Aceste examene se pot trece, ori tot în liceul unde

elevul a urmat cursurile primei secțiunii, ori în altul, în care el se înscrie pentru a urma anul următor sau a trece examenul de absolvire. Ele se pot trece pentru mai multe clase deodată, însă nu mai multe decât clasele trecute de candidat în prima secțiune. În acest caz, nu se va trece examenul de diferență pentru o clasă, decât după ce se va fi trecut cu succes examenul pentru clasa precedentă.

Candidatul adresează, între 16 și 31 August inclusiv, cererea sa directorului liceului unde dorește să treacă examenul, arătând clasele și secțiunile pe cari le-a urmat și clasele și secțiunile pentru care dorește să treacă examenul de diferență. Dacă liceul unde se prezintă este altul decât acela unde a urmat cursurile primei secțiunii, ei va alătura pe lângă cererea sa și certificatul de promoțiune pentru clasele urmate în prima secțiune și cererea de înscriere pentru anul școlar următor sau pentru examenul de absolvire.

În orice caz, dacă candidatul nu este fiu de român, el va prezenta, în acelaș timp, chitanța de achitare la o administrație financiară, a taxei de 30 de lei de fiecare clasă pentru care trece examenul. Dispense de plata acestei taxe se pot acorda de minister în modul prevăzut la art. 28 din acest regulament. În caz de ne-prezentare sau de cădere la examen, taxele nu se vor restitui.

Art. 109. Examenele de diferență, prevăzute la articolul precedent, se trec între 3 și 8 Septembrie inclusiv.

Materiile asupra cărora se vor face aceste examene vor fi cele următoare :

Pentru trecerea dela secția clasică la cea reală : cosmografia, geografia, matematica, științele fizice și naturale, igiena, limba italiană sau engleză, desenul liniar ;

Pentru trecerea dela secția reală la cea clasică : limba latină și elenă ;

Pentru trecerea de la secția clasică la cea clasică modernă: cosmografia, geografia, științele fizice și naturale, igiena;

Pentru trecerea dela secția clasică modernă la cea clasică: limba elenă;

Pentru trecerea dela secția reală la cea clasică-modernă: limba latină;

Pentru trecerea dela secția clasică modernă la cea reală; matematica, limba italiană sau engleză, desemnul liniar.

Art. 110. Examenul va consta din câte o probă scrisă și una orală la toate materiile; pentru desemnul liniar se cere executarea unei lucrări, sub privegherea maestrului respectiv, în timp de două ore.

Școlarul va fi declarat admis, dacă media notei dela proba orală și a celei dela proba scrisă, dela fiecare obiect asupra căruia a fost examinat, va fi 5 sau mai mare de 5, cu condiția ca nici una din acele note să nu fie mai mică de 4; se mai cere ca nota de desemn liniar să nu fie mai mică decât 5. Dacă condiția aceasta nu este împlinită, candidatul este refuzat.

Examine de corigență nu se admit la aceste examene de diferență.

CAPITOLUL IX

Examinarea școlarilor preparați în particular pentru cursul secundar

Art. 112. Elevii și elevele, pregătiți în familie sau în institute private, sunt admiși să treacă examen pentru materiile cursului secundar.

Cei cari vor reuși, vor fi promovați și vor căpăta aceleași drepturi ca și cei promovați din școalele secundare ale Statului.

Nu vor fi admiși la aceste examene școlarii eliminați din școalele Statului pe tot timpul pe cât au fost eliminați, nici școlarii, cari fiind înscriși într'o școală

secundară a Statului, au părăsit-o după 31 Decembrie.

Se vor admite însă școlarii eliminați din școlile Statului din cauzele prevăzute la art. 4 alin. I, precum și acei cari au fost eliminați cu dreptul de a se prezenta la asemenea examene.

Art. 115. Elevii pregătiți în particular vor trebui să treacă examenul în orașul în care s'au pregătit, afară de cazul când în acel oraș nu s'ar afla nici o școală secundară a Statului de felul acelorora pentru care se cere trecerea examenului, sau când nu se poate constitui o comisiune în acel oraș.

Art. 116. Cererile pentru înscriere se adresează ministerului între 1 și 30 Aprilie.

Elevii pregătiți în familie se înscriu de către reprezentanții lor legali; cei pregătiți în institute se înscriu prin direcțiunea institutului.

Pe lângă petițiunea de înscriere, vor trebui anexate următoarele acte:

a) Certificatul public de promoțiune din clasa precedentă.

b) Recepisa de vărsare, la administrația financiară, în contul și la dispozițiunea ministerului instrucțiunii și al cultelor, prin administrația Cassei școalelor, a sumei de 50 de lei pentru fiecare clasă a cursului inferior, a sumei de 30 de lei pentru fiecare clasă a școalelor elementare de comerț și profesionale de gradul I; a sumei de 80 de lei pentru fiecare clasă a cursului superior; a sumei de 40 de lei pentru fiecare clasă a școlii superioare de comerț.

Dacă certificatul de studii al candidatului este mai vechiu decât de 2 ani, candidatul va fi supus mai întâiu la un examen pe scurt pentru clasa precedentă. Pentru acest examen va plăti taxa de 30 de lei.

CAPITOLUL XI

Certificate și duplicate

Art. 143. Școlile secundare ale Statului liberează școlărilor lor regulați, certificate de absolvire și certificate de clase. Aceste din urmă se liberează când școlarul vrea să părăsească studiul; pentru liberarea certificatului trebuie să se anuleze o coală timbrată de un leu.

Art. 144. Dacă școlarul care urmează într-o școală secundară, dorește să treacă un concurs, un examen de diferență sau un alt asemenea examen, în altă școală secundară, fără a-și pierde înscrierea în prima școală, sau dacă vrea să se prezinte la vreun concurs pentru obținerea vreunei funcțiuni, direcțiunea școlii la care urmează, eliberează, anulând o coală de un leu, și expediază autorității respective, deadreptul, în mod oficial, o dovadă de studii, care cuprinde situația școlarului atât în ce privește studiul, conduita și frecventarea, cât și numărul repetărilor de clasă ce a avut până în curent.

Art. 145. În caz de pierderea unui certificat de clasă, nu se va elibera nici un duplicat; și, dacă pentru interesele fostului elev un asemenea certificat este necesar, direcțiunea va elibera, anulând o coală de 2 lei, și expediază, dovada de studii, precum se prevede la articolul precedent; în același timp însă, va încunoștiința pe minister, comunicându-i numărul și data certificatului pierdut, pentru a se publica anularea lui prin *Monitor*.

Art. 146. Duplicatele după certificatele de absolvire, se cer dela minister și se vor elibera numai în caz de distrugere dovedită, iar nu de pierderea originalului.

În caz de aprobare, duplicatul nu se va libera postulantului, decât în schimbul chitanței de vărsare a unei taxe de 30 de lei în contul Statului. Pentru această taxă nu se va acorda nici o dispensă.

Cei cari s'ar servi de un certificat pierdut de un altul și anulat, se vor pedepsi după prescrierile codului penal; și toate examenele trecute în urmă, pe temeiul înscrierii cu acel certificat, se vor anulă.

Art. 147 ter. Dacă elevul se va face vinovat, fie de o gravă incorectitudine lung timp ascunsă și eșită la lumină în momentul examenului de absolvire, fie de o nebișnuit de rea purtare în timpul sau în urma examenului, consiliul școlar, pe temeiul propunerii dirigintelui ultimei clase sau a directorului, poate reține cu aprobarea ministerului, diploma absolventului, un număr de sesiuni, potrivit cu gravitatea greșelei.

CAPITOLUL XII

Părinții și gazdele școlarilor

Art 148. Părintele sau tutorul, care locuiește în altă comună, este dator să arate direcțiunii, chiar în petiția de înscriere, gazda unde are să locuiască copilul sau pupilul său, profesiunea acelei persoane, strada și numărul casei și condițiile învoelei făcute.

Părinții și tutorii, prin faptul că încredințează școalei copilul, contractează față de școală îndatorirea de a o ajuta în opera de educațiune și instrucțiune.

Ei sunt datori deferință autorității școlare. Reclamațiunile ce au de adresat, trebuie formulate cuviincios, în ordine ierarhică: profesorului, dirigintelui, directorului; și, numai în caz de nemulțumire cu deciziunea directorului, tânguirea se poate adresa ministerului. Sub pedeapsă de eliminare a elevului din școală, părintelui sau tutorului nu-i este în nici un chip învoit a se amestecă în mersul școalei, pentru a-l impedi sau turbura.

Părinții și tutorii sunt datori a înlesni elevului munca, dându-i și mijloacele de lucru și răgazul trebuitor pentru aceasta.

Părinții și tutorii sunt datori a ajuta corpul profesoral

în ce privește dezvoltarea copilului, ținând seamă de cerințele muncii școlare, urmărind de aproape activitatea intelectuală a copilului, priveghind toată purtarea lui în afară de școală, după normele fixate de regulament, prezentându-se la convocările dirigintelui și directorului, anunțând din timp direcțiunii toate absențările făcute de școlar.

În special punctualitatea, curățenia, bunăcuviința, corectitudinea trebuie să fie urmărite de aproape de părinți sau tutori.

Gazda va fi, prin aceasta însăși, corespondent, al copilului. Ea intră în toate îndatoririle prevăzute la articolul acesta, pe lângă care se adaugă și cele următoare, care decurg din însărcinarea sa specială.

Art. 149. Nu pot ține copiii în gazdă persoanele cari țin stabilimente publice de orice natură, precum nici persoanele a căror moralitate nu va fi bine stabilită.

Art. 150. Direcțiunea școlii ține un registru special de gazde, cu toate indicațiunile necesare pentru un control serios.

Acest control se exercitează de directori și de inspectorii școlari sau sanitari. La caz de trebuință ei vor putea cere concursul autorității comunale și în special pe al medicilor comunali. Directorul poate delega acest drept al său și profesorilor diriginți, cari nu l pot refuza.

Art. 151. Nimeni nu va putea lua copii în gazdă, de cât numai dacă împlinește următoarele condițiuni :

- a) Să aibă un local întrunind condițiunile igienice ;
- b) Să dovedească că pune la dispoziția copilului, ori copiilor, cameră încălzită și luminată și liniștea necesară studiului ;
- c) Să dea o declarație scrisă în mâna directorului, cum că a luat cunoștință de regulamentul școlii și că se va conforma lui.

Autorizația de a ține copii în gazdă se va retrage atunci când s'ar aprecia că moralul copiilor poate fi primejduit.

Gazdele, cari vor ține mai mult de 10 copii, vor fi supuse regulilor stabilite pentru internate în regulamentul pentru școlile private.

Art. 152. Nimeni nu va putea ține în gazdă copii de sexe diferite. Se exceptează cazul când toți copii dela o gazdă ar fi frați.

Art. 153. În luna Octomvrie directorul va inspecta toate gazdele școlarilor. El poate, prin o hotărâre motivată, aprobată de minister, să interzică dreptul de a ține copii, gazdelor cari nu îndeplinesc condițiunile cerute de regulament.

Această hotărâre se va face cunoscută de director părinților sau tutorilor copiilor găzduiți acolo, până în termenul cel mai scurt posibil, punându-li-se în vedere să retragă pe copii dela acele gazde, sub pedeapsă de a fi opritți copiii de a intra în școală.

Art. 154. De acele gazde cari împlinesc condițiile de igienă, îngrijire și moralitate cerute, se întocmește un tablou la direcție : el va fi la dispoziția părinților cari le-ar cere.

Art. 155. Fiecare gazdă va trebui inspectată de director cel puțin odată pe an. Inspectorii școlari de orice grad, au și ei dreptul a inspecta gazdele, ori de câte ori vor crede de cuviință. Profesorii diriginți vor inspecta gazdele școlarilor din clasele lor respective.

Art. 156. În lipsa părintelui sau a tutorului, orice plângere a elevului contra gazdei se adresează directorului. Acesta cercetează cazul, ia măsuri de îndreptare, în cazuri grave poate schimbă gazda și denunță lucrurile autorităților în drept, pentru a se da în judecată vinovatul.

Art. 157. Părintele, tutorele sau corespondentul este dator a arăta direcției schimbarea de gazdă a copilului.

CAPITOLUL XIII

Directorul.

Art. 170. Directorul unei școle secundare este dator să supravegheze, ca școlarii să nu fie pedepsiți cu

pedepse neprevăzute în regulament, să nu fie încărcăți cu lucrări afară din clasă mai presus de puterile lor sau de timpul de care dispun, sau care n'ar fi de vre-un folos vădit. El priveghează ca lucrările date acasă școlarilor, de către deosebiți profesori, să fie potrivite, așa că școlarii să fie, pe cât se poate, de o potrivă ocupați în tot cursul anului, căutând a stabili pentru această o înțelegere între profesori.

Art. 171. Directorul observă ca să nu se impună școlarilor cărți de studiu în afară de cele aprobate de minister și recomandate de profesor în conferința clasei.

El nu va îngădui ca școlarii să fie obligați să schimbe cărțile în cursul anului, nici să li se impună cumpărare de caiete, blocuri de desemn, hărți, rechizite, etc., al căror folos nu va fi fost recunoscut de conferință.

Pentru economisirea timpului și a puterilor elevului și pentru ca aceștia să nu fie siliți să învețe după texte scrise sau copiate gresit, directorul va îngriji ca lecțiile să nu se facă după manuscris.

Art. 179. Directorul are datoria de a păstra ordinea și disciplina în școală. El observă purtarea școlarilor în școală și afară din școală; le aplică el însuși pedepsele ce are drept, în puterea art. 291 din acest regulament; iar dacă crede că e necesară aplicarea unei pedepse mai mari, convoacă consiliul școlar. El pronunță scăderea notei de purtare a școlarilor, după modul arătat la art. 292 — 293 din acest regulament.

Priveghează ca școlarii să fie curați și îngrijiți, ca fiecare să poarte semnul de uniformă prescris de regulament, și pedepsește pe cei care nu-l poartă, îngrijește ca porțile școlii să fie închise și deschise numai la orele regulamentare; ca școlarii să nu fie în grupuri în jurul școlii și în stradele vecine și să facă turburări.

În timpul claselor, priveghează ca școlarii să fie în clasă și să nu staționeze prin curți sau coridoare.

În cazuri de turburări, ia măsuri imediate și energice pentru restabilirea ordinii.

Art. 181. Directorul este dator să aibă cel puțin o oră hotărâtă pe săptămână, pentru a primi pe părinții, tutori și corespondenții școlărilor, cari ar avea să-i ceară informațiuni sau să-i prezintă reclamații. În cazuri urgente, și pentru părinții cari locuiesc în alt oraș, primirile se vor putea face și în altă zi și oră. Directorul le va da informațiile cerute, și cu aceeași ocazie le va da consilii pentru îndreptarea copiilor slabi la învățătură sau cu purtarea nesatisfăcătoare.

Art. 188. Directorul va lua măsurile convenite, pentru ca biblioteca școlii să poată fi întrebuințată de școlari și de profesori.

CAPITOLUL XV

Profesorii diriginți.

Art. 194. Pentru fiecare clasă va fi câte un profesor dirigințe, care va avea sub a sa deosebită privighere și răspundere, ordinea și disciplina clasei.

Art. 196 Profesorul dirigințe, la începutul anului școlar, hotărăște locul pe care fiecare școlar trebuie să-l ocupe în bănci. Școlarii de talie mai mari, vor fi așezați mai departe de catedră; se va face excepție pentru cei miopi.

Dirigințele are deosebită însărcinare de a observa condițiile igienice ale clasei, ținuta elevilor, disciplina lor, și în genere de a îngriji de partea lor educativă. În această privință profesorii diriginți vor fi auxiliarii cei mai eficaci ai directorului.

Dirigințele va urmări de aproape pe fiecare elev și din constatările proprii, din amănuntele ce i se vor da de colegii săi profesori, din ceea ce va indica condica clasei, el va alcătui foile personale ale elevilor, a căror funcționare îi este special încredințată.

Tot el dictează pedepsele pe temeiul reclamațiilor

ce i se fac de ceilalți profesori, în limitele fixate de regulamentul de față.

Dirigintele va ține socoteală de frecventarea școlariilor; el primește cererile de motivare, admite sau respinge, prin rezoluție pusă pe ele, motivele invocate, motivează direct absențele și însemnează în catalogul bimestrial de frecventare, numărul absențelor motivate și al celor nemotivate. În caz de absență îndelungată a dirigintelui, motivarea absențelor se face de director.

Pentru reaua frecventare dirigintele va ține în special în curent familia elevului și va căuta ca aceasta să ia toate măsurile de îndreptare.

Dirigintele judecă și rezolvă neînțelegerile dintre școlari, apreciază, și, la nevoie, supune directorului reclamațiile părinților, tutorilor, corespondenților sau particularilor cari privesc pe școlarii din clasa lui.

El ține corespondența cu părinții, tutorii sau corespondenții școlariilor, cu privire la purtarea și la activitatea acestora.

Dirigintele urmărește în special pe elevii dispensați de taxă, pe foștii corigenți și pe acei ai căror li sau acordat o întreită repetare; el ține în curent conferința bimestrială a clasei cu constatările sale.

Dirigintele va avea, cel puțin odată pe lună, convorbire cu elevii din clasa sa, pentru dictarea și controlarea pedespelor, facerea admonițiunilor, darea poveștilor și laudelor.

El va avea, cel puțin odată pe bimestru, conferință cu profesorii clasei, cu privire la măsurile de disciplină, precum și la tot ce privește bunul mers al clasei; în fiecare bimestru, una din aceste conferințe va fi însărcinată să se ocupe cu situația bimestrială a elevilor. Asemenea va avea, cel puțin, două conferințe pe lună cu părinții.

CAPITOLUL XVI

Consiliul școlar.

Art. 197. Profesorii diriginți formează sub președinția directorului, consiliul școlar. În lipsa directorului, președinția o va avea cel mai în vârstă dintre diriginți.

Art. 202. Voturile consiliului școlar n'au putere, decât dacă sunt luate cu majoritatea membrilor prezenți. În caz de paritate, votul președintelui va avea preponderență.

Art. 203. Dirigintele care nu primește părerea majorității, va face, chiar în ședință, opinie separată motivată.

CAPITOLUL XVII

Conferința profesorilor școlii

Art. 204. Toți profesorii și maștrii școlii întruniți sub președinția directorului, formează conferința școlii.

Conferința școlii se poate împărți pe secțiuni, care să formeze conferințe de clase.

Un profesor sau maștru face parte din secțiunile tuturor claselor în cari dă lecții.

Art. 205. Conferința școlii se convoacă de director, conferința clasei de diriginți, sau director. Ea nu se poate ține nici odată și sub nici un motiv în timpul orelor de clase. La datele fixate în regulament, atât conferința școlii cât și conferințele de clase sunt date să se întrunească dela sine.

Art. 206. Conferința școlii din ziua de 1 Septembrie, va face programul examenelor de corigență, de diferență și celor integrale; va acordă dispensele de taxă; va prezenta direcțiunii, în scris, dezideratele cu privire la orar și va alege comisiunea pentru alcătuirea lui; va fixa lista cărților recomandate, avându-se în vedere ca să nu se oblige școlarii a cumpăra mai multe manuale

pentru aceeași materie; pentru cursul inferior să nu se recomande manuale în limbi străini; în ceiace privește pe autorii de cetit în clasă, să aleagă edițiile cele mai bune, dar și cele mai ieftine; în nici un caz să nu treacă pe listă cărți cari nu sunt de absolută nevoie.

Dacă pentru o materie va fi vreun manual aprobat de minister, pentru acea materie nu se va putea trece în listă decât unul din manualele aprobate.

În nici un caz nu se va permite ca vreun profesor să-și facă cursul de pe text manuscris.

Lista fixată de conferință se comunică de director ministerului, cu observațiunile sale, dacă are vreuna de făcut.

Dacă vreuna din dispozițiile acestui articol nu a fost observată de conferință, când a alcătuit lista, ministerul va întoarce lista directorului, pentru a face să i se aducă îndreptarea cuvenită; și dacă nu capătă satisfacțiunea cuvenită, aduce el însuși modificarea necesară. Înainte de 9 Septembrie lista trebuie să fie definitivă.

Odată ce lista a rămas definitivă prin aprobarea ministerului, directorul o va afișa pentru cunoștința persoanelor interesate.

Lista cărților fiind odată fixată cu modul acesta, nici o schimbare nu i se mai poate aduce în cursul anului școlar.

Este oprit cu totul profesorilor și măștrilor să oblige pe școlar de a mai cumpăra și alte cărți, caiete, blocuri de desen, hărți, rechizite, etc., cari nu vor fi anunțate în conferința școlii, în ședința sa dela 1 Septembrie.

Art. 211. Voturile conferinței școlii sau ale conferințelor de clasă nu sunt valabile decât cu majorita membrilor prezenți. În caz de paritate, votul președintelui va avea preponderență.

CAPITOLUL XIX

Profesorii

Art. 217. Chemarea profesorului este de a face, din copiii cari îi sunt încredințați, oameni instruiți, cu purtări bune în familie și în societate, cu sentimente alese și buni cetățeni din toate punctele de vedere.

Art. 218. În ce privește instrucțiunea, profesorul este dator a aplica programa în întregimea ei și în spiritul ei. Nu-i este îngăduit să suprimă din cursul său părți din materii pe care programa le prevede. Nu-i este îngăduit nici să facă părți pe care programa nu le prevede. Programa fiind alcătuită în vederea timpului de care dispune fiecare profesor și a puterii de lucru și de pricepere a școlarilor, adausele de materii nu pot avea alt rezultat, decât imposibilitatea de a se sfîrși materia cerută de programă, ori nevoia de a se încărcă școlarii cu o muncă mai presus de puterile lor și vătămătoare sănătății lor și temeiniciei studiilor.

Art. 224. Datoriile profesorului în ce privește educațiunea ce trebuie să o dea școlarilor, sunt de o însemnătate tot așa de mare ca și acele care privesc instrucțiunea lor.

Profesorul nu trebuie să piardă din vedere nici o clipă că educațiunea copilului trebuie urmărită mai cu seamă pentru formarea unui om folositor lui și societății și unui bun cetățean.

De aceea, el nu va lăsa să treacă nici un prilej, va întrebuița toate mijloacele pentru a îndrepta defectele morale ale copiilor, pentru a le înălța sufletul, a le sădi principii sănătoase de purtare și a le însuflă sentimente bune și alese.

Pentru aceasta, exemplul profesorilor însuși este cel mai bun mijloc de educațiune.

Art. 225. Cea dintâiu datorie a școalei este de a forma buni cetățeni, însuflețiți de cea mai nețărmurită iubire pentru țară, de respect pentru legile și institu-

științele ei, de iubire și încredere către concetățenii lor. De aceea, datoria profesorului este de a căuta prin toate mijloacele și în orice ocaziune, să desvolte și să întărească iubirea școlarilor pentru țară și neamul lor, precum și simțul supunerii și respectul către legile, instituțiile și autoritățile țării. Profesorul este dator să se ferească, cu cea mai mare îngrijire, de a provoca ura sau disprețul copiilor pentru oricine ar fi și să caute a întări într'înșii mândria națională, încrederea în țară și în conducătorii ei, simțul de datorie, simțul de devotament pentru binele public.

Aceste sunt sentimentele cari trebuie cultivate în tinerețe.

Art. 228 Profesorul este dator să aibă față de școlari purtare blândă, să nu se serve niciodată de cuvinte și aluziuni jignitoare, să se abțină dela orice fel de violență. Este cu totul oprit de a uză de pedepse corporale.

Cu toate acestea, profesorul este dator să-și mențină autoritatea față de școlari, prin purtare liniștită, fermă și dreaptă.

Art. 229. Profesorul este dator să dea note școlarilor în chipul cel mai nepărtinitor. El este dator să pună fiecărui școlar un număr destul de mare de întrebări, pentru a da notele în deplină cunoștință.

Art. 230. Profesorii sunt datori să privegheze purtarea școlarilor, atât în școală cât și afară din școală. Ei le pot aplică pedepse, conform articolului 292 din regulament.

Art. 233. Membrii corpului didactic secundar nu pot fi asociați, directori, profesori sau repetitori în institute private, unde se află școlari cari frecventează școala în care ei funcționează, și nici lecțiuni private sau repetițiuni de nici un fel nu pot da la asemenea școlari.

Art. 234. Profesorii și Maeștrii secundari sunt da-

tori să-și aibă locuința în orașul unde se află școala sau școlile în care profesează.

Nimeni nu poate avea vre-o ocupațiune cu caracter permanent, fie publică, fie privată, în alt oraș de cât acela unde să află școala sau școlile în care profesează, în afară de cazurile îngăduite de legea de 11 Iunie 1905.

CAPITOLUL XX

Școlarii.

Art. 259. Școlarii sunt supuși disciplinei școlare, atât în școală cât și în afară din școală, în tot timpul cât îi aparțin.

Orice abatere dela disciplina școlară, atât în școală cât și în afară, se pedepsește conform acestui regulament.

Art. 260. Dacă părinții sau tutorii școlarului nu locuiesc în orașul unde este școala, școlarul va trebui să aibă în oraș un corespondent conform art. 22 de mai sus, căruia se va adresa toată corespondența privitoare pe școlar.

Art. 261. Școlarii sunt datori respect, bună cuviință și ascultare directorului, profesorilor, măștrilor și tuturilor superiorilor lor, atât în școală cât și în afară din școală.

Oricând un școlar întâlnește pe oricare din profesori sau măștrii școlii, este dator să-i salute.

Orice semne de nesupunere sau necuviință, către oricare profesor sau maestru, în școală sau în afară din școală, se va pedepsi cu severitate.

Pedeapsa o va putea pronunța chiar profesorul sau maestrul față de care s'a comis nesupunerea sau necuviința, comunicând-o, când va fi necesar, dirigintelui sau directorului, pentru a o pune în aplicare.

Art. 262. Față de camarazii lor din orice clasă, școlarii trebuie să aibă o purtare blândă și cuviincioasă, cum se cuvine să fie frații.

Ei trebuie să se ajute unul pe altul în toate împrejurările, să se iubească, să nu aibe certe, să nu să părăsească.

Sunt oprite cu severitate cuvintele triviale, necuviincioase sau ofensătoare, ocările, batjocurile, lovirile și violențele de orice fel.

Art. 263. Este cu totul oprit școlarii a se purta cu răutate a ocări sau a maltrata pe oricine, oameni sau animale, fie în cōprinsul școalei, fie aiurea.

Art. 264. Se vor pedepsi cu îndoită severitate toate abaterile cari au de bază minciuna, fraudă sau încercarea de a înșelă, sub orice formă a fi. Falsitatea caracterului, fiind un defect și vătămător și rușinos, nu se va cruța nici un mijloc pentru a se stărpi din sufletul școlarii.

Art. 265. În afară de școală, școlarii sunt datori să aibă purtare înțeleaptă și cuviincioasă, ca să nu-și atragă supărarea ori disprețul oamenilor.

Art. 266. Școlarii interni în internatele Statului, atât bursierii, cât și solvenții, sunt datori să se supună regulilor stabilite de ordinea interioară a institutului.

Art. 267. Școlarii sunt datori să urmeze regulat toate lecțiile și lucrările clasei lor, nu li este permis a se sustrage dela nici una, nici în total, nici în parte: ei sunt datori să dea aceiași sârguință și atențiune pentru toate.

Art. 268. Școlarii sunt datori să vină la clasă înainte de închiderea ușilor, care se face la orele prevăzute de art. 44 de mai sus. Ei trebuie să fie spălați, pieptănați, cu hainele curate și în ordine, să aibă toate rechizitele necesare și să aibă preparate lecțiunile și înscrările scrise ale zilei.

În timpul dela sosirea lor până la începerea clasei, școlarii nu trebuie să strige, să alerge prin coridoare și prin clase, să facă stricăciuni.

Dacă sosesc după închiderea ușilor, ei sunt primiți în curtea școalei în timpul primei ore și vor avea ab-

sență nemotivată pentru ora aceea : vor fi primiți însă în clase la orele următoare. În timpul primei ore cât sunt primiți în curtea școlii, nu le este îngăduit a se jucă sau alergă la ușile claselor sau pe stradele vacine, nici a petrece timpul prin grădinele publice sau pe strade.

Art. 269. Odată intrați în clasă, școlarii sunt datori să steă liniștiți, fiecare la locul lui, cu atențiune la explicări și întrebări.

Sunt oprite în clase convorbirile, ocupațiile străine de obiectul lecțiunii, purtarea turbulentă de orice fel.

Art. 270. După intrarea în clase, nu mai este îngăduit eșirea înainte de terminarea orei de lecție, decât cu permisiunea profesorului și nu pentru mai mult de cât 5 minute. Această permisiune nu se va acorda celui care se va vedea că o cere în mod sistematic ; din contra se va pedepsi acela care va încercă să abuzeze de dânsa.

Art. 271. Școlarul, care, după facerea apelului nominal, va plecă pe ascuns din clasă sau din școală, înainte de terminarea lecțiunilor, se va pedepsi socotinduse, orele lipsite drept absențe nemotivate, fără că aceasta să-l scâtească de pedepse mai grave, cari se vor aplica după aprecierea directorului.

Art. 272. Școlarii sunt datori să-și păstreze curate și în bună stare cărțile, caietele și rechizitele lor ; le este cu totul oprit de a introduce în școală cărți stăine de materiile de învățământ, precum și ziare de orice natură.

Art. 273. Școlarii sunt datori să fie îmbrăcați simplu și curat.

Toți vor fi datori să poarte uniformă, fără excepție, și în tot locul. Fiecare școlar, în școlile de băeți, va purtă cusut pe guler un număr de ordine pe care-l va păstră tot timpul cât se va află în acea școală. Abaterile se vor pedepsi Uniformă nu este obligatorie în

clasa I pentru primul bimestru, nici în clasa VIII pentru ultimul bimestru.

Art. 274. Școlarii a căror purtare ar fi o cauză de scandal sau de perversiune pentru colegii lor, vor fi eliminați. După gravitatea cazului, pedeapsa va putea merge până la eliminarea definitivă din școală.

Art. 275. Școlarii, bolnavi de boale molipsitoare nu vor fi primiți la lecțiuni până la vindecare.

Art. 276. Este oprit școlardor a sgâriă, tăia sau strică în orice mod pereții, geamurile și mobilierul școlii. Cei vinovați se vor obliga a plăti stricăciunea și vor fi pedepsiți. Dacă vinovatul nu se va cunoaște, clasa întreagă va răspunde de stricăciunile făcute într'însa.

Dirigintele va face inspecțiune cât de deasă, pentru a reprima la timp greșelile făcute de felul acesta.

Art. 278. Sunt opriți școlarii de a face, atât între ei, cât și cu străinii, schimbări, vânzări sau cumpărări de cărți sau orice alte obiecte ale lor, fără voia părinților. La din contra, vor fi pedepsiți, iar obiectele se vor confiscă.

Art. 279. Fumatul este cu desăvârșire oprit, atât în școală cât și afară din școală; el se va pedepsi cu asprime, ca o dovadă de grava lipsă de disciplină.

Art. 280. Școlarii nu vor putea petrece în școală timpul dintre clasele de dimineață și cele după amiază, fără o învoire specială a directorului. Această învoire nu se va acordă de cât școlardor a căror locuință este mult depărtată de școală, sau cari ar avea alte motive ce le-ar împiedica frecventarea și numai după aprecierea directorului.

Școlarii cari vor fi căpătat această învoire, vor trebui să aibă purtarea liniștită tot timpul cât îl petrec în școală și să nu deterioreze localul sau mobilierul școlii. La din contra, permisiunea se va retrage îndată și li se vor aplică articolele din acest regulament care pedepsesc purtarea turbulentă și stricăciunile.

Art. 281. După terminarea lecțiilor, școlarii sunt

datori să părăsească școala în ordine, să meargă pe străzi liniștiți, să nu fie sgomotoși, să nu fie brutali sau necuviincioși către nimeni.

Art. 282. Nu este îngăduit școlarilor să viziteze bazarurile publice, cafenelele, casinele, tavernele, grădinile cu spectacole și alte asemenea stabilimente, să participe la întruniri publice, nici chiar cu părinții lor. Locurile de preumblare, teatrele și grădinele publice le vor putea vizita, numai însoțiți de părinți, rude sau corespondenții lor. Cu toate acestea, directorii vor putea opri frecventarea unor anumite localuri sau spectacole, pe cari le-ar socoti vătămătoare pentru morala sau disciplina școlarilor.

Art. 283. Sunt cu totul oprite pentru școlari jocurile de biliard, de cărți și orice joc de noroc, în orice loc, fie între dinșii, fie cu persoane străine.

Art. 284. Este cu totul oprit școlarilor de a forma între ei orice fel de asociațiuni, sau de a lua parte la cele întemeiate de alții. Nu le este învoit să publice articole în foile publice, fie politice, fie de orice altă natură, afară de cele curat științifice sau pedagogice.

Se vor putea însă înființa societăți de lectură, puse sub conducerea și privigherea câte unui profesor; pentru aceasta va fi necesară aprobarea directorului, care o va retrace, îndată ce s'ar vede că funcționarea societății ar aduce ori cât de mică atingere regulamentului sau bunei ordine a școlai.

Nici o manifestare a societății în afară de școală nu este permisă.

Art. 285. Se vor pedepsi cu îndoită severitate greșelile săvârșite cu vădită precugetare; cele repetate și mai ales cele comise prin înțelegere între mai mulți.

Art. 292. Orice abatere dela datoriile impuse școlarului se pedepsește, după gravitate, cu una din următoarele pedepse:

A a) Inscierea în condica clasei;

b) Admonestarea de către profesor în particular;

- c) Admonestarea de către profesor în clasă ;
- d) Admonestarea de diriginte în particular ;
- e) Admonestarea de către diriginte în clasă ;
- f) Admonestarea de diriginte în clasă în fața părinților ;

g) Admonestarea de director în fața școlii ;

B a) Oprirea în clasă, una sau 2 ore, pentru facerea unei lucrări ;

b) Oprirea în clasă, 2 până la 5 zile consecutive, câte o oră sau cel mult 2 ore pe zi, pentru facerea unei lucrări ;

C a) Eliminarea pe cel mult o săptămână, o singură dată în cursul unui an ;

b) Eliminarea din școală până la sfârșitul anului, cu dreptul de a se înscrie în altă școală publică ;

c) Eliminarea din școală până la sfârșitul anului, fără drept de a se înscrie în acel an școlar în altă școală publică, dar cu dreptul de a se prezenta, la sfârșitul anului școlar, ca elev preparat în particular.

d) Eliminarea din școală până la sfârșitul anului, fără drept de a se înscrie în altă școală publică, dar cu dreptul de a se prezenta în Septembrie la examen integral la Stat ;

e) Eliminarea din școală până la sfârșitul anului, fără drept de a se înscrie în altă școală publică, dar cu dreptul de a se prezenta în Septembrie ca preparat în particular ;

f) Eliminarea din școală până la sfârșitul anului, fără drept de a se înscrie în altă școală publică, dar cu dreptul de a repeta clasa în aceeași școală ;

g) Eliminarea din școală până la sfârșitul anului, fără drept de a se înscrie în altă școală publică ;

h) Eliminarea definitivă din toate școlile Statului.

Fiecare pedeapsă din cele dela litera A, B. precum și prima dela litera C, atrage după sine o scădere a notei dela conduită. Această scădere trebuie pronunțată de către conferința bimestrială a clasei, pe temeiul ra-

portului scris al dirigintelui, care, pe de o parte va avea în vedere greșelile elevului, așa cum reiese ele din jurnalul de clasă, iar pe de altă parte va urmări efectele ce pedeapsa a avut asupra elevului.

Fiecare pedeapsă se poate pronunța amânându-i-se executarea până la o nouă vină a școlarului, dacă greșala este în nepotrivire cu firea și purtarea de până atunci a școlarului. Cu amânarea pedepsei se amână și scăderea notei la conduită. La o nouă greșală, pedeapsa cuvenită crește cu pedeapsa trecută și, prin urmare, și scăderea notei la conduită.

În darea pedepselor, afară de cazurile excepțional de grave, nici una din pedepsele de sub literele B și C nu se vor putea pronunța, până nu se va face apel la unele din cele înșirate sub litera A.

La darea pedepsei, se va ține seamă de gravitatea greșelei, de vârsta elevului, de clasa în care este, de trecerea de care se bucură în clasă, de purtarea lui de până atunci și de semnele ce a dat de îndreptare, pe urma pedepselor trecute.

Art. 293. Înscrisura în condica clasei se pronunță de către profesor. Opririle în clasă se pronunță de către diriginte și director. Directorul poate pronunța și eliminarea însă cel mult pe o săptămână și o singură dată în cursul unui an pentru un elev. Eliminările până la sfârșitul anului, de sub litera C, însemnate cu *b* până la *e* inclusiv, se pronunță de conferința clasei, cea dela litera *f* de consiliul școlar, iar pedepsele dela *g* și *h* se propun de consiliul școlar și se pronunță de minister.

Art. 293 bis. Eliminările până la sfârșitul anului au drept de recurs la minister. Pedepsele se vor consemna în certificate, cu restricția dela art. 66, alin. 11, adecă când e vorba de greșeli întâmplătoare, de care elevii pot fi absolviți, dacă dau dovezi de serioasă îndreptare.

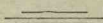

Inu.A.344657

G.H. GHIBĂNESCU

Profesor

175670

ȘCOLILE NORMALE PRIMARE

(Din inițiativă particulară)

I A Ș I

TIPOGRAFIA EDITOARE „DACIA” ILIESCU, GROSSU & CO.

1 9 0 6

ȘCOLILE NORMALE PRIMARE

(din inițiativă particulară)

O pagină din istoria învățământului pedagogic din România

INTRODUCERE

Indemnul spre organizarea învățământului pedagogic la noi în țară, depășește prevederile legii Instrucțiunii Publice din 1864, care prin articolul 344 dispune următoarele :

«In orașele unde vor fi mai multe școli primare urbane, consiliul permanent va determina una d'intrânsele, care va servi de școală primară normală».

În mintea legiutorului dela 1864 nu era clară ideia organizării școalelor normale primare, căci prin art. 343 se dispunea că : „Nu se vor putea primi învățători în sate, decât cei care vor justifica că au trecut cursurile prevăzute prin art. 32”.

Iar prin art 32 se prevedeau următoarele materii obligatorii în cursul primar : „Cetirea, scrierea, catehismul, noțiuni de igienă, de gramatică, de geografie, de istoria țării, de dreptul administrativ al țării, cele patru lucrări de aritmetică, sistema legală a măsurilor și a greutateilor”.

Deci, pentru a fi numit învățător se cerea cunoștința a 4 clase primare. Iar în caz dacă una din școlile primare urbane din orașele cu mai multe școli primare, se clasă de școală primară normală, art. 345 din legea dela 1864 mai cerea :

„În acest caz consiliul permanent va elabora o programă specială, care va cuprinde și noțiuni de agricultură și de arta veterinară”.

Pe cât știm această prevedere a legii (art. 345) nu s'a realizat niciodată, ca inițiativă a consiliului permanent, căci nu găsim nicăierea elaborat un program special pentru vre-o școală primară normală de băeți, care se cuprindă noțiuni de agricultură și de artă veterinară.

Se nesocotea în primul loc *educația pedagogică* a viitorilor candidați de învățători, căci nu se prevedea nicăiri ca obligatoriu învățământul *Pedagogiei și Didacticei* și nici art. 32 nici art. 345 nu-l cerea cuiva.

În mintea legiuitorului dela 1864, învățământul pedagogiei și didacticei era rezervat să se predea în conferințele bianuale, organizate prin art. 349 din lege :

„De două ori pe an, și anume la începutul lui Iunie și la începutul lui Septembrie, subrevizorul va aduna în conferință la o școală comunală cea mai centrală, pe toți învățătorii sătești din circumscripția sa.

„Aceste conferințe vor ținea cel puțin câte 3 săptămâni“.

„Subrevizorul va ținea încă un mic curs de *pedagogie și didactică*“.

Iată pe sama cui se lăsa învățământul pedagogiei, după litera legii din 1864 !

Și din cine se recrutau subrevizorii ? Art. 355 ne zice : „Nu se vor putea numi subrevizori decât cei ce vor justifica că posed *cunoștințele claselor primare*“.

Cum dar în școlile primare nu se învăța *pedagogia* nici *didactica*, subrevizorul nu putea să predea ceia ce nu știa, și dar prevederea legii a rămas literă moartă.

Legea din 1864, nu prevedea nici cât de fapt se preda la *școala preparandială din Iași*, (azi Școala Normală „Vasile Lupu“) care pe la 1864, avea acest program : „Religia, Gramatica română *cu metoda ei*, Aritmetica *cu metoda ei*, Fizica *cu metoda ei*, Cosmografia *cu metoda ei*, Agronomia, *Pedagogia cu aplicațiuni în clase*, Caligrafia, desennul, muzica vocală și gimnastica“. (Colecția de legi de C. Lascar și I. Bibiri, 1899).

Iar în școlile centrale de fete din București și Craiova, pe care legea din 1864 le găsește ființând cu organismul lor și programele lor se prevedeau tot pe anul 1864 următoarele pentru clasa V *complimentară* :

„În clasa V elevele și mai ales cele destinate a deveni institutrice vor asculta un curs de *pedagogie cu toate auxiliarele necesare*“.

De ce legea dela 1864 părăsia în mod așa de vădit pregătirea pedagogică a învățătorilor ?

Răspunsul îl găsim în *anteproiectul de lege* al învățământului preparat în 1863 de o comisie compusă din d-nii : V. Boerescu, Gh. Costaforu, Crețescu și Bozianu.

Anteproiectul e lucrat de V. Boerescu și este precedat de o lungă expunere de motive, în care se ating toate chestiile de învățământ. Vorbind de recrutarea învățătorilor, V. Boerescu zice că școlile normale sunt de prisos „căci arta de a instrui pe alții nu se învață ca o meserie“ (pag. XII). Și de și în anteproiect se organizau un fel de școli *normale comunale*, câte una în fiecare ocol de eparhie episcopală cu curs de 3 ani, în care să se primească numai fii de săteni și de meseriași, având și o grădină pentru experiențe practice, cu credință că *numai săteanul este cel mai bun învățător pentru sătean*, totuși legiuitorul din 1864, ministrul N. Crețulescu, n'a ținut samă de aceste deziderate și a lăsat pregătirea pedagogică a învățătorului pe seama experienței lui proprii și pe sama îndrumărilor lipsite de orientare ale subvizorilor tot așa de slab pregătiți ca și învățătorii.

Ministrul din 1864, N. Crețulescu, n'a ținut samă nici de alte anteproiecte și rapoarte ca cel din 1859, elaborat de eforia școlilor și înaintat domnului cu proiectul de buget pe 1860. În acel raport se spuneau următoarele pentru pregătirea pedagogică a învățătorilor :

„Spre a da învățaturii primare toată desvoltarea și perfecțiunea, eforia a crezut de neapărată necesitate de a înființa *școli normale* pentru prepararea și formarea de institutori buni pentru școlile primare. Spre acest scop s'au instituit 4 școli normale, care după ideia dată de Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, se vor așeza pe la locurile pe unde se află seminariile de clerici, ca să poată și aceștia lua parte la învățăturile ce se vor propune în'rânsele; prin urmare una din aceste școli normale va fi în Capitala țării, a doua la Râmnicul-Vâlci, a treia la Curtea-de-Argeș și a patra la Buzeu. (Dos. Min. de Culte No. 11 pe 1860).

Dar cea mai mare nesocotire a legiuitorului din 1864 a fost că n'a pus în lege singura școală normală, care exista pe atunci în țară, școala preparandială din Iași, organizată încă din 1855, cu profesori de pedagogie ca Anton Velini, Titu Maiorescu, cu un curs de 2 ani și care putea sluji de model legiuitorului din 1864.

* * *

Legea din 1864 urma să se pue în aplicare cu începutul anului școlar 1865 (art 418 și cel din urmă).

În vederea aplicării legii, consiliul permanent de instrucțiune,

țată încă din 1828 putuse satisface nevoile învățământului primar—mai ales urban—că nu se observă o contra mișcare de cât în câteva orașe, ca Iași, Bârlad, Focșani, Piatra, păstrându-și la Iași, caracterul filantropic, la Bârlad pe cel cultural, pe când în Piatra și Focșani dănele a fost de scurtă durată:

„Sunt momente, zice C. Esarcu în discursul său inaugural la 8 Noembrie 1866, când idei vagi plutesc pe deasupra societăților, precum ceața deasupra pământului. Cât timp vântul împinge această ceață pe șesul câmpiilor, nu e decât abur fără formă. Întâlnească o colină; colina atrage aburul, îl condensează și-l face nour, și apa care se revarsă din el formează în vale ploaia, care străbate câmpia *sau societatea* și care se numește Danubiul *sau o mare instituțiune*“.

Prima sorginte a mării noastre instituțiuni sunt acele idei vagi, care se preumblă pe deasupra societății. Acei ce le-au dat o formă pipăită acestor idei vagi sunt ca colinele ce au condensat elementele răspândite în atmosfera socială în care trăesc.

Supt o asemenea atmosferă prielnică organizării și dezvoltării învățământului pedagogic, firește că și miniștrii de pe vremuri au găsit îmboldul activării deschiderii școlii normale în București.

Și în adevăr în 1867 Oct. 17, fiind ministru D. Gusti, găsim că se înaintează sub No. 10978, următorul referat la Domn pentru deschiderea primei școlii Normale, în care cetim:

«Nu vom avea școli bune sătești de cât cu condiția de a avea mai întâiu învățători capabili și la înălțimea chemării lor. Convins de acest adevăr și în vedere având că *institutul Vasile Lupu din Iași nu poate da de cât un număr cu totul restrâns de învățători rurali*. Măria ta dorești ca cu o zi mai înainte să se organizeze în București o școală preparatoare, în care să se admită un număr de candidați de învățători, luați din fiecare județ care să faciliteze apoi neîntârziata realizare a acelor vii dorinți a Măriei tale: «înmulțirea și îmbunătățire școlii sătești, care să dea lumină, iubirea de patrie și cunoștința datoriilor în cele mai departate colțuri ale țării.

„Pentru pregătirea lucrurilor necesare la imediata organizare a școlii, și pentru care Măria Ta în dorința realizării ei neîntârziată, ai promis chiar însemnate ajutoare din caseta privată a Măriei Tale, subsemnatul viu cu cel mai profund respect a supunerea aprobarea și subsemnarea Măriei Tale alăturatul proiect de decret pentru chemarea unei comisii compusă supt președenția subsemnatului din d-nii d-ri Davila, C. Exarcu, licențiatul Gr. Ștefănescu, Aug. Treb. Laurian, decanul Facultății de litere și V. A. Ureche.

Tânărul Domn aprobă acest decret cu No. 1510. Peste o lună, în ziua de 24 Noembrie, Mercuri, se deschidea cu deosebită solemnitate cursurile școlii Normale din București, numită de atunci Carol I, în casele Cornescu, cum ne spune pe scurt referatul Ministrului de Culte D. Gusti din 23 Noembrie 1867 supț No. 12830, cătră Măria Sa Domnul «și astfel astăzi 22 Noembrie, Mercuri, institutul pedagogic s'au inaugurat și sfințit, are peste 70 de elevi și în curând mulțemită și mijloacelor ce a acordat generositatea Majestăței Voastre, va fi în complectul ei de 150 candidați.

Școala s'a deschis cu acești profesori, admiși de Domn prin decretul din 23 Noembrie 1867 supț No. 1737.

I. Massim.

I. Beiu, pentru clasele de aplicație și prefect de studii.

I. Cartu, pentru Muzica vocala.

Dr. Negură pentru Higienea.

I. Ionescu (dela Brad), pentru Agronomie.

C. Esarcu pentru Șt. Naturale.

Iosif Naniescu arhimandrit pentru Religie.

Popovici pentru Istorie și Geografie.

Eustațiu pentru Matemateci.

C. Stăncescu pentru Desen.

R. Ștefănescu pentru Caligrafie.

Moceanu pentru gimnastică.

*
* *

Am stăruit asupra acestor lucruri, pentru că începutul școlilor normale, azi în neffință, ce voi avea de studiat, se leagă cu mișcarea începută la București.

Societatea pentru învățătura poporului Român din Capitală a găsit răsunet pentru înființarea de școli normale în următoarele orașe: *Ploești*, (1868) *Focșani* (1870) *Bârlad*, (1870) iar la *Iași*, unde exista deja școala preparandială Vasile Lupu, societatea s'a oprit în a da ajutoare de haine și cărți copiilor saraci din școlile statului.

Comunele și județele n'au rămas indiferente la această mișcare culturală, ci au ajutat cu sume însemnate inițiativa societății, sau pe unde nu s'au putut înjgheba asemenea societăți, ele au luat inițiativa înființării unor asemenea școli.

Următoarele județe au înființat școli normale :
Romanați 1868 ; Dolj 1870 ; Gorj 1872 ; Teleorman 1874 ;
Mehedinți 1877.

Școala Centrală din Bolgrad.

(1858—1878)

Înainte de a intra în tratarea istoricului școlilor normale propriu zise, e bine să amintim în scurt despre școala centrală din Bolgrad, care de și n'a avut caracterul unei școli normale, a îndeplinit un rol cultural în părțile cedate Moldovei prin tratatul de Paris.

Sub ocârmuirea caimacamului N. Vogoride se dădu un hrisov organizator învățăturilor publice din părțile de jos ale Basarabiei. Potrivit acestui hrisov se înființă în Bolgrad un liceu complet cu 7 clase, cu un personal didactic și administrativ, care se urca în 1870 la 13 persoane, cu obiecte de studii ce se predau în limba română și bulgară, cu un internat pentru elevii scăpătați, cu o tipografie de cărți ; toate acestea făcute într'un scop prea patriotic, căci în tot timpul duratei sale de 20 de ani a împrăștiat lumina în tinerimea română și bulgară din Basarabia de jos.

Pentru întimpinarea cheltuelilor cu această școală centrală se prevăzura următoarele venituri provenind din arenda moșiei Kișilia Mare, lacuri, crășme sătești și legate. În 1869 totalul acestor venituri se urca la 180652 lei vechi, bani 42, deduse astfel : de pe lacuri 102.449. (Chitai, Catlabuga, Belev, Cartal Cahul și Ialpuș); De pe crășme 20.147 ; Moșia Kișilia Mare 21.176 ; Donația lui Nec. și Vas. Parus de 1000 galbeni.

Nu e fără interes a ști și populația atât a orașului Bolgrad, cât și a județului cu același nume, după statisticile culese din dosare. Orașul Bolgrad avea în 1869—1870, un număr de 1250 familii de bulgari, iar după statistica prefecturei populația orașului ar fi fost de 1297 familii, din care 100 români, 597 decieni și 600 bulgari. Pentru această populație erau următoarele școli în Bolgrad : 1 școală centrală de băeți cu 7 clase, 1 școală primară de băeți cu 3 clase, 1 școală primară de fete cu 3 clase, 2 școli sucursale de băeți și de fete cu câte o clasă, o școală centrală de fete cu trei clase. Total 499 elevi, din care 381, băeți și 111 fete.

Județul Bolgrad enumera în 1869—70, 7298 familii, din care 3619 în plasa Ismail cu 21 comune, și 3679 în plasa Cahul-Prut cu 49 comune; din aceștia după naționalitate erau 3037 români, 1154 decieni, 3377 bulgari, 152 arnăuți, 69 ruși etc.

Pentru toate acestea populații serveau 43 școli, cu 76 clase, cu 1118 elevi și 157 eleve.

Administrația publică a școlilor și mai ales a veniturilor școlii centrale era lăsată unui comitet de 3, prefectul județului fiind președinte de drept, potrivit paragrafului 3 art. 11 din hrisovul lui Vogoride. Puterile comitetului școlar erau pe 3 ani și se alegeau cu vot de cei 74 delegați ai comunelor rurale din jud. Bolgrad, câte 2 delegați de fiecare comună.

Majoritatea populației fiind bulgari, atât în comitetul școlar cât și în personalul didactic al școlii erau bulgari. Cursurile se predau și în românește, dar mai mult în bulgărește.

Iată ce constată o comisiune de anchetă, trimisă de minister în privința mersului școlii centrale:

În limba română se predau 1) cursul de limbi și literatura română, 21 ore pe săptămână; 2) Limba germană cu 12 ore pe săptămână; 3) Științele Naturale cu 10 ore pe săptămână; 4) Caligrafia și Desen cu 10 ore pe săptămână; În limba bulgară se predau: 1) Traducerile din limbile latină, greacă, franceză și slavă, 2) Fizica și Geografia; 3) Prelegerile de Matematică de Geografie, de Istorie și Comerț, care se explicau pe românește numai pentru elevii români.

Dacă am scoate din lista profesorilor pe unii ca T. Pârveu, A. Sculeti, V. Zotta, A. Sacco, toți ceil'alți erau bulgari și ruși ca: Cazanah, Filipov, Iambulov, Iconomov, Cristev, Ivanov, Paraladov, Sepov, Radilov, Grecov, Vasilevici, etc.

Frecvența școlii centrale era pe anul 1870 până la 150 elevi, din care pe clase erau:

Clasa I, 41 elevi;

Clasa II, 28 « ;

Clasa III, 23 « ;

Clasa IV, 24 « ;

Clasa V, 17 « ;

Clasa VI, 9 « ;

Clasa VII, 8 « ;

Majoritatea elevilor erau bulgari; și când în 1870 se produce o tulburare între profesori și directorul T. Pârveu, Ministrul

de atunci, d-l Gh. Mărzescu rânduiește o anchetă să constate «dacă în adevăr școala centrală se conduce de Bulgari și dacă studiul se face în l. slavă».

Cu un comitet școlar compus din V. Radeff, P. Tifceș și P. Grecoff, cu profesori ca cei dați mai sus, nu ne mirăm de ce n'a prins rădăcini în popor o asemenea școală și viața de 20 de ani a acestei școli centrale n'a sporit cu mult curentul românesc în părțile sudice ale Basarabiei, unde Grecii, Arnăuții, Decienii și Bulgarii majorizau cu mult elementul românesc.

Școală Normală „Radu Negru“ din Făgăraș.

— 1868 Septembrie —

Atâta știm de această școală că în 8 Sept. 1868, vice căpitanul districtului Țării Făgărașului, d-l I. German Codru Drăgășanul, curatorele școlii Greco-Orientale cere 2000 lei ajutor de la Ministerul Instrucțiunii „în favoarea unui fond de construcție al Școlii Normale Capitale Făgărașane, căreia i se va da numirea „Școala Radu Negru“.

Cheltuelile cu instalația școlii se suportară de cele 2 sinoade potopopiale, cum reiese din adresa No. 10743 din 20 Sept. 1868: «de oare ce Ministerul a acordat 2000 lei în vedere cu scopul emnamente național român al acelor școale;... cele 2 sinoade potopiale care și-au propus rădicarea construcției menționatei școli“.

Reținem dar că pe când în țară se organizau secțiile Societății pentru Invățătura poporului Român, prin inițiativa și avântul corpului didactic al timpului, guvernele de după vremuri nu nesocoteau, ba din contra ajutau cu subvenții de bani la înființarea de școli Normale și la frații noștri din Făgăraș.

A. Internatul pedagogic din Caracal.

— 1 Martie 1868—Iulie 1875

În toamna anului 1867, consiliul general de Romanăți, a dat în sesiune generală, luând în vedere dispozițiile art. 344 și 345 din legea de la 1864, în care se prevedea că în orașele cu mai multe școli primare, una din ele va fi școală *primară normală*, în care să se predea și noțiuni de *agricultură* și de *artă veterinară*, a dispus prin bugetul exercițiului 1868—1869 înfi-

țarea pe ziua de 1 Ianuarie a unui internat de băeți pentru a putea urma cursul ultimelor 2 clase primare (clasă III și IV-a).

Numai dela 22 Februarie 1868 elevii începură a veni în internat, cu a cărui conducere fusese însărcinat institutorul de clasă III *Matei Gorjan*, căruia i se dădu 200 lei pe lună, cu începere de la 1 Martie.

Internatul fu instalat în casele colonelului St. Vlădoianu, căruia i se plăti chirie 80 galbeni pe anul întâiu și câte 100 galbeni pe anii următori.

Un regulament fu întocmit de Consiliul General pentru buna funcționare a acestui internat. Se cerea : 1) Să fie fii de săteni. 2) Să aibă vârsta între 16 și 18 ani. 3) Să fi urmat cursul a 3 clase primare rurale. 4) Să treacă un examen de admitere înaintea unei comisii compusă din : un profesor, directorul internatului, medicul internatului și un membru din consiliul județan ; 5) Să aducă în internat obiectele necesare după o anumită listă. 6) Să dea o garanție verificată de primăria locală, că va sluji 10 ani în acea comună ca învățător.

Noul director odată instalat stabili un regulament de administrație interioară a internatului. După acest regulament atribuțiile directorului erau : a îngriji de elevi, de nutrimentul lor, contabilitatea, de cancelarie, a privighia servitorii, a înainta comitetului permanent lunar conturi de tabloul elevilor prevăzuți la hrană, în fine, a supune prefecturii roadele experienței culese în cursul anului. Iar viața elevilor se reglementa astfel : Sculare la 5 ore a. m.; de la 5¹/₂—7 meditație ; 7—7¹/₂ gustare; 7¹/₂—8 recreație ; 8—11 cursuri la școala primară, dusul și întorsul în ordine ; 11—1 (iarna de la 12—1), inspectarea curățeniei ; 1—1¹/₂ prânzul ; 1¹/₂—2 recreație. Dela 2—4 școală, în aceeași ordine ca și dimineața ; 4—6 recreație ; 6—8 cântări bisecești în institut, 8—8¹/₂ masa, 8¹/₂—9¹/₂ recreație, 9¹/₂—10¹/₂ meditație, 11 culcatul.

În acest chip un elev își întrebuința astfel timpul de 24 ore:

6	ore, somnul
7 ¹ / ₂	„ cursuri și meditații
2	„ masa
2	„ dexterități
6 ¹ / ₂	„ recreații
Total . .	24 ore

Pentru cântările bisericești se numi încă din 11 Aprile 1868 ca profesor pe părintele *N. Monescu* cu 37 lei lunar. El avea a preda cursul său în internat, de oarece la școala publică primară nu se învățau cîntările.

Prin budget se prevăzuse 50 de burse, dar în anul I n'au fost prezenți decât 36 elevi, a căror situație lunară directorul o arată către comitetul permanent. Iar ca personal administrativ găsim pe lângă director, un servitor și o spălătoreasă.

Programa primului an școlar fu a claselor 3 și 4 primare, și anume:

Clasa III. Scrierea caligrafică și dictando. Cetirea pe diferite cărți. Etimologia, Geografia țărilor române cu parte din Europa, Aritmetica, fracții ordinare și zecimale, 4 operații complexe, măsuri și greutăți noi. Istoria Românilor dela fundarea Romei până la colonizarea Daciei. Religia și Catehismul partea I. *Noțiuni de agricultură. Higiena.*

Clasa IV. Sintaxa. Geografia celor 5 continente. Raporturi, regula de trei, regula de asociație. Arpentagiu. Istoria Românilor dela colonizare până azi *pe larg. Agricultura pe larg. Higiena pe larg.* Istoria *Naturală. Muzica vocală 3 ore pe săptămână în internat.*

Cu predarea cursului de Higienă se însărcină în mod gratuit pe d. dr. N. Grosu încă din Noembrie 1868; iar mai apoi se prevăzu salar de 100 lei lunar profesorului de igienă.

Cum elevii din internat aveau a urma la școlile publice, era de fapt o îngreuiere pentru institutorii claselor respective, de a asculta altă serie de elevi, pe lângă cei din oraș, care și prin vârsta și prin chemarea lor erau cu totul deosebiți de ceilalți. Erau dar în clasele 3 și 4 elevi între 10—12 ani, și internji dintre 16—18 ani. Pentru acest plus de muncă se prevăzu în budgetul județului mici sporuri de salariu și anume: câte 40 lei pe lună institutoru'ui de clasa IV (*Nae Tomescu*) și câte 30 lei pe lună institutorului de clasa II (*I. Argeșanu*); iar în budgetul anului 1869 s'a prevăzut o diurnă de 40 de lei profesorului de agricultură (*I. Cruceanu*).

Budgetul județului Romanaji pe 1870 prevede la acet institut pedagogic 12,206 lei, din care 3,146 lei la personal și 9,060 la material (întreținerea a 50 de elevi ce urmează în internatul pedagogic cu destinație a se numi învățători comunali). Iar pe

anul 1871 budgetul prevede 16,078 lei pentru întreținerea acestui internat, din care 4,668 lei pentru personal și 11,410 lei pentru material și chirie. În ultimul an de funcționare al școlii (1874—1875) budgetul personalului s'a ridicat la 5,220 lei anual.

Prin urmare personalul didactic care a funcționat la institutul pedagogic din Caracal a fost acesta :

1. *Matci Gorjan* institutor de clasa III și director (probabil a predat și un curs elementar de *pedagogie*) 3 clase gimnaziale 1858—1877 demisionat).

2. *Nae Tomescu* institutor de clasa IV (2 clase gimnaziale 1855—1884).

3. *I. Argeșanu*, și Pr. *Stef. Uzoreanu*, institutor de clasa II.

4. *C. Cruceanu* și *St. Demetrescu* pentru agricultură, cel întâiu dela 1871—1872 Martie 15; cel de al doilea dela 15 Martie 1871—1875 Iulie.

5. *Pr. N. Monescu* pentru cântări bisericești.

6. *Dr. G. Grosu* și *Dr. Degrețeanu* pentru cursul de Higienă și mica Chirurgie.

Rezultatul general al frecventării și absolvirii cursurilor din acest internat pedagogic în cei 7 ani de funcționare a fost acesta :

1. 1868—1869	11 elevi
2. 1869—1870	23 «
3. 1870—1871	20 «
4. 1871—1872	20 «
5. 1872—1873	24 «
6. 1873—1874	20 «
7. 1874—1875	27 «
Total	145 «

În rezumat caracterul școlii normale din Caracal a fost cel primar. Absolvenții internatului parte trecură concurs pentru a ocupa posturi în învățământul rural, cea mai mare parte din ei însă căutară a urma mai departe la Seminarul din Râmnicul Valcea, în dorința de a se face preuți.

Școala Pedagogică din Ploești

(8 Febr. 1868—1885)

Asupra înființării și funcționării acestei școli normale, avem bogate date pentru primii 7 ani în 2 lucrări tipărite : «Activitatea secțiunii de Prahova a Societății pentru Învățătura po-

porului Român» de C. Ienescu-Ploești 1875 și „Autobiografia mea“ de Zaharia Antinescu. Ploești 1896. Amândoi aceștia și C. Ionescu și Zaharia Antinescu au fost directorii școlii normale și deci arătările lor fac dovadă oficială; cât pentru ultimii ani arzând localul școlii cu întreaga arhivă ne-a fost greu a afla ceva date mai prețioase ci atâta știm că starea ei de inferioritate vădită față cu similarele ei a provocat până și în Parlament discuțiuni furtunoase în 1885, când cu tăierea subvenției din partea ministerului și închiderea forțată a școlii, ministru al Instrucțiunii fiind dl. D. A. Sturdza.

În 8 Noembrie 1866 se înjgheabă în București societatea pentru învățătura poporului Român. Cetățenii Ploeșteni, gata totdeauna la fapte bune și mărețe înființază secțiunea de Prahova către sfârșitul anului 1866 În fruntea mișcării găsim pe directorul Gimnaziului local *I. Romanescu* cum și pe bătrânul institutor *M. Georgescu*, ales și președinte al Societății.

În cursul anului 1867 s'a frământat ideia înființării unei școlii normale pedagogice, în care să se prepare fii de săteni, cari vor voi a deveni învățători. Și pe când în București se inaugura în ziua de 22 Noembrie 1867 școala Normală „Carol I“, Ploeștenii harnici și *darnici*, deschid școala Normală în 8 Februarie 1868 după propunerea făcută de I. Eliade, revizorul școlar și cunoscutul autor de *Pedagogie* și *Istoria Pedagogiei*, care văzând opera făcută la București, propuse din Decembrie 1867 societății crearea unei școlii Normale în Ploești.

În luna Ianurie 1868, și anume în ședința de la 21 ale celeiași luni, noul comitet ales de secțiunea din Prahova luă în discuție propunerea revizorului școlar I. P. Eliade și pe dată un grup de profesori se oferiră a preda gratuit cursurile, și anume: D-nii I. Eliade, I. Romanescu, N. Crapeleanu, N. I. Micescu, C. Ienescu, M. Georgescu, Zah. Antinescu, Ios. Ionescu senior, Ios. Walenstein, Dr. Popa, iar Director se orândui a fi d. I. Eliade, revizorul școlar.

Cu acest personal școala se inaugură în 8 Februarie 1868, cu 60 elevi, și deja în primul an școala a funcționat cu 2 clase. În clasa I 41 elevi, și 29 elevi în clasa a II. Total 70 elevi, din care au absolvit în Iunie 1869, 15 elevi.

Doi ani cursurile au fost gratuite; și în acest timp pentru

a se putea înlesni elevilor putința frecventării regulate a cursurilor se înființă și un internat susținut de societate și județ, „în care elevii normali, feriți de contactul corupțiunii orașelor să fie crescuți într'un mod simplu, auster și să li se dea o educație potrivită cu menirea lor“.

Iniințarea internatului cerea o cheltueală de aproape 25000 lei, de aceea se căutară mijloace, și din primul budget al școalei vedem că totalul veniturilor a fost :

Cotizațiile membrilor	4000 lei
Subvenții de la județ	10000 ”
Donații	1176 ”
Alocații în bugetele com. rurale	6000 ”
Loteria	3024 ”
Contribuții voluntare	4800 ”
Extraordinare	500 ”
	<hr/>
Total	29500 lei

În internat se întrețineau 60 elevi interni socotit a 1 leu de elev; de fapt n'au funcționat de cât 40 elevi, localul nefiind încăpător.

Iniințarea internatului asigură școalei o existență proprie și un caracter adevărat pedagogic. E bine de reținut gândul întemeitorilor, care se vede limpede din primul raport al d-lui C. Ienescu din 1869 vara :

„Considerațiunea cea mai puternică pentru iniințarea internatului lângă școala pedagogică era că elevii noștri normalști veniți puri de la vetrele părintești să se întoarcă în sânul conșătenilor lor *muniți* cu cunoștințele utile, dar nu și atinși de vițiul contagios“.

Primul director al internatului a fost V. Tomoroveanu, care din cauza neglijenței sale e urmat de dl. C. Ienescu de la 1869 Nombrie 16.

Tot la 16 Noembrie 1869 se votară și statutele școalei Pedagogice secțiunea de Prahova.

Statutul cuprinde 27 de articole, și dispun următoarele :

Scopul Școalei e de a pregăti învățători apti pentru comunele rurale din jud. Prahova și cele limitrofe (art 1, 2).

Durata cursurilor. Școala va avea 3 clase, un internat; elevii vor fi interni, (art. 3—7). Materiile de predare sunt: limba Română, Istoria și Geografia, Matematica, St. Fizico-Naturale, Religia, Morala și Muzica Vocală. Agricultură, Higiena, Pedagogia și Didactica, Dreptul administrativ și constituțional, caligrafia și

desenul, în total 10 discipline, fie-care cu profesorii ei după pu-
tința bugetară (art. 8).

Practica didactică (didactica) se va face de institutori și la
școlile publice (art. 9)

Recrutarea elevilor. Se vor primi fii de săteni, de cel puțin
16 ani, câte unul de fie-care comună rurală (art. 10—13)

Internatul. Atât școala cât și internatul vor fi puse supt
privigherea unui director a cărui atribuțiuni sunt specificate, și
între altele a da anual raport către secțiunea de Prahova de
mersul școlii și îmbunătățirile ce se vor cere. Intreținerea in-
ternatului și a școlii cade în sarcina societății (art. 14—19)

Profesori. Recrutarea lor, organizarea consiliului școlar, no-
tarea elevilor, sunt prevăzute în (art. 20—22)

Examene. Vor fi 2 examene; unul la Ianurie (7—14) și al-
tul în Iunie 6—22 (art. 23—27)

Cu aceasta nouă organizare a școlii, profesorii și-au dis-
tribuit materiile, și au început de le 1870 toamna a primi și
diurne pentru lecțiile lor. Subvențiile ce se acordau de județ, co-
mună și de minister puteau acoperi cheltuelile așa că cotizațiile
membrilor s'au redus încetul cu încetul de la 4000 lei pe an la
500 lei.

Corpul didactic al școlii a fost acesta :

I. Romanescu, limba Română

N. Crapeleanu, Matematica

N. Micescu, Șt. Naturale

C. Ienescu, Istoria Geografia clasa II

M. Georgescu, Istoria Geografia clasa I

Dr. G. Pappa, Higiena

B. Tomoroveanu, Pedagogia

Ios. Ionescu senior, Agricultura.

Ios. Wallenstein, Caligrafia și desenul

Zaharia Antinescu, Religia și Muzica Vocală.

Diurnele acestor profesori au fost în anul 1870 de 10000
lei pe an, și au variat între 800 și 1200 lei pe an, până cătră
1876 când a fost amenințată școala în însăși existența ei și a-
tunci s'au concentrat catedrele și s'au redus subvenția.

În 1874, înflințându-se și școala secundară de fete o rema-
niare se face în corpul didactic. Dl. N. Crapeleanu trece la ex-
ternatul de fete, și în locui predă Matematica Ios. Ionescu senior,
iar în locul lui V. Tomoroveanu scos din directoratul internatu-
lui, predă Pedagogia și Dreptul d. V. Dragoșescu, iar bătrânul
institutor M. Georgescu murind, Istoria și Geografia o predă dl.
C. Ienescu.

Iată și diurnele ce le primeau lunar :

Zaharia Antinescu, director, Religia și Muzica Vocală 80 lei lunar.

I. Romanescu—Limba Română	100	lei lunar
C. Ionescu—Istoria și Geografia	100	» »
N. Micescu—Șt. Naturale și Higiena	100	« «
Is. Ionescu junior—Matematica	100	« «
V. Dragoșescu—Pedagogia și Dreptul	50	« «
Is. Willenstein—Desen și Caligrafia	70	« «
Is. Ionescu senior—Agricultura	70	« «

Total 670 lei lunar

Măsurile luate în 1872 de ministerul de pe atunci Chr. Tell, n'au atins școala Normală din Ploești, căci profesorii se hotărîră a preda gratuit cursurile lor; spre binele tuturor însă măsura luată se revocă. Camerile puseră la loc sumele în budget și guvernul nu se împotrivi la aceasta.

În 11 Dec. 1875 președintele societății T. Jon arată că cheltuielile de acoperit fiind de 27000 lei, iar resursele numai de 13000 lei, pentru a nu se desființa și școala normală și școala secundară de fete să li se dea sala gimnaziului pentru serate literare și artistice.

În 1876 școala trecu prin grele încercări.—Față cu această stare precară. Camera în ședința de la 17 Decembrie a votat ca școala rurală din Ploești să fie luată pe sama județului, deficiențele fiind mari și existența ei amenințată.

Votul camerei cerea „subvenția de 8000 lei ce o plătește Ministerul școlii normale din Ploești să se mănție cu condiție ca această școală să treacă supt autoritatea consiliului județan și a statului“.

Societatea interveni la minister contra acestui vot, și în 29 Maiu 1876 ministrul de instrucție Gh. Chițu răspunde că el nu împărtășește votul camerei, și cu cea întâiu ocazie va mijloci să se revoace.

Pe baza votului camerei, consiliul județan în ședința sa de la Februarie 16 dispune: „subvențiunile acordate de consiliul județan și de onor. Minister pentru întreținerea școlii normale de băeți din Ploești nu se vor acorda pe viitor de cît cu condiție ca această școală să treacă supt direcțiunea consiliului județan și a statului“.

Pe baza acestui vot, se dispune o reorganizare radicală a

scoalei; și pe când statul organiza scolile sale normale pe curs de 4 ani, scoala normală de la Ploești era redusă la cursul de doi ani.

Se dispunea mutarea internatului în localul gimnaziului, „căci fondatorii au înființat acest edificiu cu destinație de a așeza întrânsul un internat de pedagogie, precum se vede în planul acestui edificiu din 1863“.

Ca măsuri de economie se dispune că elevii vor urma la scolile publice din oraș, ca să nu se mai plătească profesorii.

Pentru a justifica aceste măsuri Prefectura face socoteală că în 8 ani de funcționare (1868—1876) scoala a produs numai 67 absolvenți cari au costat foarte scump, iar subvențiile ce le acordă județul și statul se cheltuesc pe diurnele profesorilor.

Se scoboară și efectivul elevilor, căci se admit numai 20 de bursieri.

Pentru instrucția și întreținerea lor se întocmește un buget de 10000 lei, adică:

hrana a 20 elevi à 0.45 bani pe zi	2700 lei
1 director à 200 lei lunar . . .	2400 „
2 profesori à 100 lei „ . . .	2400 „
material.	2500 „

Total 10000 lei

Cursul scoalei normale îl coborîse la 2 ani, având de bază scoala primară. Iar ca să se ajungă la 2 profesori grupează catedrele astfel:

Catedra I-ia cuprinde: Gramatica, Istoria, Geografia, Dreptul.

Catedra II-a cuprinde: Matematici, Geometria, Științele, Higiena, Zootehnia, Fizica.

Profesorii pot fi institutori ori profesori secundari.

Lecțiile vor ținea 4 zile pe săptămână, iar 2 zile vor fi rezervate practicei pedagogice la scolile din oraș.

O asemenea organizare nu conveni, căci se reducea scoala la starea ei de la început, din 1869, când se dispusese următoarele în privința practicei pedagogice: „toți tinerii din școala pedagogică anul II, cari vor fi apți de a eși învățători prin comunele rurale, vor face practică de la 15 Aug.—15 Sept. în scolile publice supt privigherea imediată a institutorilor respectivi spre a se deprinde cu aplicarea metodelor în predarea lecțiunilor“.

C. Scoala Normală din Focșani.

1870--1873.

Încă din 1868 profesorii de la gimnaziul local s'au constătit că ar trebui să deschidă și în Focșani o școală normală. Curentul provocat în țară prin înființarea societății pentru Invățătura poporului Român și-a avut răsunetul său deci și în Focșani. Ca urmare a fost că încă de la 10 Septembrie 1868 profesorii gimnaziului au formulat următoarele deziderate: „despre modul cum ar putea să deschidă o școală normală pentru pregătirea de învățatori comunali din districtele Putna și Râmnicul Sarat“. Acest desiderat a fost înaintat cu raportul No. 279 din 16 Septembrie acelaș an către onor. Minister de Instrucție, și între altele se arată că consiliul profesorilor a însărcinat pe dl. N. Tipeiu cu direcțiunea atât a școlii normale cât și a școlii de adulți, ce urma să se înființeze.

Consiliul permanent fiind sesizat de acest raport primește ideia cu mare mulțumire și încheie: „Inițiativa luată de profesorii gimnaziului din Focșani fiind foarte laudabilă se vor invita consiliile județane de Putna și R. Sarat a înlesni localul cerut și prefecturile respective să ia măsuri a se trimete la această școală normală câte 2 elevi din satele peste 50 familii“.

O dată ideia aruncată în vileag ea a preocupat toate spiritele în tot decursul anilor 1868 și 1869. Nu cunoaștem peripecțiile intemeerii acestei școli, dar se vede că și Doamnele din societatea Focșăneană nu s'au lăsat pe jos; că au contribuit cu tot felul de ofrande să înlesnească deschiderea școlii și a internatului, după cum reese din darea de samă a Comitetului secțiunii centrale din București în ședința de la 6 Iunie 1871, unde cetim aceste: „Cu ocazia deschiderii școlii normale a secțiunii de Putna s'a manifestat un fenomen, care merită a atrage atențiunea noastră. Un număr considerabil de doamne s'au asociat cu opera binefăcătoare întreprinsă de comitetul societății de Putna și au venit în ajutorul întreținerii internatului oferind mobilierul, rufele și nutrimente elevilor“.

Scoala a început a funcționa abia în toamna anului 1870. Ministerul cu adresa No. 9537 din Oct. 1870 cere lămuriri asupra stării școlii ca să știe ce măsuri să ia pentru dânsa, de oarece Ministerul are tot interesul a vedea progresând scolile

normale fundate de societatea pentru învățătura poporului Român.

Ministerul Instrucției prevede 5000 lei subvenție, care se și cere în 1871 ca să se poată închiria un local mai încăpător și să se sporească numărul internilor, ca așa școala să-și atingă mai bine scopul ce urmărește.

În anul întâiu școala a fost frecventată de 18 elevi, director fiind I. P. Filibiliu, iar profesorii gimnaziului predau aceste obiecte: *Religia, L. Română, Aritmetica, Istoria, Geografia, St. Naturale și Muzica.*

În al doile an (1871—1872) s'au mai înscris 34 elevi, iar în al treilea an (1872—1873) s'au înscris alți 31, așa că școala era frecventată de 83 elevi peste toț. Cum atunci cursurile scoalelor normale erau de 3 ani, nici o serie n'apucase să absolute școala, când intervine și desființarea ei. Cel puțin așa reiese din adresa No. 22 din Iunie 12 anul 1873 a direcției școalei, care dând samă de frecvența elevilor zice între altele: „scopul înființării acestei școale fiind numai de a scoate un rând de tineri, care-și finesc cursul cu finitul acestui an școlar, până astăzi nici s'a putut a absoebi nici să se numească învățători“.

La 4 Iulie același an școala deja încetase de a mai funcționa, căci președintele secției de Putna, dl. Gh. Apostoleanu cu adresa No. 19 din 4 Iulie zicea: „s'a găsit în casa acestui comitet suma de lei 605, care ne mai fiind trebuincioși din cauza *desființării școalei normale* s'au depus la domnul casier de Putna“.

Dăm mai jos numele celor 18 elevi, ce au urmat 3 ani complecți cursurile Școalei Normale de Focșani :

Avrămescu Ioan, Chiru Ioan, Dragu Ștefan, Diaconescu Const. Iftimescu Vasile, Jiloteanu Ștefan, Grigoriu Emanoel, Ionescu Gheorghe; Manolescu Sandu, Nikita Ioan, Novacu Niculae, Nistorescu Gh. Popescu Ioan, Popescu Pantazi, Patrașcanu Ioan, Pricupănescu Const. Radovici Alexandru, Spiridon Theodor.

D. Școala Normală din Bârlad

1870 Noembrie.—1874 Iulie 1

Azi școala Normală din Bârlad e a statului; dacă amintim de ea este faptul că primii 3 ani școala a funcționat pe sama societății pentru învățătura poporului Român.

În 1870 Iunie 22 președintele societății pentru învățatură poporului Român, secția de Tutova, răposatul Ioan Popescu, împreună cu întregul comitet compus din d-nii Pan. Chenciu, vicepreședinte. St. Neagoe, Adămescu și Ioan Galin ca secretar, iar Gh. Albu casier, mijlocesc la președintele societății, secția centrală, la C. Esarcu, să bine voiască a-i ajuta cu ceva, având în gând a deschide pe toamnă o școală Normală în Bârlad cu 60 burse. La 8 Iulie comitetul central ia în discuție cererea secțiunii de Tutova și aprobă subvenție 8000 lei. (Cap. 2 art. III § 1), pe următoarele considerente generale.

«Având în vedere marea necesitate ce se simte de a se înființa școli normale pentru a forma buni învățători pentru comunele rurale.

„Având în vedere că lipsa de învățători este una din cauzele principale, care împiedică punerea în aplicare a legii instrucțiunii în ceea ce privește obligativitatea învățământului primar.

„Având în vedere deliberările camerei din sesiunea trecută prin care s'au exprimat cereri pozitive de a se înființa cât mai în grabă școli comunale spre a pune în toată întinderea sa în aplicare principiul obligativității învățământului primar.... etc.

Cu ajutorul dat și cu mijloacele proprii ale societății secția de Tutova, și cu autoritatea care o capatasese în societatea Bârlădeană Ion Popescu, vechiul profesor public, școala s'a deschis în Noembrie 1870 cu 60 elevi, în aceeași lună când și secția centrală din București își inaugura cursurile școlii sale Normale (Duminică 14 Noembrie.)

Școala Normală din Bârlad a funcționat 3 ani, dar numai cu o clasă, căci din cei 60 elevi intrați în 1870 iarna, au absolvit 53 în cursul anului 1873 | 74, când s'a și închis la 30 Iunie 1874. Iată ce zice dl. I. Popescu, președintele secțiunii, în raportul său din 21 Iunie 1873, supt No. 27. „Există dar o diferență între școala Normală din Bârlad față cu celelalte școli normale, numai în privința modului de primire al elevilor; pe când școlile normale ale statului au avut și au elevi pe fie care clasă, școala noastră normală de la înființarea ei până astăzi a avut și are numai o serie de elevi, tot în una și aceeași clasă... actualmintele există numai clasa III, iar clasa I și II deja nu mai există“.

Arătările directorului și președintelui I. Popescu consună cu cele zise de raportul general, de mersul școlilor normale ale societății în darea sa de samă pe ziua de 6 Iunie 1871 :

„Școala normală din Bârlad s'a deschis pe la începutul anului acestuia și funcționează cu 60 elevi. O altă idee de cât la celelalte școli a dominat la organizarea acestei școli, și aceasta explică numărul considerabil de elevi, cu care a început... Școala secțiunii de Tutova este organizată în ideea de a dura 3 ani, adică durata studiilor necesare de a forma pe învățători. Prima serie de elevi s'a trecut succesiv prin fiecare clasă, fără a fi înlocuită de alta, și când elevii vor termina toate clasele, școala va înceta de a mai funcționa.

În adevăr cu data de 20 Iunie 1874 școala s'a închis, cum cetim în Procesul-Verbal din 14 Noem. 1873 al societății secția de Tutova: „Considerând că școala normală din aceasta urbe încetează de a mai funcționa de la 30 Iunie anul viitor 1874“.

În același timp societatea stăruie ca școala să fie luată de stat, și în adevăr în același an 1874. luna Sept. se aprobă ca Școala Normală să continue de a funcționa pe sama integrală a statului, și președintele I. Popescu întocmește un proiect de buget în amănunte pentru funcționarea cu o clasă, cu 2 și cu 3, stabilind următoarele cifre: 19248 lei pentru școala cu un singur clas; având 30 elevi; 33843 pentru 2 clase 47648 pentru 3 clase, având 98 elevi.

Secțiunea de Neamț a societății pentru învățătura popoului Român, organizată tot prin 1870, nu se încumetează a deschide o școală normală, căci nevoile culturale ale școlilor erau satisfăcute cu elevi eșiți de la Iași, sau cu elementele recrutate de pe la școlile rurale și catehetice. Singurul lucru ce găsim că a cerut președintele secțiunii de Neamț. Gh. Adamescu. e de a controla mersul învățământului rural din județ ceia ce ministerul de pe atunci aprobă, în următoarea redactare: „Se va răspunde ca ministerul le încuviințează, ceia ce este permis la tot românul de a vizita școlile și le va mulțemi pentru informațiunile ce vor da“. (Adresa 11988 din 19 Ianuarie 1871).

E. Școala Normală din Craiova

În 20 Noembrie 1869 consiliul județan de Dolj luând în samă nevoile județului în ceia ce privește lipsa de învățători la școlile rurale, cum și curentul care stăpâna societatea românească

de pe acele vremi vota înființarea unei școli normale susținută din bugetul județului, după modelul Școlii Normale Carol I din București.

Delegația județeană se gândi să dea direcția școlii d-lui C. Olteanu căruia cu adresa No. 214 din 28 Ianuarie i se dă această însărcinare.

Luând modelul Școlii Normale din București, noul director al școlii proiectate înaintează un raport asupra organizării școlii.

Iată în scurte cuvinte planul de organizare.

Scopul Școlii Normale va fi de a crea învățători pentru comunele rurale. În acest scop se vor primi copii de săteni având vârsta între 16—18 ani, și certificatul de 4 clase primare. Intrarea se va face prin concurs, trecut înaintea unei comisiuni compusă dintr' un institutor, 2 membri din consiliul județean, 2 delegați ai Primăriei, și Prefectul Județului.

Numărul burselor se fixă la 22 pentru anul întâiu.

Cursul școlii urma să fie de 3 ani, cu următoarele obiecte:

<i>Anul I</i>	<i>Anul II</i>	<i>Anul III</i>
L. Română	L. Română	Pedagogia, Didactica,
Religia, Morala	Religia, Morala	Higiena, arta veterinară
Aritmetica	Geometria	Dreptul administrativ
Geografia, Istoria	Geografia, Istoria	Practica
Agricultura	Agricultura	Muzica
Caligrafia, Desen	Istoria Naturală,	Gimnastica
Muzica, corul	Caligrafia, Desen	Ex. militare
Gimnastica	Muzica	
Ex. militare	Gimnastica	
	Ex. militare	

Toate aceste obiecte vor fi grupate în 7 catedre, predate de 7 profesori: 1) Româna—Istoria—Geografia, 2) Religia—Morala, 3) Aritmetica—Geometria—Agricultura, 4) Caligrafia—Desenul, 5) Muzica vocală, 6) Gramatica, 7) Armele.

Școala a început să funcționeze în toamna lui 1870; căci în cursul lunii Septembrie abia intrase 18 bursieri din 22 câți se prevăzuse în buget.

Școala a început să funcționeze cu următorul personal didactic:

C. Olteanu director 200 lei lunar.

I. Bumbăcilă profesor la Liceu a predat Istoria, Geografia și Româna cu 100 lei diurnă.

N. Georgescu preot profesor la Școala Centrală a predat Religia cu 50 lei diurnă.

M. Mărăcineanu profesor la Școala Centrală a predat Matematicile și Șt Fizico-Chimice cu 100 lei diurnă.

I. Poș guvernor a predat Pedagogia cu 100 lei diurnă.

Isidor Sălăgeanu maestru de Desen și Caligrafie.

Fernando Settolino maestru de scrimă și gimnastică.

Personalul administrativ al școlii era compus din 7 persoane cu diurne lunare de 360 lei.

Anul I școlar se încheie la 16 Iunie și toți elevii în număr de 20 promovează în clasa II.

Anul II de funcționare (1871—1872) a adus 2 schimbări și în regimul școlar, în corpul didactic, și în sporirea numărului bursei.

Se întocmește de directorul *C. Olteanu* un Proiect de Regulament pentru administrația internă, cuprinzător de 20 articole, în care cuprinde: întrebuintarea timpului, disciplina școlară, educația fizică și morală.

Iată în scurt economia acestui regulament, aprobat de consiliul județan :

4½—5 dim. scularia; 5½—7 meditația; 7—7½ dejunul; 8—1 și de la 2—4 lecțiuni; 1—2 masa; 4—5 recreare; 5—7 meditație; 7—7½ cina; 8—9 meditație; 9 culcarea.

Curățenia și serviciul interior îl vor face elevii în echipe de câte 4; ei vor mătura clasele, dormitoare, aduce apă de băut și spalat.

Câte 2 elevi noaptea vor veghea de strajă câte 2 ore. (art. 1—10) Educațiunea morală e reglementată, în ascultare, resignarea, iubirea de adevăr, stăpânirea de sine, (art. 11—20).

În personalul didactic se aduce următoarele schimbări: În locul lui *M. Mărăcineanu* se numesc 2 profesori: *G. Constantinescu* profesor de Matematici cu 120 lei diurnă și *V. Râmnicianu* profesor de Agricultură și Istoria Naturală cu 120 lei diurnă. Se aduce maestru de muzică pe *I. Pudil*, cu 50 lei, anul I nefiind maestru, iar *Pr. I. Alexandrescu* e rânduit cu oficiul religios al internatului cu 30 lei diurnă.

Se sporesc bursele cu 10 pentru anul II.

În total pentru anul al II-lea de funcționare bugetul Județului Dolj prevede pentru Școala Normală 33000 lei, din care 9960 Corpul didactic 2000 personalul administrativ, 5548 lei hrana câte 60 bani pe zi de elev, 5000 lei încălțăminte, restul chirie și material.

Școala a funcționat în localul d-nei Zamfira I. Broșteanu cu chirie de 2350 lei pe an.

Orarul de distribuirea lecțiilor prezintă o anomalie, din cauză că unele cursuri erau puse în oare cu totul nepotrivite, din cauză că aceiași profesori predau și la alte școli în oraș și își așezau oarele după timpul liber de care dispuneau.

Așa găsim cursuri între 12—1, cum e Matematica Lunia, Mercuria și Vineria de la 11—1.

Dăm drept dovadă orarul pe 3 zile :

	<i>Clasa I</i>	<i>Clasa II</i>
Luni :	8—9 Desen	—
	9—10 L. Română	Desemn
	10—11 Religia	L. Română
	11—12 Aritmetica	—
	12—1 —	Geometrie
	3—4 Gimnastica	
Marți :	8—9 Muzica Vocală	
	9—10 —	Higiena
	10—11 —	—
	11—12 —	Șt. Naturale
	2—3 Geografia	—
	3—4 armele	
Mercuri :	8—9 Caligrafia	—
	9—10 L. Română	Desen
	10—11 —	L. Română
	11—12 Aritmetica	—
	12—1 —	Geometria
	2—3 —	Istoria
3—4 Gimnastica		

Mai rău orar de cât la o școală particulară !

În cursul anului 1872—1873 bugetul județului Dolj prevede frumoasa sumă de 48075 pentru întreținerea Școlii Normale.

Se înființase acum și anul al III-lea, iar școala funcționa cu 13 profesori :

Director. Istoria și Geografia, L. Română și Pedagogia, Matematici, Fizica, Șt. Naturale și Agricole. Contabilitatea Agricolă, Medicina și Higiena, Religia. Desemnul și Caligrafia. Muzica, Armele cu Gimnastica, Perfectul de studii, Una limbă modernă cu 3 lecții pe săptămână.

Corpul didactic suferă o mică schimbare ; așa în locul d-lui I. Pudil a funcționat dl. I. Ilarian pentru muzică în 1872, iar dl. I. Metroni a predat cursul de Pedagogie Dr. Economu s'a oferit cu predarea cursului de Medicină și de Higienă de la 5 Maiu, iar ca medic curant a fost însărcinat dr. Caligari.

Cu complectarea anului al III scoala a început a deveni pentru budgetul Județului o sarcină prea grea. De aceea ca măsură de economie s'a dispus a nu se mai primi elevi pentru cl. I în toamna anului 1872 ; și deci scoala a funcționat de fapt numai cu 2 clase (clasa II, 10 elevi, și clasa III, 18 elevi).

În vara lui 1873 nu rămăsese în școală de cât 10 elevi, promovați în clasa III și școala dăduse 18 absolvenți, prima serie.

Cea întâiu măsură ce se luă de prefectul județului și de consiliul județan a fost ușurarea sarcinilor budgetare cu școala Normală.

Pentru anul 1873—1874 se votă un budget de 25872 lei de unde în 1872—1873 fusese de 48000 lei, reducere aproape la jumătate. Se fixase bursele la 30, în loc de 40 ; clasa II de fapt nu funcționa, căci s'au primit din nou pentru clasa I a, 18 bursieri.

Reducerea cea mai mare a fost la personal. De unde în 1873 se prevăzuse 13 profesori ; în ședința de la 16 Aug. 1873, consiliul județan dus de ideia *unității învățământului*, a votat gruparea catedrelor în 3 :

1) *Grupa literară*, cuprinzând : Pedagogia, Limba Română, Istoria, Geografia, Religia, Morala, Dreptul administrativ ; în total 7 discipline.

2) *Grupa științifică* cuprinzând : Matematica, Șt. Naturale, Agricultură, Arpentajul ; în total 4 discipline.

3) *Grupa accesoriilor* cuprinzând : Higiena, Veterinara, Desenul, Caligrafia, Muzica, Exercițiile : în total 6 discipline.

Consiliul merse mai departe ; distribui obiectele pe clase, și fixă și orarul redus.

Iată economia Programului și a orarului.	
Pedagogia cu Didactica anul II III câte 3 oare	= 6 oare
Religia anul I, II, III câte 1 oră	= 3 "
Istoria anul I, II, III (3+1+1)	= 5 "
Geografia în anul I, II, III câte 1 oră	= 3 "
Limba Română anul I, II, III (3+2+1)	= 6 "
Matematica " " " " (3+2+1)	= 6 "
Fizico-Naturale " " " " (3+1+2)	= 6 "
Agricultura " " " " câte o oră	= 3 "
Desen, (
Caligrafia (" " " câte 1 oră	= 3 "
Igiena, Veterinara Dreptul, clasa III	= 3 "
Armele Duminica	= 3 "
Total	<u>47 oare</u>

Repartizând pe cele 3 grupe găsim că grupa literară avea de predat 24 ore pe săptămână; grupa științifică 15 ore pe săptămână, iar grupa accesoriilor numai 8 ore pe săptămână.

Din această întocmire de program și orar, directorul școlii își dă demisia, căci n'a putut primi această combinație. La 27 Sept. 1873, cu adresa No. 12954, dl. C. Olteanu e desărcinat de la direcția școlii și se numește director pe dl. Gh. Constantinescu, profesor la Liceu. El primește noua combinație și tot atunci se fixază și personalul didactic, cum urmează :

I. Bumbăcilă ia grupa literară toată cu 24 oare pe săptămână, Gh. Constantinescu ia grupa științifică cu 15 oare pe săptămână.

Iar pentru grupa accesoriilor continuă a preda domnii :

Selăgeanu (Caligrafia, Desenul), Ilarian (musica vocala), *Beitter* (armele) *Settelino* (gimnastica) și *Roscovski* (Higiena și Veterinara).

Elevi erau 19 în clasa I a și 10 în clasa III-a, căci clasa a doua lipsi.

Pe lângă interni a început a se primi și externi. Așa în 1874—1875 școala a funcționat cu clasa I și II, și n'a dat nici un absolvent în vara anului 1875, și la adresa Ministerului că de ce n'a dat școala absolvenți, direcția răspunde că „s'a neglijat a se primi bursieri (?)“

De fapt nu s'au primit bursieri mulți; căci mijloacele bănești nu mai îngăduia un număr așa de mare.

În toamna lui 1875 se primesc în clasa I numai 2 bursieri și restul de 8 externi, (clasa III, 15 elevi, clasa II, 13 elevi, și

clasa I, 2 elevi bursieri—total 30 elevi). În alți ani s'au primit numai externi în clasa II (20 elevi în 1878).

Pe când dar nevoia de economii la județ cărpia așa de îngust funcționarea școlii normale, vine statul și organizează școlile normale pe cursuri de 4 ani (Monit. Off. No. 238 din 1876).

Ca îndrumare pe o nouă cale de disciplină pedagogică e că încă din toamna lui 1875 după o adresă a revizorului de atunci Radu Popescu se admise ca elevii clasei III să frecventeze școlile primare din oraș în vederea practicei pedagogice.

Inmulțirea anilor de studiu a adus după sine neputința de a se menține catedrele clasate în 3 grupe.

În corpul didactic se făcură mai multe schimbări și adause, *Dr. Caligari* muri în 17 Mart 1875, *I. Mateescu* de la Liceu fu însărcinat cu predarea cursului de Fizică; *Gr. Constantinescu* procuror predă gratuit cursul de Drept Administrativ și Constituțional, *T. Măciucă* e rânduit profesor de L. Română și imediat apoi vine *D. Popilian*.

Pe lângă inmulțire de profesori și diferențiere de catedre, vin și cerințele pentru sporire de salariu, și anume 200 lei în loc de 100. În budget s'au sporit lefurile cu puțin și după 1880, căci pe vremea războiului făcându-se greu față nevoilor, chiar profesorii se adună și încheie un proces-verbal, prin care declară că vor continua de a face cursurile regulate, urmând ca plata să se facă când se va putea și cum se va putea.

Iată mișcarea făcută în corpul didactic de la 1877—1890.

Gh. Constantinescu sta în directorat până la 1881, când îi urmează în direcție dl. I. Bumbăcilă. Dânsul a predat Matematica, Pedagogia, și cu mici intermitențe, revine apoi tot d-sa, până la sfârșitul școlii.

I. Bumbăcilă a fost unul din cei mai legați de școala normală și a predat când grupa literară completă, când numai Istoria și Geografia.

Sc. Mateescu a rămas iarăși legat de școală predând St. Naturale și agricole, cum și apoi L. Română, urmându-i la St. Naturale d. I. Păsăreanu, adus de la Târgu-Jiului, și care funcționează și azi la sc. normală a statului.

Dr. St. Roscovski, rămâne iarăși până la finele școlii, predând Higiena, Veterinara și Medicina, cu o mică intermitență a d-lui Dr. Banciu în 1882.

D. I. Popilian a predat *L. Română*, fiind urmat apoi de dl. *Sc. Mateescu* care predă acest obiect până la finele scoalei.

Pr. N. Georgescu a predat *Religia* până la sfârșitul scoalei.

D. Căpreanu a predat *Dreptul Constituțional și Administrativ*, urmat apoi de *Gh. Columbeanu*, care stă până la sfârșit.

Fr. Sentelin a predat *gimnastica* până la sfârșitul scoalei.

Isidor Sălăgeanu a predat *Desemnul și Caligrafia*, urmându-i cătră sfârșitul scoalei dl. *Em. Burbea*.

I. Ilarian a predat *Muzica*, urmându-i în 1882 *Gh. Ștefănescu*, iar cătră sfârșit dl. *Gh. Simoni*.

În privința numărului de absolvenți ce a dat această Școală Normală în cursul duratei sale (1870—1892), găsim date exacte în matricolele școalei, foarte bine păstrate, cum și în diferite rapoarte a direcțiunii școalei.

În Raportul No. 79 din 15 Maiu 1885, directorul școalei *I. Bumbăcilă* raportează că de la 1870, până la 1885 au absolvit școala 112 elevi, din care au îmbrățișat cariera de învățător, potrivit angajamentului încheiat 102 absolvenți, iar restul de 10 au devenit agricultori sau speculanți, și unul din ei dl. *Ilarie Marian*, primar în Calafat și deputat al Doljului.

Complectând aceste date cu arătările matriculelor de la 1885/86 încoace reiesă că școala a mai funcționat complet cu 4 clase până la 1888 toamna, când nu s'au mai primit elevi în clasa I, și s'a desființat și internatul. În adresa Prefecturii pentru desființarea internatului, dl. *I. Bumbăcilă* director spune aceasta: „desființarea internatului Școalei Normale nu este de cit o desființare deghizată a însăși școalei“.

Deja din toamna lui 1887 nu se mai primise de cât 7 interni în clasa I-a, iar în vara lui 1889 cu adresa No. 6007 din Iunie 30 Consiliul județan face cunoscut direcției Școalei Normale că nu s'au prevăzut în budgetul județului de cât cheltuelile pentru 3 luni cu întreținerea Școalei Normale, și că dar pe ziua de 1 Iulie 1889 școala este și rămâne desființată.

„Subsemnatul zice adresa—consecinte încheerii comitetului vă invită cu onoare să bine voiți a pune în vedere întreg personalului didactic și de serviciu al școalei că pe ziua de 1 Iulie

a. c. să înceteze din serviciu, comitetul ne mai având mijloace să retribuească acest personal“.

Budgetul județului pe 1888—89 prevăzuse 21659 lei pentru Școala Normală.

La această adresă consiliul profesorilor școlii se adună și dezbătând chestia desființării școlii hotărăsc a continua cu predarea *gratuită* a cursurilor și mai departe, cerând de la județ a se pune la dispoziție *local, lemne și servitor*.

În adevăr controlând cele 6 volume a condicilor de prezență (1872 Dec. 23—1890 Dec. 10) constatăm că s'a continuat cursurile până la 1890 Decembrie 10, când se încheie cu totul predarea gratuită.

Deja în 1889--1890 școala a funcționat cu 2 clase (clasa III și IV) iar în 1890—91 numai cu un clas (clasa IV-a), dar și acela foarte neregulat. Matricula în schimb a început a scrie și pe anul 1891—92 elevii clasei IV, dar nu se vede trecută nici o notă, ceia ce arată că școala a încetat definitiv în toamna lui 1891, pentru a se deschide peste un an de stat, în forma cum funcționează astăzi.

Din viața, care a trăit-o această școală, nu am putut culege date exacte, căci pentru aceasta se cere să cunoști pe cei ce au urmat cursurile ei.

Regimul internat a fost predominant și faza ei de progresa corespunde tocmai sacrificiilor mari date pentru regimul internatului. În măsura în care s'au introdus externii, decăderea școlii a fost simțită, cum vom avea prilejul a o vedea și la altă școală normală ca la cea din Târgu Jiului.

Cărțile didactice după care se învăța erau cele ale timpului. Nu am putut da o listă a lor, căci îmi lipseau datele.

Practica agricolă a suferit la școala normală din Craiova, cum și azi chiar suferă, cu tot terenul dat în jurul școlii. Pentru acest scop dau mai jos un pasaj dintr'un raport al directorului școlii tocmai asupra întinderii ce câtă să se dea practicei agricole, și starea în care se afla dânsa. Dl. I. Pășăreanu profesorul de agricultură și naturale, adus de la T. Jiu după ce organizase acolo pe o scară destul de mulțemitoare grădina Școlii, a trebuit să înceapă de la capăt, dar fără mult folos, cum și azi se vede:

Intr'o țară agricolă prin eselență cum este România, stu-

diul agriculturii pentru populația rurală este de o imoanță ce nu mai are nevoie de demonstrat. Inșă și aci ca în toațe, teoria fără practică nu conduce la nici un rezultat trainic; practica agricolă, cultura diferitelor soiuri de plante și anume cultura rațională, sistematică este aceea ce învățătorul trebuie s'o învețe și să se silească a introduce între consătenii săi. Este dar evidentă necesitatea unui teren de aplicație pentru elevii normalişti. Admițându-se, precum nu mă îndoesc, această idee, ar mai fi nevoie de oarecare alocațiuni pentru uneltele de lucru și pentru diverse semințe. Pe acest teren s'ar putea înființa în mod sistematic și o scoală de pomi roditori și de arbori de ornament; din acești pomi să se dea normaliştilor absolvenți, deveniți învățători, un oarecare număr de pomi, cu îndatorire a-i plănta lângă scoala sa căutând a-i înmulți și a deștepta și în săteni plăcerea pentru atari ocupațiuni folositoare. Cu chipul acesta într'un timp nu prea depărtat putem spera să vedem dispărând acea privilegiate desgustătoare ce inconjoară localurile celor mai multe scoale rurale, de care astăzi murdăria și selbăticia par a fi neseparabile. Chiar actualii învățători normalişti să fie împărtașiți după putință din aceste scoale de pomi în condițiunile de mai sus, și după 5 sau cel mult 10 ani s'ar resimți influența binefăcătoare a unei asemenea măsuri, precum s'a întâmplat și aiurea ca un singur învățător prin stăruință și exemplul său să schimbe viața unui ținut întreg. Atunci cu drept cuvânt vom putea spera că nuditatea și goliciunea atât de caracteristică satelor noastre, remarcată aproape de toți străinii, căli au vizitat țara, să fie înlocuită prin plantațiuni nu numai plăcute vederii, dar și mănoase; atunci chiar condițiunile de salubritate s'ar îmbunătăți. Locul cel mai potrivit pentru acsst scop fiind și destul de spațios și alături cu grădina scoalei, nu ar mai lua elevilor timpul cu ducerea și întorcerea, ci ei ar putea utiliza orice moment liber, pe lângă aceasta el prezentând și vale și deal e propriu pentru toate culturile—este cel din dosul scoalei care se întinde până în ulița de lângă spitalul Știrbei și formează un trup cu localul scoalei Normale aparținând d-lui Geanoglu și care s'ar putea închiria cu o modestă sumă.

În fine ca educație internă, am găsit instructiv o întimpinare ce direcția scoalei face comitetului permanent tocmai în felul cum înțelegea să se reglementeze munca gospodărescă în internat, și câtă parte să ia elevii la satisfacerea nevoilor lor de locațiune. Și fiind că cele practicate la Craiova de la început, par a fi de actualitate, le dăm loc în întregime de și sunt 23 ani de atunci. (Raport No. 10 din 3 Febr 1883):

„Era un principiu, o normă constituțională care a predominat la organizarea actualei scoale Normale, principiu care dicta

ca elevii normaliști să îndeplinească singuri toate serviciile cu privire la trebuințele lor personale, precum: aducerea apei de băut, tăerea lemnelor trebuincioase în clase și dormitoare, măturarea claselor și dormitoarelor, etc. Am azistat la memorabilele ședințe ale consiliului județan din 1869 care au discutat înființarea și din 1870 și mai încoace care au discutat organizarea scoalei. Intențiunea fundatorilor scoalei Normale, ideia lor fundamentală și conducătoare a fost a da elevilor acestei scoale toate cunoștințele necesare unui învățător în timpul de față, iar încolo a nu schimba nimic din deprinderile și obiceiurile fiilor de săteni, care după un scurt timp urmează a se întoarce la ai lor, adică tot la săteni. Onor d. G. Chițu, voia ca normaliștii să mănânce mămăligă, să se îmbrace cu dimie și să facă toate lucrările relative la trebuințele lor proprii, ca să nu uite un singur moment că sunt fii de săteni. „Nu voi, zice d sa, să iasă din această scoală coconăși.“ Munca nu numai nu umilește și nu dezonorează, dar înalță și inobilează pe om; numai lenea este rușinoasă și blamabilă.

În acest spirit s'a lucrat, de atari cuvinte s'au condus fundatorii scoalei normale, așa au stabilit ei, și așa s'a urmat de când există scoala și până astăzi. Nu este o inovațiune introdusă de mine. Am fost neîntrerupt la sc. normală profesor de la înființarea ei; sunt al III-lea care ocup postul de director și știu că așa s'a urmat sub cei doi predecesori ai mei și așa am urmat și eu“.

F). a) **Scoala Normală din Târgul Jiului.**

Unul din județele, care și-au impus sarcini mai grele pentru dezvoltarea învățământului normal, și care a cules roade mai bune, a fost județul Gorj. Datorită întrecerei unor oameni de bine, cum a fost pe vremuri Pleșoianu, s'a produs în micul orașel al Jiului o mișcare culturală, care și azi își vede roadele în frumoesul muzeu, care face cinste și țării și orașului, unde este așezat.

Inceputurile scoalei normale din Târgu Jiu se confundă cu a unei scoale reale de băeți, deschisă în 1869. Deja de câțiva ani mai înainte de deschiderea scoalei normale, județul prevăzuse în budgetul său burse pentru trimeterea a 6 elevi normaliști în scoala normală din Craiova, pentru a deveni învățători sătești, cu bursă a 900 lei vechi—total 5400 lei. Iar burse și ajutoare se văd figurând în sumă de 14917 lei și anume: o bursă pentru medicină, pentru inginerie, pentru conductor, pentru un

agronom tocmai la Herestrău «și 4800 lei bursa d-nei Ecat. C. Stanciovici pentru ca prin învățătura ce va face 4 ani în străinătate să devie institutoare acelu județ pentru scoala de sex feminin».

În acet mediu așa de folositor îngrijirii de preparare a tuturor elementelor chemate a satisface nevoilor obștești ale județului Gorj (medic, inginer, conductori, agronom, institutoare, învățători), în budgetul lui 1869 se prevede $\frac{16800 \text{ lei}}{6222 \text{ lei}}$ ca fond «pentru instituirea a 2 clase reale pe lângă scoala primară a urbei, cum și 3703.70 pentru instituirea unei scoli de agricultură și o fermă model în județ».

Imediat ce s'au prevăzut mijloacele budgetare, s'a și publicat concurs pentru ocuparea celor 2 catedre, cu care avea să înceapă cursul real, alipit la scoala de băeți No. 1.: L. franceză și L. Română. Concursul se ține în Craiova și deja la 16 Oct. 1869, concursul era terminat și cei 2 candidați reușiți; dl. Gr. Căzănescu pentru L. Română și Gh. Safrim (actualul Episcop de Roman) pentru L. Franceză» cum se cetește în adresa No. 13300 din 16 Oct. 1869, către Primăria de Jiu, prin care se face cunoscut numirea provizorie a celor doi profesori titulari.

Ministerul nici nu știa cui să se adreseze și credea că Primăria a mijlocit înființarea școalei reale, pe când ea de fapt dăduse numai mobilierul și încălzitul¹⁾. Se înscrișese pentru anul I numai 3 elevi²⁾.

Ineheerea ce se pune pe această adresă de la minister e hotărâtoare: „Conținutul din acest ordin neprivind pe primărie, de oare ce această școală este înființată din inițiativa comitetului permanent, dispunem punerea ei la dosar“.

1) În darea de samă făcută la premii în anul 1870 la institutul de fete Savoii găsim aceste cifre: 195 elevi clasa I primară băeți, 104 (cl. II), 67 (clasa III), 43 (clasa 4-a); 3 (clasa I școala reală); 7 elevi școala privată de l. germană; 27 fete la clasa I școala primară fete, 12 (clasa II), 10 (cl. III), 10 (clasa I. II din internatul Săvoi), 7 (cl. III), 5 (cl. IV), 4 (cl. V). În total 494 elevi și eleve.

2) Adresa No. 1573 din 17 Sept. „iar pe de alta s'a invitat dl. institutor superior ca să părăsască camerele ce se ocupă de d-sa încăperile șc. primare, a rămâne libere pentru trebuințele elevilor ce să aduc pentru învățatură în clasele reale“. Iar mai jos: „că acele încăperi ce s'au destinat pentru învățatura claselor reale“ „și după cum au avut bună voință de au făcut mareața punere la cale în înființarea claselor reale în interesul filor tineri ai districtului, așa să aloce în budgetul județului somă pentru locuința directorului“.

Cei 2 profesori au început cursul în Oct. 1869; și leafa rânduită a fost: 259 lei lunar profesorului de L. Română, și 222 lei profesorului de l. franceză.

În al doilea an (1870—1871) școala a mai primit 7 elevi și s'a adăugat un profesor de l. germană pentru 4 luni cu 222 lei salar lunar; așa că budgetul școalei pe 1871 a fost de 6666 lei, 52 bani.

În al treilea an (1871—1872) au mai frecventat cursurile școalei alți 10 elevi; în total dar în cei trei ani de funcționare a școalei reale au urmat cursurile 20 elevi.

Primăria nu era chemată de cât a da încălzitul și mobilierul, iar locuința era în sarcina județului ³⁾.

Și în adevăr în budgetul pe 1870 găsim prevăzute aceste sume: servitor la școala reală 240 lei, ajutor la chiria șc. reale 329; lemne la șc. reală 100, spese la șc. reală 60, cancelaria șc. reale și primare 400;

La început școala primară fiind la un loc cu primăria, se iviră multe inconveniente; când s'a adaus și clasele reale, și îndepărtarea directorului din localul școalei. De aceia încă din 26 Aug. 1870 Gh. Safirim directorele școalei reale face raport la județ ca să se închirieze alte case ale d-lui C. Piscureanu — *ca să nu mai fie în localul primăriei*.

Ideia înființării claselor reale nu satisfăcea pentru moment nici o nevoie obștească. Cu cei 10—20 elevi din cele 2 clase reale nu se urnea cultura. De aceia utilitatea acestor clase reale fără scop definit fu reluată la discutat în ședințele consiliului județan și se hotări după propunerea membrilor din comitetul permanent a se transforma — începând din toamna lui 1872 — școala reală în școală normală cu internat, ba se și rândui o comisiune care avea să institue un regulament de administrație interioară a școalei, cum și un orar. Propunerea fu aprobată apoi de consiliul general de instrucție și se hotări ca de la 1 Sept. 1872 să înceapă a funcționa școala normală cu profesorii de la școala reală. De altfel istoricul acestei transformări îl cetim în raportul No. 5 din 2 Febr. 1873 adresat Ministerului și care sună astfel:

3) În raportul No. 34 din 8 Oct. 1869. Directorul școalei primare T. Petrescu zice: „La 15 ale curenteii luni urmând a se întruni consiliul județan, va trebui a se închiria din fondul casei județene încăperi pentru școala reală, rămânând în sarcina consiliului comunal numai încălzitul și mobilierul“.

Domne Ministere!

La ordin D-v. No. 764 din 24 Ianuar anu curent venim cu onoare a vă înainta Indicele cerut și a Vă da încă și următoarele deslușiri despre Școala Reale.

La întâi D-bre anul școlar 1869—70 s'a deschis pentru prima oară în această urbă școala numită Reală, întreținută din fondurile județului, Primăriei. Profesorii cu cari s'a și deschis școala au fost doi, adică : Dl. Grig. Căsănescu de L. Română și subsemnatul de cea Francesă. În numitul an, am început lecțiile cu clasa I, rămânând ca treptat pe fie-care an ce va urma să se înființeze și cele-l-alte până la numărul de patru clase cerute de Programa școliei. De atunci și până la finele lui August anul expirat 1872, a continuat a funcționa școala tot cu numiții doi Profesori și numai cu clasa I-a. Nu s'au înființat și cele alte trei clase din cauza micului număr de elevi, după cum se poate vedea și din alăturatul de acesta Indice. În urmă văzând Onor. fondatori că școala aceasta reală nu'și ajunge scopul, am cerut și căpătat în anul trecut voia de la acest Onor. Ministeriu ca să o transforme în școala Normală după cum este cea de aci din capitală. Și de la 1 Septembrie trecut, funcționează actualmente ca Normală și tot cu o asemenea numire de o cam dată tot pe foști 2 profesori.

Bine-voiți vă rog D. M. a accepta pe lângă acestea și asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Directore (s.) G. Saffirim

Pe lângă obiectele ce se predase la școala reală, se propunea în cl. I Normală Religia, Agronomia și Muzica. Gh. Saffirim se offeri a da gratuit cursul de Șt. Naturale și Agronomia, iar Gr. Căsănescu acel de Religie.

Tot în toamna lui 1872 (adresa Nr. 2237 din 11 Sept. 1872) se înființă un internat alipit pe lângă școala Normală. Director al internatului fu numit dl. St. Sadoveanu, institutor, căruia impunându-se a preda și Religia el o refuză.

Pentru trebuințele internatului s'au închiriat casele D-nei Maria Brașovanu cu 80 galbeni pe an chirie, unde se mută și școala din localul primăriei.

Consiliul județian împreună cu prefectul se îngrijiră pentru elaborarea unor statute și regulamente, a căror economie e aceasta :

A) *Regulamentul de primirea elevilor în școală* prevede : 1) regimul internat, 2) se vor primi câte 5 elevi din fie-care plasă a județului Gorj. 3) comisia examinatoare se va compune din prefectul județului ca președinte, din un delegat al județului,

dintr'un institutor și medicul. 4) Se vor primi numai fi de săteni cu vrăsta între 16 și 20 ani, având 4 clase primare, sănătoși, cu fizic frumos, cu certificat de bună purtare și cu angajament a servi ca învățători în județ cel puțin 6 ani cu 40 lei leafă lunară. 5) elevii vor fi bursieri. 6) modul primirei ca bursieri e concursul. 7) Comitetul permanent în schimb se obligă a îndatora ca comuna unde învățătorul va funcționa să facă local propriu de școală cel mult în 3 ani de zile. 8) Județul va elibera certificatul de absolvire nu la isprăvitul școlii, ci după ce va funcționa un an ca învățător.

B) *Programele de studiu* se întocmesc pe cursuri de 3 ani și anume :

<i>Anul I,</i>	<i>Anul II</i>	<i>Anul III,</i>
L. Română Religia și Morala		Pedagogia Didactica
Aritmetica	Geometria	Higienea
Geografia Istoria Agricultura Caligrafia Desenul Muzica Gimnastica Armele		Arta Veterinară Dreptul Administrativ Practica Pedagogică
		Obs. Elevii anului al III-lea vor face pe re- petitorii celorlalți 2 ani; și anume iarna; iar vara vor vizita școlile primare din oraș.

C) *Programele analitice* se vor face pe fie-care obiect.

D) *Budgetul școlii Normale* se fixează pentru anul I (1872—1873) la suma de 22070 lei, din care personalul 15000, iar materialul 7070, și anume :

Vor fi 5 profesori cu leafă de 3840 lei, 3120, 3000 lei și 1920 lei, iar la material va fi hrana a 30 elevi interni 4950 lei.

E) *Regulamentul de ordine* cuprinde următoarele 13 măsuri 1) elevii vor fi împărțiți în grupe de 10 supt un caporal; clasa va avea un chestor; chestorii vor sta direct supt controlul profesorilor și directorului. 2)erarhia acestor grade va fi riguros observată. 3) Intrebuințarea timpului : scularea la 5 dimineață, 4—7) meditația în clasă, la mâncare (caporalul cu compania lui), la culcare; 8—13) ordinea la biserică, excursiunea, gimnastica, ex. militar, penalități (muștrarea, postirea, închisoarea și eliminarea).

F) *Statutele de organizare* ale școlii Normale au 7 capitule cu 28 articole și cuprind : 1) scopul (prepararea de învățători apti pentru școlile rurale). 2) organizarea (3 ani, internat, obiec-

tele de curs). 3) recrutarea elevilor (4 clase primare, săteni, 16 ani, angajament pe 6 ani 4) administrarea școlii (director, monitori, atribuțiile directorului). 5) Consiliul școlar. 6) Examene și vacanțe. 7) regulamente de administrare pentru fie-care lucru.

Cu astfel de măsură școala normală începu a funcționa bineșor cu cei 2 profesori de la școala reală, Gr. Căzănescu și Gh. Safirimu, care își împărțiră studiile.

Elevi bursieri au fost 18 în anul I.

Se vede că nefiind mare deosebire între cursurile reale și normale, elevii anului I real din 1871—1872, trecură în al 2-lea an normal în 1872—1873, după cum sună adresa direcțiunii școlii din 6 Sept. 1872 către Președintele consiliului județan :

„Conformându-ne adresei Dv. No. 6747 atât subsemnatul cât și dl. Gr. Căzănescu începurăm a funcționa la această școală de la 1 Sept. curente. Numărul elevilor clasei I s'a urcat până azi la 16, *Până să urmeze 6 școlari în clasa II, din cei ce au urmat cu succes anul trecut cursul clasei I*, e bine a grăbi înființarea internatului, și a închiria un local, în care să se țină în sale deosebite prelegerile claselor I și II“.

Și în adevăr în statistica întocmită de prefectul Moscuna At. ne dă pe anul 1871—1872, 10 elevi; iar pe 1872—1873 15 elevi. Din cei 16 elevi ai clasei reale, au trecut în toamna lui 1872, abea 6 în clasa II normală, și pentru ei s'a închiriat și sală deosebită, ca să nu țină curs la un loc cu elevii clasei I-a.

Cu începerea anului școlar 1873—1874 cursurile se fac pe 3 ani și corpul didactic se rădică la 5 profesori, și anume, Gh. Safirimu, Ion Păsereanu, Pr. Căzănescu, Gr. Ștefulescu, Cr. Negrescu (gratuit) și I. Stănescu,

Materiile și le împart astfel.

Gh. Safirimu a predat: L. Română (1³. II³. III³) Istoria, Geografia (1³. II³. III³) și Higiena II².

Gr. Căzănescu a predat: Matematica, 1³. II³. III³. Fizica III² Chimia, Meteorologia, II². Religia 1³. II³. III². Desen și Caligrafie I³. II³. III².

Ion Păsereanu a predat Șt. Naturale, Agricultură și Pedagogia.

Cr. Negrescu, medic veterinar a predat veterinara și Higiena (gratuit)

I. Stănescu a predat muzica bisericească, gramatica și exercițiile militare.

Nu puțin interes prezintă și orarul școlii, cu 2 ore de clasă dimineața și 2 oare după prânz.

Clasele orele

	<i>Luni</i>	<i>Marti</i>	<i>Mercuri</i>	<i>Joi</i>	<i>Vineri</i>	<i>Sâmbătă</i>
I	România	Ist. Geografia	România	Ist. Geografia	România	Ist. Geografia
II	8—9 ¹ / ₂ Matematica	Religia	Matematica	Religia	Matematica	Religia
III	Agricultura	Fizica	Pedagogia	Desen	Agricultura	Fizica
I	Zoologia	Matematica	Zoologia	Matematica	Zoologia	Matematica
II	9 ³ / ₄ --11 România	Istoria	România	Istorie	România	Istoria
III	Matematica	Religia	Matematica	Pedagogia	Matematica	Religia
I	Desen	Botanica	Caligrafia	Agricultura	Desen	Botanica
II	2—3 Agricultura	Higiene	Naturale	—	Agricultura	Higiene
III	România	Istoria Geografia	România	Ist. Geografia	România	Ist. Geografia
I	Religia	—	Religia	—	Religia	—
II	3 ¹ / ₄ --4 ¹ / ₂ Desen	—	Caligrafia	—	Desen	—
III	Veterinara	Chimia-meteorologia	Veterinara	Caligrafia	Veterinara	Chimia-meteor.
	4 ¹ / ₂ -- 5 ¹ / ₂ Musica biseric. Gimnastica	Gimnastica	muzica	Gimnastica	Muzica	Gimnastica

Socotind timpul ocupat cu clasele de fie care profesor vedem că: Gh. Safrim avea 20 oare de curs pe săptămână.

Gr. Căzănescu avea 29 oare curs pe săptămână.

I. Păsereanu avea 15 oare curs pe săptămână, iar ceilalți din ce în ce mai puțin.

Până la finele anului școlar pe 1873—1874 s'au mai numit următorii profesori:

Preutul P. Ștefulescu pentru Religie de la 25 Sept. 1873 cu 100 lei salar lunar.

Gr. Negrescu medic veterinar ia și Higiena pe lângă Veterinarie.

Pe ziua de 24 Decembre 1873 Gh. Safrim își dă demisia și de la catedră și de la direcție; și cu suplinirea catedrei de partea literară e însărcinat N. Iunian, iar la direcția școlii e însărcinat Gr. Căzănescu pe ziua de 1 Ianuar 1874.

La sfârșitul anului 1874 se rânduește o comisie din partea județului compusă din D. Pleșoianu, C. Stanciovici și protopopul St. Nicolaescu care vine și azistă la examene și închee raport de situația școlară. Din acel raport cetim care era corpul didactic la finele anului 1874:

St. Sadoveanu, director internatului, a predat Pedagogia.

Gr. Căzănescu a predat Matematica, Fizica, Chimia, Desen și Caligrafia.

N. Iunian a predat L. Română, Istoria, Geografia și Dr. administrativ.

I. Păsereanu a predat Agricultura, Zoologia, Botanica și Mineralogia.

Pr. P. Ștefulescu a predat Religia.

C. Negrescu medicul veterinar al județului a predat Veterinaria.

I. Stănescu a predat Muzica.

Căpitan Popescu, comandantul dorobanților a predat Exercițiile militare.

Tot în acel raport cetim și lista premianților și vedem că prima serie de absolvenți ai școlii Normale de Gorj a dat 2 elevi:

Ciobanu C. premiant I.

Bircan Nic. " II.

Budgetul școlii a fost următorul:

1872—1873 în sumă de 16.155 lei

1873—1874 " " " 17.966 "

1874—1875 " " " 18.677 "

Iată cum erau repartizate cheltuelile

2 profesori a 260 lei lunar

1 profesor a 250 " "

1 profesor a 200 " "

Directorul internatului 200 lei lunar.

3 persoane de serviciu câte 50 lei lunar.

30 elevi bursieri a 360 lei pe an.

Iar proporția între cheltuelile școlii și ale internatului era:

	Școala	Internatul
1873/74	8380	9586.50
1874/75	8420	10257.

În anul școlar 1874—1875 mișcarea populației școlii era aceasta:

Clasa I 15 elevi.

Clasa II 10 elevi.

Clasa III 18 elevi.

De-abia școala Normală apucase a da 2 absolvenți în vara lui 1874 și deja consiliul județian prin bugetul nou pe 1875—1876 (1 Ianuarie) hotărâse ca școala Normală să ție numai 6 luni (1 Ianuarie—1 Iulie), și restul de 6 luni să se transforme în gimnaziu, care urma să se deschidă pe ziua de 1 Sept. 1875.

În mintea celor de atunci gimnaziul ar fi satisfăcut mai mult interesele orașenilor din Târgu-Jiu pentru că li se înlesnea cultura secundară acasă la ei, pe când școala Normală satisfăcea interesele județului având o chemare specială, apoi numărul elevilor era prea restrâns și regimul de internat; apoi și cheltuelile bugetare din ce în ce mai anevoioase mai ales cu internatul.

Votul consiliului județian fu referat ministerului de interne; Acesta înaintează Ministerului de Instrucțiune cu adresa No. 1003 din 18 Ianuarie, 1875 asupra celor hotărâte, pe care ministrul de atunci dl. Tit. Maiorescu pune rezoluția: «avizul nostru este să se continue ca și în trecut numai cu școala normală»; apoi continuă 2 rînduri pe care singur ministrul le-a șters fiind un fel de angajament, pe care împrejurările politice de pe atunci nu l'au îngăduit să-l îndeplinească: «urmînd ca după noua organizare a instrucțiunii publice să se înființeze și gimnaziu dacă va fi trebuință».

În vara lui 1875, absolvesc 17 elevi școala, și toți intră ca învățători la școlile rurale din județ.

Gîndul însă al membrilor consiliului județian s'a realizat în parte, căci din toamna anului 1875 a început a se primi și externi.

Iată populațiunea scoalei pe anul școlar 1875 | 76.

Clasa I 25 elevi, din cari 12 externi și 13 interni.

” II 8 ” ” ” 1 ” ” 7 ”

” III 10 ” ” ” 2 ” ” 8 ”

Total 43 elevi, din cari 15 externi și 28 interni.

Din acești 43 elevi 28 au fost bursieri, potrivit bugetului scoalei, iar 15 externi. Din aceștia 3 erau în clasele a 2-a și a 3-a; și îngăduiți a urma cursurile ca externi, de oarece perdeau bursa, iar din nou s’au primit deodată 12 externi în clasa I-a.

În cursul anului 1876 s’a modificat cu totul caracterul școlilor normale, înființându-se anul al 4-a.

Potrivit aceștei noi organizări, s’au publicat și noi programe (Monit. Off. No. 288 din 1876). Cu adresa No. 10448 din 25 Oct. acelaș an se invită ca și școala Normală din Târgu-Jiu să se conformeze noiei organizări.

Absolvenții clasei III din vara anului 1876 n’au fost reținuți pentru a urma clasa IV, ci au devenit învățători; așa că s’a întârziat cu un an aplicarea noiei organizări.

Pe anul școlar 1876—1877 mișcarea școlară a fost aceasta :

clasa I 16 elevi din cari 8 interni

” II 15 ” ” 13 ”

” III 7 ” ” 7 ”

total, 38 elevi din care 28 elevi interni

Cei din clasa III sunt oprîți a continua cursurile clasei a 4-a în anul școlar 1877/1878.

În adevăr cu Raportul No. 47 din 3 Noembrie 1876 direcțiunea școalei face cunoscut că pe ziua de 1 Noembrie s’a și pus în aplicare la Școala Normală din Târgu Jiu programele nouă pe 4 ani, iar în 15 Dec. acelaș an 1876 Direcțiunea înaintează alt raport consiliului județan, aducând la cunoștință noua organizare pe 4 ani, cu invitare a se dispune luarea de măsuri în consecință.

În vederea sporirii numărului anilor și a unei organizări temeinice a școlilor normale, și consiliul județan de Gorjia multe măsuri reglementare în privința admiterii elevilor în Școala Normală din T.-Jiu, modificător ceva al dispozițiunilor din 1872 și anume :

Comisiunea de examen pentru burse se va compune din : prefectul județului ca președinte, din delegatul consiliului per-

manent, dintr'un institutor public și din medicul primar al orașului. Iar între condițiunile de admitere cetim acestea: 1) să fie *fiu de român* 2) să aibă vârstă de 16—20 de ani, 4) să aibă certificatul a 4 clase primare, 4) să fie sănătos, 5) să aibă certificat de moralitate, 6) să aibă fizicul frumos și corespunzător chemării pedagogice, 7) să facă contract cu comitetul permanent că va sluji în județ ca învățător, depunând pentru aceasta și o cauție la casieria județului.

Elevii școlii vor putea fi interni și externi.

Cu deschiderea noului an școlar 1877/78 se aduce o mare schimbare în corpul didactic; erau acum clase mai multe, obiecte și oare mai multe; de aceea și numărul profesorilor se rădică de la 5 la 7.

Iată mișcarea elevilor pe acest an

	inșeriși	promovați	repetenți	retrași
clasa I	29	24	4	1
clasa II	13	13	—	—
clasa III	14	12	2	—
clasa IV	7	7	—	—

Din aceștia bursieri au fost 39, iar externi 24 elevi.

Corpul didactic se compunea din următorii profesori, din care 4 titulari, 2 suplinitori și 1 gratuit.

Gr. Căzănescu, director și profesor de Matematici, Desemn și Caligrafie

Ion Păsereanu, provizor al internatului și profesor de Științe Fizice Naturale.

Gh. Valy, profesor de Istorie și Geografie.

N. Cloșanu, profesor de Limba Română și Pedagogie, suplinitor; și e înlocuit cu titularul Catedrei dl. *N. Săulescu*, care a dat concurs în 23 Iunie

1878 și e numit provizor cu ord. No. 7560 din 2 August 1878. Dl. *N. N. Săulestu* a fost și directorul școlii până la desființare, iar actualmente e magistrat în Târgu Jiu, și de la d-sa am luat verbal mai multe lămuriri de starea Școlii Normale.

I. Flămându, profesor de Drept Administrativ și Constituțional.

Pr. P. Ștefulescu, a predat Religia.

August. Geger, a predat Muzica; după el vine apoi *Ion Constantinescu*, titular încă din 1871, dar fiind bolnav, se declară vacantă la concurs catedra în 1 Octombrie 1879.

Practica pedagogică potrivit noiei programe are 10 ore pe

săptămână, urmând a se face vizite pe la școlile primare din oraș. Cum însă direcțiunea Școalei No. 1, refuză acest lucru, se naște un conflict între direcțiunea școalei normale (Gr. Căzănescu) și direcțiunea școalei primare (I. Rădulescu), așa că practica n'a putut începe de cât în 13 Mart 1878.

Pentru budgetul județului noua organizare era o îngreuiare. În anul 1876—77 cheltuelile cu personalul didactic erau de 11920 lei, din care :

1) Un profesor de Ist. Geografie, Dreptul a 250 lei lunar	3000 lei
2) Un profesor de Matematică, Desen, Caligrafie Agronomie a 250 lei lunar	3000 lei
3) Un profesor de Agricultură, Șt. Fizico-Naturale a 250 lei lunar	3000 lei
4) Un profesor de Religie și Morală a 140 lei lunar	1680 lei
5) Un profesor de Muzica Vocală a 100 lei lunar	1200 lei
Diverse pentru cancelarie	60 lei
Total 11940 lei	

În 1877 se sporește budgetul cu 1480 lei la catedra de limba Română, adică cu un total de 13360 lei.

În 1878 se rădică la 15780 lei budgetul personalului didactic, fiind 7 profesori, din care 6 cu plată și unul gratuit.

În 1880—81 era același budget de 15720 lei pentru personalul didactic.

Dacă la aceste cheltueli de personal adaugăm și cele ale internatului, lucrul e și mai vădit, că pentru un budget ca al județului Gorj întreținerea unei școale normale era o sarcină prea oneroasă.

In anul 1876—77 budgetul internatului a fost de 7490, din cari :	
4 persoane din administrație	1860 lei.
30 bursieri a 13.50 lei pe lună.	4050 "
chiria localului	1000 "
lemn, iluminat, spalăt, etc.	580 "
Total 7490 "	

În anul 1877—1878 budgetul internatului a fost de 7160 lei, însă se prevăd 40 burse a 13.50 lei pe lună și se scade la jumătate plata personalului, dându-se povizorului internatului un mic spor la catedră.

În anul 1878—79 budgetul internatului se rădică de o dată la 12300 lei, prin înființarea clasei IV-a și prin organizarea prac-

ticei agricole, pentru care se prevăd 4000 lei spre cumpărare de instrumente agricole.

În anul 1879—80 budgetul internatului e de 9812 lei, din care 2000 lei pentru grădină. Aceiași sumă se menține și la budgetul pe anul 1880—1881, când se prevăd 11900 lei din care :

40 elevi bursieri a 15 lei	6000 lei
chiria localului	1400 »
întreținerea grădinei	1200 »
facerea unei case de bărne la grădină .	2000 »
un grădinar	360 »
diverse	1030 »
	<hr/>
	11900 »

reducându-se cu mare greutate suma de 1320 din totalul de 13310 cât se întocmise de directorul și provizorul internatului proiectul de budget pe acel an.

În anul 1880 | 81 pare a fi fost cea mai rădăcată prevedere bugetară pentru întreținerea școlii Normale și *anume 29150 lei*, din care 880 cheltueli extraordinare.

Cheltuelile provocate cu înființarea și întreținerea unei grădini școlare pentru practica agricolă, erau cele mai necesare pentru bunul mers al școlii. Grație hărniciei fostului profesor Ion Păsereanu s'a îngădit locul grădinei, s'au cumpărat toate uneltele necesare lucrului câmpului, s'au însemănat locul și s'a reușit a se da și un mic folos din recolta grădinei.

Dosarele între 1878 | 81 sunt pline de memorii și referate ale profesorului de agricultură, care ar putea fi cetite și utilizate și astăzi.

Spre lămurirea felului acestei practici și a întinderii terenului dăm loc în întregime unei adrese din 1878 Septembrie 15.

D-lui Prefect local

Am onoare a vă anexa pe lângă aceasta un tablou specificativ, de speciile și varietățile de plante cultivate în grădina botanică și câmpul de experiență al școlii Normale, cu explicațiunile următoare relative.

Întinderea grădinei după cum D-voastră bine știți fiind cinci pogoane, și destinațiunea sa fiind experiența, adică: cultura unui număr cât se poate de mare de specii și varietăți de plante care pentru a putea fi puse în experiență, a trebuit să renunțăm cu totul la ideea de beneficiuri; bine înțeles, o colectivitate de varietăți de plante pe o întindere de 5 pogoane nu pot ocupa

fiecare înparte de cât o întindere de câțiva stânjeni patrați. Urmează deci de aci, că producțiunea nu poate fi alta de cât înmulțirea seminței sămănate, în raport cu suprafața ocupată de fiecare specie. Pentru a demonstra că având o întindere de pământ, unde pe lângă sămănaturile de experiență, s'ar putea realiza și un oarecare beneficiu, am introdus cultura cartofului și sfeclei pe o întindere mai avonisată; în această cultură de și cu destulă părere de rău trebuie să mărturisesc, că în lipsă de teritoriu, a trebuit să abuzez extrăgând două recolte după un pământ, după cum am făcut cu cartoful și sfeclele de zahăr cultivându-le printre plantațiunile de pomi și esențe forestiere, ceea ce este contra unei raționale culturi, când mai ales solul din natura sa este steril, dar a trebuit să dau oarecare prelej, că având un teren mai avansat s'ar putea dacă nu asigura un beneficiu, cel puțin a se equilibra cheltuielile cu cultura de experiență.

Este stiut în toate părțile și chiar în toată lumea, unde progresul este înaripat, că prin culturile experimentale, beneficiurile sunt enorme; însă aceste beneficiuri nu se pot reflecta în tezaurul din care s'au făcut avansurile într'un mod direct, ci indirect și încă cu procente de sută la sută.

Îmbunătățirea soartei terenului depinde totdeauna de mărirea fondului său material; această mărire de materialuri își are sorgintea în raționala cultură a plantelor de întreținerea existenței masselor societății, singura ramură de avuție până acum în țara noastră.

Ei bine dar, cultura de experiență din grădina școlii Normale, are deviză îmbunătățirea pozițiunii materiale a terenului, solida bază a statelor, și prin ei asigurarea și tot odată mărirea tezaurului public, tezaurului din care a decurs cu cât-va timp mai înainte neînsemnate sume.

Acestea fiind explicațiunile ce avem a da, termin cu rugăciune însă să bine voiți a interveni prin onor Comitet de a se estima și tot odată a se vinde producțiunile ce am putut dobândi prin avansarea culturii citate, spre a se desdauna casa județului cu cât chiar o experiență a putut produce.

În adevăr se reușise a se aduce următoarele foloase din recolta grădinei, cum vedem într'un raport din 1883 :

790	ocă	grâu
215	"	orz
560	"	porumb
80	"	Soe
3919	"	bob
19	"	mazere

O altă greutate pentru bunul mers al școlii Normale a fost localul față cu înmulțirea frecventării elevilor *primindu-se și externi*.

Cât timp școala a dus'o cu regimul internatului, a dat cele mai bune rezultate. Dovadă stă la aceasta numărul cel mare de absolvenți, cari toți au intrat în învățământul rural. Cum a început a se primi externi, disciplina a scăzut și școala nu mai corespunse chemării sale, de oare-ce externii nu intrau cu scopul precis de a se face învățători.

Iată un tablou de mișcarea elevilor în clasa I-a pentru a se vedea mereu deosebiri în spiritul școlii, mai ales după înființarea clasei a 4-a.

	1874.	1875.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Clasa 1-a	15	24	16	29	35	51	57	77	117,	107	53	126.
Total	43,	42.	38,	53,	79,	103,	128,	154.	235,	249,	191,	223.

Școala normală devenise un adevărat gimnaziu!

Chestia elevilor orășeni și săteni era vie pentru conducătorii de la consiliul județan și de la primărie. În 1879 Sept. 22 primăria înaintează o adresă direcțiunii școlii (No. 1834), prin care se cere raport de câți fii de orășeni au fost și sunt în școala Normală. Directorul răspunde cu raport No. 35 că de la începutul școlii Normale (1872) au fost 40 fii de orășeni din Târgu-Jiului, care au urmat un clas două normale, iar în anul 1879 erau 40 fii de orășeni.

În privința localului găsim că încă din 1870, s'a închiriat etajul de sus al caselor d-nei Brașoveanu (7 camere) pentru școală și internat.

La început școala reală funcționase în acelaș local cu primăria, punându-i-se la dispoziție o singură sală. Cu înmulțirea claselor, mai ales din 1877 toamna, localul d-nei Brașoveanu nu mai era îndestulător, căci potrivit adresei No. 9549 din 5 August 1877 vedem că se dispun următoarele: locuința directorului școlii să fie dormitor pentru clasa IV-a, iar cancelaria școlii să servească de locuință directorului, cât despre cursurile clasei a 4-a să se țină prin celelalte clase, în oarele libere. Cu asemenea rânduială nu mergea. Cei 7 elevi din anul 4-lea umblau cu clasa din o sală în alta, iar bietul director strâmtorat într'o singură odaie slujind și de cancelarie.

În vara anului 1878 s'a închiriat casele d-lui I. Paladă, încheindu-se contract pe 3 ani (1 Ianuar 1879—1 Ianuar 1882), cu putință de a se muta școala chiar de la 1 Septembrie 1878. Localul dispunea de 8 odăi și chiria era de 1400 lei anual.

Dar viața școlii în acest nou local nu fu lungă, căci cu adresa No. 13819 din 29 Decembrie 1880, se dispune ca de la 1 Ianuarie 1881 școala să se mute în chiar localul Prefecturii, etajul de jos, de oare ce în localul Paladă se mută Batalionul de dorobanți.

Tot atunci se dispunea desființarea internatului, rămânând ca școala să fie populată numai de externi.

Cei 7 elevi din clasa IV (Catalinescu A. Cocarță Ion, Dimi-trescu Gh. Diculescu N. Dobrescu V. Pupăzeanu Gh. Rădăcinea-nu Gh) fac jalbă la minister că neavând mijloace de a se între-ține să fie ajutați de minister, lucru ce li se refuză.

Ultimul local, în care a fost instalată școala, era cel mai impropriu. Neavând nici ogradă împrejmuită, nici loc retras pentru liniștea ținerii lecțiilor, elevii la eșire din clasă erau în drum, în ochii tuturor care veneau cu afaceri la prefectură. Nu puține incidente au fost între Prefectură și direcțiunea școlii, mai ales din pricina claselor de muzică și gimnastică, așa că există mai multe rapoarte în privința aceasta, că din cauza aparatelor de gimnastică e amenințat să se dărâme întreg localul, care nu fu-sese clădit în vederea unei școli, ci numai pentru prefectură.

Ca urmare unei astfel stări de lucruri vedem o pertur-bare în corpul didactic al ultimei perioade (1881—1885) *Gr. Că-zănescu* fostul director și profesor de matematici e trecut la Cra-iova, la gimnaziul real unde funcționează și astăzi, iar în loc gă-sim pe *Victor Bălăcescu* (2 Noem. 1882); apoi pe *G. Stoicescu* (1884 | 85) iar la catedra de desemn. caligrafie și gimnastică, care până acum le-au ținut unite dl. Căzănescu se aduce dl. *M. I. Tutunariu* (Noem. 1882), care ține până la 1884, după care se numește dl. *I. I. Cartian*, stând aproape un an catedra neocupa-tă. La direcție dl. Gr. Căzănescu e urmat de dl. *N. N. Săulescu*, care a predat și Pedagogia (Octombrie 1882). Acesta cerând con-cediu pentru studiu e suplinat de dl. N. Gălescu.

Dl. *I. Păsereanu* profesor provizor de st. Fizico-Naturale e mutat la Craiova, unde funcționează și azi la școala Normală de acolo, dar ca suplinitor (?); iar în locul d-sale se numește (31 Oct. 1881) dl. *I. Cartian* care ocupă catedra până la Oct. 1883, când trecând la stat e numit dl. *P. D. Costescu*.

Dl. Gh. *Valy*, profesorul de Istorie și Geografie, trece la

gimnaziul real din Turnu-Severin, iar în locul său se numește dl. *I. Spineanu* (6 Oct. 1883).

Pentru catedra de muzică nu se prezentase de 3 ani de zile nimene, fiind greu de a găsi maestru de muzică cu 50 lei diurnă lunară, și numirea lui *Marin Poenăreanu* a fost numai pe hârtie (1880 Febr.).

Apoi la o schimbare de profesori stăteau cu lunile clasele neocupate, până ce titularul se prezentă la post, așa că direcțiunea scoalei nu arareori arată comitetului permanent răul ce decurge pentru scoală din aceste lipsuri și goluri de catedre.

Pentru catedra de Medicină și Higiенă, pe care *I. Pășereanu* le ținuse unite cu catedra de naturale-agricultura și veterinarie, vedem perândându-se o serie de medici ca *dr. Modâlcă*, *dr. Bardescu*, *dr. Ionescu*, *dr. Staicu*.

Iar pentru cursul de Drept Administrativ și Constituțional, care era alipit la cursul de Pedagogie, vedem predând între 1878 până la 1881 d. *V. Lascar*, fostul ministru de interne, de loc din Gorj.

Iată cari sunt profesorii, cari iscălesc situația scolară din 22 Iunie 1885, ultimul an de scoală normală: *N. N. Săulescu*; *Pr. P. Stefulescu*, *Dr. Ionescu*, *P. D. Costescu*, *I. D. Spineanu* și *V. Balăcescu*.

În privința rezultatului general al scoalei găsim 2 rapoarte edificatoare.

În Raportul Prefectului Moscuna din 1880 Sept. 8, cetim că până în 1880 scoala normală a dat următorii absolvenți :

anii absolvenții

1874— 2

1875—17

1876—10

1877— nici unul, înființându-se clasa a IV-a

1878— 7

1879—12

1880—10

Total 58 din cari 48 funcționau ca învățători. Iar în raportul direcțiunei scoalei din 14 Febr. 1885 (ca răspuns la ordinul No 1842), cetim că în răstâmpul de la 1880—1885 au mai eșit absolvenți 41 elevi, cari toți funcționează în județ, și anume :

78 învățători normaliști în Gorj

21 „ „ „ Mehedinți

Total 99 absolvenți.

Controlând statul personal al învățătorilor din Gorj am găsit că actualmente funcționează ca învățători cu certificate de absolvire a scoalei normale din T. Jiu 76 învățători, din care unii fac podoaba învățătorimei noastre rurale.

Din cei 14 ani de viață ai scoalei normale, 9 au fost ani de înflorire, cât timp regimul a fost internat și s'a țărduit numai la elementele rurale. Ultimii ani de viață ai scoalei normale au fost ani de lipsă și de desorganizare.

În lipsa de mijloace budgetare, corpul didactic s'a rezlețit; în loc de titulari am avut o serie de suplinitori, cari nu se credeau lipiți de școală, duceau o viață precară, și tote aceste stări de lucruri s'au resimțit și asupra mersului școlii.

Cu toate acestea nu putem încheea rândurile despre această școală fără a nu zice că sacrificiile făcute de județul Gorj cu întreținerea acestei școli normale timp de 14 ani sunt o pildă vie de ce poate inițiativa privată, când se găsesc oameni doritori de progresul bunului public ca bătrânul Pleșoianu, inițiatorul ei, sau ca Atan. Moscuna prefectul de Gorj, de după vremuri.

b). Internatul de fete Săvoiu.

În istoria învățământului public, vorbind de jud. Gorj nu putem trece cu vederea internatul de fete *Săvoiu*, care încoronează munca depusă de oamenii de bine pentru scopul culturii femeii, pe lângă cea a bărbaților.

Nu știm începuturile acestui internat de fete, care e datorit în totul carității particulare; deja în 1870 institutul avea 5 clase, puse supt direcțiunea d-nei *Hermine Todie*, cu contract. Eleve erau în acel an 26 la număr și anume: 10 în clasa I și II, 7 în clasa III, 5 în clasa IV și 4 în clasa V-a;

Școala avea o subvenție din partea episcopiei așezămintelor Brancovinești din București cu nobilul scop de a se da „tuturor părinților cari ar dori să-și instrueze fetele“. Se mai susținea cu o subvenție din budgetul Ministerului Instrucțiunii, cum și cu o parte din budgetul comunei Târgu-Jiului (3703 lei). Viața acestui institut era hotărâtă prin un statut și regulament a căror dispozițiuni erau acestea:

A). *Admiterea elevelor*. Se admit eleve până la 16 ani vrâsta. Regimul școlii e internat și semiinternat. Plata internatului e

de 36 galbeni pe an; semiinternele plătesc 10 galbeni: Lecțiile de piano costă 10 lei noi pe lună. Toate articulele pentru întreținere în internat vor fi procurate de eleve.

B). *Disciplina*. Elevele sunt privighiate de directoară, guvernante și *bone*. Elevele vor vorbi franțuzește și nemțește în timpul recreației.

C). *Pedepsele* sunt: mustrare, consemnare, privare de masă, arestul și excluderea provizorie ori definitivă.

D). *Profesorii* și datoriile lor. Ei nu pot pedepsi elevele decât cu vorba și cu nota.

E). *Guvernante și bone*: dorm cu elevele; privighează conversația în franceză și germană, etc.

F). *Intrebuițarea timpului*. Scularea la 7 dimineața, 7½—8 meditație, 8 cafeaua; 9—12 lecții; 12 dejunul, 2½ prânzul, 3—3½ recreație, 4—6 lecții; 7 gustare, 7½—8½ recreație, 9 culcare.

G). *Instrucțiunea* Se vor preda în limba română cursurile a 4 clase primare și *una clasă suplimentară* după programul statului.

L. franceză și L. germană obligatorii.

Muzica instrumentală pe piano-forte până la concerte.

Desen grafic la Broderie.

Lucrul de mână de la împletitură până la confecționarea de haine.

G). Școala normală din Turnu-Măgurele.

1874—1880

În ședința de la 24 Oct. 1873, consiliul județan de Teleorman votează înființarea unei școli normale în Turnu-Măgurele, cum cetim în Procesul-verbal din 25 Mai 1874, (dosar 161 pe 1874); prin care se cere de la Minister programe și publicarea la concurs a catedrelor.

„Comitetul având în vedere ca de la 1 Sept. viitor urmează a se deschide cursurile școlii normale, ce s'a votat de onoratul consiliu general a se înființa la reședința acestui județ“...

Potrivit acestui Proces-verbal, prefectul județului cu raport No. 4764 (din 28 Maiu 1874), intervine și el la minister, cerând programele și scoaterea la concurs a catedrelor. El zice: „

«La 1 Sept. viitor urmând a se începe cursurile școlii normale, ce s'a votat de onoratul consiliu general a se înființa în reședința acestui județ».

În adevăr consiliul general votase înființarea unei scoale normale, cu *doi* profesori, grupând astfel catedrele:

Grupa I-a). Religia, Istoria, Geografia, *Agricultura*.

» II-a). L. Română, Aritmetica, Desemnul și Caligrafia.

Se votează salariu 300 lei lunar de fie care profesor. Nu știm, dar după felul grupării catedrelor, putem deduce că consilierii județeni când au votat înființarea unei scoale normale, nu s'au îndepărtat cu gândul mult de litera legii din 1864, care cerea în plus de materiile scoalei primare, un curs de *agricultură*, de și de la 1864—1873, în răstâmpul de 9 ani se înființase atâtea școli normale în diferite orașe, iar centrala Carol I din București putea sluji drept pildă de ce trebuia să fie o școală normală.

Cum se svoni despre intenția bună a consiliului județean se și găsi doritor a ocupa una din catedre. Și în adevăr Preutul I. Constantinescu, profesor la școala centrală de fete din București, dorind a'și servi târgul lui de naștere, ceru a fi numit el titular la una din catedre, pentru a doua publicându-se concurs la Craiova pe ziua de 9 Dec. 1874.

Cu adresa No. 7874 din 26 Aug. 1874 se aprobă numirea pr. I. Constantinescu. Cum însă dânsul cerea să fie garantat cel puțin pe 8 ani cu contract din partea județului ca să poată veni din București la T.-Măgurele, și cum comitetul nu se putea prinde la așa ceva, eliși dă dimisia, care se și primește pe ziua de 25 Ianuar 1875.

Deschiderea școalei se fixase la 15 Dec. 1874, așa că târguiala cu catedra preutului I. Constantinescu nu strică mult școalei. Concursul ținut la Craiova avu de rezultat numirea lui *I. Metroni* ca profesor și director. Școala s'a deschis în adevăr și a funcționat anul I cu un singur profesor *I. Metroni*, care a predat toate obiectele.

Asupra localului în care s'a instalat întâiu școala cetim lămuriri în adresa (No. 10693) a Comitetului către Primărie, prin care se hotărăște, ca pe ziua de 1 Sapt. să fie libere camerele și salonul din localul primăriei, oferit încă din toamna anului 1873, pentru înființarea unui gimnaziu.

Deci școala a funcționat în același local cu primăria; cât despre caracterul școalei cetim date complete în răspunsul ce face comitetul la adresa directorului școalei primare din 3 Sept. 1874, Gh. Patriciu, care auzind că s'a hotărât deschiderea unei școli normale în Măgurele, cere lămuriri asupra caracterului acestei școale. I se răspunde următoarele:

- 1) Elevii vor fi *externi*.
- 2) Se va aduce câte un elev de fie-care comună, sau cel puțin 25 elevi de clasă.
- 3) Școala va fi așezată în localul primăriei, într'un salon oferit de primărie și alte 2 odăi.
- 4) Unul din cei 2 profesori va fi și director.
- 5) Materialul școlar îl procură comitetul.

În ce scop directorul Gh. Patriciu cerea aceste lămuriri, nu reiese din alte scripte, bănuim însă că dânsul ar fi nutrit ideia de a deveni profesor și director de școala normală.

În adevăr în Turnu Măgurele se agitase încă din 1873 ; ideea înființării unei școli secundare-Gimnaziu. Ba chiar Primăria se și obligase a oferi școlii din localul ei pentru gimnaziu.

Atunci se făcu o schimbare în dorința generală; curentul obștesc care stăpânea orașele de prin partea locului (Caracal, Craiova, Jiul,) era favorabil școlilor normale; Revizorul de Teleorman, *T. Pascal*, era ca și Eliade de la Ploești, un înferbătut apostol al înființării de școală normală și în județul lui. Și în adevăr acest *T. Pascal* reuși a înjgheba încă din 1873 planul unei școli normale în *Alexandria*.

Cu raport No. 344 din 29 Sept. 1873 (dosar 127 pe 1873) *T. Pascal* arată că a reușit *prin stăruințele lui* a înființa în *Alexandria* o școală normală pentru învățătorii rurali, cu spese oferite de comună și de casa județului. Cursul va fi de 3 ani cu următorii profesori :

- 1) Un institutor
- 2) Un profesor gimnazial.
- 3) Protoereul județului.
- 4) Un agronom (*Al. Petrescu* primarul orașului fiind elev al școlii de la Herăstrău va preda agricultura).
- 5) Revizorul care va preda 20 lecții de pedagogie pe an, făcute la întoarcerea din revizie din 10 în 10 zile.

Ba harnicul revizor a și anunțat că cursurile acestei școli normale din *Alexandria* vor începe la 15 Oct. 1873. În consecință el cere de la minister să i se trimeată anuarele școlii normale *Carol I* pe anii 1867—1869, ca să-i slujască drept normă.

Nu se vede nicăiri că această școală să fi funcționat, căci până la anul s'a deschis școala normală în Turnu-Măgurele, pe ziua de 15 Decembrie.

La deschiderea școlii erau față următorii 6 elevi :

Negulescu Stoica
Stanescu Ioan
Georgescu Petre
Yoicu Crăciun
Grueanu Alex.
Mitroeanu Petrea

Cu aceștia și-a început cursul Ion Metroni singurul profesor, care a funcționat în anul întâiu.

Potrivit planului de organizare al școlilor normale similare din țară, programul de învățatură al școlii normale din T-Măgurele era întocmit pe 3 ani cu următoarele materii :

Anul I,

Anul II,

Anul III

L. Română
Religia și Morala
Geografia și Istoria
Agricultură
Caligrafia și Desenul
Muzica Vocală,
Gimnastica
Ex. Militar
Aritmetica, Geometria
Istoria Naturală

Pedagogia
Didactica
Higiena
Arta Veterinară
Drept Administrativ
Muzica
Gimnastica
Ex. Militar
Practica pedagogică,
cu observarea că elevii din anul III vor servi ca repetitori celor din anii precedenți și se vor exercita în pedagogie.

Pentru întreținerea acestei școlii normale județul a prevăzut în buget pe anul 1874 suma de 7000 lei „pentru punerea în lucru de la 1 Sept. 1874 a înființării unei școlii normale“.

Cu începerea anului II județul s'a gândit la complectarea școlii. S'a dispus prin proces-verbal din 23 Sept. 1875 ca fie-care comună rurală, din județul Teleorman să trimeată câte un elev la școala normală, acel elev să aibă 3 sau 4 clase primare rurale, și să i se prevadă în bugetul comunei 200 lei bursă pentru întreținerea la școală. Cu executarea acestor dispozițiuni se însercinase comitetul permanent și în adevăr una din întinsele corespundențe, ce formează dosarele școlii e achitarea și încasarea acestor burse de elevi :

Cu toate măsurile luate în toamna anului 1875 abia mai vin 7 elevi, pe lângă cei 6 și anume :

Cristescu Gh., (actualul subvizor școlar) Popescu Anton, Florescu Ion, Dumetrescu Stan, Rizea Ioan și Teodorescu Pan.

Județul prevăzuse pentru întreținerea școlii pe anul 1875—1876 suma de 10200 lei, din care:

2 profesori pentru anul I a	300 lei	7200 lei
2 profesori pentru anul II, 4 luni		2400 „
mobilier		600 „
		<hr/> 10200 lei

Metroni continuă a preda toate obiectele, căci *T. Măciucă* numit ca al 2-lea profesor în 22 Sept. 1875 nu se prezintă la post nici la 4 Decembrie, Atunci face cerere la comitetul permanent institutorul T. Munteanu de la clasa IV-a a școlii primare că poate preda *unele obiecte* de la școala normală, dl. I. Metroni nefiind suficient singur.

Se mai întâmplase ca I. Metroni să se îmbolnăvească prin Oct. 1875 și cursurile au suferit, rămânând școala fără profesor, căci suplinirea făcută de N. M. Droc, institutorul clasei I—II primare fu mai mult nominală.

Tot atunci intervine o nouă cerere a d-lui *I. Gheorghiu*, maestrul corului vocal al primăriei, care neavând bași și tenori pentru cor dintre elevii școlilor primare, cere de la județ autorizare de a preda muzica vocală la școala normală, unde elevii fiind mai mărișori, poate găsi toate elementele pentru corul său; cererea i se încuviință.

În cursul anului 1876 se mai primesc în școală 11 elevi, trimiși de diferite comune: Anastasescu C. Florea At., Dimitrescu C., Manea Ilie, Popescu D., Popescu Iordan, Stănescu A., Voicu Ion, Vișănescu R., Marinescu Paraschiva, și Teodorescu C.

Toți acești elevi intervin la Prefectură ca să vină primarii comunelor de unde sunt ei și să închee contractul că vor servi 10 ani ca învățători în satele lor.

Nevoia celui de al 2-a profesor era foarte mult simțită; cu lecțiuni predate de institutorii locali nu mergea; programul nu se putea trece și elevii sufereau.

În 24 Ianuarie 1876 intervine o nouă cerere a d-lui *Ioan Cireș*, student la universitatea din Iași. El cerea una din catedre; și în adevăr la 27 Ianuarie Ion Cireș e numit profesor, și n'a funcționat de cât o lună până la 28 Februar, când demisionează trecând ca revizor școlar al județului Teleorman.

În lipsă județul numește pe dl. Moiescu, profesor din Alexandria, dar nu s'a prezentat la post.

Astfel s'a trecut și anul 1875—1876 tot cu I. Metroni profesor, având pe toți elevii într'o lecție.

Abia în 10 Aug. 1876 se regulează cu cel al doilea profesor prin numirea d-lui *I. Bran* pentru clasa II, care a și început a funcționa din toamna lui 1876. (Adresa No. 7364 din 10 Aug. 1876). Această numire se făcu în urma recomandării d-lui I. Metroni directorul școlii (raport No. 19 din 28 Iunie 1876)

Astfel pentru toamna lui 1876 școala avea 2 profesori, ce aveau a preda :

Ion Bran.—Șt. Naturale, L. Română, Istoria Românilor și Caligrafia.

Ion Metroni.—Matematica, Geografia, Religia și Desenul.

Budgetul școlii pentru anul 1876—77 fu tot de 10200 lei cu aceleași prevederi (2 profesori a 300 lei lunar fiecare), prevăzându-se în plus 150 lei pentru 3 stânjeni lemne la încălzitul școlii.

În cursul anului 1877 viața Școlii Normale din Turnu-Măgurele a fost tulburată de izbucnirea războiului. Cum orașul Turnu (Culă) era expus bombardărilor de la Nicopole, populația a început a se retrage din oraș, autoritățile au fost mutate provizor la Alexandria și deci și Școala Normală a trebuit să fie mutată la Alexandria. În asemenea împrejurări critice nimenea nu se gândea la complectarea școlii, mai ales față cu noua organizare ce se dăduse școlilor normale *pe 4 ani*, nu pe 3 ani cum fusese până atunci.

Încă din 26 Dec. 1876 un domn V. Atanasiu, bacalaureat și student cu 2 ani de facultate ceru catedra de Istorie, Geografie, Pedagogie și Religie. Consiliul permanent al Instrucțiunii aprobă numirea; prefectura de Teleorman raportează însă (No. 1437 din 12 Febr. 1877) că s'a suprimat o catedră de la Școala Normală și că se poate scoate cel mult la concurs catedra cerută de V. Atanasiu. În Martie însă Prefectura face alt raport la minister că s'a suprimat și această catedră de Pedagogie, Istorie și Geografie și deci cere scoaterea din concurs a catedrei anunțate, ceea ce s'a și făcut.

Războiul bătea la ușe, și cei din Măgurele fugeau la Alexandria.

În 29 April 1877 consiliul județan se întrunește și hotărăște mutarea provizorie a Școlii Normale la Alexandria pe ziua de 1 Maiu. (Proces-Verbal din 29 April 1877). Din cetirea acelui proces-verbal se vede că elevii deja începuse a părăsi școala din cauza bombardărilor orașului și că față cu hotărârea luată de a muta reședința autorităților la Alexandria, și Școala Normală se va muta la Alexandria, cu toate greutatețile ce vor întimpina elevii, fiind prea departe.

În adevăr 19 elevi trec și urmează cursurile Școlii Normale la Alexandria.

Odată mutată școala la Alexandria vedem că diaconul I. Costescu cere dânsul suplinirea catedrei de Religie și Istorie, nu știm însă dacă a funcționat sau nu.

Pentru anul școlar 1877—78 Școala Normală a funcționat numai cu 2 clase : clasa II-a și III-a, căci nu s'au primit de loc în clasa I-a, comunele rurale ne mai având capul a se gândi la acordarea de burse pentru elevii normaliști, și nici împrejurările nu permiteau atunci acestea.

Budgetul județului pentru 1877—78 prevede următoarele sumi :

2 profesori a 300 lei lunar	7200 lei
Subvenție profesorului de muzică	600 "
Un servitor	600 "
Lefile elevilor ce vor rămânea vara la cor a 5 lei lunar	600 "
Lemne	250 "
Mobilierul pentru înființarea clasei a III-a	600 "
Cheltueile de cancelarie	120 "
Cărți de premii	100 "
	<hr/>
	10070 lei

Cu începutul anului școlar 1878—79 Școala Normală a reîntrat în starea ei normală mutându-se iar la T. Măgurele. S'au primit 10 elevi în clasa I; așa că ea a funcționat numai cu 3 clase, lipsind clasa II-a.

În budgetul județului s'au fost prevăzut 3 catedre a 300 lei, o subvenție maestrului de muzică și în total budgetul școlii se rădică la suma de 12960 lei.

Pentru ocuparea celei de a 2-a catedre, se pune concurs și o ocupă provizoriu *Moise Boeriu*, care a predat Șt. Naturale, Limba Română și Pedagogia;

Al doilea profesor a fost *Gr. M. Ioaniu*, care a predat

Istoria, Geografia, Agricultura și Religia, și ministerul îi dă și direcția școlii ca compensație că a părăsit revizoratul, dar comitetul județean refuză instalarea lui ca director, păstrând tot pe d. Metroni, care predă Dasenul, Caligrafia și Matematica.

La examenul din Iunie 1879 absolvește prima serie de elevi din cei 13 înscriși în 1874—75, și toți trec ca învățători la comunele lor.

În anul școlar 1879—80, Școala Normală a funcționat tot cu 3 clase (clasele I, II, IV), având următoarea mișcare școlară:

Clasa I	32 elevi
Clasa II	12 »
Clasa IV	10 »

54

În buget se pusese și a 4-a catedră, prevăzând la cheltuețele pentru instrucțiunea școlii suma de 17260 lei, cu un spor de 4300 lei față cu anul precedent.

Pentru aceasta a 4 catedră se recomandă ca suplinitor de consiliul permanent al Instrucțiunii pe tânărul student *N. Cosăcescu*, care avea 5 examene trecute la facultate și dorea să meargă la catedră (Fizica, Chimie și Dr. Constituțional) Cum însă catedra fu cerută de titularul de la Carol I, *Gh. Cardaș* și se dădu acestuia.

Astfel anul școlar 1879—80 s'a deschis cu acești 4 profesori, I. Metroni, Moise Boeriu, Gr. Ioaniu și Gh. Cardaș; I. Gheorghiu preda muzica vocală.

În 20 Ianuarie 1880 Gr. I. Ioaniu demisionează, mai ales că și consiliul județean în proiectul de buget pe anul 1880—81 dispunea desființarea celei de a 4 catedre, prevedea sumele pentru întreținerea școlii numai pe 4 luni (Aprilie—Iulie 1881). Deci soarta Școlii Normale era hotărâtă a se înlocui cu o școală de meserii;

La examenul din Iunie 1880 absolvesc cei 10 elevi din clasa IV-a—a doua serie; și cum pentru anul următor nu erau elevi în clasa IV-a, elevii celorlalte 2 clase (II și III) auzind de hotărârea de a se desființa școala fac o cererere colectivă la minister, prin care solicită puțința de a continua studiile la alte școli normale. În cererea lor se vede arătat motivul desființării școlii: lipsa de mijloace ce constrânge pe județ a desființa școala.

Prefectura de Teleorman cu raport No. 15693 din 15 Noembrie 1880 trimete la minister cererea elevilor normaliști pentru a se lua măsuri în consecință. Iar la cererea unui candidat pentru a se arăta condițiile de concurs a catedrei de muzica vocală, înregistrată la No. 9839 din 16 Oct. 1880, se vede această încheiere:

„Școala Normală din Turnu-Măgurele desființându-se, aceasta la acte“.

Elevii celor două clase (II și III) s'au împrăștiat la Școala Normală a societății.

Astfel s'a încheiat viața acestei Școli Normale, care a durat 7 ani, și a dat 2 serii de absolvenți.

H. Școala Normală Traian din T.-Severin

1877—1882

În anul când războiul era în toiul său, Ministrul de Instrucțiune de pe atunci. Gh. Ghițu se gândește a mai iumulți numărul școalelor normale cu 2, înființând pe ziua de 1 Septembrie 1877 o școală normală la Ismail și alta la Turnu-Severin.

În vederea pregătirilor cu deschiderea acestei școli se numește director încă de la 2 Iunie pe dl. I. Ștefănescu Priboș, de la școala de meserii din Turnu-Severin, unde era profesor de Matematici și Șt. Naturale.

S'a închiriat locul unde azi funcționează școala comercială și s'au luat măsurile de cumpărarea tuturor articulelor necesare instalării a 15 elevi bursieri, pentru care se înaintează Ministerului cont în suma de 1321 lei, bani 50.

Catedrele ce aveau a funcționa la această școală se hotărise a fi aceste 6.

1) Istoria și Geografia, 2) Limba Română și Religia, 3) Matematici și Șt. Naturale, 4) Deseșn și Caligrafie, 5) Muzica vocală, 6) Gimnastica și Ex. Militare.

Primii profesori ca cure s'au deschis cursurile au fost:

Ion Ștefănescu Priboș director și titular la matematici și șt. naturale revenindu-se asupra mutării lui Gr. Căzănescu de la T.-Jiu.

Rudolf Corvin e numit suplinitor la catedra de L. Română și Religie începând a funcționa de la 22 Octombrie 1877, căruia

i se dă și Muzica de la 28 Noembrie schimbându-și numele în *Irodion*.

Ion Șurculescu, e numit profesor de Istorie și Geografie și începe a funcționa de la 12 Octombrie. 1877.

Gh Stravolca e numit maestru de Caligrafie și Desemn și începe a funcționa de la 25 Octombrie 1877.

Locot. I. Țupeag începe a preda Gimnastica și exercițiile militare de la 25 Octombrie 1877.

Elevi s'au primit 15 din cele 5 județe ale Olteniei, cari au căpătat bursa prin concurs: Noi știm de această prima serie prin cei 7 absolvenți: Câmpeanu, Crivineanu, Didicescu, Niculescu, Bărculescu, Iliescu și Georgian.

De oare ce însă 20 elevi absolvenți de la scolile primare din oraș fac jalbă la Minister să fie primiți și ei a urma cursurile scoalei Normale, consiliul permanent ia act de raportul Revizoratalui scolar de Mehedinți, (No. 216 din 23 Septembrie) care înaintase în original petiția colectivă a celor 20 de absolvenți și admite și elevi externi.

Tot odată directorul scoalei dl. I. Ștefănescu Priboy cere cărți de școală (Rap. 52 din 19 Noembrie 1897). 25 arme mușchetoane (Rap. 7 din 28 Ian. 1878), și haine (Rap. 31 din 6 Mai 1878). Intreținerea materială a elevilor era toată pe sama statului.

Una din cele dintâi griji a fost de a da un nume scoalei, de aceia încă din 20 Noembrie 1877, când cursurile abia începuse de o lună, direcțiunea scoalei înaintează un raport la Minister, prin care cere ca școala să poarte numele de „*Traian*“. Avizul consiliului permanent e favorabil și pe baza acestor lucrări M. S. Domnul iscălește decretul No. 2318 din 22 Decembrie 1877 prin care se stipulă că Școala Normală înființată anul acesta în orașul Turnu Severinului se va intitula „Școala Normală „*Traian*“. Ministru de instrucție era Gh. Chițu

Cu toamna lui 1878 se înființază clasa II, și la raportul direcțiunei scoalei No. 45 din 7 Iulie 1878 se răspunde că s'au prevăzut în budget sumele necesare pentru înființarea clasei II-a, având a se mai primi încă 15 bursieri, cari sunt aceștia :

Modâlcă, Dănculescu, Lungulescu, Colescu, Roșulescu, Scrădeanu, Săftoi, Cotorogea, Romila, Popescu Grig., Bălăceanu, Părvulescu, Ionescu Filip, Mihăescu Ion și Iliescu Petru.

Aceasta a 2-a serie a isprăvit complet școala, căci din

prima serie numai 7 elevi au urmat cursurile clasei 4-a, dar distribuiți la alte școli normale.

Pentru instalarea elevilor clasei II-a s'a necesitat cheltuiala de 2477 lei, bani 10 prin procurarea de toate articolele necesare dormitorului, bucătăriei, sufrageriei și elevilor, cum se vede în raportul direcțiunii școlii supt No. 7477.

Corpul didactic continuă a fi tot același, cu mica schimbare că Irodion Corvin fiind bolnav la Brașov se consideră demisionat și catedra de muzică se dă lui I. Șurculescu, profesor de Istorie și Geografie, iar la catedra de L. Română și Religie se numește N. Cloșean de la 20 Octombrie 1878*), iar pentru Gimnastică și arme se numește I Tutunariu.

În anul al doilea școlar au început a se naște mari certuri între profesorii școlii, ceia ce a provocat greve între elevi, bătăi între profesori și denunțuri la minister urmate de anchete. Dosarele școlii sunt pline de asemenea anchete făcute de d-nii I. Bumbăcilă, general Davila, Zefir Herescu, Zalomit și D. Petrescu.

În 16 Septembrie 1879, I. Ștefănescu Priboi e scos din direcție și înlocuit cu N. Cloșeanu suplinitor, de și consiliul permanent opinase a duce pe M. Cloșean ca revizor în Dobrogea și pe Ion Bănescu să-l aducă director la școala normală Traian din T-Severin.

Cu anul școlar 1879 | 80 începe a funcționa și clasa III-a iar pentru instalarea ei cu toate cele trebuincioase se cheltuiesc 1321 lei, bani 50.

Pentru a se putea preda mai bine cursul de agricultură, horticultură și foresterie se numește gratuit până la buget pe dl. Gh Bohorian.

În corpul didactic nu se face altă schimbare de cât că se numește profesor dl. Gh. Miloteanu, care a predat Matematicile și Șt Fizico Naturale, iar de la 12 Mart 1880 ia și direcția în locul lui N Cloșeanu, supt care se produse iar zarve între profesori și personalul administrativ al școlii.

Noul director cum intră în funcțiune adună profesorii și se alege diriginții pe clase. (Raport No. 30 din 27 Mart 1880).

*) Acest nou profesor care iscălește *Cloșeano*, cere să i se acorde pe ziu. de 1 Ianuar 1879 să țină conferințe în sala clasei I a școlii normale, așezate în ospiciul onor. Primării.

Se apropiau examenele de fine de an și odată cu lăsarea cursurilor, direcțiunea scoalei înaintează Ministrului un raport (No. 63 din 29 Mai 1880), prin care mijlocește a se lua măsuri pentru înființarea clasei a IV-a potrivit legii din 1876. Consiliul permanent al instrucțiunii dă avizul favorabil și lucrurile erau aici, când în August intervenind din nou cu alt raport; găsim pe el pusă următoarea rezoluție: «să se ceară direcțiunii scoalei numărul elevilor promovați în clasa IV-a, care elevi se vor distribui la celelalte scoli normale, cum va permite numărul».

Ce intervenise la mijloc pentru schimbarea de atitudine a ministerului? Noi credem că mijlociri locale de la Severin au făcut că cu tot avizul favorabil, ministerul să desiste de a grăbi în îndeplinirea ei, iar la August se dispuse ca elevii de cl. IV-a să fie împrăștiati pe la alte scoli normale.

Aceasta era o desființare deghizată; și Ministerul era dus la aceasta pe lângă intervenirea locală, și de starea precară a scoalei și a corpului didactic.

Supt directoratul al 3-a a lui Gh. Miloteanu se produce grevă în școală. O nouă anchetă se face în 18 Sept. 1880, de Zefir Herescu, revizorul general al scoalelor.

Raportul lui Herescu fu defavorabil profesorilor și scoalei și față cu nevoile orașului, de care revizorul general a luat cunoștință cât a stat în Severin, *opinează să se transforme școala normală într'un externat secundar cu 2 clase gimnaziale.*

Raportul lui Herescu e depus tocmai în 8 Ianuar 1881 și consiliul permanent luând act de încheerile sale opinează a se transforma școala normală în școală de meserii, unindu-se cu școala de meserii a județului, putând prin aceasta a spori fonduriie budgetare pentru ajutorarea celorlalte scoli normale.

Dar nu numai autoritățile superioare erau înclinate pentru desființarea scoalei normale, ci și consiliul județan în ședința de la 20 Oct. 1880 opinase pentru transformarea scoalei normale în gimnaziu.

Votul consiliului județan satisfăcea nevoile reale ale orașului, cum cetim în adresa de mulțumire a institutorilor de la sc. No. 2 de băeți, pe care o dăm în întregime ca act:

Domnule Președinte.

Domnilor Membri Consilieri

Subsemnații institutori de la școala de băieți No. 2 din acest oraș, informându-ne că în ședința ce ați avut la 20 curent inspirați de frumoasa idee, ați dispus prin votul D-vstră transformarea școlii normale în gimnaziu. Această operă dovedește în de ajuns că D-vstră simțind pulsul necesității ce reclamă înființarea unui gimnaziu în acest oraș ați probat că și școlile noastre primare pot fi auxiliare unui învățământ secundar și așa dar n'ați pierdut din vedere valoarea instrucțiunii la care trebuie ridicată populațiunea urbană și rurală din județul nostru.

Prin această procedare aveți dreptul la recunoștința noiei generațiuni, care, setoasă de învățătură ați făcut prin părinteasca D-vstră dispozițiune ca această dorință să fie ameliorată. Importanța dar ce se naște din înființarea Gimnazului are caracterul public I că, saraci ca și cei cu mijloace, pot gusta în mod îndesulător din binefăcătoarele fructe ale instrucțiunii și al II lea, că, copiii nu vor mai fi siliți a-și părăsi orașul lor și a se duce în altă parte ca să învețe, pe de-o parte, iar pe de alta, părinții tot d'auna vor avea sufleteasca satisfacțiune de a-și vedea pe copii lor și a-i cerceta întru toate ce le trebuie. Ast-fel, prin această lucrare D-vstră d-lor Membri Consilieri, ați dovedit cu suficiență că sunteți pătrunși de spiritul legii Instrucțiunii Publice din 1864, care prevede și în Severin o școală secundară, Gimnaziu.

Un gimnaziu bine organizat va da foloase îndoite de cât școala normală; a-a că școala secundară fiind baza unei mai dezvoltate instrucțiuni ne va procura ocaziune a ne putea mândri, ca cele-lalte județe, că copii noștri, aproape de căminul părintesc, își fac cultura spirituală și intelectuală potrivit cu frageda lor vârstă.

Onoare și recunoștință dar, D-vstră D-le Președinte și D vstră D-lor Membri Consilieri, care ați împărtășit și simțit de-o potrivă salvatoare ideea ca învățământul secundar să atingă cu razele sale și pe copiii populațiunii rurale și să-i facă a nu mai zăcea în negura timpurilor trecute.

D-vstră meritați prin această măreață faptă, cuvântul evangheliei care zice „Fericiti cei ce ascultă cuvântul lui D-zeu și-l păzesc pre dânsul“. D-stră ați ascultat glasul ce ne cheamă la cultură și fără preget ați respectat acest glas; Cuvântul lui D-zeu dar este răspândirea :instrucțiunii în masa poporului și D-vstră, ascultându-l, ați făcut școala lângă casa părintească, ca toți să afle calea mântuirii prin progres.

Vă rugăm dar, d-le Președinte, să bine-voiți a comunica D lor membri consilieri recunoștința ce vă manifestăm cu această ocaziune și a fi interpretul nostru pe lângă D nii Membri, comu-

nicându-le felicitările ce vă adresăm în numele noii generațiuni ce suntem chemați a-i inspira primele cunoștințe și a o pregăti pentru studii Gimnaziale. Aci copii noștri vor culege fructele culturii și instrucțiunii și vă vor păstra onoare și recunoștință, pentru-că, prin înființarea gimnaziului, asigurați un bun și fericit viitor ori-cărui va voi a învăța.

Primiți, Domnule Președinte și Domnilor Membri Consilieri, expresiunea sincerului nostru devotament.

(ss) A. Axentie

(ss) Gr. Gregorescu

(ss) D. Bungețianu

(ss) N. Spineanu

Anul școlar 1880—81 a mers numai cu 3 clase, având 15 elevi în clasa III, 19 în clasa II și 12 în clasa I, deci un total de 46 elevi, părinții dezistând de a-și mai da copii, știindu-se că școala nu va avea durată.

În corpul didactic se făcuse o schimbare: pentru Muzica Vocală se numise d. *Miesbach*; iar Religia o preda acum *Pr. Călărășanu*.

La finele anului școlar, după examenele din Iunie se declară următoarea listă de premianți, pe care o dăm pentru a se ști de numele câtor-va elevi, azi învățători; clasa I a: Marinescu Ilie, Stanculescu Oprea, Angheliescu Ion; *accesiți* Măndru Ilie, Mateescu Gh. Clasa II: Diaconu I., Presbiterianu N., Ionescu Ilie; *accesiți* Ioniță P., Tănăsescu N., Ionescu Ilie. Clasa III Modâlca V., Dănculescu C., Lupulescu N.; *accesiți* Cotescu D., Roșculescu Gh. La obiectele secundare: Scărădeanu I., Săftoi I., Cotorogea D., Romilă Alex., din clasa III. Papinescu N., Tăboiu I. Stăniliescu C. din clasa II. În total 23 premianți din 46 elevi.

Anul școlar 1881—82 se deschide și cu clasa IV. Toți cei 15 elevi care intrase în școală în toamna lui 1878, acum puteau urma cursurile clasei a IV-a. Gh. Miloteanu e scos, din direcție și în locul său se numește *P. Dulfu*, care a predat Pedagogia și limba Română. Dulfu fu trimes la Severin să aducă liniște și pace între profesori.

Frequența elevilor a fost aceasta: cl. I. 13 elevi, cl. II 12 elevi, cl. III 19 elevi, cl. IV 15 elevi. Total 59 elevi.

Corpul didactic, care a funcționat în ultimul an de existență al școlii se vede din lista zilelor de examen că a fost acesta:

Religia—Pr. Călărășanu
Geografia și Istoria—D. I. Șurculescu
Agricultură—Bohoreanu
L. Română și Pedagogie—P. Dulfu
Matematica și Șt. Fizico-Naturale—Gh. Miloteanu
Dr. Constituțional—Em. Porumbaru, și Teodorescu.
Medicina—Dr. Chercea
Muzica—Miesbach
Desen—Caligrafia—Gh. Stravolca
Ginnastica—Tutunariu

D. I. Șurculescu, profesorul de Istorie și Geografie cerând numirea definitivă, ministerul ceru avizul primăriei de Severin asupra persoanei lui Șurculescu. Primarul crede de cuviință a opina în adresa ce a trimis ministerului că *„este pentru desființarea cu totul a școlii normale Traian“*.

Tot în acea adresă cetim că dorința personală a Regelui a fost de a se înființa o școală comercială, aceasta cu privilegiul vizitei făcută orașului Severin la 8 Oct. 1882.

Lucrările pentru închiderea școlii normale se făcuse la minister și cu ordinul No. 4386, din 1 Iulie se dispune închiderea școlii normale Traian din Severin, încetarea drepturilor profesorilor, iar pe cei 44 elevi remași (cl. I pentru cl. II-a 13; cl. II pentru a III-a 12; cl. III pentru a IV-a 19) s'au repartizat astfel: 12 elevi s'au trimis la școala normală Carol I, 10 la școala normală „Vasile Lupu“, 11 la școala normală din Galați mutată de la Ismail și 11 elevi la Bârlad.

Averea școlii se dispune a se da școlii de meserii.

Astfel s'a încheiat viața școlii normale Traian, cea de mai scurtă durată, dar cea mai agitată prin scandalurile iscate în sinul corpului didactic al școlii, pagină tristă dar adevărată din viața și educația corpului nostru didactic.

Cetățenii Severinei ceruse înființarea unui gimnaziu, școală care s'a și deschis în 1883 toamna (15 Sept.) în casele N. Băcleșanu.

I). Școala Normală din Ismail

Încă din 28 Februar 1877 consiliul permanent dădu avizul, pentru înființarea unei școlii normale la Ismail, care se deschise în ziua de 26 Oct. 1877, (Rap. No. 38 din 27 Oct. 1877). Director școlii fu numit Gr. Petrovanu de la Iași și fost director

al școalei normale „Vasile Lupu“. Se hotărîse a se primi 60 elevi bursieri, peste tot, din care 15 intrase în anul I.

Elevii primiți în prima serie au fost aceștia 15 :

Buruiană Gavril, Flutur V. Melinte C., Plesnilă I. (Covur-lui) ; Bercarul P. Bezman Iacob, Catănescu P, Iorga Emanuel (Ca-hul), Careișa Iosif, Remenco V. (Bolgrad), C. Rufu Ant. Tanascu I., Munteanu Chirilă, Șerbănescu M. (Ismail).

Iar corpul didactic cu care s'a deschis școala a fost acesta :

Gr. Petrovanu, director, profesor de Istorie

V. Artinescu pentru desen și Caligrafia

Gr. Popescu pentru L. Română

St. Vasilian pentru Muzica Vocală

C. Barbescu pentru Șt. Naturale și Matematici.

C. Teodorescu pentru arme și gimnastică

Budgetul primului an a fost de 13439 lei, 25 bani, din care 4740 plata personalului și 8699 lei 25 bani, materialul. Lefele erau de 200 pentru obiectele principale, 300 directorul, 120 De-senu, 70 Muzica, 50 Gimnastica, 20 armele.

Resultatele războiului din 1877, în urma congresului de la Berlin au influențat și asupra stării Școalei Normale din Ismail. În toamna lui 1877 școala fu mutată la Galați în ziua de 13 No-embrie, cu 30 elevi, mai primindu-se alți 15 elevi dar nu din județele retrocedate.

Alegerea localității pentru mutarea școalei normale din Ismail a fost lasată la discreția răposatului V. A. Ureche. Dânsul în dragostea ce avea pentru Galați, de care și-a legat numele cu frumoasa donațiune a bibliotecii, a opinat pentru Galați, de și directorul școalei Gr. Petrovanu cu Rap. No. 23 din 5 Iulie o-pinase pentru Tulcea „unde a ramas un frumos local rădicat a-nume pentru un colegiu“.

În acelaș timp își strămutau locuința și Episcopatul Dună-rii de jos și Seminarul din Ismail, tot la Galați.

Școala normală de Galați a funcționat de la 1878 Noembrie până la 1 Sept. 1905, când s'a desființat pentru a se da loc unei alte școli Normale superioare, care în gândul actualului ministru de Instrucțiune e chemată a închege în același scop cei trei fac-tori culturali de la țară : preutul, învățătorul și notarul.

Ideia aceasta e încheată deja într'un proiect de lege, ce stă gata elaborat în pörtofoliul Ministrului, și dacă împrejurările vor decide într'un fel sau altul, e bine a reține că Școala Nor-

mală din Ismail era chemată a pregăti corpul de învățători necesari populațiunii rurale din părțile retrocedate.

În acest sens directorul Școlii Normale Gr. Petrovan înaintasă un raport (No. 10 din 3 Febr. 1878), prin care opina că pentru mântuirea Școlii Normale de Ismail, care are de scop de a instrui populația din părțile de jos ale Basarabiei, să se prevadă prin Ministerul de interne în bugetele fie-cărei comune rurale cum și județelor Covurlui, Cahul, Bolgrad și Ismail suma de 100,000 lei, aceste județe făcând circumscripția Școlii Normale din Ismail—punând la contribuție și comitetul școlii centrale din Bolgrad, care are fonduri suficiente.

Tot în scopul arătat mai sus, statul a înființat în 1893 Școala Normală din Constanța, care a avut durată de 3 ani, iar dacă va fi vorba când-va de a se satisface nevoile culturale ale Dobrogei cu elemente proprii, apoi Tulcea e chemată a cuprinde și o școală normală pe lângă liceul și externatul secundar de fete căci nu numai pentru populațiunea orășănească avem nevoie de școli românești, ci mai ales pentru populația rurală unde avem cele mai impestrițate elemente etnice.

ST. C. IOAN

M

ROLUL ȘCOALEI

Extras din „Revista Generală a Invățământului“, Anul III, No. 5 și 6.

BUCUREȘTI

Inst. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-sor I. St. Rasidescu
16, Strada Doamnei 16.

20.452.

1908.

PREȚUL 50 Bani.

ROLUL ȘCOALEI

Anul trecut am sărbătorit cu toții împlinirea a patruzeci de ani de domnie a Regelui Carol. Cu această ocaziune am putut face o comparațiune între prezent și trecut și ne-am dat seamă de progresul realizat.

Este drept că statul român, având să străbată niște împrejurări foarte grele, se afla acum jumătate de secol într'o stare de inferioritate nepotrivită față și cu hărnicia și cu deșteptăciunea poporului nostru.

De atunci el s'a încordat la muncă.

Statisticile oficiale ne-au arătat, cu ocaziunea jubileului, că la 1866 aveam numai 1068 kilometri de șosele, astăzi avem 26.543 km.; importam atunci mărfuri pentru 71.500.000 lei și exportam pentru 116.500.360, iar astăzi importul atinge cifra de mai bine de 337.000.000 și exportul de 457.100.394 lei.

În special cereale, acum patruzeci de ani, exportam numai 547.608 tone, pecând în anul trecut am exportat de cinci ori pe atât, adică 2.646.944 de tone.

Budgetul statului avea la 1866, la venituri 59.053.493 lei și la cheltueli 68.286.449, iar la 1906 veniturile au atins 231.500.000 și cheltuelile 225.000.000.

Acest progres nu trebuie să ne dispenseze de a lucra mai departe.

În special pentru tânărul nostru regat, o muncă încordată, serioasă și inteligentă este indicată ca indispensabilă condițiune pentru a păstra cece ne-au lăsat părinții noștri și de a desăvârși opera lor, ferindu-ne de a imita exemplul fiilor risipitori, care prin trândăvie și nepricepere cheltuesc repede imensele averi moștenite.

Aceasta cu atât mai mult cu cât, pentru a ajunge la starea de progres de astăzi, s'au făcut cele mai mari sacrificii mate-

riale, s'au încheiat împrumuturi peste împrumuturi, care vor apăsa și asupra generațiilor viitoare. Astfel, pecând la 1866 țara plătia pe fiecare an numai 11.197.733 pentru sumele împrumutate, astăzi plătește 83 de milioane — de șapte ori și ceva mai mult—, iar datoria publică deatunci era de 80.282.217 lei, pecând acum ea a crescut la 1.443.570.538, adică de optsprezece ori!

La Bruyère, cunoscutul scriitor francez din secolul al XVII, în opera sa *Les caractères*, se ocupă, în capitolul despre om, de soarta mizerabilă a plugarului:

„L'on voit certains animaux farouches des mâles et des femelles, répandus par la campagne, noirs, livides et tout brûlés du soleil, attachés à la terre qu'ils fouillent et qu'ils remuent avec une opiniâtreté invincible; ils ont comme une voix articulée; et, quand ils se lèvent sur leurs pieds, ils montrent une face humaine, et en effet ils sont des hommes. Ils se retirent la nuit dans des tanières, où ils vivent de pain noir, d'eau et de racines; ils épargnent aux autres hommes la peine de semer, de labourer et de recueillir pour vivre, et méritent ainsi de ne pas manquer de ce pain qu'ils ont semé“.

Iată un scriitor care, atunci când domnia marele rege Ludovic al XIV-lea a îndrăznit să-și arunce privirile mai departe, în afară de Curte, să se ocupe de cei umiliți, apăsați și nesocotiți, înloc de a lauda calitățile, meritele și virtuțile regelui, după cum făceau toți ceilalți scriitori ai secolului în afară de Fénelon și Saint-Simon.

Și ceea ce spunea La Bruyère acum două sute și mai bine de ani, în privința locuitorilor dela sate, se poate repeta întocmai de noi, chiar și astăzi.

Țărănimea noastră a fost o pătură cam neglijată și de aceea s'a desvoltat foarte încet. În schimb însă orașele s'au bucurat în totdeauna de cea mai mare atențiune din partea mai tuturor stăpânilor.

Locuitorilor din orașe statul le distribue toate bunătățile, în calitate sa de mare și singur distribuitor: slujbe, burse, diurne, gratificațiuni, subvențiuni, demnități, etc. Pentru ce? Pentru că aceștia se agită, fac sgomot, votează, organizează manifestațiuni și pot să asigure astfel triumful cutărui personagiu ambițios pe calea onorurilor, nu întotdeauna însă și pe aceea a onoarei.

Carierile de muncă, în care și-ar putea găsi întrebuințare o parte însemnată a populațiunii noastre, cum sunt industria și

comerциul, au fost desconsiderate de acei care tremură înaintea oricărei încordări.

Agricultura atât de bănoasă, acea *gloria antiquae laudis et artis*, cum o numiau Romanii, este și ea din nenorocire părăsită de $\frac{2}{3}$ dintre marii noștri proprietari, care lasă moșiile cele mai adese ori pe seama unor arendași lacomi, iar aceștia, întocmai cași lăcustele, nu pleacă, decât după ce au istovit pământul și au să răcit pe săteni.

Feciorii de mari proprietari, mulți la număr, înloc de a se ocupa de agricultură, stau la orașe și solicită cu umilință vreun loc plătit cu câteva sute de lei pe lună în administrație, în magistratură ori prin ministere.

Intr'o atmosferă așa de viciată, egoismul învăluie de sus până jos pe cei mai mulți din pătura conducătoare a orașelor și-i împiedică de a-și arunca privirile ceva mai departe, pentru a examina starea acelora dela sate.

Acolo, situațiunea este într'adevăr foarte grea: țăranul, în cea mai mare parte a cazurilor, este absolut sărac, lipsit de hrană bună și indestulătoare, trăind în bordeie, în colibi sau în niște case mai totdeauna mizerabile, exploatat de toți cămătarii, lipsit de ajutorul medical la nevoie, foarte adesea lipsit de justiție și de administrație și, mai presus de toate, cufundat în ignoranță. Aceasta este principala cauză aproape a tuturor nenorocirilor lui.

Mulți—toți putem spune—cunoaștem această rea stare a populațiunii nostre rurale, pentru că ea nu durează nici de ieri, nici de alatăieri, ci de foarte mult timp. Prea puțini însă, mai ales dintre guvernanți, și-au dat osteneala, ca să studieze o problemă atât de importantă; mai puțini însă și-au bătut capul de a transforma în măsuri de administrațiune și în dispozițiuni legislative soluțiunile mai nemerite, pentru a aduce îndreptarea mult așteptată.

Un ministru al instrucțiunii publice, prieten sincer al cauzei sătenilor, a căutat să traducă în faptă ceea ce cu experiența adunase, ceea ce mintea coordonase, ceea ce inima-i dicta.

Convins că, după cum s'a arătat mai sus, ignoranța este cauza mai tuturor relelor de care este bătuită populațiunea dela țară, a luat măsuri dela 1897 la 1899 și dela 1901 la 1904, timp de vreo șase ani, ca acei patru mii și mai bine de învățători rurali să fie în același timp patru mii de luminători, însărcinați a ajuta pe consătenii lor de a se emancipa din robia economică și a-i îndruma către o soartă mai bună.

În urma dispozițiunilor luate și a entuziasmului ce s'a desvoltat în sprijinul unei acțiuni atât de frumoase, s'au clădit sute

de localuri de școli rurale, frecventarea elevilor a crescut în mod simțitor, nu atât prin împlinirea amenzilor, ci mai ales prin schimbarea orarului și prin înființarea cantinelor; s'au ieftenit cărțile de școală, s'au ușurat programele, în jurul celor mai multe școli se vedeau frumoase grădini cu legume, la care lucrau elevii sub conducerea învățătorului lor; se înființară cercuri culturale, șezători, cursuri de adulți, jirii de împăciuire și mai presus de toate acele binecuvântate de D-zeu bănci populare.

Satele începură să prezinte un aspect pe cât de diferit pe atât și de interesant, prin progresele ce se obținuseră așa de repede, întocmai ca de sub lovitura vreunei zâne din povești.

Și agentul acela care a contribuit mult la realizarea acestui rezultat îmbucurător până în unghiurile cele mai îndepărtate ale țării a fost învățătorul, un modest și obscur funcționar al statului, plătit cu 79 lei pe lună, după ce a făcut studii destul de serioase în școala normală, după ce a trecut un riguros examen de capacitate și un altul, ca să obțină titlul definitiv. Acest funcționar, considerat de unii ca element periculos în stat, interesat, ambițios, invidios, etc., a fost adesea persecutat, fie de proprietar, a-rendaș sau cârciumar, fie de preot sau de primar, oridecâteori acești notabili din comunele rurale se găseau incomodați întru ceva în operațiunile lor, prin prezența învățătorului, singurul sau aproape singurul element cult de acolo.

După instrucțiunile ce i s'au tot trimis, dar mai ales și din tragerea lui de inimă, acest pion al culturii naționale a căutat să fie amicul, sfătuitorul și modelul celorlalți săteni: i-a sfătuit să părăsească drumul cârciumii prin cuvântări antialcoolice; le-a dat obiceiul și gustul grădinelor de legume și a reușit, în unele părți ale țării, să zădărnicească aproape cu totul comerțul cu zarzavat al Bulgarilor; le-a spus că, în loc de a pierde zile întregi și a face drumuri lungi pentru diferitele lor pricini la oraș, să se judece înaintea unor jirii de împăciuire, care au și funcționat cu mult folos în câteva județe; le-a ținut conferințe despre chestiuni care interesează agricultura, vitele, arborii fructiferi, precum și subiecte anume alese din religie, din istoria Românilor; a lucrat pentru înființarea și funcționarea cantinelor școlare, cu contribuțiuni mai mult benevole din partea locuitorilor; a înființat ici-colea cursuri de adulți, pentru a scoate din ghiarele întunericului o sumă de elemente românești bune de luptă; în fine le-a dat povește sănătoase, ca să pună la o parte micul prisos ce rămânea din câștigul muncii lor și să înființeze băncile

populare, care sunt astăzi în număr de peste două mii, având un capital de vreo optsprezece milioane lei. Aceste bănci au prins rădăcini puternice, pentru că au răspuns la niște nevoi adânci ale poporului nostru.

Invingătorii dela Metz și Sedan spuneau că au biruit nu cu armele, ci cu învățătorii, căci aceștia au știut să infiltreze iubirea de patrie, vitejia și toate sentimentele cele înalte în soldații germani; acelaș lucru îl putem spune și noi; că numai prin cultură vom ajunge să ridicăm la o vieață, în adevăratul înțeles al cuvântului, pe acele cincisimesimi din întreaga populațiune a țării.

Administrațiunea școlară, de care mă ocup, și-a îndreptat privirile și asupra meseriilor, a căror lipsă se simția foarte mult la noi.

Ion Ghica ⁽¹⁾ spunea, acum treizeci de ani, că n'avem meșteșugari și că pentru nevoile noastre trebuie să recurgem la streini, „Vanătoarea funcțiunilor publice și părăsirea industriilor sunt peirea țării aceștia, sunt inimizii cei mai primejdioși ai Românilor.

„... Noi nesocotim meșteșugurile, care dau avere și independență și alergăm după acele 70.000 de posturi, la dispozițiunea cărora s'au pus 120 de milioane pe an, luate din sudoarea muncitorului de pământ“.

Această stare de lucruri s'a prelungit mulți ani încă și după moartea ilustrului bărbat de stat, până când în vara anului 1901 s'a votat și s'a aplicat legea meseriilor, destinată a crea și răspândi industriile mici printre săteni. S'au înființat astfel treptat-treptat 30 de școale elementare și 16 inferioare de meserii, pe lângă cele două superioare ce existau deja.

În școalele elementare, țăranii se deprind a face o bună întrebuințare și a timpului ce le rămâne liber dela muncile agricole, și a materialului ce au la îndemână în localitate, putând astfel să-și îmbunătățească starea materială. Prin urmare aceste școale nu formează meseriași în adevăratul înțeles al cuvântului, ci numai oameni obișnuși a executa diferite obiecte necesare pentru agricultură și pentru vieața dela țară în general; totuș acei absolvenți care se disting prin aptitudini speciale pentru meserii pot, dacă împrejurările le sunt favorabile, să exercite în mod exclusiv meseriile învățate la școală.

Școalele elementare de meserii sunt de o mare utilitate nu

(1) I. Ghica, Convorbiri economice., 1879.

numai la sate, dar și în orașele mici, în care lipsesc meseriași ca: rotari, fierari, cismari, cojocari.

Învățământul mediu industrial se predă în școlile inferioare de meserii, care pregătesc pe meseriași propriu ziși, în diferitele dispărțăminte de care e necesitate, precum: tâmplărie, fierărie, lăcătușerie, tinichigerie, sculptură în lemn, croitorie, ceramică, săpătorie în piatră, caretășie, curelărie, turnătorie de aliage, etc.

Aceste școli, împreună cu acele două superioare care existau mai dinainte, au dat rezultate bune și lucrările lor au fost obiectul unor laude meritate la expozițiunile ce s'a organizat la noi în Capitală în anii 1903, 1904 și 1906.

Când ne gândim că înainte de 1901 existau numai trei școli inferioare și două superioare de meserii, iar astăzi avem vreo cinci-zeci, numai atunci ne putem da seama cât de bogată în roade a fost legea din 1901 Iulie 9.

Învățământul acesta practic, mână în mână cu învățământul primar-rural, îndreptat și el în direcțiunea practică agricolă, precum și acel curent sănătos de regenerarea satelor, care începuse deja să le schimbe fața și despre care am vorbit mai înainte, ar fi dat în scurt timp cele mai strălucite rezultate, dacă s'ar fi păstrat continuitatea atât de necesară în chestiuni mari de organizație, cum este aceea a culturii maselor. Din nenorocire, în anii următori, lucrurile nu s'au petrecut așa, în ce privește mersul școlii rurale.

Învățătorii n'au mai fost stimulați și încurajați în direcțiunea sănătoasă ce apucaseră; două din șapte școli normale, menite a forma pe învățători, au fost suprimate; obligațiunea pusă sătenilor de a-și trimete copiii la școală, sub pedeapsa amendelor în bani, a fost zădărnicită prin circulările revizorilor școlari de a se ierta în întregime toate amenzile și de a se încuragia părinții recalcitranți în a nu trimete copiii la școală; în fine, mai presus de toate, prin introducerea militarismului s'au luat măsuri de natură a goli cât mai mult școlile și a lăsa în ignoranță pe săteni.

Luându-se oarele de după amiază pentru instrucțiunea militară, pe deoparte s'a redus la aproape jumătate timpul destinat învățaturii și s'au paralizat lucrările practice agrico'e, iar pe de altă parte s'a făcut imposibilă aplicarea noului orar cu alternarea diviziunilor, orar care permitea ca un număr îndoit de școlari să capete instrucțiunea primară.

Desigur, este greu ca toți acei care vin în fruntea învățământului public să aibă în totul aceleași idei în această grea și complicată problemă, dar este dăunătoare pentru progresele culturale în țara noastră această lipsă de continuitate, pornită fie din divergență de idei, fie din sentimente de un ordin cu totul inferior.

Ca să ne convingem despre aceasta, n'avem decât să arătăm în treacăt soarta ce au avut cantinele școlare, o adevărată providență pentru copiii săraci și depărtați prea tare de localul școlii rurale.

Copilul săracului, găsind o mâncare hrănitoare pentru 5 sau 10 bani pe zi, ori chiar degeaba, prin contribuțiunea benevolă a sătenilor, la ușa cărora bate și se roagă învățătorul, binecuvânta această instituțiune creștinească.

La 1903 erau 421 de cantine, care hrăneau aproape zece mii de școlari; aceștia n'ar fi putut desigur să mai frecventeze școala, dacă n'ar fi fost ajutați de cantine.

Avântul, luat încă din anul 1898, ne făcea să credem că se va îndoi și întrei numărul cantinelor școlare. S'au găsit însă prefecti care au pornit un războiu de exterminare în contra acestor bune instituțiuni, care crescuseră cu 50% populațiunea școlilor rurale.

Astfel în județul V. funcționau la Martie 1899 optzeci și șase de cantine, iar la Martie 1901, adică peste doi ani, nu mai rămăseseră decât trei. Ordine severe au fost date ca jandarmii să distrugă cu topoarele mobilierul și materialul uneia, care nu fusese închisă până în ziua fixată de acest Nerone al timpurilor moderne!

Am expus până aci, în mod foarte pe scurt, adevărata stare a lucrurilor la noi, cum cea mai mare parte a populațiunii țării zace în ignoranță și sărăcie, cât de datori suntem noi, orașenii, a ne îngriji de acești frați ai noștri, precum și puținul ce s'a făcut până astăzi în această direcțiune.

Ne mai rămâne să cercetăm acum ce trebuie de făcut în viitor, prin ce mijloace am putea ridica țărănimea pe tărâmul economic, social, politic și moral.

După cum am arătat și mai înainte, cauza aproape a tuturor relelor de care suferă săteanul este ignoranța, lipsa de cultură. Căutând să înlăturăm această cauză, vor dispărea neapărat și înspăimântătoarele ei efecte.

Dar, pentru aceasta, trebuie muncă încordată și sacrificii, tre-

bue ca învățământul public să fie organizat în mod rațional și să înceteze nedreptatea ce se face satelor: pentru învățământul orășenilor se cheltuesc aproape zece milioane (patru pentru învățământul primar urban și aproape șase pentru învățământul secundar și superior), pe când pentru luminarea țăranilor deabia șase milioane.

Când soarele cel dulce al culturii va trimete până în cătunele îndepărtate din fundul dealurilor și munților razele sale binefăcătoare, atunci se va imprăștia negura rece, care ține în sărăcie cinci șesimi din populațiunea țării.

Învățământul primar rural îndreptat în direcțiunea practică agricolă să fie răspândit cât se va putea mai mult; numărul învățătorilor sporit cu cel puțin două mii, pentru a se putea da lumină copiilor în etate de școală; localurile completate prin noi construcțiuni: incurajarea învățătorilor în activitatea lor extrașcolară; creare de școli de meserii elementare în număr cât mai mare: iată ce trebuie să facem pentru a contribui la ridicarea țăranimii.

Aceasta ar fi organizarea și îndrumarea rațională a învățământului poporului; numai astfel am face ca la școala Statului să se lumineze toate forțele acestei țări, toate clasele societății.

Departate de noi intențiunea de a se abandona sau restrânge cultura orășenilor în actualele școli primare urbane, în gimnazii, licee și universități, dar această continuare nu exclude legitima solicitudine ce trebuie să avem pentru învățământul dela sate.

Până acum, ocupându-ne aproape exclusiv cu instrucțiunea copiilor din orașe, școlile au dat o mulțime de tineri învățați: avocați, doctori, profesori, ingineri, arhitecți, de care Statul, în perioada sa de regenerare, a avut nevoie și i-a întrebuințat în diferitele locuri libere de pe atunci; astăzi am ajuns la o adevărată supraproducțiune.

A continua și de acum înainte pe această cale, a pune un zid înalt și imposibil de trecut între elementele dela țară și cele dela orașe, ar fi să facem o operă pe cât de nedreaptă pe atât și de periculoasă din punct de vedere al interesului nostru național. Să ne explicăm.

Se știe că pătura conducătoare, mai ales la noi, unde ne găsim în condițiuni cu totul speciale din cauza lipsei de întreprinderi industriale și comerciale, se formează din acei tineri care au terminat studiile secundare și superioare⁽¹⁾.

(1) Vezi *P. Poni*: Expunerea de motive la proiectul de reformă a legii învățământului primar și normal-primar din 1896.

Se mai știe deasemenea că populațiunea orașelor este cosmopolită, eterogenă și eterodoxă, că în Moldova sunt foarte mulți izraeliți, iar în Muntenia și Oltenia mulți greci și bulgari. Unde am ajunge oare noi, într'un viitor nu tocmai îndepărtat, dacă viitoarea pătură dirigentă a țării, formată exclusiv din populațiunea orașelor și absolut fără conlucrarea satelor, — părere ce s'a susținut cu multă putere, dar fără dreptate, în deosebite împrejurări — ar fi compusă în bună parte din străini, care nu cugetă și nu simțesc românește?

Statistica vine și ea ca să confirme legitimizele noastre temeri. Astfel, Camera de comerț din Botoșani a publicat acum nu de mult o interesantă dare de seamă asupra stării economice, sociale și culturale în județele Botoșani, Dorohoi și Suceava, dând cifre statistice asupra mișcării populațiunii, asupra dezvoltării agriculturii, comerțului și industriei în Moldova de sus. Cu părere de rău, constatăm că populațiunea românească este în scădere: În Botoșani populațiunea românească, în anul precedent, a scăzut cu 25 suflete, iar populațiunea străină, mai ales cea izraelită, a crescut cu 200 de suflete. În Fălțiceni, populația românească a scăzut cu 7 suflete, în timp ce populațiunea străină a crescut cu 41 de suflete. La Dorohoi, românii au crescut cu 63, iar străinii cu 159 de suflete.

Rezultă deci că, pentru binele acestei țări și pentru interesul ce trebuie să avem de viitorul ei, învățământul public, distribuitorul culturii, trebuie să se desvolte în mod rațional, având în o deosebită atențiune pe locuitorii dela țară: trebuie să lăsăm, după cum foarte bine s'a zis, să circule toate forțele națiunii și să căutăm a introduce pe cât posibil în viitoarea pătură conducătoare a țării și elemente curat românești dela sate.

S'a zis cu drept cuvânt că omul luminat vede cu doi ochi, pecând cel incult vede numai cu unul și poate nici cu acela în mod complet.

Fiul de sătean, terminând cursul primar, va căpăta, odată cu acele cunoștințe absolut trebuitoare în veață, și un minimum de educațiune morală, care-l va face să distingă adevărul de minciună, binele de rău, să fie conștient de drepturile și datoriile lui, să-și iubească patria, să aibă prevedere pentru viitor, să-și îngrijască de sănătate, folosindu-se de noțiunile de igienă ce a învățat, să meargă la biserică, să nu consume rachiu și așa mai departe.

În afară de acestea, el va mai fi căpătat și deprinderea de a sădi pomi, de a lucra la legume, etc.

Dacă va fi fost un elev distins la învățătură și deștept, el va putea merge la oraș, ca să continue studiile, bine-înțeles că va face aceasta numai cu multă greutate, din cauza lipsei de mijloace și a dorinței părinților de a-l păstra pe lângă dânșii pentru munca câmpului.

Aci putem vedea cât de bună și de patriotică a fost dispozițiunea legiuitorului din 1898 ca o treime din locurile de bursieri în internatele Statului să se dea fără concurs fiilor de săteni.

Muncind și economisind, țăranul luminat cu cunoștințele ce a căpătat la școala primară va putea cu înlesnire să înlătore boalele și sărăcia. În timp de pace va fi un bun gospodar, în timp de război un apărător al patriei.

Din cauza lipsei de cultură, a noțiunilor elementare de igienă, vedem adeseori chiar pe unii săteni cu o avere relativ mare că se hrănesc rău, că ocupă camerele cele umede, lipsite de lumină, cu totul nesănătoase, iar pe cele mari, spațioase, aerisite și expuse la soare le lasă nelocuite, rezervându-le exclusiv pentru petreceri, pentru nunți, botezuri etc.

Țăranul luminat nu se va mai lăsa înșelat de vataful de pe moșie sau de arendaș, nu va cădea lesne în ghiarele cămătarilor, va ști să-și urmărească dreptatea, va diriguia bine munca brațelor lui și va izbuti, cu modul acesta, să-și îmbunătățească traiul; asociindu-se cu alți consăteni, el va putea să cultive cu profit o bucată mai mare de pământ, să-și procure încetul cu încetul instrumente agricole, vite etc.

Mulțumită băncilor populare, întemeiate tot din inițiativa școlii, țăranii vor câștiga pe fiecare zi tot mai multă prevedere.

Din dările de seamă ale unor asemenea bănci se poate vedea influența binefăcătoare ce ele au exercitat, dând unor localități din țară o înfățișare cu totul nouă; în unele părți, băncile au înlesnit pe săteni să se întovărășească și să iea în arendă bucăți mari de pământ, chiar moșii întregi; în altele, țăranii și-au cumărat vite, instrumente agricole, au întemeiat prăvălii de consum, unde se găsesc obiectele necesare cu un preț mic, evitând astfel pierderea de timp cu drumul până la oraș și specula micului comerciant etc.

Înființarea școlilor de meserii a dat deasemenea foarte bune rezultate printre săteni, mai ales că și elevii profită prin vânzarea obiectelor lucrate în atelier; aceasta îi îndeamnă la muncă și le dă putința de a-și cumpăra cele trebuitoare meșteșugului lor, la ieșirea din școală.

D-l inspector al acestor școale, printr'un raport oficial⁽¹⁾, spune că școalele elementare de meserii au fost pretutindeni bine primite de populațiunea dela țară, lesne accesibile, mulțumită mai cu seamă cantinelor ce s'au mai putut menține pe ici-colea. Sătenii, fără să fie împiedicați dela muncile agricole mai importante, fără să se îndepărteze prea mult dela vetrele lor și mai cu seamă fără să-și schimbe modul lor de trai, pot căpăta într'un timp scurt cunoștințe îndestulătoare asupra meseriilor celor mai de trebuință; unii din elevi își procură uneltele necesare și încep a se hrăni cu ceea ce câștigă din practicarea meseriilor învățate, chiar înainte de a termina învățătura dela școală.

Astăzi aproape trei mii de școlari, destinați învățământului industrial, urmează în cele 41 de școale de meserii, iar societatea va avea un număr de trei mii de viitori meseriași români, înzestrați cu cunoștințe suficiente pentru a munci în această direcțiune rentabilă, unde se simția lipsa în mod destul de accentuat.

În statistica, despre care am vorbit mai sus, a Camerei de comerț din Botoșani, vedem că meseriașii români sunt într'o foarte mică și neînsemnată minoritate față de cei străini și că ne găsim deci într'o situațiune foarte îngrijitoare din punct de vedere național. Astfel în județul Botoșani din 3579 de meseriași, numai 857 sunt Români, iar 2722 sunt străini; în zadar se va căuta în întreg județul acesta vreun român croitor, blănar, vopsitor, alămar, săpunar, ceprăzar etc. Olăria care odinioară înfloria în această parte a Moldovei și care a îmbogățit pe o mulțime de persoane — ceea ce n'a împiedicat pe urmașii îmbogățiți să-și schimbe și meseria și numele — este actualmente aproape complet părăsită, căci nu mai există decât doi patroni și cinci lucrători olari; deasemenea și brutăria (pităria), meserie ce trebuia îmbrățișată mai ales în acest județ fertil, cu un grâu vestit în toată țara, a fost și ea nebagată în seamă de români: din 229 de brutari, numai 14 maeștri și 25 lucrători sunt români!

În județul Suceava sunt 235 meseriași români și 916 străini, iar în Dorohoi din 2155 de meseriași, numai 412 sunt români.

Față cu o stare de lucruri atât de rea, ne putem îndeajuns explica marea importanță a școalelor de meserii, precum și rolul ce ele au fost chemate să îndeplinească.

Crearea unui mare număr de meseriași români este încă o față sub care noi privim binefacerile școlii diriguite în mod rațional, așa după cum dictează nevoile timpului; este evident

(1) G. Hazu, *Învățământul industrial în România*. București 1906.

că această organizare școlară contribuie la realizarea progreselor noastre economice.

Dar, în afară de dezvoltarea culturală și economică, școala ajută în chipul cel mai puternic dezvoltarea politică a țării. Cu cât vom avea mai mulți oameni luminați, cu atât vom avea mai mulți cetățeni conștienți de drepturile și de datoriile lor, în stare de a-și îngriji bine de propriile lor interese, de casa, familia și averea lor, precum și de interesele generale ale Statului.

Este astăzi un adevăr care nu mai are nevoie de demonstrațiune că acel Stat progresează mai repede și mai mult, în care cetățenii sunt luminați; acolo autoritatea guvernului se simte foarte puțin, deoarece tot cetățeanul știe ce trebuie să facă și ce să nu facă. Astfel este Elveția. Dinpotrivă, acolo unde lipsește cultura, domnește absolutismul, pentru că cetățeanul neluminat are nevoie de conducere întocmai cași un animal oarecare, neexistând între el și animal altă deosebire decât forma exterioară, chipul.

Pentru noi, Românii, această chestiune este de cea mai mare importanță, deoarece ne găsim într'o situațiune foarte grea și din punctul acesta de vedere: nici 20 la sută din populațiunea regatului nu sunt știutori de carte⁽¹⁾; cestiunea preocupă mai ales pe acei oameni luminați, cu vederi largi și cu dreptatea în suflet, care vor să cheme la viața publică pe toți care iau o parte egală la toate contribuțiunile către țară și la toate sarcinile cetățenești. Este o nedreptate evidentă ca numai o pătură subțire de câteva mii de alegători să conducă destinele celor aproape șapte milioane de locuitori.

Nimic mai îndreptățit decât acest ideal, mai ales astăzi, când, dacă pentru orașeni dările și angaralele au crescut în proporție de 50 la sută și chiar mai mult, în interval numai de câteva decenii, la țară creșterea este și mai mare. Cu ocazia recensămintelor s'a văzut că, în aceeaș localitate, hectarul de pământ al marelui proprietar a fost apreciat adesea mult mai jos pentru darea fonciară decât ogorul săteanului care, nepricepându-se a face la timp contestațiunile prescrise de lege, a rămas impus în mod exagerat.

Dar este oare cu putință ca, în acest mare întunec ce dom-

(1) Statisticile militare dau un procent încă și mai mic de știutori de carte, din cauză că recruții, temându-se a nu fi puși la servicii suplimentare de furieri etc., declară adeseori că nu știu carte, chiar dacă au învățat.

nește astăzi la țară, când imensa majoritate a țăranilor nu știe nici să scrie nici să citească, când nu posedă cunoștințele absolut indispensabile orișicărui om, când nu poate distinge binele de rău și dreptul de datorie, când nepăsarea, indiferența și mai ales lipsa de prevedere ocupă un loc atât de mare în această populațiune rurală, repetăm, este oare cu putință să se acorde la toți deopotrivă dreptul de vot, de conducere a intereselor generale ale Statului?

Desigur că nu, căci ar fi să se încredințeze aceste interese generale pe mâna celui dintâiu demagog, care, promițând marea cu sarea, ar putea lesne să atragă în cursă zecile și sutele de mii de alegători simpli și neexperimentați.

Urmează deci ca toți cei care țin la realizarea cât mai grabnică a acestei legitime dorinți, să lupte din răsputeri pentru estinderea, pentru generalizarea cât mai mare a învățământului elementar.

Dealtmintrelea lucrul acesta a fost înțeles perfect de bine și de adversarii acestei reforme, care sub diferite pretexte au căutat să slăbească curentul cultural în comunele rurale, neaplicând cu seriozitate obligativitatea, în scop de a nu face pe țăranii ca să-și aducă copiii la școală, neînființând școli pe unde se simția nevoie, neconstruind localuri și dând alte destinațiuni fondurilor relative la aceste instituțiuni de cultură a săteanului.

Dar idea în sine este atât de dreaptă și are astăzi sprijiniți atât de numeroși și convingși, încât sperăm că ea se va putea realiza într'un viitor nu tocmai îndepărtat.

Pentru aceasta însă este nevoie, dupăcum am spus, de muncă multă și continuă; trebuie ca săteanul să-și trimeată copiii la școală, iar Statul să le pună la dispozițiune în mod larg hrana intelectuală. Măsura legală de a se aplica amenda în contra sătenilor recalcitranți nu este suficientă; cred că ar fi bine ca, pe lângă amendă, pe lângă constrângere, pe lângă amenințări, să recurgem și la măsuri de altă natură: să creem avantajii acelor tineri săteni, care vor absolvi învățământul primar.

În primul loc propun, ceea ce am mai susținut și în alte ocaziuni, ca serviciul militar să fie numai de doi ani, înlocde trei, pentru absolvenții școlilor primare.

Această măsură va conveni de minune sătenilor, căci vor avea de făcut un an mai puțin serviciul militar și astfel se vor reîntoarce mai curând la munca câmpului; la rândul lor comandamentele militare, având aface cu niște recruți mai luminați, vor izbuti a-i instrui mai lesne și mai degrabă, decât ar instrui recruți absolut ignoranți și neîndemânateci.

Deja s'a făcut o încercare, în 1904, creându-se un batalion de vânători la Ploiești, cu serviciu numai de doi ani și rezultatele date sunt din cele mai satisfăcătoare.

Sătenii, atrași de acest simțitor avantaj, vor alerga în număr din ce în ce mai mare la școală și se vor lumina, exemplul cel bun se va comunica repede în tot satul, prevențiunea țăranilor încontra școlii și nepăsarea lor vor dispărea cu ușurință și cu modul acesta în scurt timp vom putea ajunge să avem 40—50% de știutori de carte.

Văzurăm până aici cât de mare este rolul școlii, câte servicii reale poate aduce țării și în ce însemnată măsură contribuie ea la dezvoltarea noastră pe tărâmul moral, economic și politic.

Dar, pentruca școala să-și poată exercita acest mare rol, trebuie o organizare rațională a învățământului public, precum și o activitate extrașcolară continuă a tuturor membrilor acestui învățământ, începând cu învățătorul celui mai îndepărtat cătun și până la profesorul dela Universitate.

Școala este datoră să dea tinerilor elevi cunoștințele necesare în viață, fără deosebire de clasă socială sau de avere și să pregătească elemente bune pentru toate carierele, spre a asigura pentru viitor bunul mers al Statului.

Dacă s'ar mărgini învățământul numai la cunoștințele teoretice, dacă s'ar neglija cu totul partea practică și nu s'ar organiza și un învățământ profesional atât de folositor mai ales în secolul în care trăim, desigur că rezultatele ce se vor obține nu vor corespunde cu interesele și nevoile timpului.

Organizarea nerațională a învățământului la noi, până la reforma dela 1898, a dat rezultate foarte rele, căci a lăsat în părăsire carierele practice, în care o mulțime de tineri români ar fi putut găsi întrebuințare și unde străinii le-au luat locurile, iar funcționarismul a crescut în proporțiuni înspăimântătoare.

„Intr'o societate bine echilibrată, zice Ion Ghica (op. cit.), deosebitele ramuri ale organismului său constitutiv trebuie să funcționeze împreună. Dupăcum, în ordinul fiziologic, un corp nu poate fi sănătos, dacă toate organele nu-și îndeplinesc funcțiunile lor, conform legilor naturii fizice a omului și precum o rea circulațiune a sângelui, o digestie slabă sau o respirațiune defectuoasă aduc boală și chiar încetarea din viață, asemenea și în ordinul social..

„Activitatea intelectuală a unei națiuni nu poate absorbi pe cea fizică sau viceversa, fără ca societatea să nu se resimtă

„mai curând sau mai târziu în considerația, în puterea și chiar „în existența sa“.

Trebue cu orice preț să scoatem poporul din ignoranță, căci nu este tolerabil ca numai o treime din copii în etate de școală ai sătenilor să poată fi admiși a primi învățătura elementară.

A se lucra și pe viitor numai cu ordine oficiale și cu măsuri administrative, dată fiind acea cunoscută încetineală ce se pune în executarea ordinelor de sus, atunci când se întâmplă ca acele ordine să se execute, înseamnă a ne mulțumi cu starea actuală de lucruri sau cel mult cu niște rezultate foarte slabe și foarte târzii.

Este de nevoie ca toți cei care pot contribui cât de puțin la ridicarea nivelului cultural al poporului românesc să dea contribuțiunea lor de muncă.

La această mare operă, inițiativa aparține membrilor corpului didactic de toate gradele. Prin cultura și mai ales prin iubirea de neam; care trebue să-i conducă în activitatea lor, ei sunt chemați în primul loc la îndeplinirea acestei ridicări a țării pe tărâmul moral, economic, politic și social.

Bună și folositoare este lucrarea unui membru al corpului didactic pe catedra sa, în ora sa de lecțiune; dar această lucrare nu este de ajuns.

Învățătorul rural, institutorul urban, profesorul de liceu și cel de universitate nu sunt numai niște simpli funcționari ai Statului; ei sunt și trebue să fie totodată și apostoli, având a lumina și a face mai buni nu numai pe școlarii lor, dar și pe toți cei care au nevoie de instrucțiune și de lumină.

Inercarea din anii 1902, 1903 și 1904 de a se utiliza activitatea extrașcolară a corpului didactic rural, pentru propășirea economică și morală a populațiunii rurale, a dat rezultate mulțumitoare.

Acest curent sănătos, întrerupt momentan, sperăm că va fi încurajat din nou, când împrejurările vor permite, pentru că el corespunde spiritului timpului și unei cerințe generale.

Cu energie, muncă și entuziasm suntem convinși că vom putea izbuti a avea într'un viitor cât mai apropiat o țară bogată, cultă și puternică!

Inv. A. 34.618

BIBLI
1866
P.D.A.TE

IN

mu

CHESTIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

DE

D. A. THEODORU

Profesor la Liceul din Ploești

DONAȚIE

IAȘI.

TIPO-LITOGRAFIA H. GOLDNER Str. PRIMĂRIEI.

1893.

Dim. A. Teodoru

In chestia învățămîntului

Eșite din sfătuirile zilnice, ale cîtor-va colegi, profesori ai liceului din Ploești, observațiunile acestea nu ținesc la altă ceva decît să aducă la cunoștința celor în drept experiența noastră și dorințele pe care ni le-am formulat pentru îndreptarea relor învățămîntului,—acesta e cuvîntul la modă—și în acela-și timp să atragă atențiunea și a celorlalte centre de cultură ca să lucreze și pe cale de publicitate pentru întărirea temeliilor scoalei: pînă acuma mai la toate înoirile bune sau rale ce s'aũ făcut în școală, membrii rezleți ai învățămîntului mai cu seamă din București aũ avut partea lor: aũ făcut dar n-aũ îndreptățit în fața colegilor purtarea lor și, adesea pe nedrept, aũ fost învinuiți de prea mult individualism în sfaturile ce aũ dat autorităților superioare. Să rupem acest mutism: dacă el e foarte util celor ce așteaptă momente oportune, e dăunător însă școalei.

Multe din aceste observațiuni sînt sau făcute sau adoptate de cătră toți colegii; unele sînt personale; am pus în parantez numărul de ordine al acestora din urmă: pentru celelalte n-am făcut alta decît să coordonez părerile colegilor și să le transcriu.

Vom fi mulțumiți dacă ni să va recunoaște dreptatea măcar pentru cîte-va din ele și dacă publicarea acestor observațiuni va trezi în corpul profesoral un curent mai energic de studierea chestiunilor școlare.

Nefiind acuma timpul de multă teorie, ceia ce ne

rezervăm pentru altă dată, ne mărginim a dezvolta o seamă de propuneri, arătându-le principiile ce presupun și foloasele ce dau.

I

Inscrierea

1. „Elevii vin slab pregătiți din clasele primare“ e un răspuns unanim al profesorilor secundari, menit nu să îndreptățască slăbăciunea răspunsurilor de la bacalaurat ci să lămurească greutățile ce întimpină profesorii secundari în dezvoltarea lecțiilor lor.—Două puncte alcătuiesc astă slăbăciune în preparație: a) lipsa de cunoștințe, b) metoda învățării de rost; și dacă la primul punct să pot găsi multe abateri norocite, la al doilea cu greu le putem afla.—Nu discutăm cauzele, dar să constatăm efectele și să le căutăm leacul întru cât să leagă cu învățămîntului secundar.

2. Ar fi o greșală să urmăim cu obiceiul de pînă acuma, ca, necontrolați și neexaminați, copiii să treacă de la învățămîntul primar la cel secundar.—Nu e aceasta o insultă adusă învățămîntului primar: corpul primar dă primele noțiuni elementare trebuincioase tuturor; institutorul nu să ocupă de modul cum va întrebuița copilul aceste cunoștințe, nu să ocupă dacă le va întrebuița pentru cîștigarea unei culturi mai înalte, ori pentru facerea socotelilor zilnice; în cît dă atestat tuturor care trec peste o limită oare-care. Această limită însă, poate fi foarte potrivită pentru cei care rămîn cu patru clase primare și întră de exemplu într-o prăvălie, dar poate fi—și chiar este—prea jos pusă, pentru cei cari trebuie să urmeze mai departe.

Acuma vine rolul profesorului secundar, care nepuținînd primi pe orî cine, trebuie să aleagă.

3. Cum să să facă alegerea?

Două soluții să pot da: sau să ne luăm după mediile obținute în cursul primar și să nu primim decît de la o limită în sus, sau să supunem la examen pe toți elevii absolvenți ai cursului primar.

Amîndouă să pot susține. Intîia pe argumentul foarte serios că, atunci cînd institutorii vor ști că nota lor

hotărăște primirea saŭ respingerea elevului în liceŭ, vor avea totdeauna în vedere acest lucru și vor avea răspunderea faptului; a doua pe argumentul tot așa de serios că în asemenea caz fiind multe capete care judecă, sînt multe unități de măsură, deci rezultatele nu sînt comparabile și prin urmare trebuie supuse unei nouă măsurători, care să reducă fracțiile la același numitor.

Amîndouă măsurile însă aŭ defectul de a condamna, fără nădejde de scăpare, inteligențele tîrzi și nu caută atîta a da mijloace de îndreptare celor căzuți, ci mai mult a scapa cît mai răpede și mai eftin de ei.

Credem că asta e nedrept: nu trebuie să căutăm moartea păcătosului ci să să întoarne și să fie viu.

Dar cum?

4. Iată cum: la fie-care școală secundară să să facă o clasă preparatoare, în care pe lîngă repetarea materiilor primare necesare cursului secundar—citirea, scrierea (dictando, ortografie, scoatere de note) gramatica, aritmetica, geografia—să să mai predee oare-care noțiuni de liceŭ; *limbă nu*, căci ele încurcă mintea copiilor atunci cînd repetîrea limbei materne nu e deplină. Examenul anual al acestei clase dă dreptul de înscriere în liceŭ.

5. O singură obiecție să poate ivi aci: înmulțirea anilor de studiu. Noi am înlăturat-o deja căci, punînd în clasa preparatoare, cîte-va noțiuni de liceŭ, am făcut ca întreg cursul inferior să rămîie numai de trei clase; am identificat clasa aceasta preparatoare cu clasa I-ia (1) de azi, minus franceza și latina; i-am schimbat menirea și-î schimbăm și organizarea, căci iată ce zicem noi:

La această clasă să fie cîte doi profesori speciali pentru fie-care 50—60 elevi căci dacă vor fi aceiași profesori ca și în cursul inferior să poate foarte bine ca să treacă mulți elevi slabi, pe motivul foarte natural că la anul avîndu-i tot în mîna lor, îi pot îndrepta. Sfiala de ceilalți profesori va fi un mai bun imbold la severitate.

II

Cursul inferior

6. Indată ce admitem ca un lucru pe care nu tre-

1) Vezi și raportul D-lui Virgolică.

bue să-l mai îndreptăm acuma, despărțirea cursului superior în două, cursului inferior nu-î rămîne altă menire decît de a da cunoștințe superioare, care pe de o parte să alcătuiască un tot, iar pe de alta să pregătească pentru specializarea din cursul superior.

7. Durata cursurilor să fie de 3 ani.

8. *Limbile clasice* să se înlătore, ca prea speciale.

Istoria. În anul întîiu să facă un rezumat al istoriei Grecilor și Romanilor precedat de o introducere generală a istoriei Orientului; cursul făcut nu în jurul numelor proprii ci în jurul perioadelor de cultură; în anul al doilea și al treilea să facă istoria Romînilor și istoria Europei într-un timp anumit, ținîndu-se o dreaptă cumpănă între interesul ce avem pentru istoria noastră și interesul ce trebuie să dăm istoriei apusului.

9. *Limba franceză* să înceapă în clasa I-ia, iar *limba germană* în clasa a II-a, pentru ca să nu încureăm mintea elevilor cu prea multe de odată. Studiul limbelor moderne să facă de la limbă la gramatică, pe baza unor cărți, dialogi, cu bucăți la nivelul intelectual al copiilor, dar făcute după capitolele gramaticale.

10. *Limba romînă* studiată în toate clasele, va începe cu studiul formelor (cl. I) cu al sintaxei generale (cl. II) pentru a o încheia cu noțiuni asupra tuturor pozițiilor (cl. III) și va avea $\frac{2}{3}$ din timp ocupat cu aplicații practice, cu citiri în toate ramurile de cunoștințe (citiri monografice asupra chestiunilor de învățămînt al clasei), cu recitări, cu bagare specială de seamă pentru scrierea corectă romînească.

11. *Geografia* ar începe cu Europa și Romînia și în celelalte două clase ar face restul continentelor stăruind mai mult asupra gradului de civilizație a neamurilor și asupra legăturilor dintre ele.

12. *Matemateca* să nu mai despartă aritmetica așa zisă raționată de cea papagalicească: este o singură aritmetică: anume cea raționată care să facă în cl. I pînă la rădăcini. Rădăcinele să vor face în cl. II cu noțiuni de algebră și geometrie (aritmetică, algebrizată) ușoară, iar în cl. III-a va conține algebra mai dezvoltată și restul geometriei în mod ușor.

13. *Științele fizico-naturale* vor începe cu zoologia; apoi (cl. II) Botanica și Fizica și (cl. III) Chimia și isto-

ricul pământului; toate să vor face cu aplicațiuni la nevoile de toate zilele.

14. Să adăogim însă la matematici un curs de contabilitate ușoară; lecție de igienă și de drept în cl. III.

15. Toate cursurile literare vor face în semestrul II al clasei III, o recapitulare a gimnaziului întreg.

16. Muzica, desenul, gimnastica, religia rămân așa cum sînt, cu contopirea pentru religie a studiului moralei cu explicarea dogmelor.

III

Cursul superior

17. Cursul superior va avea o sumă de cursuri comune și cîte-va numai speciale, pentru că liceul nu poate avea menirea de a produce specialiști și pentru că la 14—16 ani înclinările ²⁾ copiilor nu sînt destul de specializate.

a

Cursuri comune

18. *Limba romîna*: cl. IV retorica; cl. V poetica; cl. VI istoria literară romîna.—Nu sîntem de loc de părere că studiul retoricii și poeticei să se alunge, intru cît ele sistemizează cunoștințele ce putem căpăta din studierea compozițiilor, dar nu sîntem iară-și de părere să rămînă cum să fac azi: regulele poetice și retorice să ia-să din citirea de bucăți și analiza lor; studiul deci să se facă pe baza istoriei literare și să se întărească prin compoziții: rămîne atunci pentru cl. VI nu atîta analiza operilor literare, cît mai cu samă caracterizarea sistematică a perioadelor literare și a personalităților literare.

19. *Limba franceză și cea germană*: cl. IV sintaxa cl. V finețele limbei; cl. VI compoziții, analize de opere literare, aplicație a retoricii și poeticei și cu menire de a pregăti istoria literaturii.

2) Să nu prea exagerăm rolul înclinărilor, în teorie chiar unilateralitatea intelectuală are puțină însămnătate; în practică, azi cînd trăim din învățatură, nu înclinările decid pentru majoritatea cazurilor ci legea cererei și a ofertei.

20. *Geografia* : cl. IV geografia României ; cl. V geografia universală fizică în legătură cu producțiunile naturale ; cl. VI geografia universală politică în legătură cu etnografia cu gradul de cultură și cu geografia economică ; (legăturile economice între interesele actuale ale statelor) ; cl. VII teoria filosofică a geografiei, importanța și legăturile atît ale obiectului ei cît și ale studiului ei cu celelalte științe.

21. *Istoria Romînilor și a Europei în acest timp* : cl. VI pînă la 1600 ; cl. VII de la 1600—1848.

22. *Higiena* cl. VI.

23. *Dreptul administrativ* cl. VII.

24. *Educația* cl. VII. Curs încredințat directorului (vezi mai jos) și *Psihologia* cl. VI.

25. Un curs sintetic al tuturor cunoștințelor pentru fie-care ramură aparte.

b

Cursuri speciale literare

26. *Limba romînă* : istoria limbei cl. VII.

Limba franceză și germană : literatura cl. VII.

27. *Istoria orientului* (cl. IV) și a Grecilor și a Romînilor (cl. V).

Limba latină (cl. V, VI, VII) și *limba greacă* (cl. V, VI, VII).

29. *Logica* cl. VII.

30. *Morala* (cl. V) precedată (cl. IV) de un curs de *sociologie* pregătitor.

31. *Geologia* : un rezumat al istoricului pămîntului (cl. IV) iutemeat pe clasificăția zoologică și botanică.

c.

Cursuri speciale științifice

32. *Matematica* cl. IV și V algebra : cl. IV și V. Geometria cl. V și VII geometrie analitică și descriptivă ; noțiuni de algebra superioară.

33. *Științele fizice* cl. IV și V fizica ; cl. V și VI chimia și mineralogia.

34. *Științele naturale*: cl. IV anatomia și fiziologia animală; cl. V, clasificăția animală și istoricul formelor animale; cl. VI anatomia și fiziologia vegetală și istoricul formelor vegetale; cl. VII sinteza parțială: istoricul pământului (mineralogic, zoologic, botanic).

d.

Orariul

35. In chestia orariului, alcătuirea lui pe temelia oare căror principii didactice, sub rezerva aprobării inspectoratelor este soluția cea mai bună.

Cu atîta mai mult va fi cu neputință o uniformitate a orariilor, cînd să va admite împărțirea materiilor între profesorii în alt chip la fie-care liceu.

36. O îndreptare însă am cere, să se țină seamă nu numai de materii, de profesori, de elevi, ci și de anotimp; nu pricepem pentru ce să nu schimbăm, ca la clasele primare, intrarea și eșirea din școală, după anotimp. Nu în orice lună un ceas e nimerit pentru învățat.

Să lăsăm iarna maximum de 4 oare pe zi 9—11 și 2—4 iar vara 7—10 și 3—5 cu obligația ca oarele după amiază să fie studii de agrement; în acest chip vom avea totdeauna maximum 3 ore de carte pe zi, și numai studiile de agrement se vor deosebi după anotimp.

IV

Cursul universitar

37. Un prim și de căpitenie punct ce-l cerem cu stăruință este complectarea cursului universitar cu atîtea catedre cîte cere cursul secundar. Noi nu avem atîția bani, în cît să plătim luxul de a avea la universitate specialiști, care în loc să conrespundă nevoilor reale și actuale ale culturii noastre, să trezească dinpotrivă nevoi noue și factice, și să ne facă să introducem mai tîrziu o sumă de obiecte și în programele secundare pentru a da o ocupație specialiștilor creați în mod artificial.

38. Cerem cu tărie și nu putem în destul să stăruim ca să se pue în lege principiul complectării cursu-

rilor universitare, cu cel puțin câte o catedră pentru fiecare catedră secundară. Dl Inspector Vîrgolici cerea deja introducerea unui curs de geografie; ne asociem din toată inima la cererea aceasta, dar nu uitați că în toată țara candidații pentru catedra de limba română să prezintă la concurs cu aceleași cunoștințe oficiale în chestie de stilistică, retorică, poetică cu care au trecut ca elevi examenele de fine de an; nu uitați că Bucureștii n-au o catedră de limba franceză, că nicăire nu e catedră de limba germană, că nicăire nu e un curs de filosofie a istoriei.

39. Afară de aceasta e frumos lucru suveranitatea profesorală, dar cînd această suveranitate e în dauna instrucțiunii absolut necesare, ea trebuie oare-cum mărginită: *nouă ne trebuie la universitate cursuri complete*, așa că la examenul de licență elevii să posedă în întregime cursul oficial de care sa fie întrebați; nu să fie lăsați să muncească ei singuri $\frac{5}{6}$ din materie, din care sa și să nu poată fi întrebați sa și să nu poată fi făcuți responsabili; trebuie deci organizate cursurile universitare după nevoile învățămîntului secundar și să lăsăm pentru o școală specială de Inalte studii absoluta suveranitate a marilor noștri specialiști.

50. A organiza numai școlile normale superioare pentru învățămîntul secundar ar fi o greșală și o nedreptate; o greșală pentru că repetitorilor li s-ar încărca programele care ar trebui să cuprindă și complectarea cursului universitar și practica pedagogică a lui; ar fi o nedreptate pentru că ar împedeca pe marele număr de studenți să aibă un curs sistematic, și credem că a fost destulă anarhie în învățămîntul superior, și pe urmă tot noi am dus ponoasele și greutățile și, drept culme a ironiei, tot noi am fost acuzați de nepricepere.

V.

Învățămîntul fetelor

51. În această chestie știm că opinia cercurilor superioare scolare este contra egalizării culturii teoretice a fetelor cu a băieților.

Neaflînd timpul unei discuții întinse asupra acestui

punct, noi, considerînd că nu cultura este cauza tuturor relelor aparente ce suferă familia astăzi, că nu cultura este cauza întinderii proletariatului femeesc, căci acest proletariat există și cultura nu-l crează ce-l face numai mai cult, decî îl schimbă într-un factor mai util societății. Considerînd că numărul cel mare de concurente ce se prezintă pentru un număr restrîns de locuri, departe de a fi o primejdie socială, e dinpotrivă un semn îmbucurător; considerînd că însăși cultivarea noastră, desvoltarea gustului nostru pentru carte ne face mai imposibil traiul cu femei inferioare nouă în cultură, considerînd în fine că chiar în familie o femeie cu cît e mai cultă cu atîta e mai în stare de a conduce creșterea și instrucțiunea copiilor;—sîntem de părere că ar fi nu numai în interesul general al culturei, dar chiar al familiei și al statului și societății ca să egalizeze teoreticește cultura femeii cu a barbatului. Precum însă am cerut pentru cursul primar—intr-un memoriu special, așa cerem și pentru cursul secundar, studii speciale de educație și gospodărie. Ca o concesie de principiu putem admite egalizarea învățămîntului fetelor cu cursul real al băeților.

Credem însă că a să desființa încă și scoalele secundare de azi sau a să transforma în scoale profesionale, atunci cînd pensionatele particulare gem de fete cari cer învățatură, însumă nu a stîrpi proletariatul femeesc, ci a-i coborî nivelul cultural și nu a cunoaște și satisface nevoile sociale, ci ale necunoaște și neglija.

VI

Bacalaureatul

42. Cu împărțirea cursului superior în clasic și real, bacalaureatul să găsește de-a dreptul împărțit de asemenea.

Poate că ar fi mai bine ca baccalaureatul să se desființeze și să se înlocuească cu un examen de înscriere la facultatea respectivă, pentru ca să nu vedem ca azi înscriși la o facultate elevi care tocmai la obiectele respective au fost mai slabi în tot liceul și au trecut la limită bacalaureatul.

Însă legăturile cu străinătatea ne silesc să-l păstrăm,

43. Să-l organizăm însă : să se facă la fie-care liceu (pe baza unui chestionar care să cuprindă o sinteză mai amănunțită a tuturor materiilor) de către profesorii din toată țara, câte 5 de fie-care, trași la sorți în cancelaria inspectoratelor, între 1 și 15 Sept. și 1—15 Ianuarie. În orașele cu mai multe licee și cu elevi preparați în particular se va numi o comisie pentru 50—75 de elevi, iar peste 75 elevi să vor numi 2 comisii, între cari elevii se vor împărți prin tragere la sorți.

44. La înscriere în facultate, vor trece un examen de înscriere numai cei cari vor fi obținut la materiile respective media între 6 și 7; cei cu medii superioare lui 7 se vor înscrie de-a dreptul.

VII

Recrutarea membrilor corpului didactic

45. În această chestie sistemul actual al concursului între titrați, fără nici o condiție alta pedagogică, este peste măsură criticat în cât merită să-i luăm apărarea. Nu toate relele de cari suferă învățămîntul secundar derivă din sistemul concursului, ci de la împrejurările în care să trece acest concurs.

A alege prin ajutorul unui concurs serios și așa pus ca comisiunea să poată alege pe cel mai apt, e o idee așa de naturală și de practică, în cât ne mirăm cum rălele actuale ne-au orbit pînă a nu deosebi cauzele eficiente de cauzele ocazionale.

46. Să nu uităm că avem în corpul didactic trei păături de profesori: cei mai bătrîni intrați fără concurs și adesea cu o cultură egală cu a unui bacalaureat de azi; cei în vîrstă care au intrat cu concurs de toate obiectele și cu o cultură de universitate și cei tineri intrați pe baza unui concurs special de obiecte.—Concursul n-a putut face alta decît să aleagă din inteligențele culte dintr-o epocă anumită pe cele superioare și să le dea școalei.

47. Să notăm însă că nimeni n-a făcut studii prealabile de pedagogie teoretică și practică și că toți am făcut experiență pe socoteala elevilor; că chiar condițiile concursului au fost adesea nenorocite (profesorilor de limbi

străine nu li se cere cunoștința limbei române, profesorilor de limba română nu li se cere de loc simț literar etc.) acuma, fără să mai vorbim de timpul când se trecea concursul la toate obiectele și se întâmpla să ajungă unul profesor de materia la care capatasese nota cea mai mică, să ne inchipuim acum o școală alcătuită din profesori veniți din toate părțile, fără nici un sistem pentru fiecare în parte, fără nici o armonie în modul de a lucra a fie căruia, fără un regulator comun a activității didactice, cu o sumă de programe fără Dumnezeu, pretutindenți fără chestionare și atunce ne vom da samă de greutatea prin care a avut să treacă școala.

Aceste considerații explică mult mai bine de cât prezența a doi trei vițioși, neajunsurile culturii de azi.

Să le lecuim.

Cum?

48. Iată ce măsuri am propune noi : o dată reorganizate universitățile complet, să li se alătoreze câte o școală normală superioară menită aplicației teoretice a cursurilor universitare și înlesnirii lucrărilor studentești : conferințele vor fi libere, dar obligatoare pentru externii o dată înscriși.— Aceste școli normale vor avea un an de practică pedagogică, pe care-l vor urma toți titrații (sau absolvenții) cari se hotărăsc a se face profesori : elevii școlii normale sau acei cari vor fi urmat aceste cursuri vor intra de-a dreptul în acest an ; foștii elevi externi ai universităților vor îndeplini oare-care condiții de capacitate.— Practica pedagogică va fi nu pe facultăți ci pe specialități cari ar cuprinde 2—3 materii. Catedrele se vor ocupa numai de absolvenții cu succes ai acestui an de practică. Acești absolvenți vor depune concurs numai atunci când numărul lor va fi mai mare de cât al catedrelor vacante ; cei căzuți la concurs se vor trimite la deosebitele licee din țară ca agregati și pedagogi (vezi No. 53) pînă când un concurs îi va face să reușească : la acest nou concurs se va conta ca o notă cu coeficientul doi, nota pe care i-o va da directorul școlii unde a fost agregat.— Concursul să nu fie pe obiecte ci tot pe specialități ; între cursul inferior și cursul superior să nu fie nici o deosebire de titlu (vezi No. 61).

Pentru limbele moderne, vor fi tineri români cari în locul agregaturii vor face studii în străinătate cu burse

de la stat obținute prin concurs.— Maestrii de muzică etc. să fie toți bacalaureați cu un an de practică pedagogică specială.

49. Asupra concursului, dorim mănținerea lui la universitate: orî înaintea unei comisii mixte a amînduror universităților, orî înaintea comisiei unei singure universități. *Concursul va alege cu mai multă competență de cît orî cine pe cel mai capabil.*

Invinuirea de părtinire e mai puțin îndreptățită față cu comisiile universitare de cît față cu oamenii politici: la toate concursurile universitare din ultimii timpî au eșit triumfători acei cari meritau, cu toate intrigile politice. Și dacă, împotriva acestei dovezi de fapt, ni se va opune o *bănuială*, o posibilitate, vom răspunde că cine bănuiește evidența, merită a fi bănuț. Azi avem o opinie publică a școalei, mai statornică de cît cea politică și pentru ce să înlocuim o autoritate atît de bine încercată, atît de puțin bănuț, atît de perfectibilă, cum e a comisiunilor universitare prin una atît de schimbătoare și poate pasionată a factorilor politici?

50. Față însă cu propunerile ce am făcut ni se poate face o obiecție: toate bune, dar ele cer timp; ce facem noi acum, cînd... cînd, cînd etc. etc? Ce măsuri tranzitorii propuneți?

Maî întiiu să nu ne închipuim că putem într'o clipă să lecuim un reu vechi; prin urmare să nu fim nerăbdători: Fabius Cunctator a putut ajunge la nemurire răbdînd, nu pripind. Pe urmă să ne păzim încă de o greșală: căutînd să tot adaptăm legiurile cu starea de azi, în loc să rădicăm nivelul cultural, îl vom coborî. Sunt prea mulți suplinitori, așa e; pentru că n-au titluri; dar ce urmează de aci? că e mai bine să nu cerem titluri la concurs? de unde asta? Credem că e mai nimerit să-i silim să se rîdice ei la nivelul concursului de cît să coborîm concursul la nivelul lor. Dacă luăm numai școlile de băeți, avem 45% suplinitori ³⁾ aproape toți netitrați; în cît chestia are deosebită însemnătate, ne fiind vorba de o fracțiune fără valoare. Una din două: își fac suplinitorii datoria orî nu? dacă și-o fac, atînci nu vor întimpina

3). Să adăugim 9% cari vor eși la pensie în cursul acestor 4—5 ani.

nică o greutate de a-și trece, cînd vor fi nevoiți s-o facă, licența, și de a trece concursul; dacă nu și-o fac, atunci ușurarea căpătării provizoratului, le va asigura poziția dar nu împlinirea datoriei. Și să nu ni să zică că starea de nesiguranță a suplinitorului îl împedică de-a lucra, căci catedra nu e ca o moșie arendată; cine nu lucrează ca suplinitor, nu va lucra nică ca provizor.

51. Sîntem deci contra ușurării concursului și a condițiilor de admitere; să nu credem că, schimbînd din suplinitori în provizori, lucrurile vor merge mai bine; vom îngreua puțința îndepărtării celor nemeritoși, și introducerea împărțirii materiilor pe specialități. Să nu ne grăbim: am așteptat atîta; mai putem aștepta vre-o 3, 4 ani; în acest timp organizate *tot provizor* universitățile și școlile normale (pînă cînd să vor putea organiza cum să cade) vor da o sumă de tineri, cu care vom putea cu succes umplea locurile suplinite, și să fim siguri că, pe dată ce suplinitorii să vor vedea amenințați de posibilitatea aceasta, își vor trece și licențele și concursurile, două ocazii cu care cei nemeritoși vor putea fi însemnați cu o cruce. O singură ușurare putem face suplinitorilor pe mai mult de 2 ani: scutirea de anul de practică pedagogică.

52. Însă un lucru absolut cerut de dreptate este publicarea vacanței tuturor catedrelor suplinite și ținerea regulată a concursurilor la începutul lui Septembrie și al lui Ianuarie. Acuma să face lucrul pe dos: concursuri nu să publică oră să publică pe data de Iunie, Iulie, și pe urmă să strigă că avem mulți suplinitori: cum să nu-i avem cînd îi asigurăm la societate pe viață?

În scurt deci iată măsurile imediate:

Publicarea la concurs a tuturor catedrelor suplinite, Concursul la 1—15 Ianuarie și Septembrie, făcut serios pe specialități, nu cu graba de a ne da cît mai mulți provizori, și cu măsurile ce am cerut în memoriul pentru învățămîntul primar;—completarea imediată a universităților în mod provizor, pînă cînd întorcîndu-se bursierii trimiși tot prin concurs, imediat în streinătate, să va putea ținea concurs pentru catedrele universitare.

VIII

Organizarea școlii

53. Sistemul actual ca directorul să fie și profesor la acea școală, e reu: e cumulul a două funcții incompatibile. Directorul nu trebuie să aibă nici o altă ocupație decât conducerea școlii; cel mult i să poate încredința cursul de pedagogie din cl. VII.

Directorul trebuie să aibă doi ajutoți: pedagogi ori agregați (vezi No. 49) cari să-l secondeze în privigherea morală a elevilor, și să înloucuiască pe profesorii absenți.

54. Directorul nu are numai misiunea de a conduce educația morală a școlii; el trebuie să fie pe lângă asta, pe de o parte organul armonizator al cursurilor și pe de altă parte mai mult decât un ajutor al inspectorilor: trebuie el însuși să fie un inspector permanent.— Nevoia moderării zelului didactic al unor profesori și stîrnirea zelului altora este adînc simțită și nu e nimenea ca s-o cunoască bine și să poată lua măsuri; băeții, care sufăr, se cam tem să spue; inspectorii venind rar de tot nu prea pot s-o simță și, chiar cînd surprind fapte cari le-ar da să bănuiască ceva, une-orî ca specialiști aprobă faptul, alte-orî nu-l pot controla decât greu: directorul e singurul în stare să studieze acest defect și supunîndu-l chibzuinței profesorilor, să-l lecuiască.— De altă parte inspecțiile făcute de inspectorii nu prea pot da rezultate exacte; cum profesorii care vin neregulat la clas sînt totdeauna expuși de a fi înșelați de elevi, tot așa și inspectorii pot fi minunat de bine înșelați de profesori: superficialii cu tupeu pot aranja minunat reprezentăția de gală, cînd alții timizi, deși minunați profesori, se pierd înaintea inspecției; de altă parte inspectorii au multe școli pe cap și n-au puțința materială de a studia îndelungat și sistematic pe profesori: numai directorul poate face acest lucru.

Directorul trebuie deci să fie un pedagog bun și un enciclopedist inteligent.

55. După 5 ani de definitivat, profesorul va trece înaintea unei comisii alcătuite anume la dată fixă un examen teoretic și practic enciclopedic de materiile liceului, fiind vorba nu atîta de cunoștinți amănunțite cît de metodică feluritelor obiecte; cei care vor reuși vor putea

fi numiți directori după modalitatea următoare : pînă cînd numărul lor nu va întrece numărul posturilor, ei vor fi numiți de drept la una din școalele din țară (aŭ dreptul de a refuza numirea); cînd însă numărul lor va întrece numărul posturilor, profesorii școlii unde profesază vor alege dintre aceștia doi dintre care Dl. Ministru va numi pe unul : capacitatea dovedită prin examen, demnitatea, chibzuința și integritatea dovedite prin această dublă alegere, va fi pentru director o îndoită pavază și o îndoită garanție de merit.— Pensionarii nu pot fi directori.

Pînă atunci, să așteptăm : *Chi va piano, va sano* ; putem lua oarecare dispoziții tranzitorii, ca scutirea directorului de curs, chiar numirea lui la altă școală etc, însă să avem stăruință de a aduce și directoratul acolo unde trebuie să fie : factor cultural și moralizator.

IX

Organizarea învățămîntului

56. Mai totdeauna am aratat D-lor inspectorii dorința ca în cursul inferior teoria să cuprindă numai trei ore pe zi, iar în cursul superior numai patru , pe cînd restul pînă la 6 ore să ocupe cu desemnul și mai cu seamă ca muzica și gimnastica.

Stăruim în rugămîntea noastră, adăugînd că pentru cursul superior ceasul al patrulea de teorie, care să facă după prînz, să fie mai mult cetire în clas orî experiențe; credem că școala trebuie să între pe calea de învăța singură pe elev, nu de a-i da de învățat.

57. Am cerut mai înainte pentru clasa preparatoare doi profesori; pentru restul liceului două soluții să pot ivi : sau profesorii să fie statornici la obiecte, orî obiectele lor să se schimbe la fie-care doi, trei ani.

58. Statornicia la un singur obiect prezintă avantajul specializării, și pe lîngă aceasta dă profesorilor secundari dreptul și puțința de a lucra ceva într-o ramură hotărîtă; prezintă însă primejdia pedantismului și a formulei. Controlul însă permanent al directorului și pedagogilor, conferințele didactice săptămînale obligatoare, vor fi un fericit corectiv pentru aceste înclinări.

59. Uu corectiv mai bun ar fi schimbarea materii-

lor la fiecare 2-3 ani; aceasta ar prezenta enorma greutate a nepregătirei și ne experienței: cu toată practica făcută în anul de pedagogie, totuși în asemenea caz am pune pe profesor la o muncă prea grea și când să ajungă mai îndemanețec în obiectul lui, atunce i-am încredința altul. Prezintă aceasta un avantaj pentru școală? Nici unul față cu celalalt sistem, decît că chinuște pe profesori și-i imobilizează în meseria lor; fără a-i face specialiști, rodnicii, îi face Sizihi didactici.

60. Avînd decî dinainte două sisteme: sistemul fixității la catedră și al schimbăreii, numai acela să va pronunța pentru al doilea, care pe lîngă preocuparea de cultură, să va conduce și de mobilul mumificăreii profesorilor și a anihilăreii lor chiar pe tărîmul cultural. În așa caz la cultura țării vor lucra numai profesorii universitari și studenții; ca profesor secundar omul e mort pentru cultură.

61. Să luăm însă de la acest sistem o parte bună: fiind mai mulți profesori de același obiect, controlul reciproc e unul din cele mai bune îmboldiri de exactitate.

Ei bine să facem același lucru; putem da profesorilor cîte două treii obiecte, însă să nu dea același profesor lecții de cît cel mult la două clase succesive și atunci și specializarea profesorului e cu puțință și el e scutit de boalele didactice ale specialistului.

62. Afară de aceasta ar fi bine întroducerea conferințelor didactice septămînale, în care fiecare profesor pe cît posibil, în curent cu publicațiile speciale, să discute chestiunile la ordinea zilei pe teren științifice și chestiuni didactice.

Conferințele acestea, preparate și scrise sau rezumate, vor alcătui arhiva didactică a școalei, care să va publica în anuar.

63. O chestie de mare însemnatate este chestia așa numitelor metode individuale.

Azi nu numai că fiecare profesor are metoda sa, dar încă fiecare să crede în drept de a tăia și forfecă programa după cum îi cere sistemul, încît numai datorită îngăduinței poate un elev de la o școală dintr-un oraș trece examenul în alt oraș. — Lucrul acesta să explică: fiecare ne-am făcut sistemul, ținem la el și adesea zimbim cu un aer de protecție față cu un elev care ne schim-

bă literele unui triunghiū.—Dar, chiar explicat, lucrul acesta e un răū.

64. E absolut necesar un chestionar care să cuprindă numărul minim de chestiuni pe care să le facă toți profesorii fără excepție : pe lângă dînsele, cu generațiile bune, să vor putea face și alte chestii ; dar împotriva chestionarelor să vor adresa raporturi care să vor publica *obligator* în anuarul ministerului; curentul profesorilor va dovedi dacā e bun ori nu chestionarul, dar pînā la triumful unei îndreptări, chestionarul să va face.

65. Pentru a crea un îndemn mai puternic la părăsirea metodelor individuale, să să admitā de o cam datā ca principiū ca examenul anual să nu să facā nici o datā de profesorul respectiv : dintre profesorii notați ca mai buni de cātrā inspectorii (iar, dupā organizarea complexă a directoratelor, și de cātrā directorii) să vor trage la sorți pe orașe aceia care vor examina pe cît posibil la toate școalele unui oraș, și pe elevii preparați în particular și pe cei ai statului : socotind examenul de 6 ceasuri pe zi, un profesor poate examina 50—60 elevi și deci în 12 zile de examen 600—720 elevi ; în cît luîndu-se aceasta de normā, un profesor poate examina la 4 gimnaziū de provincie ori la 2 din capitalā : drumul ar fi gratis, diurna s-ar reduce la 15 lei, care aproape s-ar acoperi din taxele particularilor, încasate în întregime de stat.—Greutățile care s-ar ivi s-ar putea pe ușor înlătura, numai să admitem scopul.—Metodul acesta ar avea enormul folos cā profesorul știind cā nu face cursul pentru a-l asculta el, să va sili să-i deie cît mai mult aerul impersonalității și să va ocupa foarte amănunțit de înțelegerea faptelor. Afară de aceasta ; e un minunat mijloc de control și de inspecție a tuturor școalelor, mai ales dacā vom impune tuturora să facā dări de seamā anuale.

* *
*

66. In chestia cărților didactice ar fi bine să să ia următoarea hotărîre : toate cărțile trebuie să respundā la chestiunile puse în chestionar. să fie scrise cît mai romînește și potrivite cu mintea copiilor. Bunătatea cărților să va controla de cātrā consiliul inspectoral care

va lua de normă mărturisirile profesorilor ce să servească de carte și rezultatele constatate direct prin inspecții. Numai acele cărți pot fi excluse care sau nu conțin răspuns la toate chestiunile, sau sînt dovedite ca netrebnice în urma inspecțiunilor.— Pe răspunderea lor profesorii pot introduce ori-ce carte ne respinsă, dar sînt datorii a o anunța inspectorilor.

67. Pentru cărțile de curs superior e de dorit ca să se publice premii, sau să se tipărească, de stat care să-și scoată cheltuiala din vînzarea primelor cărți, sau dintr-o anuitate luată din leafa profesorului, cum să va face invoiala: fără însă ca premiarea sau tipărirea să constituie un monopol pentru cărțile premiate ori tipărite de stat.

68. O mare nevoie fiind unificarea terminologiei didactice, pentru ca să se poată alege persoanele capabile de a face parte din comisia aceasta, ministerul să anunțe un termen de studiu al chestiunii și numai dintre cei cari au publicat cercetări în chestie să vor putea alege membrii comisiunii, preșidate de un profesor universitar numit de consiliul permanent.

X

Poziția profesorilor

69. Două chestii își împart acest capitol: a drepturilor și a salariilor.

70. În chestia a doua nu vom vorbi aproape de loc pentru că autoritățile politice au bunul obicei de a nu să agăța decît de chestiunea aceasta; curioază minte!

Ne mulțămim exprimîndu-ne dorința ca salariile să fie proporționale cu munca; ca minimumul de muncă să fie așa ca din salariul cuvenit să poată trăi în voe un profesor cu familia lui, ca diferențele de numărul orelor să fie cît mai mic și ca maximumul de muncă să nu treacă peste 15 ceasuri săptămînal.

71. În chestia drepturilor, revenim la cererile făcute: sîntem de părere că față cu poziția ce au profesorii, ori-ce teamă de revoltă împotriva societății actuale e copilărească, nefiind nici macar în mediul în care sînt nenorociții de învățători sătești, și care, după expresiunile

unor mari oameni politici actuali, i-ar putea îndemna la revoltă. Sîntem de părere că ocupația didactică nu e necompatibilă cu cea politică, după cum toată lumea admite deja că nu e necompatibilă cu ocupația administrativă în ramura didactică; într-un cuvînt credem că profesorii au tot dreptul de a fi eligibili, cu condiția expresă expusă deja în celalalt raport al nostru, ca în asemenea caz, ca în toate cazurile analoage, în locul profesorului să se numească de cătră Onor. d. Ministru un suplinitor cu leafa întregă.

În ce privește drepturile de stabilitate, credem că în principiu cel mai bun mijloc pentru judecare și pedepsire este judecata semenilor în orî-ce chip s-ar întocmi, dar în tot cazul să rămîie principiul ca mai puțin dăunător pentru cultură poate fi spiritul de corp, de cît puterea anarhiei politice ce domnește azi: inamovibilitatea supusă judecării inamovibililor, iată ce cerem.

XI

Învățămîntul particular

72. Dacă este vre-o chestie în care calmul obicinuit să nu ne poată stăpîni, apoi este aceasta. Credem că organizarea actuală a învățămîntului privat este mai mult de cît dăunătoare pentru cultura țării: este distrugătoare și servește ca un ferment de ruină și putrezire a întregului sistem cultural.

Concurența morală însă pe care o fac instrucțiunei statului cîți-va indivizi, nu e datorită numai spiritului lor de speculă: ei nu fac decît să speculeze o nevoie reală a țării și ca ori-ce negustor, să o falsifice atrăgînd în curentul consumatorilor chiar pe acei care n-au nevoie.

73. Care e această nevoie socială?

E pe de o parte nevoia de *internat*. Pe drept saū pe nedrept, credem însă mai degrabă pe drept, toți părinții cred că mai bună creștere pot căpăta copiii lor în internate; prețul mai urcat de acolo face pe părinți să creadă că, neputînd străbate săracii cu obiceiurile lor adesea grosolane și uneori imorale, copiii vor fi mai feriți de molipsirea reului.

Afară de aceasta sînt enormele facilități ale trecerei

materiilor: profesorii sînt aci la dispoziția directorului de studii și acesta la a părinților iar aceștia la cheful copiilor, încît printr-o curioază ironie în loc ca profesorii să educă și să rădices pe copii, copiii educă și scoboară pe profesori.

Știm că sînt o mulțime de excepții fericite. Aceste excepții însă să găsesse *cu toate că*, nu *pentru că* învățămîntul privat le-a opus înainte facilitățile cunoscute.

74. Și dacă printr-o iluziune nenorocită atît de naturală azi, ați fi dispuși să luați excepția drept regulă, vă rugăm să vă gîndiți la poziția pe care învățămîntul privat o face celui oficial: nu rămînem ridiculi cu severitatea noastră, atunci cînd numai suma de 1000 sau 2000 lei plătiți regulați, pot să-și bată joc de toată severitatea oficială? Matrona rușinoasă și cinstită între satirii nerușinați.

Căci, dacă e o deosebire fundamentală între instrucțiunea publică și cea privată, apoi e aceea, că a doua e o afacere negustorească înainte de toate și decî o speculă și decî probabilitatea unei falsificări.

75. Dacă zicem, consideram ca necesare niște asemenea supape de siguranță pentru geniile cari nu pot răbda jugul oficial și D-zeu știe cîte genii de acestea resar pe fiecare ceas—ori pentru nulitățile cari își spală greșăliile și-și acopăr necapacitatea schimbînd internatul — cum în evul mediu criminalii căpătau dreptul de-a ierta crimele îndată ce intrau într-un ordin preoțesc — atunci să fim logici și să dăm școalelor statului puterea de a decide în asemenea caz: să știm că sîntem niște funcționari netrebnicî sau niște pedagogi ai moșicimei.

Lăsînd însă indignarea la o parte, iată ce credem că e și în interesul statului și a-l culturii:

76. Ziceam că învățămîntul privat răspunde unei nevoi reale de internat; credem că ar fi foarte nemerit crearea unor asemenea internate model în București și Iași numai de solvenți plătiți cît de scump voiți și de internate bursiere și solvenți plătite cu preț mic la aproape toate liceele din țară.

Cu metoda acesta să va mulțumi o nevoie reală a țării.

Să vedem cum rămîne acum cu capriciile și cu viciile: toți părinții fără capriții își vor da copiii la școala

statului, unde seriozitatea învățămîntului este manifestă. Copii vițioși, dați afară din școlile statului și copiii ai căror părinți au morgă aristocratică, vor alimenta învățămîntul privat.

Bine înțeles că pe lângă aristocrații cari vor căuta educație bon-ton și înlesniri intelectuale, pe lângă vițioșii cu dare ce mîna cari vor căuta diplome à bon marché, învățămîntul privat va mai putea recruta tineri și mai cu seamă tinere cu totul serioaze.— Dacă pe lângă aceasta mai adăugim că într-o lege a instrucției, nu poate fi de loc trecut cu vederea învățămîntul particular, căruia i-sar cere și bon-tonul pe lângă carte, vom vedea că încă va merita atenția noastră acest învățămînt.

Un ultim argument în această privință este că : chiar azi învățămîntul privat nu răspunde numai nevoei de internat ci și unei alte nevoi culturale : nevoea de a experimenta metode și sisteme nouă didactice. Statul, pînă acum, n-a crezut de așa datorie să călăuzească el aceste experiențe : le-a lăsat pe seama inițiativei individuale ; învățămîntul privat a cercat și, dacă am numi Institutele Unite din Iași, am avea dreptate să zicem că a izbutit, să experimenteze o altă împărțire pe clase a materiilor, un alt metod didactic.

77. Ce facem noi cu această necesitate didactică, cu această nevoie de experimentare ? A căuta să innădușim cu totul învățămîntul privat e o greșală ; a-l lăsa însă cu totul în prada legii oarbe a concurenței, este o greșală și mai mare și iată pentru ce :

1). Cele mai de multe ori sub mască, însă une-ori și cu dorul de a face ceva bun, de a realiza o învoire fericită, antreprenorul institutului particular nu aduce nici capacitatea necesară, nici capitalul cît trebuie ; foarte adesea o școală particulară e înjghebată cu cîte-va sute de lei împrumutați și e dusă cu polițe : ce mijloace de experiență didactică poate face această școală ? și iarăși foarte adesea persoane cari ar fi vechilii minunați ori bune menagere, sînt în capul pensioanelor și fac experiențe didactice ! Experiențele astea merg așa de minunat că învățămîntul fetelor, care în special este cîmpul de experiență, a început să ajungă o pepinieră de... diplomate fără carte.... cu excepții, asta să-nțelege de la sine.

78. Trebuie deci să dăm o soluție acestei chestiuni,

pe care n-o putem lăsa în voia soartei. adecă a lăcomiei debanî.

78. Mai întîiu statul să-și ia sarcina de a face el arceste experiențe didactice; cum, credem, vor fi măca două școli normale superioare; cum, sperăm, numărul celor ce să ocupă cu chestiile didactice va crește și împreună cu el și operile relative la aceasta; sistemele didactice să vor formula, susține, îndreptăți, și atuncea va fi foarte cu puțință organizarea de cătră stat a experiențelor didactice.

80. Pînă azi aceasta fu cu neputință, și pentru că asemenea sisteme n-aũ fost formulate în public, și mai cu seamă pentru că învățămîntul a fost pînă acum chestie *ministerială* nu chestie *de stat*. Să facem un început. Cu legea actuală, experiențele vor atîrna tot de ministru, căci el de el atîrnă consiliul superior de instrucție; dar cu timpul, cu creșterea gradului nostru de civilizație și cu o propagandă din ce în ce mai activă a profesorilor, sperăm că vom ajunge la o alcătuire, în care ministrul să remîie numai reprezentantul politic al instrucției, iar didactica să remîie toată în mînele unui consiliu superior de instrucție, care schimbîndu-se la doi ani de pildă cu cîte o treime din membrii săi, va putea împăca tradiția didactică cu inovația, fără a fi, pe cît posibil, sub înrîurirea schimbărilor politice, atît de răpezi și de nesocotite. — Atunci organizarea acestor experiențe didactice în mod oficial, pe o scară întinsă și sistematică, va da cele mai serioaze rezultate. Pînă atunci datorî sîntem a stărui pentru ele și a le considera ca o datorie a statului, ca un leac care să ne curățe de învățămîntul primar falsificat.

81. Al doilea punct mai greũ este următorul: statul să ia toate garanțiile posibile de seriozitate statornicie și de neatîrnare a corpului profesoral din învățămîntul privat.

Să știe că cele mai multe pensioane își alcătuesc corpul profesoral dintr-un număr de persoane cunoscute care pentru firmă și pentru cîte-va ceasuri pe lună iaũ sume bunicile, iar greul învățămîntului îl lasă pe seama a o mulțime de studenți fără condiții de capacitate care adesea pe salarii de nimic fac o muncă de bivol. — Nesiguranta pune pe acești profesori la dispoziția elevilor cu

cît printr-o conspirație tacită, profesorii mici pregătesc ignoranța, iar cei mari stăruie de să patentează.

Cum să îndreptăm acest rău ?

82. Directorul de studii și directorul internatului să întrunească tot acele condiții de capacitate ca și la școlile statului ;

2). Corpul didactic să fie recrutat de cătră acești doi directori dintre profesorii școlilor publice de același grad și dintre titrații cu practică pedagogică pentru școli de același grad,

3). Impărțirea materiilor pe clase și pe obiecte să lasă la chibzuința consiliului școlar al școlii, care va prezenta un memoriu de principiile care-l îndemnă să introducă anumitele modificări în sistemul oficial. Aceste modificări nu vor atinge însă nici numărul maxim de ceasuri de lecții, nici numărul de obiecte încredințate unui profesor.

4). Corpul didactic și administrativ va avea aceeași leafă și aceeași stabilitate ca la școlile publice ; antreprenorul pensionului va fi obligat să depue la casa de consemnații, pe seama ministerului public, salariul totdeana pe doi ani înainte ; reținerile pentru pensii să vor face ca la școala statului, lefurile să vor plăti de cătră minister, anii serviți să vor socoti la pensie ; o secțiune specială a contabilității va fi însărcinată cu aceste operațiuni. Pensionul care nu va avea depuse salariile pe doi ani înainte să va închide.

5). Numai aceste școli vor avea dreptul de a elibera certificate de maturitate.

6). Pînă la găsirea atîtor membri cîți trebuie pentru împlinirea locurilor și numai pentru locurile care nu să pot împlini cu profesori și cu titrați, să vor numi după aprobarea decanului respectiv din circumscripția școlară și studenți din anul al III-lea sau absolvenți.

7). Ministerul nu va putea refuza autorizarea sa nici unui institut care împlinește condițiunile mai sus expuse ; îl controlează prin inspectori care au același drept ca și la școlile publice, îndepărtarea sau pedepsirea unui membru didactic sau administrativ să va face tocmai ca la școala publică ; închiderea unui pension nu să va putea face pentru motive de moralitate ori cultură decît atunci, cînd după două somații la distanță de cîte 2 luni,

ensionul să dovedește neputincios de a-și schimba direcția.

83. Cu aceste condiții vom ajunge între altele la următoarele rezultate: nu orî cine va deschide pensioane, iar acele pensioane deschise vor prezenta toate garanțiile unei creșteri serioaze și a unei culturi cum să cade.

84. Micile pensioane și micile gazde de băeți ori de fete vor rămînea, dar vor fi supuse controlului directorului la scoala unde elevii urmează, sub raportul moralității și a igienei; iar pensioanele ale căror elevi trec examenul la scoalele publice, vor avea aceleași inspecțiuni din partea inspectorului de acel grad de care e scoala.

În observațiile făcute n-am atins toate chestiunile, și pe toate le-am dezvoltat, cer ertare: n-am gîndit să căuim o lege, ci să contribuim cu experiența și cunoștințele noastre la o mai nimerită alcătuire a acestei legi.

Avea-vom noroc să cîștigăm părerile colegilor și să convingem macar în unele puncte pe D. ministru și pe unii inspectori și pe cei care sînt chemați să lucreze, să creezeze și să voteze legea?

Ne am simți atît de fericiți!

